Сайлау елімізді ұлы істерге ұйыстырып, баянды болашақ жолында біріктіре түсеріне сенемін. Қазақстандықтарды ел тарихындағы тағы бір тағдырлы оқиғаға жауапкершілікпен қарап, белсене қатысуға шақырамын.

Нұрсұлтан НАЗАРБАЕВ
(Мемлекет басшысының Қазақстан халқына Үндеуінен)

Егемен Қазақстан

№38 (28516)
26 АҚПАН
БЕЙСЕНБІ
2015 ЖЫЛ

ISSN 1990-9720

Жалпыұлттық республикалық газет • 1919 жылғы 17 желтоқсаннан шыға бастады • www.egemen.kz

Мемлекет басшысының Қазақстан халқына ҮНДЕУІ

Құрметті қазақстандықтар!

Ел ішінде биыл кезектен тыс Президент сайлауын өткізу мәселесі қызу талқылануда. Қазақстан халқы Ассамблеясының Кеңесі көтерген бастамаға қоғам өкілдері жан-жақты пікір білдіруде. Парламент депутаттары мен саяси партиялар, қоғамдық ұйымдар, еңбек ұжымдары өз пікірлерін айтты. Маған күн сайын еліміздің түкпір-түкпірінен жүздеген хаттар келуде. Барша жұрт кезектен тыс Президент сайлауын өткізу бастамасына қызу қолдау білдіруде.

Құрметті қазақстандықтар!

Кезектен тыс Президент сайлауын өткізуге Демократиялық күштердің «Қазақстан-2050» жалпыұлттық коалициясы бірауыздан қолдау білдірді. Ол 6 саяси партияның, 18 республикалық қоғамдық бірлестіктің, 500 өңірлік үкіметтік емес ұйымдардың басын біріктіреді. Аталған мәселе бойынша Қазақстан халқы Ассамблеясының Кеңесі бастамашылық жасады.

Бұл күндері менің атыма кәсіпорындардың еңбек ұжымдарынан, ардагерлерден, студенттерден, жасы және кәсібі әртүрлі адамдардан көптеген хаттар мен жеделхаттар түсіп жатыр. Мұның өзі біздің азаматтарымыздың өсе түскен саяси белсенділігі мен олардың ел тағдырына шынайы қамқорлығын білдіреді. Барлықтарыңызға осы үшін зор рахмет.

Біздің азаматтарымыз үшін бүгін не нәрсе аса маңызды?

Біріншіден, маған арналған барлық үндеулерде ешқандай ішкі кикілжіңдер мен сыртқы жанжалдар біздің елімізге кесірін тигізбесін деген бүкілхалықтық алаңдаушылық байқалады. Адамдар бұл үшін тұрақтылық пен қоғамымыздың бірлігін нығайту қажет екенін түсінеді.

Екіншіден, әлемдік экономикалық дағдарыс белең ала түскен кезеңде халыққа ертеңгі күніне деген сенімділік керек. Бұл, ең алдымен, жұмыс орындарымен қамтамасыз ету, әлеуметтік төлемдердің, жалақының, стипендиялардың тұрақтылығы.

Үшіншіден, жаһандық геосаяси қарама-қайшылықтар ушыға түскен жағдайда, біздің азаматтарымызды ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесі алаңдатады. Сондықтан қазақстандықтар теңдестірілген ішкі және сыртқы саясаттың әрі қарай жалғастырылғанын қалайды.

Бұлар оңай мәселелер емес. Оларды шешу барлық азаматтар мен барлық деңгейдегі атқарушы биліктен дағдарыстан шығу жөніндегі белгіленген бағдарламаларды орындау үшін күш біріктіруді талап етеді. Осылайша, барлығымыздың алдымызда аса ауыр жұмыс тұр.

Маған Қарағандыдан Нина Алексеевна Мисоченко былай деп жазады:

«Күн сайын балаларымның амандығы үшін, жеріміздегі бейбітшілік пен тыныштық үшін мінәжат етемін. Күн сайын Құдайдың алдында біздің үйлерімізге ешқашан ешқандай алауыздық пен ешқандай соғыс қатер төндірмесін, біз қашанда бейбіт және бақытты өмір сүрейік деп жалбарынамын. Қазақстанда барлық адамдар татулық пен бір-біріне сеніммен өмір сүріп жатса, бұл Сіздің ерен еңбегіңіздің арқасы. Қазақстандықтар бірге еңбек етіп, бір-біріне қолұштарын береді, балалары мен немерелерін алаңсыз оқытып, өсіріп жатыр. Әрқашан және мәңгілік осылай бола берсін!».

Рахмет, Нина Алексеевна! Бұл тек менің ғана емес, біздің бүкіл халқымыздың еңбегі. Тәуелсіздік жылдарында қазақстандықтардың бойында бейбітшілік пен келісім – басты жалпыхалықтық игілігіміз деген даналық ұғым мықтап орнықты. Және оны әр күн сайынғы еңбекпен қорғау және нығайту қажет. Бүгінгі біздің қазақстандық мінез бітіміміз осындай! Бірлік пен Тұрақтылық – бұл біздің жауапты таңдауымыз! Бұл біздің Отанымыздың табысты дамуының басты формуласы.

Қымбатты отандастар!

Өткен 23 жыл – біз үшін ғасырға бергісіз жылдар. Кезең-кезеңімен жүргізілген тұрақты саясаттың арқасында біз бүгінгі белеске көтерілдік. Қазақ қазақ болғалы қазіргідей төрт құбыласы түгел, қуатты елге айналып көрген емес. Біз бүгін қариясы қамсыз, азаматы алаңсыз, ұрпағы уайымсыз елдердің қатарына ұмтылдық. Біз үшін көк аспанымыз ашық, көк байрағымыз асқақ болғаннан артық мәртебе жоқ.

Жер бетінде саны қанша миллион болса да туын тігер ұлтарақтай жерді, ұрпағына мирас етер елді арман еткен ұлттар қаншама! Елі болғанмен бағдары жоқ, бағдары болғанмен берекесі жоқ халықтар да көз алдымызда. Қазақстан даму көшіне ілескен елдерден суырылып шығып, көш тізгінін ұстаған елдердің санатына бет алды. Бірақ, біз өткенді ешқашан ұмытпауға тиіспіз.

Қазақ – тарихи жады мықты, соңына қарап тәубесін айтқан, жолына қарап тәуекел еткен халық. Әсіресе, осы күндері маған жүздеген хаттар келіп түсуде. Солтүстік Қазақстан облысының жасы тоқсаннан асқан тұрғыны Байқуаныш Сәрсембин ақсақал былай деп жазыпты:

«Өткен ғасырдағы түрлі тарихи оқиғалардың бәрі менің көз алдымда өтті. Бірде құлдырап, бірде өрлеген қилы замандарды көрдік. Бірақ, дәл қазіргідей Алтын Ғасыр халқымыздың басында ешқашан болған емес. Елінің шекарасын бекітіп, барлық елдермен достық қатынас орнатып, барша адамзат тағдырын шешуге араласып отырған қазақ баласы ешқашан болмаған», – дейді Байқуаныш қария.

Мен жеткен абырой, мәртебе – барша Қазақстанның мерейі. Әрбір хат иесінің бүгінгі Қазақстанды мақтан етіп, марқаятынын көремін.

Біз өресі биік, рухы берік, отаншыл елміз. Біз үшін туған елдің бір уыс топырағынан қасиетті жер жоқ, бір түп жусанынан жұпар иіс жоқ. Елдің бірлігін нығайтып, Отанымызды көркейтуге бағытталған кез келген ұсыныс мен үшін құнды. Қоғамда талқыланып жатқан кезектен тыс Президент сайлауын өткізу жайын мен осы тұрғыдан сараладым.

Құрметті отандастар!

Бұрынғы Президент сайлауынан бері 4 жыл өтті. Бұл Қазақстан үшін жаңа мүмкіндіктер ашқан күрделі уақыт еді. Біз 2011 жылғы сайлауалды науқаны барысында менің тарапымнан айтылған барлық мақсаттарға қол жеткіздік. Біз әлемдегі аса дамыған 30 елдің қатарына ену жөніндегі ұзақ мерзімді 2050 Стратегиясын жүзеге асырудамыз. Бүгінде мен жаһандық экономикалық және геосаяси тәуекелдерді есепке ала отырып айқындап берген мемлекеттік бағдарламаларда дамудың барлық стратегиялық мәселелері белгіленген.

Дағдарыс пен біздің экспорттық тауарларымызға бағаның күрт төмендеуінен бізге бюджет саясатын жедел оңтайландыруға тура келді. Дағдарысқа қарсы шаралар кешені жүзеге асырылуда. Біз жаһандық дамудың ауыртпалықтарын абыроймен еңсеретінімізге сенімдімін. Бізде бұл үшін барлық жағдай – іс-қимылдың нақты жоспарлары, халықтың бірлігі мен қажетті ресурстар бар.

Енді сайлау туралы айтайын. Бүгін мен Парламент Сенаты мен Мәжілісі басшылығымен, Премьер-Министрмен және республика Конституциялық Кеңесінің Төрағасымен консультациялар өткіздім. Оның алдында Сенат Төрағасының сауалы бойынша Конституциялық Кеңес кезектен тыс Президент сайлауын өткізу бойынша жан-жақты түсініктеме берді. Президент және Парламент сайлауларын өткізудің күнтізбелік мерзімі 2016 жылға дөп келіп, іс жүзінде қосақталып тұр. Конституция бұған жол бермейді.

Менің Мемлекет басшысы лауазымындағы конституциялық өкілеттілігімнің мерзімі 2016 жылы аяқталады. Осыған байланысты екі ұсыныс айтылуда. Бірінші – ел Президентінің сайлауын мерзімінен бұрын өткізу. Екінші – Мемлекет басшысының өкілеттілігін ұзарту туралы референдум өткізу. Екі ұсынысты да жүзеге асыруға болады.

Көңілге қонымдысы, Конституция талаптарына жауап беретіні сайлау өткізу болып табылады. Сондықтан халықтың мүддесіне орай, оның өтінішін, жалпыға ортақ ерік-жігерін есепке ала отырып, Негізгі Заңды бұлжытпай сақтау үшін мен Конституцияның 41-бабының 3-1 тармағына сәйкес шешім қабылдап, 2015 жылдың 26 сәуірінде кезектен тыс Президент сайлауын белгілеу туралы Жарлыққа қол қойдым. Қазақстан үшін сайлау қашанда қоғамдағы бірлік пен келісімнің жоғары тетігі болды. Қазір де және әрқашанда солай болатынына сенімдімін!

Сайлау – аса маңызды конституциялық және патриоттық акт. Оны заңнамаға қатаң сәйкес, ашық және адал, отандық және халықаралық байқаушыларды кеңінен қатыстыра отырып өткізу қажет. Алдағы сайлауға өзімнің қатысатыныма орай шешімді мен кейінірек, еліміздің Конституциясы мен заңдарына толық сәйкес қабылдайтын боламын.

Қымбатты қазақстандықтар!

Қайта қаһарына мінген әлемдік дағдарыс жағдайында бірлік бізге бұрынғысынан бетер құнды. Мемлекеттің тыныштығы мен елдің бірлігін сақтап, дамыту Президенті бастап, елі қостаған кезде ғана баянды болмақ. Жауапкершілік бүкіл халыққа да жүктеледі. Осыны ұмытпайық. Алдағы биік белестер мен асқар асулар үшін біз барлық кедергілерді бағындырып, алға басуға тиіспіз.

Құзырлы органдар Қазақстан халқы Ассамблеясының бастамасы еліміздің Конституциясына және Сайлау туралы Заңға сай деген қорытынды шығарды. Мен сайлауға қатысты «иә» мен «жоқты» мұқият ой таразысына салдым. Сөйтіп, «кезектен тыс Президент сайлауын өткізген жөн» деген пайымға келдім. Сайлау елімізді ұлы істерге ұйыстырып, баянды болашақ жолында біріктіре түсеріне сенемін. Қазақстандықтарды ел тарихындағы тағы бір тағдырлы оқиғаға жауапкершілікпен қарап, белсене қатысуға шақырамын.

Баршаңызға бірлік пен береке, шаңырақтарыңызға шаттық тілеймін!

Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы

Қазақстан Республикасы Президентінің кезектен тыс сайлауын тағайындау туралы

Қазақстан Республикасы Конституциясының 41-бабының 3-1-тармағына сәйкес **қаулы етемін:**

1. Қазақстан Республикасы Президентінің кезектен тыс сайлауы 2015 жылдың 26 сәуіріне тағайындалсын.

2. Қазақстан Республикасының Орталық сайлау комиссиясы кезектен тыс президенттік сайлауды ұйымдастыру мен өткізуді қамтамасыз етсін.

3. Қазақстан Республикасының Үкіметі кезектен тыс президенттік сайлауды ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық және қаржылық қамтамасыз ету жөніндегі қажетті шараларды қабылдасын.

4. Облыстардың, Астана мен Алматы қалаларының әкімдері сайлау құқығы бар азаматтардың тізімін дер кезінде жасауды және дұрыстығын қамтамасыз етсін, Орталық, аумақтық және учаскелік сайлау комиссияларына кезектен тыс президенттік сайлауды ұйымдастыру мен өткізу мәселелерін шешуде жан-жақты көмек көрсетсін.

5. Осы Жарлық алғаш ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Президенті
Н.НАЗАРБАЕВ.

Астана, Ақорда, 2015 жылғы 25 ақпан. №1018

Палаталар төрағаларымен консультация өткізді

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Парламент Сенатының Төрағасы Қасым-Жомарт Тоқаевпен және Парламент Мәжілісінің Төрағасы Қабиболла Жақыповпен консультация өткізді, деп хабарлады Президенттің баспасөз қызметі.

Кездесу барысында Қазақстан Республикасы Президентінің сайлауын өткізу туралы Қазақстан халқы Ассамблеясының бастамасы қаралды.

Мемлекет басшысы бұл бастаманы ел-жұрт, соның ішінде еңбек ұжымдары мен қоғамдық бірлестіктер мүшелері, зиялы қауым, жастар және аға буын талқылап жатқанына тоқталды.

– Бастаманы Парламент палаталары да қарап, қолдау білдірді және маған тиісінше үндеу жолдады. Парламент Сенатының сауалы бойынша Конституциялық Кеңес осы мәселе жөнінде нормативтік қаулы қабылдады, – деді Қазақстан Президенті.

Нұрсұлтан Назарбаев елдегі негізгі салаларды дамытуға бағытталған бірқатар мемлекеттік ұзақ мерзімді бағдарламалардың белсенді түрде жүзеге асырылып жатқанына назар аударды.

– Менің ойымша, қазақстандықтар аталған бағдарламаларды жүзеге асыру ісіне жұмылу үшін сайлау өткізу қажет деп санайды. Сондай-ақ, тұрғындар әлемде болып жатқан оқиғаларға және ел ішіндегі тұрақтылықты сақтауға байланысты алаңдайды. Бұдан арғы жұмыс үшін халықтың қолдауы қажет, – деді Мемлекет басшысы.

Қ.Тоқаев Конституция ережелеріне сай келетін Президент сайлауын өткізуді қолдады. Ол қазіргі уақытта, әлемде қалыптасқан тұрақсыздық жағдайында бүкіл елімізге Мемлекет басшысының беделі қажет екенін атап өтті.

Қ.Жақыпов Мәжіліс депутаттары мен Қазақстан қоғамының түрлі топтары елдің жетістіктері мен әлемдегі ахуалды ескере келіп, сайлау өткізуді қолдап отырғанын айтты.

Келісіп пішкен тон келте болмас

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев Премьер-Министр Кәрім Мәсімовпен консультация өткізді, деп хабарлады Президенттің баспасөз қызметі.

Кездесу барысында Мемлекет басшысы биліктің заң шығарушы және атқарушы тармақтары басшыларымен консультациялар ел тұрғындары мен түрлі ұйымдардың Президент сайлауын өткізуге қатысты ой-пікірлеріне байланысты өткізіліп отырғанын айтты.

– Халық мемлекет жүзеге асырып жатқан бағдарламалар жалғастырылып, өз мәресіне жеткізіледі, ал олардың нәтижелері жұрттың өмірін жақсартуға мүмкіндік береді деп күтіп отыр. Бұл мәселе инвесторлар үшін сенімділік беріп, жаңа перспективаларға жол ашатындықтан маңызды мәнге ие, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

К.Мәсімов қоғамда Президент сайлауын өткізу мәселесі белсенді талқыланып жатқанын қуаттады.

– Үкімет сайлау өткізу үшін заңдық тұрғыдан кедергі көріп тұрған жоқ. Іс жүзіндегі қисындылық жөнінен, Сіздің «Нұрлы Жол» Жолдауыңыз дер кезінде жасалып, ел ішінде және сыртында жоғары бағаланды. Сондай-ақ, Сіз «Қазақстан-2050» Стратегиясында ұзақ мерзімді іс-қимыл жоспарын ұсындыңыз. Осыған байланысты сайлау өткізу мәселесі дер кезінде көтерілді, өйткені, ол аталған шаралардың бәрін жүзеге асыру үшін қосымша мандат береді. Жалпы алғанда, сайлау Қазақстанның тұрақты дамуы үшін қажетті сенімді еселей түседі, – деді Премьер-Министр.

Ешқандай құқықтық кедергі жоқ

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Конституциялық Кеңес Төрағасы Игорь Роговпен консультация өткізді, деп хабарлады Президенттің баспасөз қызметі.

Кездесу барысында Мемлекет басшысы Конституциялық Кеңеске Президент сайлауын өткізу мүмкіндігіне қатысты сауал жолданғанына тоқталды.

Нұрсұлтан Назарбаев Парламент палаталары төрағаларымен, сондай-ақ, Премьер-Министрмен консультациялар өткізгенін айтты.

Қазақстан Президенті сайлау өткізу Конституция талаптарына дәлме-дәл сай болуы тиістігін атап өтті.

И.Рогов Негізгі Заңның 41-бабының 3-1-тармағына сәйкес, кезектен тыс президенттік сайлауды белгілеу тек Қазақстан Президентінің құзыретіне жататынына тоқталды. Аталған конституциялық құзырет ешқандай шартқа және шектеуге байлаулы емес, Мемлекет басшысы оны дербес жүзеге асырады. Осыған байланысты Конституциялық Кеңес Төрағасы кезектен тыс Президент сайлауын өткізуге қандайда бір конституциялық құқықтық кедергінің жоқ екенін айтты.

Суреттерді түсіргендер
С.БОНДАРЕНКО, Б.ОТАРБАЕВ.

Телефон арқылы сөйлесті

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев Франция Президенті Франсуа Олландпен телефон арқылы сөйлесті, деп хабарлады Президенттің баспасөз қызметі.

Қазақстан мен Франция басшылары Украинаның оңтүстік-шығысындағы ахуалға қатысты 12 ақпандағы Минск келісімін жүзеге асыру жөніндегі кешенді шараларды атқару аясында пікір алмасты.

Екі ел президенттері Минск келісімі қазірдің өзінде қантөгісті тоқтатуға ықпал еткеніне назар аударды. Қақтығыс аумағынан ауыр техниканы әкетудің маңыздылығы атап өтілді.

Нұрсұлтан Назарбаев Ресей мен Еуропалық одақ арасындағы санкцияларды біртіндеп алу үшін қажетті шарттарға көңіл аударды. Ф.Олланд оқ ату толық тоқтатылып, ауыр техника әкетіліп, Мариуполь төңірегіндегі қақтығыс басылған жағдайда санкцияларды азайту мәселесі талқылануы мүмкіндігін айтты.

Екі ел көшбасшылары Украинадағы дағдарысты реттеу мәселесі бойынша халықаралық серіктестермен өзара іс-қимылды жалғастыруға дайын екенін білдірді.

Сондай-ақ, әңгіме барысында Қазақстан-Франция стратегиялық серіктестігінің келешегі талқыланды. Нұрсұлтан Назарбаев Ф.Олландқа Францияға биыл сапармен келуге шақырғаны үшін алғыс айтты.

Телефон арқылы сөйлесуге француз жағы бастамашылық етті.

• Президент поштасынан

Қолдау жеңіске жігерлендіреді

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевқа WBA, IBO және WBC тұжырымдары бойынша кәсіпқойлар арасындағы бокстан әлем чемпионы Геннадий Головкиннен хат келді, деп хабарлады Президенттің баспасөз қызметі.

Қазақстандық спортшы өз хатында Мемлекет басшысына таяуда өткен жекпе-жектегі жеңісіне орай жолдаған жылы лебізі мен тілегі үшін алғыс айтады.

«Мен туған елімді халықаралық аренада танытып және Қазақстаннан шыққан саңлақ спортшы қандай болатынын бүкіл әлемге көрсете отырып, айрықша мақтаныш пен патриоттық, жауапкершілік сезімдеріне бөленемін. Еліміздегі бокс пен спортты дамытуға қарапайым үлесімді қоса жүріп, Сізге және барша отандастарыма қуаныш сыйлаумен, мемлекетіміздің мерейін өсіру мүмкіндігіне ие болғаным үшін шынайы бақыттымын», – делінген хатта.

Г.Головкин хат соңында Нұрсұлтан Назарбаевтың және барша қазақстандықтардың тарапынан көрсетілген қолдау оның жеңіске деген жігерін нығайта түсетінін атап өткен.

ЕЛБАСЫ СӨЗІ –

Нұрсұлтан Назарбаев президенттік сайлауды биыл өткізу

Сын сағатына дайын болайық

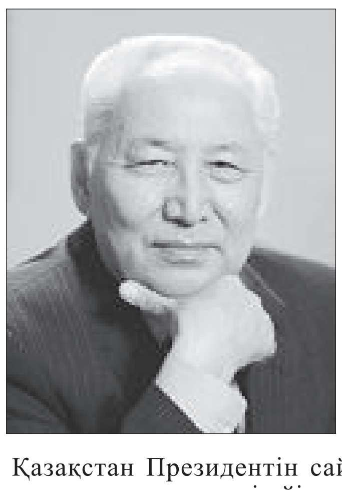

Қазақстан Президентін сайлауды кезектен тыс өткізейік деген жалпы халық қолдап отырған пікірге біз де үн қосамыз. Саяси, экономикалық, қауіпсіздік ахуал күрделеніп кетті. Сын сағаты келді. Осындай жағдайда ел тізгінін берік ұстап отыратын басшыны қауіптің алдын ала сайлап алудың маңызы зор.

Дәлірек айтсақ, әлемде тыныштық бұзылды, дүрбелең көбейді. Бір-бірімен соғыспай, дауласпай жатқан елдер жоқтың қасы. Үлкен қақтығыстардың қаупі де көрініс беріп отыр. Қазақстан әлемдік қоғамдастықтың мүшесі ретінде көптеген елдермен саяси, экономикалық тығыз қарым-қатынас жүргізеді. Татулығы бұзылған, бір-бірімен мәмілеге келе алмай қылышын жалаңдатып, санкциялық соғыс майданын ашып отырған әлем елдерінің ызғары, теріс әсері біздерге де келмей қоймайды, келіп те жатыр. Қазақ елі үшін бұл үлкен қауіп. Одан да сақтанып, алдын алмаса болмайды.

Әлем экономикасы дағдарыстан әлі шыққан жоқ. Осы дағдарыс, тіпті, қоюлана бастаған сияқты. Әлемде тауарға сұраныс азайды. Осының салдарынан мұнай бағасы екі есеге жуық, әртүрлі металл бағамы айтарлықтай төмендеді. Қазақстан экономикасын бұл ауыр жағдайға әкелді, өйткені, жоғарыда аталған тауарлардан алатын табыс көзі күрт тарылды. Ресей мен Украина арасындағы жағдай да екеуінің экономикасын құлдырату үстінде. Соның салдарынан олармен, әсіресе, Ресеймен экономикалық қатынас біздің шаруашылығымыздың жағдайын бұрынғыдан да қиындататын түрі бар, қиындатып та жатыр. Ел экономикасына келген осы қауіпті біз барынша сезініп отырмыз.

Сондықтан да осы қауіптердің алдын алатын ауқымды шаралар жүргізіп, өз тағында уақытына алаңдамай мықты отыратын Президент керек.

Кенжеғали САҒАДИЕВ,
ҰҒА академигі.

АЛМАТЫ.

Шығысқазақстандық еңбек ұжымдары қолдайды

Думан АНАШ,
«Егемен Қазақстан».

Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізу жөніндегі бастамасына шығысқазақстандық ірі кәсіпорындардың еңбек ұжымдары да үн қосып, қолдау білдірді. Шығыс өңіріндегі түрлі еңбек ұжымдары өкілдерінің пікірінше, президенттік және парламенттік сайлауларды бір мерзімде өткізу электоралдық науқан үшін қолайсыздық тудырады.

– Қазақстан халқы Ассамблеясы мүшелерінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізу жөніндегі бастамасын теледидар арқылы көрдім. Осы уақытқа дейін мемлекеттік саясат бар күш-жігерін отандастарымыздың жақсы өмір сүруі мен елдегі бейбітшілікті нығайтуға жұмсады. Бұл бағытта мемлекетіміздің келешегі үшін кезектен тыс сайлау өткізу этносаралық ынтымақты күшейте отырып, еліміздің дамуына серпін береді деген сенімдеміз. Біздің 25 мыңға жуық адам еңбек ететін компаниямыз Ассамблея өкілдерінің бастамасын толығымен қолдайды. Еліміз үшін саяси мәні зор оқиғадан тыс қалмаймыз, – деді «Казцинк» ЖШС-нің бас директоры Юрий Гусев.

Аталған компания кәсіподақ комитетінің төрағасы Сергей Солдатовтың айтуынша, үлкен ұжымның бұл бастаманы бірауыздан қолдауы тегін емес. «Елбасының «Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясаты отандастарымыздың жағдайын жақсартуға бағытталған. Жоспарды жүзеге асыру біршама уақытты талап етері сөзсіз. Сондықтан, барша қазақстандықтар үшін кезектен тыс сайлау өткізудің маңызы зор дер едім. Қазіргі әлемдік экономикадағы тұрақсыздық белең алған уақытта, бізге тұрақтылықты сақтауға кепілдік қажет», дейді кәсіподақ төрағасы.

Ассамблеяның бастамасын аталған зауыттың барлық жұмысшылары да қолдап отыр. «Ассамблея мүшелері елдің жарқын болашағы үшін халыққа да, билікке де ортақ ұсыныс тастады. Біз 2007-2009 жылдары болған дағдарыс кезеңінде қалай өмір сүрсек, бүгін де, ертең де солай өмір сүргіміз келеді. Өскемендегі ірі кәсіпорынның өкілдері ретінде Ассамблеяның бастамасын қолдаймыз. Себебі, шет мемлекеттердегі қазіргі ахуалды ескергенде, елімізде ең алдымен тұрақтылық пен ынтымақтың сақталуы өте маңызды екенін байқадық. Алдағы уақытта өткізілуі мүмкін сайлау елдің жарқын болашағының кепілі деп білемін. Біз мемлекеттің қарапайым азаматтары ретінде әрдайым атар таңымыздың арайлы болуына сенімді болуымыз керек», деді «Казцинк» ЖШС электролиз цехының шебері Сергей Серов.

Өскемен титан-магний комбинатының ұжымы да осы пікірді қуаттап отыр. Кәсіпорынның жөндеу шебері Дмитрий Нескладный зауыт жұмысшыларының пікірі ел мүддесі мен әрбір қазақстандықтың пайымымен тоғысатынын жеткізді. «Біз татулығы жарасқан, бірлігі бекем елде тұрамыз. Қазақстанның әр тұрғыны келешекке сеніммен қарағысы келеді. Ауызбірлігіміз әлемдік дағдарыс орын алған аумалы-төкпелі кезеңде ішкі тұрақтылығымыздың сақталуын және еліміздің одан әрі гүлденуін қамтамасыз етеді», деді Д.Нескладный.

«Өскемен титан-магний комбинатында 2,5 мың адам жұмыс істейді. Әріптестерімнің әңгімесінен байқағаным, Ассамблея ұсынысын жұрт жұмыла қолдауда. Әлемдегі өзге елдердің бір-бірімен келіспеушілігі салдарынан халықаралық жағдайдың ушығып тұрғанынан хабардармыз. Сол себепті еліміз кезектен тыс сайлау өткізе отырып, болашаққа нық қадам басуы керек деп есептеймін», деді кәсіпорын жұмысшысы Талғат Құмарбеков.

Өскемен титан-магний зауытының еңбек ұжымы келер жылы президенттік және парламенттік сайлау сынды екі ауқымды электоралдық науқанды қатар өткізудің көңілге қонымсыз екенін жеткізіп, президенттік сайлауды биыл өткізген ләзім деген пікірлерімен бөлісті.

ӨСКЕМЕН.

Бірден-бір дұрыс шешім

Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесі мүшелері Қазақстан Республикасы Президентінің сайлауын кезектен тыс өткізу туралы бастама көтеріп, үндеу жариялауын қуана қарсы алдық. Қазақстан халқы Ассамблеясы осы маңызды мәселе бойынша ұстанымын білдіруді өздерінің азаматтық борышы деп санайды.

Жаһандық сын-қатерлер кезеңінде еліміздің Президенті Нұрсұлтан Назарбаевқа Қазақстанды дағдарыстан алып шығуына мүмкіндік беретін жаңа сенім мандаты берілуі қажет. Елбасына сенім мандатын білдіру арқылы әлемдік дамудың жаңа кезеңінде халқымызды біріктіріп, мемлекетті дамытудағы маңызды мәселелерге ден қоюға мүмкіндік аламыз.

Бүгінде «Мәңгілік Ел» идеясын, «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» бағдарламасын және «Қазақстан-2050» Стратегиясын жүзеге асыру үшін Елбасына үнемі сенім артуымыз керек. Мемлекет басшысы жүргізіп отырған саясат төңірегінде топтасу арқылы еліміздің одан әрі қарқынды дамуы мен азаматтардың әл-ауқатын арттыруға қол жеткізе алатынымызға сенімдіміз. Сондықтан біз барша қазақстандықтарды Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың төңірегіне топтасуға шақырамыз.

Сонымен қатар, Елбасына жаңа мандат беру арқылы Қазақстан халқын оның төңірегіне тығыз топтастырып, еліміздің дамуына, мемлекеттілігімізді нығайтуға, елдегі тұрақтылық пен бейбітшілікті күшейтуге, Нұрсұлтан Әбішұлы ұсынған «Нұрлы Жол» – болашаққа бастар жол» ұзақ мерзімді стратегиясын жүзеге асыруға қол жеткізетініміз анық. Мемлекет басшысы жүргізіп отырған саясатқа қолдау білдіру еліміздің қарқынды дамуына, халқымыздың жақсы өмір сүруіне қолдау білдіру деп ойлаймыз.

Тәуелсіздік алғанына 23 жыл ғана болған Қазақстан Республикасының абыройын аспанға асқақтатып, әлемдегі алпауыт елдермен иық тіресетіндей әлеуетке жеткізген Елбасының сарабдал саясатының тереңдігін, көз түгіл көңіл жетпес көкжиекті болжай алған көрегендігін, ел алдындағы ерен еңбегін, отандық қана емес, жаһандық саясаттағы жетекші орнын, бүкіл дүниежүзінің әйгілі саясаткерлерінің мойындап отырғанын біз зор мақтаныш тұтамыз.

Ел экономикасының гүлденуіне кедергі келтіретін қаншама қиындықтарды жеңуге, халқымыздың еңсесін көтеріп, болашаққа нық сеніммен қарайтын бүгінгідей жағдайға жеткізуге, әдебиет пен мәдениетін, білімі мен ғылымын биіктете түсуге, көпұлтты мемлекетіміздегі береке-бірлікті нығайтып, саяси, әлеуметтік тұрақтылықтың берік орнығуына ұйытқы болып келе жатқан Тұңғыш Президентке Қазақстан халқы шексіз риза. Оның Қазақстан Республикасын гүлденген елге айналдырып, халқымыздың қасиет-құтын барша әлемге танытып, еліміздегі әр азаматтың патриоттық сезімін, ұлттық мақтанышын тереңдете түсу мақсатындағы әрбір қадамы, жаңа бастамалары жарқын болашаққа жетелейді.

Әлемдік өркениетке туған халқын адастырмай апаратын дана тұлға, дара азамат әр елге керек. Сондықтан қазақстандықтар Н.Ә.Назарбаевты Елбасы деп бекерден-бекер ардақтап жүрген жоқ. Бұл халқымыздың оған деген шынайы құрметі, шексіз сенімі. Бізде Елбасы біреу, біз оған қай уақытта да сүйеу бола білуіміз керек. Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесі мүшелерінің Қазақстан Республикасы Президентін сайлауды кезектен тыс өткізу туралы бастамасын Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университетінің профессор-оқытушылар құрамы мен студенттері толық қолдайды. Елбасына сенімді ел болашағына берілген кепілдік және орынды да бірден-бір дұрыс шешім санайды.

Менболат ТІНӘЛИЕВ,
Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университетінің аға оқытушысы.

ОРАЛ.

Елдіктің тірегі – тіл

Шарафаддин ӘМІРОВ,
«Егемен Қазақстан».

Жақында Алматы қаласындағы «Достық үйінде» Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамының алқа мүшелері бас қосып, барша қазақстандықтарды толғандырып отырған бүгінгі таңның басты мәселесі – президенттік сайлау өткізу бастамасын талқылады.

Қоғам төрағасы, ҰҒА академигі Өмірзақ Айтбайұлы өз сөзінде Ұлытау төрінде Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың ұлтымыздың тілі мен діні, мәдениеті мен тарихы туралы айтқан ұлағатты сөздерін еске салып, ширек ғасырдан бері мемлекеттік тіліміздің даму жолдарының жетістіктері мен көлеңкелі тұстарын сараптай келе, ана тіліміздің бірте-бірте қарқындай дамып, мемлекеттің басты ұйыстырушы негізіне айналып келе жатқанын атап өтті.

Одан кейін де сөз алған қоғам қайраткерлері елдіктің басты тірегі – тіл екенін тағы да бір нақтылай түсіп, татулық пен бірліктің арқасында экономикамыз өсіп-өркендеумен қатар, ұлтымыздың рухани-мәдени түлеуі де еселей түсетініне сенім білдірді.

Тіл жанашырлары Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастамасын мақұлдап, мұның уақыт талабы екенін атап көрсетті.

АЛМАТЫ.

Қоғамды оятатын бастама

М.Әуезов атындағы жалпы орта мектеп ұжымы кезектен тыс президенттік сайлау өткізу жөніндегі ұсынысты бірауыздан қолдайды, мұны халық мүддесіне сай келетін ең дұрыс шешім деп санайды.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Нұрлы Жол» Жолдауы елімізді қазіргі дағдарысқа ұрындырмайтын жарық жол деп білеміз. Қазақстан Президенті «Әр баланың өз нәсібі бар», деп халықтық пайымға жаңа ұғым беріп, біздің кәсіби қызмет өрісімізді кеңейтті. «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушыларын мұғалімдер қалай тәрбиелесе, Қазақстан сол деңгейде болады», деп Елбасымыз айтқандай, жаппай білім мен тәрбие жолында, рухани-мәдени майданда аянбай еңбек етеміз.

Осы орайда, Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізуді ұсынғаны құптарлық жәйт. Бұл біздің ұзақ мерзімді «Қазақстан-2050» Стратегиясы мен «Мәңгілік Ел» идеясының жүзеге асырылуын қамтамасыз ете отырып, бұдан да қуатты, бұдан да тас түйін бола түсуімізге мүмкіндік береді. Қысқасы, барлық қазақстандықтарды Қазақстан халқы Ассамблеясы Кенесінің үндеуін қолдауға шақырамыз. Бұл қоғамды оятты. Тың серпін берді.

Айнұр ӘЛШЕРІ,
М.Әуезов орта мектебінің мұғалімі.

Оңтүстік Қазақстан облысы,
Отырар ауданы.

Салиқалы саясаттың нәтижесі

Мен Қазақстан халқы Ассамблеясының мүшелері Парламент Мәжілісіндегі депутаттық топқа, саяси партияларға, үкіметтік емес ұйымдарға және бүкіл Қазақстан халқына ел Президентінің сайлауын кезектен тыс өткізуге бастама көтеру туралы үндеуін мұқият оқып шықтым. Ассамблея мүшелерінің бұл бастамасын құптарлық, қолдауға лайық бастама деп түсінемін.

Шын мәнінде қазіргі дүниежүзілік экономикалық дағдарыстың тұсында бір жылда, яғни 2016 жылы президенттік және парламенттік қос бірдей сайлауды қатар өткізу мемлекетіміздің бюджетіне ауыр салмақ түсіретіні анық. Сондықтан ел Президентін сайлауды биыл, 2015 жылы өткізген дұрыс. Елімізді сонау 2007 жылдан бастау алған әлемдік қаржы дағдарысына, өткен жылдың соңына қарай мұнай бағасының құлдырауына қарамастан, дамытып қана қоймай, оның ішінде әлеуметтік салаларда қолға алынған жұмыстарды арттыра түсуге бағыт-бағдар беріп отырған еліміздің Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевқа жаңа президенттік мандат беру туралы мәселе көтерілгені орынды деп білемін.

Әлемдік экономикалық дағдарыстың жақын қалғанын сезген Елбасы оның алдын алып, 2014 жылдың аяқталуын күтпей-ақ «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» атты Жолдауын халыққа жариялады. Бұл Жолдауда ұлттық қордан қомақты қаржы бөлініп, инфрақұрылым саласы қолға алынатындығы, сөйтіп, әлемдік дағдарыс тұсында халқымыз тұрақты жұмыстармен қамтылатындығы туралы нақты көрсетілген. Мұндағы айтпағым, осындай қиын-қыстау күрделі кезеңде, халқына тұйықтан шығудың жолын нұсқап, болашақтың бағдар шамын іздестірумен жүрген Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлының қасына топтасып, оның жүргізіп отырған ішкі, сыртқы саясатын қолдауымыз қажет деп түсінемін.

Еліміздің қазіргі ахуалына қарап шүкіршілік етемін. Еліміз аман, жұртымыз тыныш жағдайда өмір сүрудеміз. Жұмыс істеймін, кәсіпкерлікпен айналысамын дегендерге мемлекет тарапынан қолдау көрсетіліп, қаржысы жоқтарға несиелер беріліп жатыр. Осының нәтижесінде жұмысын дөңгелетіп, өзінің тұрмыс-жағдайларын жақсартып жүрген азаматтар көптеп саналады.

Ал зейнет жасындағы біз сияқтылар, мүмкіндігі шектеулі адамдар, мемлекеттік қызметтің басы-қасында жүрген азаматтар, ұстаздар мен дәрігерлер өздерінің еңбекақылары мен зейнетақыларын уақтылы алып отыруымыз мемлекетіміздің іргетасының мықтылығы, Президентіміз Нұрсұлтан Назарбаевтың жүргізіп отырған салиқалы саясатының дұрыстығының нәтижесі дер едім. Сондықтан мен Қазақстан халқы Ассамблеясының мүшелері ұсынған президенттік сайлауды кезектен тыс, яғни биыл өткізу туралы бастамасын бар ықыласыммен қолдайтынымды білдіремін. Осыған отандастарымды да шақырамын.

Бектұрған ЖАМБАБАЕВ,
ардагер журналист.

Жамбыл облысы,
Меркі ауданы.

ЕЛДІКТІҢ КӨЗІ

жөніндегі бүкіл халықтың қалауын қолдап, шешім шығарды

Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің үстіміздегі жылы кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастамасы жұртшылық тарапынан қызу талқылану үстінде. Белсенді пікірталастарға қарағанда, бұл үдеріс жалпыхалықтық қолдауға ие болып отыр. Түрлі мамандық иелері – кәсіпорын жұмысшылары мен ауыл еңбеккерлері, мұғалімдер мен жоғары оқу орындарының оқытушылары, ғылыми қоғамдастық және үшінші сектор өкілдері, кәсіпкерлер мен түрлі саяси партиялар мүшелері, қысқасы, барша халық сайлау өткізуді қолдау туралы өздерінің пікірлерін білдіріп жатыр. Қазақстандықтардың бұл ұстанымдарынан қоғамдағы тұрақтылық пен келісім ғана елімізді жаңа биіктерге бастайды деген ой анық аңғарылады.

Нұриддин КАЮМОВ,
Тәжікстан Республикасы Ғылым академиясының академигі, экономика ғылымдарының докторы:

– Бүгінде әлемде қаржы-экономикалық дағдарыстың жаңа толқыны кеңінен тарап келеді. Жағдай геосаяси қысымдармен де айтарлықтай күрделене түсуде. Осы орайда, тіпті, дамыған елдердің өзінде ксенофобия, діни төзімсіздік, радикалды қозғалыстар өсіп отыр. Сондықтан Қазақстан халқы Ассамблеясының Кеңесі жариялаған 2015 жылы президенттік сайлау өткізу туралы бастамасы уақтылы және орынды шешім болып табылады.

Қазақстанда президенттік сайлау өткізу бұған дейін белгіленген бағдарламаларды жүзеге асыруға мүмкіндік беріп, ел экономикасының өсімін одан әрі қамтамасыз ететін болады. Мұның шетел инвестициялары үшін де үлкен кепілдік атқаратыны күмәнсіз. Сонымен қатар, Орталық Азия елдерінің өңірлік ынтымақтастығына да оң ықпал ететін болады.

Сәуірбай ЕСЖАНОВ,
«Астанаэнергосервис» АҚ басқармасының төрағасы:

– Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастамасы негізсіз емес. Әлемде байқалып отырған қазіргі күрделі жағдай Қазақстанға Мемлекет басшысы нұсқаған бағыттан таймаған жағдайда ғана тиімді даму мүмкіндігін беретіні ақиқат. Сонымен қатар, қалыптасқан жағдайда ғана Қазақстан өсіп-өркендеп, елдегі тұрақтылық пен келісімді толық көлемінде сақтай алады деп білемін.

Ал біздің кәсіпорынға келетін болсақ, ол Астанадағы коммуналдық қызмет көрсетуде үлкен басымдыққа ие. Холдинг табыстарының маңызды қырының бірі ел Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың қолдауы десем, еш артық айтқандық емес. Бұл қолдау ұжымымызды тек тиімді жұмысқа ғана ынталандырып қоймай, әлеуметтік міндеттемелерін орындауға да алғышарт жасап отыр.

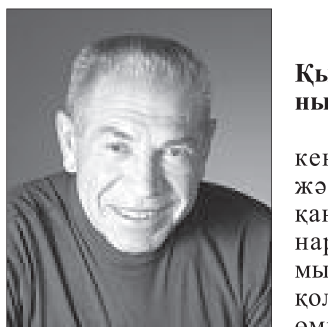

Владимир ТОЛОКОННИКОВ,
Қазақстан орыс қоғамының Қызылорда облыстық филиалының директоры:

Қазіргі таңда Қазақстан – посткеңестік кеңістіктегі ең тұрақты және орнықты дамып келе жатқан республика. Біз қалыптасқан нарықтық экономика құрып, жұмыссыздықтың ең төменгі деңгейіне қол жеткіздік және азаматтарымыз өмірінің сапасын жоғарылата отырып, әлеуметтік салада айтарлықтай биіктерді еңсердік.

Қазақстан табыстарының негізінде Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың дана да сара саясаты жатыр. Мұндағы ең басты базистердің бірі – ұлттар достығы мен қоғамдық келісім. Осының арқасында елімізде тұрып жатқан 130-дан астам ұлттар мен ұлыстар Қазақстанды өздерінің ортақ Отаны санайды. Мен кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастама көтерген Қазақстан халқы Ассамблеясының Кеңесіне де үлкен ризашылығымды білдіремін. Орыс қоғамының Қазақстандағы филиалы бұл ұсынысты бірауыздан қолдайды.

Бекболат ТІЛЕУХАН,
Ұлттық спорт түрлері қауымдастығының президенті:

– Қазақстан Республикасының Ұлттық спорт түрлері қауымдастығы Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастамасын жан-жақты қолдайды. Бұған нақты себептер бар. Бірінші кезекте бұл елде бірлік пен тұрақтылықты қамтамасыз етіп, Отанымызды дәйектілікпен дамытуға бағытталған жұмыстарды жалғастыру үшін қажет.

Ұлттық спорт түрлері елімізде жақсы дамып келеді. Бұған бір ғана мысал келтірейін. 2014 жылы Түркістанда өткен әлем чемпионатына Қазақстанның барлық 14 облысынан, сондай-ақ, Астана мен Алматыдан құрама командалар толық құрамында қатысты. Бұл нені білдіреді? Бұл жер-жерлерде дәстүрлерімізді жалғастыруға жан-жақты назар аударылып келе жатқанын білдіреді. Атап көрсететін бір жайт, мұнда Мемлекет басшысының орасан зор рөлі бар.

Әлия САЛИЕВА,
кәсіпкер, Батыс Қазақстан облысы:

– Президенттік сайлау – бүгінде ең көп талқыланып жатқан тақырыптардың бірі. Осы ұсыныстың пайдасына көптеген дәлел-дәйектер келтіруге болады. Еліміз әлемдік қоғамдастықта айтарлықтай жоғары бедел алып үлгерді. Оның үстіне, өзінің ерекше даму жолының дұрыстығын әркез айғақтап келеді. Бұл – барлық қазақстандықтардың, бірінші кезекте, халықты жалпыұлттық идея төңірегінде топтастыра білген Президенттің еңбегінің нәтижесі.

Бизнес-қоғамдастықтың кез келген өкілі тұрақтылық пен келісім жағдайында ғана табысты дамуға қол жеткізуге болатынын жақсы біледі. Отанымыздағы татулықтың арқасында қазақстандықтар, тіпті, тәуелсіздіктің елең-алаңындағы ең қиын кездердің өзінде оған төтеп беріп қана қоймай, экономикалық өсімге де берік іргетас қалады. Сондықтан да ҚХА Кеңесінің кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастамасы жан-жақты қолдау тауып отыр.

Тимур НАҚЫПБЕКОВ,
Оңтүстік Қазақстан облыстық кәсіпкерлер палатасы департаментінің жетекшісі:

– Қазақстанның әлемдік экономикадағы күрделі жағдайларды еңсеруіне «Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясаты жәрдемдеседі. Қазіргі таңда басты мақсаты шикізаттық экономикадан кету болып табылатын индустрияландырудың екінші бесжылдығын жүзеге асыру қатарласа жүруде. Осы мемлекеттік бағдарламаларды табысты жүзеге асыру үшін Президенттің жеке бақылауы мен қатысуы ауадай қажет. Өйткені, олардың бастамашысы да Елбасының өзі болып табылады. Бизнес жақсы даму үшін тұрақты экономикалық бағыт пен саяси кепілдік қажет.

Көптеген дамушы елдерде президенттік сайлаулардың алдында инвесторлар әдетте қандай да бір мерзімге тайм-аут алады. Себебі, елдегі саяси ахуал қай жаққа қарай бұрылатынын білмейді. Үстіміздегі жылы сайлау өткізу инвесторларға одан әрі сенімді түрде жұмыстарын жалғастыруға мүмкіндік береді.

Рубен АНДРИАСЯН,
Қазақстанның халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты:

– Қазіргі кезде әлемдегі саяси жағдай тұрақсыз екендігін көріп отырмыз.

Әлемдік дағдарыс өзінің шыңына қарай жақындап қалды. Біз дағдарыс көріністерін қалай еңсеруді ойластырып жатырмыз. Ал бізді асау тасқыннан Президент Н.Ә.Назарбаев болмаса, кім алып өтеді? Мен елдегі барлық этностар өкілдік ететін Ассамблеяның бастамасын толық қолдаймын. Өзгелерді де қолдауға шақырамын.

Біздің бәріміз ел болып бірігіп, алда тұрған бірінші кезектегі міндеттерді шешуге кірісуіміз керек. Бұл тек сайлау ғана емес, онда халық пен ұлттың тағдыры шешілетін болады. Мемлекет басшысына сенім мандатын беру халықаралық саясаттың ең бір күрделі кезеңінде жұдырықтай жұмылудың жалғыз жолы болатыны күмәнсіз.

Жексенбек ӘДІЛОВ,
Қ.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университетінің ректоры, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі:

– Қазақстан Республикасы Президентінің басшылығымен еліміз нағыз нарықтық экономикалы егемен мемлекет бола отырып, үлкен табыстарға қол жеткізді. Сондықтан Нұрсұлтан Назарбаевтың жүйелі қайта жаңғыртуларды жалғастырғаны біздің ортақ мүддемізбен сәйкес келетінін түсінуіміз қажет.

Осымен байланысты, ҚазҰТУ-дің сан мыңдаған ұжымы ғылыми кеңестің кеңейтілген мәжілісінде Қазақстан халқы Ассамблеясының Кеңесі мен «Нұр Отан» партиясының кезектен тыс президенттік сайлау өткізу туралы бастамасына тұтастай қолдау білдірді.

Еліміздегі индустрияландыру үдерістерін қамтамасыз ету үшін үдемелі индустриялық-инновациялық даму бағдарламасы аясында білікті маман-кадрлар дайындауға 10 техникалық ЖОО іріктеп алынғаны белгілі. Олардың арасында біздің университет те бар. ҚазҰТУ ұжымы алға қойылған міндеттер үдесінен шығуға бар күш-жігерін жұмсайтын болады.

Юрий ЦХАЙ,
Қазақстан бокс федерациясының вице-президенті:

– Соңғы 20 жылда Қазақстанда спортты дамыту үшін көп жұмыс жасалды. Біздің Көк байрағымыз отандық спортшылардың олимпиадаларда, әлемдік біріншіліктерде қол жеткізген табыстарына орай барған сайын жиі-жиі көтерілетін болды. Бұған қоса, еліміз ірі халықаралық жарыстар өткізетін орынға да айнала бастады. Болашақта да осылай болуы тиіс деп ойлаймын.

Бұл үшін баршамыз ел басшылығын қолдауға тиіспіз. Бұл Қазақстан бағыты бұрынғысынша тұрақты, жеңістерге бет бұрған қалпында қалуы үшін керек. Біздің боксшыларымыз әлемде жетекші орынға сенімді тұрақтаған. Қазақстан боксы қазіргі таңда бүкіл әлем танитын брендке айналып отыр. Бізде қашанда әлеует жоғары, яғни талантты спортшылар көп. Соңғы жылдары ол Мемлекет басшысының спортты дамытуға жан-жақты қолдау көрсетуінің арқасында бұрынғыдан да табысты дами түсті. Қысқасы, біз жаңа биіктерді бағындырдық, алда кезекті шыңдар тұр.

Роза КӘРІБЖАНОВА,
«Ғылым ордасы» республикалық мемлекеттік кәсіпорынның бас директоры:

– «Дана мемлекет мыңдаған жыл өмір сүреді», деген жақсы тәмсіл бар. Мұндай табыстың іргетасы дамудың тереңнен ойластырылған стратегиясы екені түсінікті. Нақ осындай стратегия Қазақстанда Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың басшылығымен жасалып отыр. Халықаралық сарапшылар бүгінде тарихи қысқа мерзімде әлемдегі аса дамыған 50 мемлекеттің қатарынан ойып тұрып орын ала алған еліміздің тамаша трансформациясын оқып-үйренуде.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың елімізді дәйекті ілгерілетуінің алгоритмі «Қазақстан-2050» Стратегиясында нақты көрініс тапқан. Бұл Қазақстанды өсіп-өркендетуге апаратын жол болып табылады. Бұл мақсат қашанда біздің ата-бабаларымыздың басын біріктіріп келсе, қазіргі кезде де Елбасының басшылығымен осы бағытты бетке алып жүріп келеміз. Отанымыздың болашақ дамуын да Нұрсұлтан Әбішұлының атымен тікелей байланыстырамыз.

Зарема ШӘУКЕНОВА,
Ғылым және білім министрлігі Ғылым комитетінің Философия, саясаттану және дінтану институтының директоры, «Нұр Отан» партиясы Алматы филиалы саяси кеңесінің мүшесі:

– «Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясаты, сондай-ақ, «Қазақстан-2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» кем дегенде дағдарыстан кейінгі дүниенің контурларын айқындап беретіндей. Бұл арада мен біздерге, барлық қазақстандықтарға, балаларымыз бен немерелерімізге қатысты айтып тұрмын. Осылайша Елбасы ешкімде де жоқ деп айтсақ қателеспейтін нақты іс-қимыл бағдарламасын белгіледі. Сондықтан бізге Мемлекет басшысына бұған дейін де талай мәрте жасағанымыздай, сенім көрсетіп, әркім өз орнында барынша көмектескені жөн.

Бүгінгідей аумалы-төкпелі заманда осы күнге дейін сенім үдесінен шығып келе жатқан Елбасына сенбегенде, кімге сенеміз? Біз тарихи әділеттілік пен уақыт байланысын қалпына келтіріп, халқымызды тату-тәтті тірлікке бастай білген Нұрсұлтан Назарбаевпен бірге егемен Қазақстанды әрі қарай күшейтуді жалғастырайық дегім келеді.

Анастасия ЛУШПЕЙ,
Ақтөбе белгі беру және байланыс дистанциясының механигі:

– Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің бастамасы туралы өткен демалыс күндері ғаламтордан оқып білдім. Бастамашы топ Елбасына сенім мандатын білдіру арқылы әлемдік дамудың жаңа кезеңінде халқымызды біріктіріп, мемлекетті дамытудағы маңызды мәселелерге ден қоюға мүмкіндік аламыз деп хабарлады. Ассамблея өкілдері «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» бағдарламасын және «Қазақстан-2050» ұзақ мерзімді Стратегиясын жүзеге асыру үшін бар күш-жігерімізді біріктіру керек деген ұсыныс айтады.

Менің ойым да осыған саяды. Еліміздің саяси өмірінде нендей өзгерістер болса да, тек оптимистік көзқарастамын. Өйткені, барлығы қарапайым халық игілігі үшін жасалып жатыр деп ойлаймын.

Оңтайландыру – ел экономикасын ынталандыру тетігі

Мәжіліс Төрағасы Қабиболла Жақыповтың жетекшілігімен өткен палатаның кешегі жалпы отырысында 2015-2017 жылдарға арналған бюджет жобасы талқыға түсті. Бұдан басқа, депутаттар мақта саласын дамыту, ойын бизнесі салаларына қатысты заң жобалары, сондай-ақ, ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің интеграцияланған валюта нарығын ұйымдастыру саласындағы ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау мәселесін қарады.

Асқар ТҰРАПБАЙҰЛЫ,
«Егемен Қазақстан».

Алдымен күн тәртібінде қаралған «2015-2017 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Қазақстан Республикасының Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы бойынша Ұлттық экономика министрі Ерболат Досаев, Қаржы министрі Бақыт Сұлтанов және Ұлттық банк төрағасы Қайрат Келімбетов баяндама жасады.

Ұлттық экономика министрінің сөзіне қарағанда, өткен жылы мұнай мен темір кенінің әлемдік бағалары 2 есеге төмендесе де, ел экономикасы 4,3 пайызға өскен. Мұнайға деген бағаның 2 есеге төмендеуін және әрі қарай да төмендеу ықтималдығын ескере отырып, қара алтынның бір барреліне деген баға 50, 40 және 30 АҚШ долларына дейін түскендегі және металға баға индексінің 5,0 пайызға төмендеуі кезіндегі Қазақстан экономикасы дамуының болжамы әзірленген. Бұл ретте барлық үш жағдайда да мұнай өндіру 2015 жылы 80,5 миллион тоннаны, 2016 жылы – 80,8 миллион тоннаны, 2017 жылы – 86,0 миллион тоннаны, 2018 жылы – 90,0 миллион тоннаны және 2019 жылы 93,0 миллион тоннаны құрайтындығы ерекше атап өтілді. ІЖӨ-нің өсуі 2015 жылы 1,5 пайызға, 2016 жылы 2,3 пайызға және 2017 жылы 3,4 пайызға дейін өседі деген болжам жасалыпты. Ал инфляция деңгейі 6-8 пайыз межеде сақталады деп күтілуде.

Сонымен, 2015 жылға арналған республикалық бюджет кірістерінің (трансферттер түсімін қоспағанда) нақтыланған болжамы 3219,9 миллиард теңге сомасында айқындалып отыр. Оның ішінде салықтық түсімдер 959,6 миллиард теңгеге, ал салықтық емес түсімдер, керісінше, 20 миллиард теңгеге ұлғайғаны белгілі болды. Тағы бір атап кетерлігі, Ұлттық қордан берілетін кепілдендірілген трансферт мөлшері бекітілген 1702 миллиард теңге деңгейінде сақталады. Түсімдер бойынша нақтыланған болжамды және тапшылықтың ұлғаюын ескере отырып, 2015 жылы республикалық бюджеттің шығыстары бекітілген көлемге қатысты 610,6 миллиард теңгеге азая отырып, 7244,5 миллиард теңгені құрайтын болады.

Шығыстарды оңтайландыру барысында әлеуметтік саладағы жаңа бастамаларды іске асыру мерзімін 2016 жылға дейін ауыстыру; тиімділігі төмен немесе онысы расталмайтын бағыттар мен бағдарламаларды қысқарту; сондай-ақ, әкімшілік шығыстарды, іссапар және өкілдік шығыстарын, талдамалық және консалтингтік зерттеулер жүргізуге арналған шығыстарды, ақпараттандыру саласындағы жекелеген шығыстарды және күрделі шығыстарды қысқарту көзделеді.

«Б» корпусы қызметкерлерінің еңбекақысын арттыру және азаматтық қызметшілерге еңбекақы төлеудің жаңа моделін енгізу жөніндегі жаңа бастамаларды іске асыру мерзімдерін 2015 жылғы 1 шілдеден 2016 жылғы 1 қаңтарға ауыстыруға байланысты 189,9 миллиард теңге сомаға шығыстар оңтайландырылып отыр. Ел экономикасындағы ахуалдың нашарлауы мүмкін екендігі ескеріліп, Үкімет резерві 1 триллион теңге шеңберінде экономиканы ынталандыру жөніндегі екінші транштан Проблемалы кредиттер қорын қосымша капиталдандыруға бұрын көзделген 250 миллиард теңгеге ұлғая отырып, 317,8 миллиард теңге сомасында айқындалған. Мұнымен қоса, «Нұрлы Жол» инфрақұрылымдық дамудың мемлекеттік бағдарламасының жобасы шеңберінде 101 миллиард теңге қаражатты 2015 жылы жаңа дағдарысқа қарсы шараларға қайта бөлу көзделген.

Негізгі баяндамалар аяқталысымен депутаттардың бірқатар сұрақтарына жан-жақты жауаптар берілді. Ұласбек Сәдібековтің сұрағына орай жауабында Е.Досаев 2015 жылы экономика өсімі 1,5 пайыз деңгейінде жоспарланып отырғандығын, алдағы үш жылда мұнайдың 1 барреліне деген баға 50 доллар көлемінде белгіленгенін алға тартты. Ресей рублі бағамының төмендеуімен бұл елдің тауарлары да қазақстандық нұсқаларына қарағанда екі есеге дейін арзан екендігін алға тартқан Серікжан Қанаев отандық тауар өндірушілерді жеңілдетілген несиелендірумен немесе салықтық ауыртпалықтарды кемітумен қолдау жайын мәселе етіп көтерді. Депутаттың бұл сауалына жауап берген Үкімет басшысының бірінші орынбасары Бақытжан Сағынтаев қазіргі кезде 80-нен аса отандық кәсіпорын үкіметтік іс-шаралар жоспарына кіргендігін, олардың өңірлердегі жұмысымен танысу жұмыстары қолға алынғандығын айтты. Соның негізінде теміржол және электр қуатына деген тарифтердің төмендетілері де аталмай қалмады.

Осылайша талқылаудан өткен 2015-2017 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы заң жобасы депутаттар тарапынан қолдау тауып, мақұлданды.

Күн тәртібінде екі оқылымда қаралған «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мақта саласын дамыту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы да депутаттар тарапынан мақұлданды. Мәжіліс депутаты, Аграрлық мәселелер комитетінің мүшесі Розақұл Халмұрадов бастаған бір топ депутат бастамашы болған заңдық құжат саладағы бірқатар проблемаларды шешуге бағытталыпты.

Сондай-ақ, кеше «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ойын бизнесі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы да екінші оқылымда қолдау тапты.

• Әкім есеп берді. Ел не деді?

Дағдарысты болдырмаудың қайтарымды қадамдары

Сатыбалды СӘУІРБАЙ,
«Егемен Қазақстан».

Ақтөбе – қойнауы құт қазынаға толы, құйқалы өңір. Соңғы жылдардағы тау-кен саласындағы табысты жүзеге асырылған жобалардың облыстың экономикалық дамуына серпін бергені де шындық. Десек те, әлемдегі геосаяси тұрақсыздық пен экономикалық дағдарыс жоспарлы жұмыстарды жүзеге асыруға өзгерістер енгізуді алға тартты. Өңірде күрделі кезеңнің салмағын жеңілдетудің, дағдарысты еңсерудің сәтті қадамдары жасалып, лайықты жалғасын табуда. Бұл туралы облыс әкімі Архимед Мұхамбетовтің өңір жұртшылығымен дәстүрлі жылдық есеп беру кездесуінде тереңірек баяндалды.

Архимед Мұхамбетов облыстың 2014 жылғы әлеуметтік-экономикалық дамуының қорытындылары және 2015 жылға арналған міндеттер туралы баяндай келе, өткен жылы әлемдік дағдарыстың салдарына қарамастан облыс экономикасының негізгі көрсеткіштері бойынша ілгерілеу болғанын жеткізді. Жыл ішінде 1200 миллиард теңгенің өнеркәсіп өнімі өндірілген. Алда тек жаңа жұмыс орындары көптеп ашылатын жобаларға ғана басымдық берілетінін де жасырған жоқ.

2014 жылы шағын және орта бизнес нысандарының белсенділігі төмендеген жоқ. Олардың саны өткен жылы 20,0 пайызға ұлғайды. Тек «Бизнестің жол картасы-2020» бағдарламасын дамытуға ғана 4,7 млрд. теңге бөлініп, 10,0 млрд. теңге көлемінде облыстағы жеке кәсіпкерлік субъектілерінің 160-тан астам өтінімі мақұлданған. Бұған бірінші кезекте «Бизнестің жол картасы-2020», «Жұмыспен қамтудың жол картасы-2020», «Агробизнес-2020» және басқа бағдарламаларды іске асыру ықпал етті. Осы кезеңде негізгі капиталға салынған инвестиция өсімі 102,0 пайызды құрады. Біздің облыс Қазақстанның өзге өңірлерінің арасында тартылып отырған инвестициялар көлемі бойынша төртінші орында келеді, деді А.Мұхамбетов.

Облыс әкімінің айтуынша, 205,8 млрд. теңгенің құрылыс жұмыстары атқарылды, 476,1 мың шаршы метр тұрғын үй пайдалануға берілді, 4,0 мың отбасы қоныс тойларын тойлады. Мемлекеттік бюджетке 235,4 млрд. теңге салықтар мен басқа да міндетті төлемдер түсті, яғни 2013 жылға қарағанда 16,6 пайызға артты. Жұмыссыздықтың өсуіне жол бермеуге, оны тұрақты деңгейінде сақтауға қол жеткізілді. Жұмыссыздық деңгейі 4,9 пайызды құрады, бұл республикалық орташа көрсеткіштен едәуір төмен. «Жұмыспен қамтудың жол картасы-2020» бағдарламасы аясында 8,4 мың азамат еңбекке тартылды. Өткен жылы 15,7 мың жаңа жұмыс орны ашылды.

Өңір басшысы үдемелі индустриялық-инновациялық даму бағдарламасы жүзеге асырылған кезден бастап өнеркәсіп өндірісінің өнімі 32,9 пайызға өскенін мәлім етті. Өңдеу өнеркәсібіндегі еңбек өнімділігі анағұрлым артып, өңір экономикасындағы үлесі ауқымды бола түскен. Облыстың индустрияландыру картасына 691,1 млрд. теңгенің, құрылыс кезеңінде 10,7 мың жұмыс орындарының ашылуымен, 83 инвестициялық жоба енгізілген. Алғашқы бес жылдықта жоспарланған нысандардың 90,0 пайызға жуығы жүзеге асырылып, 547,0 млрд.теңге инвестиция тартылды.

Архимед Мұхамбетов екінші бесжылдықтың негізгі үш міндетіне тереңірек тоқталды. Ол Индустрияландыру картасына бұрын енгізілген, бюджетке қосымша 1,0 млрд.теңгеге дейін түсімді арттыратын, ал жаңа өнім көлемі 165 млрд.теңгеден кем түспейтін, 1,3 мың адам жұмыс жасайтын ферроқорытпа және рельс арқалықтары зауыттары сынды ірі жобалардың бірінші кезекте жоспарлы қуатына қол жеткізу, Ақтөбе қаласындағы қуаттылығы жылына 300,0 мың дана темір-бетон шпалдарын өндіретін қазақстандық-италиялық зауытты, қуаттылығы жылына 25,0 мың тонна өнім өндіретін Хромтау ауданындағы әк өндірісін, Мұғалжар ауданындағы жалпы қуаттылығы 188 МВт екі газтурбиналы стансаны, ЖГӨЗ үшінші кезегін, сондай-ақ, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған жобаларды жүзеге асыру болып табылады. Биыл іске қосылатын жобаларға салынатын жалпы инвестицияның көлемі 46,3 млрд. теңгені құрайды. 900-ге жуық жұмыс орындары ашылады деп күтілуде. Ақтөбе қаласы және Алға, Хромтау, Мұғалжар аудандарында құрылатын индустриялық аймақтар да өңірдің экономикалық әлеуетінің артуына қызмет ететін болады деп күтілуде.

Агроөнеркәсіп кешенін дамыту мәселесі де Архимед Мұхамбетовтің назарынан тыс қалған жоқ. Ол 2014 жылы салаға 10,1 млрд. теңге бағытталғанын айтты. Сондай-ақ, 5,9 млрд. теңге көлемінде субсидия бөлініп, алдыңғы жылмен салыстырғанда екі есеге артқан. «Сыбаға» бағдарламасы жүзеге асырылған кезден бастап 410 фермерлік шаруашылықтар 2,0 млрд. теңгеден астам сомаға 14,5 мың ірі қара малын сатып алған. 2014 жылы «Алтын асық» бағдарламасы арқылы 2,6 мың қой және «Құлан» бағдарламасы арқылы 320 жылқы сатып алынған. 2014 жылы «Ырыс» бағдарламасымен 2 тауарлы-сүт фермасы ашылып, ал ағымдағы жылы «Айс» ЖШС өз өндірісін кеңейту мақсатында қосымша 1600 ірі қара сатып алуды көздеуде.

Өңір басшысы «Ақбұлақ», «2011-2020 жылдарға арналған ТКШны жаңғырту» және «Өңірлерді дамыту» бағдарламалары аясында көлемді жұмыстар атқарылып жатқанын тілге тиек етті. Қазірдің өзінде тұрғындардың 92,0 пайызы орталықтандырылған ауыз сумен қамтамасыз етіліп, 83,0 пайызы көгілдір отынның игілігін көріп отырғанын мәлімдеді. Аудан орталықтарын толықтай газдандыруды 2016 жылы аяқтау көзделіп отыр. Облыс әкімдігі «ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ және «ҚазТрансГаз» АҚ арасында қол қойылған ұзақ мерзімді және өзара тиімді ынтымақтастық туралы меморандумға сәйкес, 2015-2017 жылдар аралығында жалпы құны 19,939 млрд. теңгеге 17 жобаны жүзеге асырып, газ бөлу желілерін құрылымдауды жоспарлаған. Бұл 30 елді мекенді қосымша газдандыруға мүмкіндік береді.

Көлік инфрақұрылымын дамытуға өткен жылы 15,9 млрд. теңге бөлінген. Жалпы ұзындығы 684 шақырымды құрайтын Самара-Шымкент күрежолын қайта жаңғырту жұмыстары толықтай аяқталды. Үстіміздегі жылы ұзындығы 330 шақырым «Ақтөбе-Атырау» автомобиль жолын қайта жаңарту жобасын дайындау жалғасады.

Биыл жалпы ауданы 466,6 мың шаршы метр тұрғын үйді пайдалануға беру жоспарлануда, яғни 5 мыңға тарта отбасы баспаналы болады.

Білім саласының жағдайын баяндаған Архимед Мұхамбетов үш ауысымды және апатты жағдайдағы мектептер мәселесін шешуге маңыз беріліп отырғанына нақты мысалдар келтірді. Осындай жүйелі жұмыстардың нәтижесінде облыс өткен жылы ҰБТ қорытындысында өңірлер арасында үшінші орынды иеленген, 3-6 жас аралығындағы балаларды мектепке дейінгі мекемелермен қамту 87,0 пайызға жеткен. Есепті кезеңде денсаулық сақтау саласында 10 дәрігерлік амбулатория пайдалануға беріліп, 138 жұмыс орны ашылды, 16 нысан күрделі жөндеуден өтті. Облыста оң демографиялық ахуал қалыптасып, тұрғындардың туу көрсеткіші 0,4 пайызға артып, халықтың табиғи өсімі көтерілді, өлім-жітім көрсеткіші 6,8 пайызға төмендеді.

Облыс әкімі өңірдегі жұмыс орындарын сақтау бойынша атқарылып жатқан жұмыстарды да жүйелей әңгімеледі. Елбасы тапсырмасын орындау мақсатында ірі және орта кәсіпорындармен еңбек қатынасының тұрақтылығы туралы 800-ден астам меморандумдарға қол қойылған. Былтыр 15,7 мың жаңа және 1,0 мың әлеуметтік жұмыс орны ашылған, 10,5 мың азаматтардың жұмысқа тұруына көмек көрсетіліп, 4,5 мың жұмыссыз азамат уақытша еңбекпен қамтылған, жастар тәжірибесіне 615 адам жіберілген.

Бұдан кейін баяндаманы талқылау болып, онда сөз алғандар есепті кезеңде атқарылған жұмыстарға ризашылығын білдірді. Архимед Мұхамбетов жиынға қатысушылардың және арнайы жәшіктерге, әкім блогына және облыстық әкімдік сайтына келіп түскен сауалдарға жауап берді.

Ақтөбе облысы.

Кеше Премьер-Министрдің орынбасары Бердібек Сапарбаев қызылшаға қарсы жаппай вакциналау басталғаннан кейін республикада туындаған жағдай бойынша селекторлық кеңес өткізді, деп хабарлады Премьер-Министрдің баспасөз қызметі.

Сапалы сараптама жүргізу тапсырылды

Белгілі болғандай, туындаған эпидемиологиялық жағдайды ескере отырып, 15-19 жас аралығындағы адамдарды қосымша иммундау үшін қызылша моновакцинасының 1 млн. дозасы сатып алынған. 15-19 жас аралығындағы жас ерекшелік топтарын іріктеу қызылшаға сезімталдығы бар жасөспірімдер арасында жоғары көрсеткішпен байланысты болған.

2015 жылғы 19 ақпандағы жағдай бойынша республикада вакциналауға жататын 881мың баланың 59,4%-ы екпе алды. 2015 жылғы 24 ақпандағы ахуал бойынша медициналық көмекке 185 адам жүгінген, ол вакцина алғандардың жалпы санынан 0,03 %-ды құрайды. Жүгінген балаларды қарап-тексеру нәтижелері бойынша балалардың шағымдарының басым бөлігі балалар организмінің вакцина енгізуге жеке сезімталдығымен байланысты екені белгілі болды.

Балаларға медициналық көмек толық көлемде көрсетіледі, қажеттілігіне қарай оларды динамикалық байқау үшін стационарға емдеуге жатқызу жүзеге асырылуда. Қазіргі сәтте қызылшаға қарсы вакциналау республика бойынша тоқтатылды.

Кеңес қорытындысы бойынша Б.Сапарбаев вакцинаға сапалы сараптама жүргізілуін, сондай-ақ жаппай вакциналау кезінде және вакциналаудан кейінгі әсерлер себептерін белгілеу бойынша талаптардың сақталуына тексеру жүргізу бөлігінде өңірлік комиссиялар қызметін үйлестіру жөніндегі республикалық жұмыс тобының құрылуын қамтамасыз етуді тапсырды. Сонымен қатар, вице-премьер Ұлттық екпе күнтізбесіне сәйкес одан әрі иммундаудың жүргізілуіне бақылауды күшейтуді міндеттеді.

Еңбек ресурстарына – ерекше назар

Кеше Премьер-Министрдің орынбасары Б. Сапарбаевтың төрағалығымен еңбек ресурстарының ұтқырлығын арттыру мәселесі бойынша орталық және жергілікті атқарушы органдардың басшыларының қатысуымен кеңес өткізілді, деп хабарлады Премьер-Министрдің баспасөз қызметі.

Кеңес барысында көші-қон процестерінің, ішкі көші-қон ағындарын бөлудің және еңбек ресурстарына деген ұсыныс пен сұраныстың теңгерімділігінің өзекті мәселелері талқыланды.

Өңірлік экономикалық және көші-қон теңгерімсіздіктерін түзету мақсатында «Жұмыспен қамтудың жол картасы-2020» бағдарламасының шеңберінде азаматтардың ұтқырлығын арттыру бойынша, сондай-ақ мемлекетіміздің солтүстік және шығыс өңірлерінде білім инфрақұрылымын дамыту бойынша шаралар жария етілді.

Кеңес қорытындысы бойынша Б. Сапарбаев мемлекеттік органдарға еңбек ресурстарының ішкі ұтқырлығын арттыруға және еңбек нарығының теңгерімсіздігін төмендетуге қатысты нақты тапсырмалар берді.

Мұнай өндіру көлемі арта бермек

Эльмира МӘТІБАЕВА,
«Егемен Қазақстан».

Еліміз егемендігін алғалы бері, 1991 жылдары 25 миллион тоннадан бастау алған мұнай өндіру көлемі бертін келе артып, 2014 жылдың есебі бойынша 80,8 миллион тоннаға өскен. Ол дегеніміз, бастапқыдан 3 есеге ұлғайғанын көрсетіп отыр. Бұл көлеммен тоқтамай, әлемде болып жатқан экономикалық ахуалдарға қарамастан, біздің елде мұнай өндіру көлемін арттыру жоспарда бар. Айтар болсақ, 2017 жылы 86 миллион тонна, ал 2020 жылдарға қарай 104 миллион тонна өндіруге жағдайлар жасалуда.

Бұл жөнінде Президент жанындағы Орталық коммуникациялар қызметінде өткен жиында Энергетика вице-министрі Ұзақбай Қарабалин мәлім етті. Сонымен қатар ол, мұнай өндіруден алда тұрған еліміздегі бірқатар көшбасшы өңірлерді атап өтті. Оның айтуынша, бірінші орында тұрған Атырау облысы, бір жылдық мұнай өндіру көлемі 32,2 миллион тонна, одан кейінгі – 18,5 миллион тонна көлем көрсеткішімен Маңғыстау облысы тұр, сонымен қатар Батыс Қазақстан облысы 13,1 миллион тонна мұнай өндірген.

Сонымен бірге, Ұ.Қарабалин мұнай көлемінің артуы жағынан алда тұрған бірнеше компанияларды да хабарлады. Атап айтқанда, бірінші орында «Теңізшевройл» ЖШС тұр, ол өткен жылдың есебі бойынша бір жылда 26,7 миллион тонна мұнай өндірген. Келесі орынға жылына 12,2 миллион тонна мұнай өндірген «Қарашығанақ Петролеум Оперейтинг» компаниясы шықты, дейді вице-министр. Және де одан кейінгі кезектерде «ҚазМұнайГаз», «Маңғыстаумұнайгаз», «Ақтөбемұнайгаз», «Қазгермұнайгаз» т.б. секілді компаниялардың аттары аталды.

Ұ.Қарабалин мәлім еткендей, пайдалы қазбаның мол қорының арқасында, біздің еліміз мұнайлы елдердің арасында 12-ші орынға ие. 80,8 миллион тонна көрсеткішпен мұнай өндіруден Қазақстан 17-ші орынға шықты, деді вице-министр.

Көлеңкелі экономикамен күрес жоспары

Қалалық әкімдікте мемлекеттік кірісті ұлғайту мен көлеңкелі экономикаға қарсы күрес бойынша 2015-2016 жылдарға арналған шаралар жоспары таныстырылды, деп хабарлады қала әкімінің баспасөз қызметі. Астана қаласының әкімі Әділбек Жақсыбековтің басшылығымен өткен бұл жиналыста экономика, мемлекеттік сатып алу тәртібі, еңбек мигранттарын тіркеу мен сол бойынша мониторинг жүргізу бағыттарындағы көлеңкелі өндірісті азайту мәселесі талқыланды.

Жиналыс барысында қала әкімі елорда өміріндегі басым бағыттың бірі ретінде қалалық бюджетке түсетін кіріс көлемінің артуын атады. Бұл салада жұмысты үйлестіретін негізгі орган салық пен кеден және экономикалық тергеу қызметтерін біріктірген Мемлекеттік кіріс департаменті болып табылатынын атап көрсетті.

Елорданың тартымдылығын сөз ете отырып, әкім бұл салада да кемшіліктердің жоқ еместігіне тоқталды, солардың нәтижесінде экспорттық әлеует толыққанды пайдаланылмайды және сыртқы нарыққа шығу жолдары жоқ. Сондай-ақ, жиналыста қала бюджетіне еңбек мигранттары тарапынан түсетін кірістің 25 пайызы ғана ресми түрде тіркелетіні айтылды. Еңбек мигранттарының мыңдаған саны болғанымен, бюджетке түсетін ізі жоқ. Олар құқық қорғау органдарындағы жемқорлардың табыс көзі болып табылады.

Қала басшысы жылжымайтын мүлік пен тұрғын үйлерді бағалау мәселесінде де орын алған келеңсіздік көп екенін тілге тиек етті.

Бизнесті трансформациялау – қолайлы жүйе

Кеше Орталық коммуникациялар қызметінде «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ-тың Корпоративтік даму бойынша басқарушы директор Еркін Жусанбаев пен Трансформациялау блогының жетекшісі Алма Сәулебаева баспасөз мәслихатын өткізді.

Нұрбай ЕЛМҰРАТОВ,
«Егемен Қазақстан».

Елімізді ең дамыған 30 мемлекеттің қатарына қосу тұрғысында Елбасының берген тапсырмасына орай, ұлттық компанияда бизнесті трансформациялау шарасы басталып, оның қалай жүргізіліп жатқаны жөнінде әңгімелеген басқарушы директор, оның тиімді тұстарына тоқталды. «Былтыр «Самұрық-Қазына» қорына қарасты еншілес компаниялар – «ҚТЖ» ҰК» АҚ, Қазпошта, ҚазМұнайГаз, Қазатомпром және басқаларында бизнесті трансформациялау басталды. Трансформация компанияның бизнес үдерісіне терең талдау жасайды. Сол арқылы өнімсіз бағыттарды алып тастап, нарықтағы қажетті қызмет түрлері мен технологияларды, ұсыныстарды қабылдап, өндіріске енгізеді. ҚТЖ-да алғашқылардың бірі болып тәжірибелі сарапшылардың қатысуымен трансформация командасы құрылды. Бүгінгі таңда олар халықаралық тәжірибеге сүйеніп, жаңа бизнес-модель мен холдингтің үдерісі картасын жасауда. Сол арқылы компания тиімділіктің жаңа деңгейі мен қызмет көрсетудің жаңа сапалық түріне көшеді», деді Е.Жусанбаев.

Адам әлеуетін барынша ашып, талантын шыңдау үшін оған барынша қолайлы жағдай жасау компанияның беделінің өсуіне және бизнес үдерісінің тиімділігін көтеруге көмектесетінін айтқан А.Сәулебаева, бұл шараны теміржолшылардың қалай қабылдағаны туралы да әңгімеледі. «Компанияда бизнесті трансформациялау шарасын әуелгі кезде дұрыс түсінбей, бізге оның не қажеті бар деген азаматтар да болды. Бұл игі шараның мән-маңызы жөнінде түсіндіру жұмыстары жүйелі жүргізілген соң, теміржолшылар елге пайдасы мол болатын жобаны бірауыздан құптап жатыр», деді.

Жұмыспен қамтудағы тиімді әдістер

Эльмира МӘТІБАЕВА,
«Егемен Қазақстан».

Дуалды жүйе маман даярлауда өндіріс, білім алушының және мемлекеттің мүдделерін біріктіруге бағытталған кәсіптік білім берудің бір түрі екендігі белгілі. Білім алушы жастар үшін өмірдегі өз орнын ерте табуға мүмкіндік жасайтын, болашаққа жол сілтеп, бағыт-бағдар беретін оңтайлы бағдарлама.

Осының аясында, атқарылып жатқан істер жайында құлақтандырылған баспасөз мәслихаты болып өтті. Жиында Білім және ғылым вице-министрі Есенғазы Иманғалиев, Ұлттық кәсіпкерлер палатасы басқарма төрағасының орынбасары Нұржан Әлтаев, «Өрлеу» БАҰО» АҚ директорлар кеңесінің төрағасы Мұрат Әбенов және халықаралық сарапшы Мэтью Андерсон болды.

Бірінші сөз алған Е.Иманғалиев «Баршаңызға белгілі, 2012 жылдың ақпан айында Елбасы Германияға сапарында «Кейін оқытудың дуалды жүйесін» енгізу туралы тапсырма берген болатын. Сондықтан 2014 жылғы Жолдауында 2-3 жылдың арасында техникалық және кәсіптік білімді ұлттық дуалды жүйе құру тапсырмасы болған», деді. Былтыр Ұлттық кәсіпкерлер палатасымен бірігіп, Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігімен меморандумға қол қойылды. Сол жұмыстар жүйелі нәтиже беріп жатыр деуге болады, дей келе, осының аясында 3225 кәсіпорын 280 колледжбен әріптестік шартқа қол қойғандығын хабарлады. Елбасының тапсырмасы бойынша жұмыспен қамту мәселесі назарда екендігін тілге тиек ете отырып, вице-министр дуалды технологияларды қолданып, қазіргі таңда жастар 100 пайыз жұмыспен қамтылып отыр, деп хабарлады. Сонымен қатар, ол 2015 жылға қойып отырған мақсаттардың бірі – кәсіпкерлер жалпы 2776 грант бөліп жатыр дей келе, 1712 әрбір баланың басына шаққанда дифференциалды түрде стипендия бөліп жатыр, деді. Осы тұста, вице-министр 2000 меморандум мен шарттарға қол қойылу үстінде екенін айтып өтті.

М.Әбенов өткен жылы Білім және ғылым министрлігі Ұлттық кәсіпкерлер палатасы қолдауымен ортақ «Серпін» деген бағдарламаны бастаған болатынбыз, дей келе, кадрлар тапшылығына байланысты оралымды ойын жеткізді. Қарап отырсақ, кей өңірлерде кадр жетіспеушілігі байқалса, ал кей жерлерде артықтығы көрініс тауып отыр. Осыған байланысты жастар арасында қандай мамандықтар жетіспейтіндігін нақтылап алу үшін бізге Ұлттық палата ақпарат беріп отырады. Ал кейінгі кезекте осы мәселе бойынша кадр даярлау жұмысына кірісеміз, деді М.Әбенов.

● *Жасампаздық жемістері*

ҚҰНДЫ ҚАЗЫНА

Елбасының тапсырмасы орындалып, қазақ тілінің терминологиялық қоры жасалды

XXI ғасыр, жаһандану заманында, жан-жақты негізделген тіл саясаты еліміздің орнықты дамуының басты кепілдіктерінің бірі деп батыл тұжырымдауға болады. Біздер үшін барша қазақстандықтардың мемлекеттік тілі – қазақ тілі руханиятымыздың, ұлттық болмысымыздың, мемлекеттілігіміздің, тәуелсіздігіміздің басты тірегі болып табылады.

Бүкіл дүниежүзіндегі тіл ахуалын зерделей қарасақ, қазіргі уақытта 7 мың 48 тіл бар екен. Ғалымдардың пайымдауынша сол тілдердің 40 пайызы жойылу қаупінде, себебі екі апта сайын жер бетінде бір тіл жойылып отырады. Демек, тіл проблемасы аса күрделі проблемалар санатына жатады. Ол жеңіл болса, қай ұлт өз тілінен айырылуға мүдделі дейсіз. Демек, оның жойылуына әсер ететін, көзге ілінбейтін бір жойқын күштің болғаны және ол күшті сол елдің уақытында байқап, оның алдын алмағанынан болса керек.

Қоғам дамуымен бірге тілді де дамытып отыру керек. Қазіргі қоғамда болып жатқан орасан өзгерістер, ғылым мен техниканың дамуы, қандай болмасын тілге өзіндік салмақ салады. Сондықтан келешегін ойлаған халық өз тілін, оның терминологиясын дамытуға ерекше көңіл бөлуі қажет.

Ұлы ақын Мағжан Жұмабаев «Тіл – ұлттың жаны» десе, тілдің терминология саласы – оның күретамырларының бірі болады.

«Қазақстан-2050» Стратегиясында Елбасы Н.Ә.Назарбаев: «Тілді заманға сай үйлестіріп, терминология мәселесінен консенсус іздеу керек. Қазақ тілінің осы заманның биік талабына сай бай терминологиялық қорын жасаған соң, оны рет-ретімен, кезең-кезеңімен қоғамдық өмірдің бар саласына батыл енгізуіміз керек», деп атап өтті.

Елбасының тапсырмасы орындалып, қазақ тілінің терминологиялық қоры жасалды. Енді осы мақсатта қандай еңбек атқарылғанына тоқталайық.

Елімізде Мәдениет және спорт министрлігі тарапынан қазақ тілі терминологиясын дамыту, терминдерді біріздендіру және үйлестіру мақсатында қомақты жұмыс атқарылғаны белгілі. Бұл жұмыс қазір де жалғасуда. Атап айтқанда, 1999-2000 жылдары министрліктің тапсырысымен еліміздің тарихында алғаш рет 31 томдық қазақша-орысша, орысша-қазақша салалық ғылыми терминологиялық сөздіктер топтамасы жарық көрді. Әрбір томы 5 мыңдай салалық терминді қамтитын бұл сөздіктерді шығаруға 400-ден аса сала мамандары мен ғалымдар атсалысқан болатын. Бұл терминология саласындағы қоғам өмірінің барлық салаларын қамтитын бірінші кешенді еңбек еді.

Мұндай ерен еңбек кемшіліксіз болмақ емес, әйтсе де ол қазақ терминологиясын реттеу мен жүйелеуде өлшеусіз рөл атқарған, жалпы қазақ тілінің даму процесіне мол үлес қосқан үлкен еңбек болды.

2012-2014 жылдары Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитетінің тапсырысы негізінде Педагогикалық ғылымдар академиясы осы сөздіктерді әрі қарай жетілдіру және толықтыру жұмыстарын жүргізді. «Тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» аясында ғылым мен техниканың, өндіріс пен мәдениеттің барлық салаларын қамтитын 30 томдық салалық қазақша-орысша, орысша-қазақша терминологиялық сөздіктер топтамасы әзірленді. Басты мақсат бұрын жарық көрген сөздіктер топтамасын сараптамадан өткізіп, өңдеп, әр томдағы терминдер санын 9000-ға, тіпті, 11-12 мыңға дейін толықтыру болды.

Терминология – әдеби тілдің өркениетке иек артқан аса маңызды, әрі өте қомақты саласы. Егер егемендіктің мәні, қазақ халқының тағдыры мемлекеттік тіл қызметін өтеуге тиісті қазақ тілінің тағдырымен қосақтаулы десек, ана тіліміздің тағдыры өзінің дамыған, сындарлы, жүйелі, осы заманғы өркениет талаптарына сай ұлттық терминологиясына тәуелді.

Әдетте, ғылым дүниесінде белгілі бір ұғым, құбылыс, заңдылықтың қасиеттерін, арақатынастарын зерттеу нәтижесінде бұрын белгісіз жаңа ұғымдар дүниеге келеді. Тіл байлығынан осы ұғымдардың табиғатын, ішкі сырын жете өрнектейтін сөз іріктеліп, сұрыпталып алынып, оған атау беріледі. Мұны жаңа ұғымның атауы, термин дейміз. Әрбір жаңа ұғымның бұрын белгісіз жаңа сыры, жаңа қыры, өзіндік жаңа бояуы болады. Міне, осынау сан алуан табиғи байлықты өрнектей отырып, тың мағыналы жаңа термин сөз дүниеге келеді немесе алғашқы мағынасына қосымша жаңа мағынаға ие болады.

Сапалы термин жасау үшін осы күнге дейін бірнеше ұрпақ қазақ зиялыларының талантты да қажырлы еңбегімен жасалған терминдердің өскелең өмір, жаңа заман талабына жарайтындарын ғасырлар қойнауынан заман талабына үйлесетіндей етіп таңдап, екшеп алу қажет. Осынша жауапты әрі өте күрделі іс үлкен еңбек ұжымы асқан жауапкершілікпен жұмыла жұмыс жасаған жағдайда ғана сапалы атқарылатын болады.

30 томдық сөздіктер топтамасын дайындауға 52 мекемеде

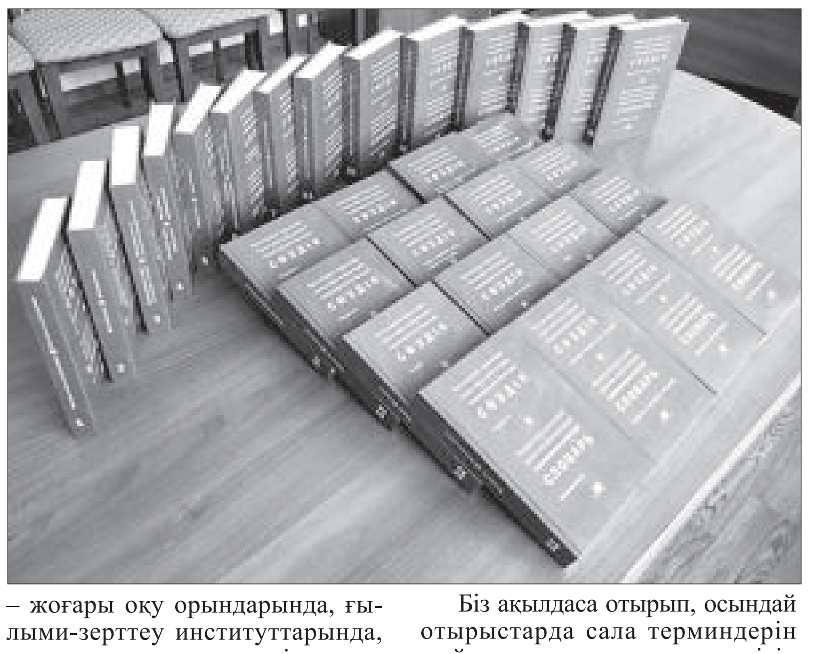

– жоғары оқу орындарында, ғылыми-зерттеу институттарында, академияларда, министрліктер мен Парламентте, салалық ведомстволарда жұмыс жасайтын 144 ғылым докторы, 120 ғылым кандидаты атсалысты. Жалпы 350-дей адам жұмыс жасады.

А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының ғалымдары барлық авторлық ұжым мүшелерімен бірлесе отырып еңбек етті.

Салалық терминдер қалыптастыру алдымен сала мамандарының ісі дейтін болсақ, Тіл білімі институтының ғалымдары терминдер түзуде қазақ тілінің заңдылықтарын сақтай отырып, олардың дұрыс жазылуларын басты назарда ұстады.

Сөздіктерді сапалы дайындау мақсатында «Қазақша-орысша және орысша-қазақша (екі тілді) салалық ғылыми терминологиялық сөздіктер топтамасын әзірлеу принциптері (ұстанымдары)» әзірленді, осы уақытқа дейін жарық көрген барлық салалық терминологиялық сөздіктер, жалпы сөздіктер, тіл дамыту проблемаларына және терминологияға қатысты ғылыми еңбектер кеңінен пайдаланылды.

Авторлық ұжым мүшелері өз сөздіктерін дайындап болғаннан кейін жақын салалар анықталып, топтастырылып, ортақ талқылау жұмыстары жүргізілді. Талқылауға бірнеше баламалары берілген терминдер анықталып, ұсынылды. Мысалы, Физика және Астрономия, Математика, Информатика және Есептеуіш техника, Энергетика, Электроника, Радиотехника және Байланыс сөздіктері (1741 термин), Химия, Биология, Медицина, Экология, Дене тәрбиесі және спорт сөздіктері (2114 термин), Тарих, Мәдениет және өнер, Философия және саясаттану, Педагогика және психология, Әдебиет және лингвистика сөздіктері (1656 термин) бірге талқыланды. Мақсат ортақ терминдерді біріздендіру болды.

Сонымен бірге, авторлық ұжымдар сөздіктерді дайындау барысында өздері бір шешімге келе алмаған терминдерді де ортақ талқылауға ұсынып отырды. Жалпы осындай отырыстарда 20 мыңға жуық термин талқыланды. Талқылаулар Педагогикалық ғылымдар академиясының басқарма төрағасы бекіткен кесте бойынша қатаң тәртіпте жүргізіліп отырды. Әр талқылауға 20-30, кей отырыстарға 35-40 адам қатысты. Осынша терминдерді талқылауға шамамен 1000-нан аса сағат, 10-11 ай уақыт жұмсалды.

Мұндай талқылаулар өте нәтижелі өтті. Ұзақ жылдар бойы қазақ тілінде дәріс беріп, сала терминологиясын қалыптастырумен шұғылданып жүрген мамандар мен А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институтының ғалымдары бірге отырып, әр терминді жеке-жеке талқылағанда термин жасау мәселесінің ғылыми негіздері, сала терминдерін қалыптастыру жолдары, шетел терминдерін дұрыс алу реті, сөзжасам мәселелері, көне сөздерді пайдалану тәсілдері, сала терминдерінің қамтылуы, қазақ тілі заңдылықтарының сақталуы, жалпы термин жасау проблемалары және т.б. көптеген мәселелер кеңінен талқыланды. Осы отырыстар сөздік авторлары үшін үлкен термин жасау мектебі болды.

Мұндай отырыстарды өткізу бір жағынан өте қиын болса, екінші жағынан оңай болды. Себебі, сала терминдерін қалыптастырумен ұзақ жылдардан бері шұғылданып жүрген танымал ғалымдардың әрқайсысы өз терминдерінің дұрыстығын дәлелдеуге тырысты, ал екінші жағынан ол кісілердің барлығы да сала терминологиясын дұрыс қалыптастыруға мүдделі болды. Сондықтан әр отырыста тартысты жағдайлар туындап тұрғанымен, барлық авторлардың терминологияны дұрыс қалыптастыруға деген адал ниет – басты ұстанымдары ортақ шешімге келудің түп қазығы болды.

Біз ақылдаса отырып, осындай отырыстарда сала терминдерін жүйелеп жазып талқылау әдісін пайдалануды жөн көрдік. Бұл тәсіл өзінің тиімділігін көрсетті. Мысалы, техника салалары бойынша «Кесу» құралдарына қатысты 12 термин, «Қысу» құралдары – 17 термин, «Егеу» құралдары – 13 термин, «Бөген» – 33 термин, «Арыққа» қатысты 63 термин жеке жазылып талқыланды.

Осылай 2000-нан аса термин талқыланды.

Физика және астрономия, Математика, Информатика және есептеуіш техника, Механика және машина жасау, Энергетика, Электроника, Радиотехника және байланыс, Машина жасау, Көлік және жол торабы, Сәулет және құрылыс, Геология, геодезия, география, Химия, Биология, Медицина, Ауыл шаруашылығы, Су шаруашылығы, Экология, Кен ісі және металлургия, Тамақ өнеркәсібі және тұрмыстық қызмет, Іс жүргізу және мұрағат ісі, Дене тәрбиесі және спорт, Статистика, стандарттау және зияткерлік меншік, Әскери іс, Жеңіл және тоқыма өнеркәсібі, Философия және саясаттану, Тарих, Педагогика және психология, Мәдениет және өнер, Әдебиет және лингвистика, Экономика және қаржы, Заңтану салалары бойынша дайындалған сөздіктер 2014 жылдың соңында «ҚазАқпарат» баспа корпорациясында басылып шықты.

Бұл сөздіктердің бұрын дайындалған сөздіктерден ерекшелігі қазақ ұлтына ғана тән салт-дәстүрімізге, мәдениетімізге, тұрмыс-тіршілігімізге қатысты, өзге тілдерде, соның ішінде орыс тілінде мүлдем кездеспейтін көптеген термин сөздердің жүйеленіп берілуі болды. Бұл қазақ тілінің әлем тілдерін байыта түсуге мүмкіндігінің де мол екендігін көрсетуге тырысқан талпыныс еді. Шындығында өзге тілдерде ұшыраспайтын, ал аударма нұсқалары қазақ тіліндегі түсінігін дәлме-дәл бере алмайтын көптеген қазақ сөздері бар. Мысалы, «Бесті қымыз», «Езген құрт», «Жаппа нан», «Майқуырдақ», «Айналайын», «Жігіттік», «Жеңгетайлық», «Сүйінші», «Бас табақ», «Құда табақ», «Күйеу табақ», «Жоралғы», «Бәйге қамшы», «Білеу қамшы», «Дүре қамшы», «Қара шаңырақ», «Түндік», «Астау», «Күбі», «Ақсақал», «Әмеңгер», міне, осылай ұлттық құндылықтарымыз бен салт-дәстүрімізді нашықтай түсетін терминдер ретін жалғастыра беруге болады.

Біздер осындай терең мағыналы терминдерді жиып алып, оларды ғылыми айналысқа нақ қазақ тілінде енгізуге тырыстық. Оларды орыс тіліне аудармай, орыс тілінің орфографиясына сәйкестендірілген қазақ сөзі түрінде бердік. Мұны қалың жұртшылық дұрыс түсініп, құптар деп ойлаймыз. Қазақ тілін жетік білмеген жандарға бұл терминдердің орысша жазылып берілуі түсініксіз болуы мүмкін, сондықтан алдағы уақыттарда түсіндірме сөздіктер жазу негізінде, оларды жалпы қолданысқа қосу керек деп ойлаймыз. Сонымен бірге, шетел халықтары да ол сөздердің шын мағынасын терең түсініп, оларды өз тілдерінде қолданысқа алып жатса, бұл қазақ тілінің мәртебесін көтерер еді.

Жалпы, терминжасам ісі – бүкілхалыққа ортақ іс. Терминдер жасау сала мамандары мен терминолог ғалымдардың ісі болғанымен, оған жалпы жұртшылықтың да араласқаны дұрыс. Сондықтан 2012–2014 жылдары «Ана тілі» газетінің №23 санында «Оқырманмен ойласу» атты айдармен «Терминжасам: Ұсыныс. Пікір» деген тақырыппен 2500-ден аса термин жарияланды. Сонымен бірге, 1000-ға жуық термин Мәдениет және спорт министрлігінің ресми сайтындағы «Терминдер» айдарында жарияланды. Оларға тілге шын жанашыр жандардан пікірлер келіп жатты.

Дайындалған сөздіктердің сапасын арттыруға Қазақстан Республикасы Үкіметі жанындағы Республикалық терминология комиссиясы мүшелері мол үлес қосты. Әр сөздік алдын ала анықталған Терминкомның бір мүшесіне тапсырылды. Терминком мүшелері: Ербол Әбдірәсілов, Қабылсаят Әбішев, Сауытбек Абдрахманов, Мәди Айымбетов, Сарқыт Әлісжан, Жарылқап Бейсенбайұлы, Кеңесбек Демеш, Самат Ибрайым, Дәуітәлі Омашұлы, Шәмшиден Пәттеев, Нәсіпқали Сейітов, Кеңес Юсуп сөздіктерді мұқият қарап, мыңдаған терминдерге қатысты ұсыныс-пікірлер айтты. Айтылған барлық ұсыныс-пікірлер бойынша авторлар ол кісілермен ақылдаса отырып, тиянақты жұмыс жүргізді.

Терминком мәжілісінде сол отырысқа төрағалық жасаған Сауытбек Абдрахмановтың ұсынысы бойынша дайындалған сөздіктерді халықтың кең талқысына салу мақсатында оларды Педагогикалық ғылымдар академиясының сайтына ілу жөнінде шешім қабылданды. Ол ұсыныс министрлік тарапынан қолдау тауып, барлық 30 сөздік академия сайтына ілінді. Ол туралы «Егемен Қазақстан» және «Ана тілі» газеттеріне арнайы хабарлама жарияланды. Тілге қамқор жандар бұл сөздіктердегі терминдерге қатысты да өз пікірлерін жіберді.

Авторлық ұжым мүшелері сөздіктерге қатысты барлық айтылған ұсыныс-пікірлермен танысып, мұқият жұмыс жүргізді.

Елімізде осындай көлемді еңбек алғаш рет атқарылды. Бірде-бір ТМД елінде 30 томдық ғылыми салалық терминологиялық сөздіктер топтамасы дайындалған емес.

Мұндай ауқымды еңбек салалық министрлік тарапынан нақты қолдау болған жағдайда ғана іске асырылары сөзсіз. Бұрынғы Мәдениет және ақпарат министрі, қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі М.Құл-Мұхаммед, қазіргі Мәдениет және спорт министрі, кезінде Т.Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының ректоры болып жүргенде «Мәдениет және өнер» саласы сөздігін сапалы дайындау мәселесін өз қамқорлығына алған А.Мұхамедиұлы, бұрынғы Тіл комитетінің төрағасы М.Сқақов, комитет төрағасының орынбасары, терминолог ғалым Ш.Құрманбайұлы, қазіргі Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыстар комитетінің төрағасы Д.Таумұрат ақыл-кеңес беріп, осы жұмысты асқан жауапкершілікпен атқару қажеттігін айтып, қолдау көрсетіп отырды.

Сала терминологиясын қалыптастырумен шұғылданып жүрген сала мамандары мен ғалымдары, тілші ғалымдар, республикалық терминологиялық комиссия мүшелері бірлесе отырып атқарған және жалпы жұртшылық пікірі ескеріле отырып дайындалған осындай көлемді жұмыс негізінде қазақ тілінің 250 мыңнан аса салалық ғылыми терминдер қоры жасалып, қазақ тілі терминологиясының ғылыми негізде дамып, кемелдене түсуіне нақты негіз қаланды.

Алдағы уақыттарда салалық терминологиялық сөздіктер жасайтын ғалымдар мен мамандар тыңнан сүре салмай, осы қорды негізге алып, оны жетілдіріп, толықтыру мақсатында жұмыстар жүргізетін болса, онда қазақ тілі шын мәнінде өркениетке иек артқан, қай уақытта болмасын заман талабына сай дамып-жетіліп отыратын тілдердің санатында болар еді. Бұл бәріміздің ортақ асыл арман-мұратымыз емес пе?!

Асқарбек ҚҰСАЙЫНОВ,
30 томдық салалық ғылыми терминологиялық сөздіктер топтамасын дайындау жобасының ғылыми жетекшісі.

● *Көзқарас*

Өткен жылдың қараша айында жарияланған Президент Н.Назарбаевтың «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» атты Жолдауы сарабдал саясаткердің кемел қасиеті халық тағдыры таразыланар тұста тереңірек танылатынының дәлелі іспеттес болды деу орынды. Өйткені, Елбасының өзі айтқандай, бүгінде бүкіл әлем жаңа сын-қатерлермен бетпе-бет келіп отыр. Ал «Нұрлы Жол» Жаңа Экономикалық Саясаты – осындай күрделі кезеңнен қысылмай шығудың бағыттарын анықтап берген баянды бағдарлама. Жолдауда қозғалған мәселелердің қай-қайсысы да өзекті.

Оның ішінде әсіресе, тарихи құжаттың басты түйіні ретінде сипатталған алысты жақын ететін жолдың орны бөлек. «Қазір де қайнаған тіршілік күре жолдардың бойында, – деді Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев. Жол – шын мәнінде өмірдің өзегі, бақуатты тірліктің қайнар көзі. Барлық аймақтар теміржолмен, тасжолмен, әуе жолымен өзара тығыз байланысуы керек. Астанада тоғысқан тоғыз жолдың торабы елорданың жасампаздық рухын таратататын өмір-тамырға айналуы тиіс. Аймақтардың өзара байланысын жақсарту елдің ішкі әлеуетін арттырады. Облыстардың бір-бірімен сауда-саттығын, экономикалық байланыстарын нығайтады. Ел ішінен тың нарықтар ашады».

ТАСЖОЛ ТАҒДЫРЫ

немесе «Қарабұтақ–Торғай» трассасының қисынсыздығы хақында

Осы тұрғыда көліктік-логистикалық инфрақұрылымдарды дамыту мәселесіне ерекше көңіл бөлінген. Әуелгі кезекте, негізгі автожолдар жобасы жүзеге асырылмақ. Бұлар: «Батыс Қытай – Батыс Еуропа», «Астана–Алматы», «Астана–Өскемен», «Астана–Ақтөбе–Атырау», «Алматы–Өскемен», «Қарағанды–Жезқазған–Қызылорда», «Атырау–Астрахань» автокөлік жолдары. Осылардың ішінде Ақтөбе облысының аумағынан «Батыс Қытай–Батыс Еуропа» халықаралық көлік дәлізі өтіп жатыр. Бұл облыс экономикасының дамуына серпін беруде. Сонымен қатар, «Астана – Ақтөбе – Атырау» бағытында жүргізілетін автокөлік жолы да ақтөбеліктер үшін аса маңызды болып табылатыны даусыз. Тап осы жолға қатысты негізгі бағдарды Елбасы айқындап бергенімен, оны жүзеге асыруда, яғни жолдың қай жерлермен жүргізілетіні турасында қарама-қайшы көптеген пікірлер мен көзқарастар бар. Бұл жөнінде мерзімді баспасөз беттерінен оқып жүрміз. Әрине, әркімнің өз көзқарасы мен оны еркін білдіруге құқығы бар десек те, не нәрсені де әуелі саралап, оң-терісін безбенге салып салмақтап барып көпшілікке жариялаған жөн.

Осы тұрғыда республикалық «Экономика» газетінің осы жылғы №2 санында шыққан «Қарабұтақ–Торғай» тасжолының логистикасы» деген тақырыптағы мақаланы мысалға келтірсек ешбір әбестігі болмас. Авторы анау-мынау емес, Қазақ ұлттық аграрлық университетінің қауымдастық профессоры Мұханбет-Шәріп Кенжебай екен. Мақаланы оқып шығып, жағамызды ұстадық. Профессор мырза «атты тым әріге айдап» жіберіп қарақшыға жеткізе алмаса керек, өзі көтеріп отырған жобаны негіздей алмапты. Сондықтан осы мақаланы жазуға еріксіз бардық. М.Кенжебай Қарабұтақ–Торғай бағытын бес өлшем бойынша негіздемек болған екен, біз сол бес өлшемнің қисынсыздығын айтқымыз келеді.

Біріншіден, Торғайдан Қарабұтаққа ең төте жол салғанның өзінде арақашықтық мақалада айтылғандай 187 шақырым емес, 263 шақырымды құрайды. Бұған кемінде 3 көпір салынуы керек, егер мамандар көктемгі су тасқынын ескерер болса, тағы қосымша су өткізгіштер және басқа құрылыстар салынуы мүмкін. Ал жол салудағы әрбір көпір құрылысының қаншалықты қымбатқа түсетіні баршамызға белгілі. Екіншіден, автор бұл бағытта тығыз орналасқан халықты қайдан көріп жүр? Торғайдан Тұмабұлаққа дейінгі 170 шақырым құла түзде ұшқан құс, жортқан аң жоқ. Үшіншіден, екі ортада 10-нан аса ауыл түгілі, мал бағып отырған қос та жоқ. Бұл аралықта Кеңес өкіметі кезінде де ел көп қоныстанып көрген емес. Төртіншіден, Сібірден ұшқан құстар дамылдайтын көл-көлшіктер бұл бағытта да бар. Бесіншіден, Әбілқайыр хан бейіті де бұл жолдан 60-70 шақырым жоғарыда жатыр.

Енді автор теріске шығаруға жанын салып отырған «Ырғыз–Торғай» жобасына келсек, оның қисындылығын төмендегіше пайымдауға болады.

Біріншіден, профессор айтқандай, Ырғыз бен Торғайдың арақашықтығы 200-250 шақырым емес, тура 200 шақырым.

Екіншіден, Ырғыз бен Торғайдың арасында Ырғыз ауданының Нұра және Қостанайдың Жангелдин ауданының Ақшығанақ ауылдық округтері, 4 елді мекен бар. Одан басқа жағалай шаруа қожалықтары орналасқан. Ал М.Кенжебай мақаласында «Торғай–Ырғыз» тасжолының іргесінде Құйылыс елді мекенінен басқа 40 шақырымнан жақын бірде-бір елді мекен орналаспаған» дегенде не айтқысы келгені тіпті түсініксіз. Егер автор бұл жердің жай-жапсарын толық білмейтін болса, білетіндерден сұрап алуына болатын еді ғой. Ырғыз ауданының Тәуіп ауылдық округінің орталығы Құйылыс ауылы мүлдем басқа бағытта жатыр. Ол жолдан шығысқа қарай 90 шақырымдай қашықта.

Үшіншіден, көпір бір-ақ жерден, Өлкейек өзенінен салынады. Және бұл бағытта Торғайдан Ақшығанаққа дейін, Ырғыздан Нұраға дейін бұрынғы кеңестік дәуірден қалған көтерме жол бар, сонда осы екі елді мекеннің арасындағы 40 шақырым жол табаны ғана көтеріледі. Ал Торғайдан Қарабұтаққа дейінгі 263 шақырымның басынан-аяғына дейін жол табанын көтеру керек. Бұл да көп шығынды талап ететіні белгілі.

Төртіншіден, «Ырғыз–Торғай» автожолын салудағы ең маңызды

мәселенің бірі туризмді дамыту мүмкіндігі болып табылады. Бұдан миллион жыл бұрын алып метеорит түскен жер «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» және «Ырғыз-Шалқар» тас жолдарының, яғни төрт жолдың торабы түйіскен жерден 35 шақырым оңтүстікте, Әбілқайыр ханның бас батырларының бірі Бөкенбай батырдың қарауыл төбесі 15 шақырым батыста, Әбілқайыр ханның ордасы тігілген жер 40 шақырым шығыста жатыр. Басқа да тарихи орындар жеткілікті. Бұдан басқа айдын көлдер мен шағыл құмдарға саяхат жасау арқылы экотуризмді дамыту мақсатында жұмыстар жүргізілуде. Қазірдің өзінде Малайдар көлдер жүйесі экотуристік саяхаттың маршруты мен тарифі республикада бекітіліп, ұйымдастыру шаралары қолға алынуда. Ал туризмді дамытуда инфрақұрылымның дамуы аса маңызды екенін ешкім жоққа шығармаса керек.

Тағы бір назар аударатын жайт, Елбасының «Нұрлы Жол – болашаққа бастар жол» Жолдауы жарияланған соң көп ұзамай облыстық «Ақтөбе» газетінде «Қазавтожол» ұлттық компаниясы» АҚ облыстық филиалының сапаны бақылау және жұмыстарды қабылдау бөлімінің басшысы Ерділдә Қалағановтың сұхбаты жарық көрді. Ол 2015 жылы қаралуы тиіс үшінші жоба – «Қандыағаш–Ембі–Шалқар–Ырғыз» автожолы екендігін атап көрсетіпті. «Мемлекет басшысының «Қазақстан-2050» Стратегиясына сәйкес еліміздің орталығын оңтүстік, батыс және шығысымен байланыстыру мақсатында Астана арқылы ұлттық автожол желісінің құрылысын бастау қолға алынған болатын. Осыған орай Астананы Ақтаумен байланыстыратын жаңа көлік дәлізі пайда болмақ. Бұл жолдың болашақтағы бағыты «Батыс Қытай – Батыс Еуропа» халықаралық транзиттік дәлізімен қиылысатын қазіргі «Қандыағаш–Ембі–Шалқар–Ырғыз» тасжолының жекелеген бөліктерін қамтиды. Бұл жолдың облыс аумағындағы ұзындығы – 401 шақырым», дейді Е.Қалағанов.

Н.Назарбаев 2014 жылдың қаңтар айында жариялаған «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында келешекте Қазақстан теңізге шығатын жолдары бар елдерде логистика орталықтарын құруға инвестиция салуға тиіс екендігін айтқан еді. Осыған байланысты Ақтау портының қуаттылығын күшейту жөнінде тапсырма берген болатын. Ұзындығы 1200 шақырым болатын «Жезқазған–Шалқар–Бейнеу» теміржолы осы мақсатта салынды. Ол орталықтың көптеген аудандарына жан бітіріп, елдің шығысы мен батысын тікелей байланыстырады. Елбасы осы ойын «Нұрлы Жол» Жолдауында әрі қарай дамыта түскенін көріп отырмыз.

Қазақстанның картасына зер салып қараған жан Астанадан Ақтауға баратын төте жолдың Ырғыз арқылы өтетінін көрер еді. Яғни, жоғарыдағы «Торғай–Ырғыз» тасжолы осынау «Астана–Торғай–Ырғыз–Шалқар–Бейнеу–Ақтау» атты ұлы жолдың бір бөлшегі болмақ. Торғайдан Ырғызға барған жол әрі қарай Шалқар, одан әрі Бейнеу арқылы Ақтауға тура асып түседі. Неге екені белгісіз, әзірге осы бағыт ешкімнің аузына түсер емес. Теміржолмен қатар салынатын автожолдың стратегиялық маңызын да ұмытпауымыз керек емес пе? Қазір «Шалқар–Бейнеу» теміржолы бар, екі ортаға автожол салатын болсақ материал тасу теміржол арқылы арзанға түседі. Сонда Елбасы атап көрсеткендей, Ақтау портына еліміздің солтүстігінен, порттан солтүстікке ең төте жолмен жүк тасу жолға қойылады. Егер осы жоба іске асса, жол Ырғыздың түбінен өтетін «Батыс Еуропа–Батыс Қытай» магистралына қосылып төрт тарапқа бірдей тарайды. Ырғыз–Шалқар–Бейнеу арқылы Ақтауға, Ырғыз–Қарабұтақ–Ақтөбе арқылы Батыс Еуропаға, Ырғыз–Арал–Қызылорда әрі қарай оңтүстік арқылы Батыс Қытайға шығады. Астана мен портты қала Ақтауды қосатын төте жол салған кезде біраз қаражатты қажет еткенімен кейін оның еселеп қайтарылатынына шүбә жоқ. Өйткені, «Шалқар–Қандыағаш–Мақат–Бейнеу» тасжолы «Шалқар–Бейнеу» жолынан екі есе қашық, яғни 500 шақырым жол үнемделеді.

Әрине, бұл айтылғандардың көпшілігі әлі ұсыныс немесе жоба күйінде ғана тұр. Дегенмен, қиындықтарды еңсеру үшін қолға алынатын басты шаруаның бірі – автокөлік жолдарының құрылысы болатыны Мемлекет басшысының өзі белгілеп берген бағдар. Сондықтан қалай болғанда да халықтың игілігіне айналар жол құрылысының қызу жұмыстары көп кешікпей-ақ басталарына күмәніміз жоқ. Тек осы жолдарды салғанда қатаң есеп, салиқалы ұстаным және қисынды идея басшылыққа алынса деген ой біздікі.

Нұрқасым СӘРСЕНБАЙҰЛЫ,
зейнеткер.

Ақтөбе облысы,
Ырғыз ауданы.

● *Сауалы мен жауабы*

Президент Нұрсұлтан Назарбаев Үкіметтің таяуда өткен кеңейтілген құрамдағы отырысында сөйлеген сөзінде елдің жаңа жағдайға қарай неғұрлым тезірек бейімделе білуінің маңызы аса зор екенін айта келіп, осыған байланысты жергілікті жерлерде ұдайы назарда ұстап отыруға тура келетін бірқатар өзекті мәселелерді тарқатып айтып өтті. Солардың қатарында барлық салалар бойынша ретсіз шығындардың көлемін күрт қысқарту, агроөнеркәсіп кешенін қаржылық жағынан сауықтыру, жұмыссыздықтың көбеюіне жол бермеу және еңбек дауларын дер кезінде шешіп отыру жайлары айтылды. Осы сөздің ыңғайында Елбасы әр өңірде жұмыспен қамтылуға ықпал ету бағдарламалары әзірленуі тиіс екенін қадап тұрып, атап өтті. Қазіргі таңда еліміздің барлық аймақтарында аталған міндеттерді іс жүзіне асырудың барлық шаралары мен шарттары жасалып жатыр. Мұны төмендегі топтамада сөз болатын жағдаяттар да анық аңғартады.

Қазақ хандығы тойын тойлауға бөлінетін әр теңгенің орны бар

Қазақ хандығының құрылғанына 550 жыл толуын тойлауға бюджеттен 23 млрд. теңге қаражат бөлінгелі жатқанын естідік. Бұл есепсіз көп ақша емес пе? Шараға бөлінгелі тұрған бұл ақшаның қайда және қалай жұмсалатынын айтып беретін адам бар ма?

Жұмасейіт НҰРБАЕВ,
кәсіпкер.
ТАРАЗ.

Мұның жай-жапсарын айтып беретін адам бар. Ол – аталмыш той өткелі тұрған аймақтың өкілі, **Жамбыл облысы әкімінің орынбасары Ерқанат МӘНЖУОВ**. Мемлекетіміздің өткенімен, бүгінімен және болашағымен сабақтас айтулы мерейтойдың ел тарихында алар орны ерекше екен. Қазақтың ұлт болып қалыптасуында ерекше мән-маңызға ие сол тарихи кезеңдерді жаңғырту арқылы елдің рухы көтеріліп, санасы жаңаратыны тағы ақиқат. Дегенмен...

– Оқырманның ақпараты бүгінгі күннің шындығына сәйкес келмейді, – деді біздің тілшімізге Ерқанат Нұрбалаұлы. – Мемлекеттік бюджеттен той үшін бөлінетін қаржының ауқымы бұл айтылғаннан әлдеқайда аз. Ол бар-жоғы 3,4 миллиард теңгені ғана құрайды. Қазір тойға дайындық жұмыстары басталып кетті. Осы орайда жоғарыда келтірілген соманың қайда жұмсалатынын да айтып өтейін. Бұл қаржыға Тараз қаласындағы кейбір ғимараттар мен көшелер жөндеуден өткізіледі, этномәдени орталық ғимараты мен көне шаһар орнынан табылған жәдігерлерге арналған музей бой көтереді. Бұған дейін той өтетін жер қала іргесіндегі Айша бибі елді мекенінің маңы болып белгіленген-ді. Бірақ соңғы сәтте ол шешім өзгеріп, той Тараз қаласының өзінде өтетін болды.

Қазақ хандығының 550 жылдығы бір тараздықтарға ғана емес, бүкіл елімізге ортақ той емес пе? Сондықтан еліміздің 14 облысы көмекке келіп, көне қаланың той өтетін жерлерін аббаттандыру, жаңарту, көркейту жұмыстарын жүргізуді міндеттеріне алды. Дәл қазір барлық облыстардан сәулетшілер келіп, өздерінің жобаларын жасап жатыр. Бұл мәселеде біз сәулетшілерге еркіндік беріп, қиял-ғажайып, фантазияларына ешқандай шектеу қойып отырғанымыз жоқ. Мысалы, Атырау облысының сәулетшілері бір қарағанда-ақ өзіндік сән-салтанаты, ою-өрнегімен Сарайшықты еске түсіретін макеттер жасауда. Яғни, Тараз қаласының төрінен еліміздің барлық облыстарының өз бет-бейнесі, өз ерекшелігі, сұлбасы орын тебеді деген сөз. Ал «Қазақ хандығының 550 жылдығы» монументіне еліміздің Мәдениет министрлігі бәйге жариялады. Соның қорытындысына қарай қандай абаттандыру жұмыстары жүретіні, қанша қаржы жұмсалатыны белгілі болады. Елбасымыз жақында ғана халықтың ақшасын аста-төк мерейтойларға жұмсамау керектігін жақсы айтты. Шынында шамадан тыс ақша шашу арқылы тойды адамдардың санасында қалдыра алмайсың. Әйткенмен, жоғарыда атап өткенімдей, бұл тойдың орны ерекше болғандықтан, ортақ шараға сырттан біраз демеушілерді де тартқалы отырмыз.

«Тойдың болғанынан боладысы қызық» деген, оның дүбірі қазірден-ақ сезіле бастады. Және бұл мерейтой өте қарапайымдылығымен, өнегесімен елдің есінде қалуға тиіс. Осы айда жас ақындардың мүшәйрасы керуен кереді. Мамыр айында қолөнер шеберлерінің облыстық «Қолөнер – халық қазынасы» көрме-жәрмеңкесі, «Қазақ хандығы ту тіккен өлке» экспедициясы қанат жаяды. Облыстық қазақ драма театрында жазушы-драматургтер Қ. Ысқақ пен Ш. Құсайыновтың «Қазақтар» атты тарихи драмасы қойылады. Қыркүйек айында Қазақ хандығының 550 жылдығына арналған театрландырылған қойылым, республикалық ақындар айтысы, «Қазақ хандығының құрылуы және тарихы» кітабының таныстырылымы өтеді. Сондай-ақ, Таразда «Қазақ хандығының 550 жылдығы» монументі ашылады. «Тараз – ғасырлар куәсі» көрмесі, бәске Президент сыйлығы қойылатын қазақша күрес бойынша «Еуразия барысы» халықаралық турнирі мен ұлттық спорт бойынша жарыстар ұйымдастырылады. Қыркүйек айында Қытайда Сиань қаласынан Ұлы Жібек жолының бойымен келе жатқан керуен экспедициясына қатысушылармен кездесу ұйымдастырылады. Қараша айында Таразда «Текті сөздің төресі – терме» республикалық терме байқауы болады. Қысқаша айтқанда, шаралар дүрмегі осындай.

Қостанай облысының шаруалары дағдарыспен күресуге дайын

Дүниені дүрліктіріп жатқан қаржы-экономикалық дағдарысының биылғы көктемгі дала жұмыстарына, жалпы ауыл шаруашылығы саласына кері әсері болмай ма?

Киікбай АХМЕТБЕКОВ,
Глазунов орта мектебінің мұғалімі.
Қостанай облысы,
Қостанай ауданы.

Бұл сұрақтың жауабын бізге **Қостанай облысы, Меңдіқара ауданы, Харьков ауылындағы «Қарқын» ЖШС директоры, Қазақстанның Еңбек Ері Сайран БҰҚАНОВ** береді.

– Әлемдік-экономикалық қаржы дағдарысынан біздің еліміз тыс тұра алмайды. Өйткені, сыртпен экономикалық байланыссыз ешбір елдің өз бетінше дами алмайтыны белгілі, – деді Сайран Бәлкенұлы. – Алайда, оның ауыл шаруашылығы саласына зияны пәлендей қатты бола қоймайды. Мен өмір бойы ауылдық жерде, ауыл шаруашылығында келе жатқан адаммын. Дәл қазір дағдарыстың ауылға нақты ешқандай кері әсері болып тұрған жоқ. Көктем шыға ауыл тұрғындарының малдары төлдеп береді. Осыдан кейін сүті де, еті де, қаймақ-майы да, қымызы да дайын. Жалқаулыққа ұрынбай, барлық бейнетін көтере отырып, мал ұстайтын, көкөніс-бақша өнімдерін дер кезінде егіп, жинап алатын азаматтарға дағдарыс ештеңе істей алмайды.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев бір сөзінде: «Ауыл шаруашылығы – экономиканың іргетасы» деген болатын. Әбден жөн сөз. Сондықтан елімізде басқа салада үнем жасалып жатса да, дәл ауыл шаруашылығын дамытуда қаржы қысқартылған емес. Себебі, нан, ет, сүт болмаса, экономика түгілі, өмірдің өзі де тоқтап қалады. Қандай жағдайда да халыққа ең бірінші азық-түлік керек. Ауыл шаруашылығы кәсіпорындары осыған орай тиісті меморандум жасауға қатыстық. Мұнда ешбір жұмыс орындарын қысқартпайтынымыз, өнім көлемі мен сапасын арттыратынымыз айтылған. Біз жыл сайын 36 мың гектар алқапқа егін егіп келсек, биыл да сол деңгейден көрінеміз. Тек нарықтың талаптарын ескере келіп, дәнді дақылдың үлесі есебінен майлы дақылдардың ауқымын ұлғайтамыз. Осылайша ауыл шаруашылығын әртараптандыруды одан әрі жалғастырамыз. Биыл тағы да Үкімет егін және мал шаруашылықтарын дамытуға тиесілі субсидиясын беретін болды. Мұндай қамқорлық барда ауыл әсте жүдемейді.

Көктемгі дала жұмыстарын да жылдағыша ойдағыдай атқара алатынымызға күмән жоқ. Қазір жанар-жағармай арзандады. Шаруаға бұл да тиімді болып тұр. Үкімет тарапынан тұқым алуға да жәрдем болады. Ресейдің рубль бағамы төмен түскелі ол жақтан бидайды арзан бағаға әкеліп жатқандар да бар. Міне, осындай өзіндік қалтарыстарымен биылғы көктем диқанға тиімсіз болмайды. Дағдарыс уақытша құбылыс, жұмыла тірлік етсек, ертең-ақ барлығы баяғы қалпына келеді.

Қызылордада жалақының уақтылы төленуі бақылауда тұр

Біздің облыста прокуратура еңбек адамдарының жалақыларын уақтылы төленуін ұдайы бақылауға алып отыр. Біз де кезекті айлығымызды құқық қорғау органдарының көмегімен алдық. Бірақ бұл қашанғы жалғаса береді?

«Дани-Ер» ЖШС жұмысшылары.
ҚЫЗЫЛОРДА.

Мұның жайын **Қызылорда қаласы прокурорының аға көмекшісі Эльвира ПЕРНЕБЕК** тарқатып айтып шықты.

– Облыста жұмыс адамдарының айлық жалақыларын уақтылы алулары жайы көптен бері прокуратура органдарының бақылауында тұрғаны рас, – деді ол. – Бірақ кейде жағдай басқаша да өрбіп жатады. Біздің өзімізге нақты шағым түспегеніне қарамастан, мәселеге араласып кететін кездеріміз де кездеседі. Мысалы, өздеріңіз айтып отырған «Дани-Ер» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің ғимаратына 20 жұмысшының барып, жалақылары төленуін талап еткендері туралы хабарлама түскеннен кейін біздің іске араласуымызға тура келді. Сол кезде серіктестіктің қалалық прокуратураға жазған арызына сәйкес, серіктестік өзінің 45 (сол уақытта 40 жұмысшы екені хабарланса, соңынан 45 жұмысшыға қарыз екені анықталған) жұмысшысына 5 133 549,12 теңге айлық жалақылары төленбей, олардың конституциялық құқықтарының бұзылуына жол берілгендігі анықталды.

Осыған орай, қалалық прокуратура айлық жалақыны төлеу туралы шаралар қабылдауға ұйғарым енгізді. Бірақ серіктестік есеп-шоттарын мемлекеттік және жеке сот орындаушылары жауып тастағандықтан, ұйғарымды орындауға мүмкіндік жоқ екенін мәлімдеді. Зерттеу серіктестіктің банктегі есеп шоттарын жеке сот орындаушысы мен мемлекеттік сот орындаушылары жауып тастағанын анықтады.

«Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңның 9-бабы 1-бөлігі 7-тармағына сәйкес, талаптарын мәжбүрлеп орындату туралы прокурордың қаулылары атқарушылық құжаттар болып танылатыны көзделген. Заңның 111-бабында бірінші кезекте қызметкерлердің еңбектегі құқық қатынастарынан туындайтын талаптары қанағаттандырылатыны белгіленген. Осыған байланысты қалалық прокуратура ұйғарым талаптарын мәжбүрлеп орындату туралы қаулы қабылдады. Мұның нәтижесінде мемлекеттік сот орындаушысы аталған есеп шоттарға инкассалық өкім салды. Сөйтіп, аталған атқару құжаты бүгінгі күні нақты орындалып, мекеменің 45 жұмысшысының жалақылары толық өтелді.

Жалпы, мұндай шаралар біздің практикамызда әрдайым кездесіп тұрады. Біз еңбек дауына байланысты кез келген мәселені заңнама шеңберінде жедел шешіп отыруға ұдайы күш салып келеміз.

Орал кәсіпорындары жұмыс орындарын қысқартпайды

Қазір әркімнің жағдайға қарай бейімделуі керек екенін Елбасының өзі қайта-қайта айтып жатыр. Біз бейімделуге бет алдық. Оны кәсіпорында бірде-бір жұмысшыны жұмыссыз қалдырмау ұранымен байланыстырып отырмыз. Басқалар мұны қалай шешіп жатыр екен?

Нұрлан ТҰЯҚОВ,
«Нұргазпромстрой» ЖШС бас директоры.
ОРАЛ.

Қойылған сұрақтың жауабын **Батыс Қазақстан облысының орталығы – Орал қаласының әкімі Алтай КӨЛГІНОВ** қайтарды.

– Жуырда өткен Үкіметтің кеңейтілген отырысында Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың ірі кәсіпорын басшыларын жұмыс орындарын қысқартпауға шақырғаны белгілі. Осы тапсырма берілген бойда біз Орал қаласындағы бірқатар іргелі кәсіпорындар басшыларын жинап, кеңес өткіздік. Оның қорытындысында қала әкімі мен кәсіпорындар басшылары арасында жұмыс орнын негізсіз қысқартпау және жалақыны төмендетпеу жөнінде меморандумға қол қойылды. Келісімге келген өндіріс орындары қатарында «Орал Терминал» ЖШС, «Кама Қазақстан» сауда үйі, «Агропродукт ЛТД» ЖШС, «Стройкомбинат» ЖШС, «Кублей» ЖШС, «Желаев нан өнімдері комбинаты» АҚ секілді жұмыс қолдары көп кәсіпорындар бар. Аталған өндіріс орындарында қазіргі таңда 1 600 адам еңбек етіп, нәпақаларын айырып отыр.

– Жасыратыны жоқ, біз бұл жұмысты бұрыннан жүргізіп келе жатқанбыз, – деді бұдан әрі Алтай Сейдірұлы. – Сол кезге дейін қала әкімдігі 57 ірі, 260 орта және 909 ұсақ кәсіпорынмен тап осындай меморандумға қол қойған болатын. Бұларда 13 800 адам жұмыс істейді. Сөз орайында айта кетейін, облысымыз орталығындағы көптеген шағын және орта бизнес өкілдері бүгінде мемлекет қолдауын айқын сезініп отыр. Жаңа ашылған өндіріс ошақтары болсын, қызмет жасап жатқан кәсіпорындар болсын, бизнесті өркендетуге бағытталған түрлі бағдарламалар бойынша жәрдем алуда. Соның нәтижесінде өткен жылы қалада осы салада жаңадан 5 мыңға жуық жұмыс орны ашылды. Бірақ «Алмақтың да салмағы бар». Кәсіпкерлер өздеріне мемлекет тарапынан жасалып келе жатқан осындай қамқорлықты өз дәрежесінде сезініп, өз кезегінде бұған лайықты жауап қайтара алатындай болулары керек. Бір сөзбен айтқанда, жұмыс берушілер де бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін естен шығармай, әлеуметтік тұрақтылықты ту етуі тиіс. Мен олардың басым көпшілігінің қазіргі қысылтаяң кездерде осы деңгейден табылатынына сенемін.

Сұрақтарға қайтарылған жауаптарды жазып алғандар:
Оралхан ДӘУІТ, Темір ҚҰСАЙЫН, Нәзира ЖӘРІМБЕТОВА, Жолдыбай БАЗАР,
«Егемен Қазақстан».

Тайқазан – Төр Алтайда

Шығысқазақстандықтар «Қазақстан халқы Ассамблеясы – 20 ізгі іс» эстафетасын зор қошеметпен қарсы алды. Облыс орталығына кіреберісте қасқайып тұрған Қаракерей Қабанбай батырдың өткен жылы ашылған зәулім ескерткішінің жанында еліміздің Көк байрағы мен Қазақстан халқы Ассамблеясының және Ассамблея жылының тулары желбіреген автокөлік керуені аталған эстафетаның басты нышаны – «Тайқазанды» төбелеріне көтере енгенде шығыс өңірінің ақ жаулықты әжелері шашу шашып, жергілікті өнерпаздар асқақтата ән шырқап, күмбірлете күй шертіп, айрықша салтанатпен күтіп алысты.

Думан АНАШ,
«Егемен Қазақстан».

Бұдан кейін эстафета мүшелері Өскеменнің орталық алаңындағы Абай ескерткішіне тағзым етіп, гүл шоқтарын қойды. Облыс орталығында «Тайқазанды» өңір басшылары, этномәдени бірлестіктердің өкілдері мен қала жұртшылығы қарсы алды. «Subaru club ukg» автокөлік тізбегі әрі қарай өздерінің Ұлы Отан соғысының ардагерлеріне арналған материалдық көмектерін жеткізді. Содан соң «Достық үйінде» баспасөз өкілдерімен кездесіп, мәслихат құрды.

Тайқазан – тоқшылықтың, береке-бірліктің нышаны. Тайқазанның көшірмесі ақпан айының басында еліміздегі татулық пен келісімнің көрінісі ретінде қасиетті Түркістаннан елордаға жеткізілген болатын. Астанадан басталған автокөлік керуені Тайқазанды еліміздің барлық облыстарымен алып өтпек. Осыған дейін бірнеше өңірлерді аралап үлгерген Тайқазанның ішін отандастарымыз түрлі қайырымдылық идеялары мен жоспарлары жазылған жазбаларға толтырады. Бұл бастамалар биылғы Ассамблея жылы аясында жүзеге асырылмақ.

– Шығыс Қазақстан облысының тұрғындары «Тайқазан» эстафетасын қарсы алды. Ұлтымыз үшін қасиеті бөлек жәдігер алдымен Семей шаһарына жеткізілген болатын. Енді, міне, өскемендік тұрғындар да асыға күткен эстафетамен қауышып, Тайқазанды көру бақытына ие болды. Бұл жәдігер облыс орталығында біраз күн болады. Шығысқазақстандықтар қасиетті жәдігердің өңірімізге келуін жақсылыққа балап отыр, – деді облыстағы Қазақстан халқы Ассамблеясы хатшылығының жетекшісі Еркімбек Аязбаев.

Ізгі тілектерге толы «Тайқазан» эстафетасы келесі кезекте Алматы қаласына жеткізілетін болады.

ӨСКЕМЕН.

Ұлы Отан соғысы жылдарында жамбылдықтар киелі топырақ, аталы жұртына лайық батыр мінез танытты. Әулиеата жерінен 120 мыңнан астам адам майданға аттанды. 20 жамбылдық жауынгер Кеңес Одағының Батыры, 7 жерлесіміз «Даңқ» орденінің толық иегері атанды.

«Жеңіс пойызы» ауылдарды аралайды

Оралхан ДӘУІТ,
«Егемен Қазақстан».

Қазақ батырларының бойтұмарындай болған Бауыржан Момышұлы, сұрмерген Ыбрайым Сүлейменов, жаужүрек Ағаділ Суханбаев, панфиловшы Николай Белашов, атақты ұшқыш Анатолий Семенюк, пулеметшілер бөлімшесінің командирі Саттар Естемісов, Сәду Шәкіров, Яков Тюлькин, Нурулла Фазылаевтың ерліктері аңызға айналды. Олардың майдандағы ерлігін тылда еселі еңбекпен жалғастырған жамбылдықтар Жеңіс күнін жақындатуға сүбелі үлес қосты. Енді, міне, Отан үшін жанын пида еткен жауынгерлер рухына бас иіп, тағзым ету, ардагерлерімізді ардақтау – бүгінгі ұрпақтың ең басты парызы.

Осы аптада Тараз қаласының теміржол бекетінен «Жеңіс пойызы» жолға шықты. Құрамында 15 медицина қызметкері, басқа да әлеуметтік қызметкерлер, өнер адамдары, ардагерлер мен үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері бар бұл пойыз Б.Момышұлы ауылы мен Жаңатас қаласына дейін, бір жағы Шу, Шығанақ, Отар стансаларына дейін барып, өңірлердегі соғыс ардагерлері мен тыл еңбеккерлерін құрметтеп, хал-жағдайларын біліп, денсаулығына көңіл бөліп, кешенді түрде медициналық көмек көрсетеді. Нақтырақ айтсақ, «Жеңіс пойызы» облыс аумағындағы 38 стансаға тоқтап, теміржол саласында жұмыс істеп жатқан 2449 қызметкердің отбасындағы қарияларға, тыл еңбеккерлеріне де қызмет көрсететін болады. Сондай-ақ, осы сапар барысында ардагерлерге 128 тонна тегін азық-түлік таратылады.

– Біз Жеңіс солдаттары алдында мәңгі қарыздармыз. Аға ұрпақтың ерен еңбегінің арқасында біз бүгінгідей бейбіт күнде, тәуелсіз елде өмір сүрудеміз. Ел Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев соғыс ардагерлерінің қоғамдағы рөліне үлкен мән беріп, оларға мемлекеттік қамқорлық жасауды тұрақты назарда ұстауда. Біздің борышымыз – алапат соғыстағы Жеңістің бізге қалай келгендігін терең ұғыну. Арамызда жүрген ардагерлерге ұдайы қамқорлық көрсету. Ендігі жерде «соғыс» деген ауыр күн алдымыздан шықпасын. Ұрпағымыз бейбіт өмір сүрсін. Ұлы Жеңіс сыйлаған ардагерлеріміз аман-сау болсын!», – деп Жамбыл облысының әкімі Кәрім Көкірекбаев «Жеңіс пойызына» сәтсапар тіледі.

Жамбыл облысы.

● *Әлем және Қазақстан*

Ауызбірлікке бастайтын форум

Алматы Ислам мәдениетінің 2015 жылғы астанасы атанды

Ислам әлемінің айтулы тұлғалары Алматыда тоғысты. Халықаралық мәжіліске 15 мемлекеттен 100-ден аса беделді сарапшылар, саясаткерлер мен ғалымдар келді. Осылайша биыл Алматы Ислам әлемінің астанасы абыройлы міндетін атқаратын болады.

Айнаш ЕСАЛИ,
«Егемен Қазақстан».

Мегаполисте басталған «Алматы – 2015 жылғы Ислам мәдениетінің астанасы» халықаралық конференциясы Білім-ғылым, мәдениет істері жөніндегі ислам ұйымдары (ИСЕСКО) бастамасымен осы аттас Жыл шеңберінде өткізіліп жатыр. Шараға мәдениет және спорт вице-министрі Ғалым Ахмедияров, қала әкімі Ахметжан Есімов, Ислам Ынтымақтастығы Ұйымына кіретін елдердің мәдениет министрлері қатысты.

Мазасыз әлемді ынтымаққа шақыра келген мәртебелі меймандарды Алматы ыстық ықыласпен, шынайы меймандос көңілмен қарсы алды.

Конференцияны Алматы әкімі Ахметжан Есімов Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың құттықтау сөзімен ашып берді.

«Алматының Ислам мәдениетінің астанасы мәртебесіне 2015 жылы Қазақстанның Ислам Ынтымақтастығы Ұйымына мүше атануына 20 жыл толуы кезінде ие болуы есте қаларлық оқиға. Осы жылдар арасында Қазақстан ортақ мүдделер тұғырнамасын құра отырып, мұсылман әлемі елдерімен өзара қатынасты нығайтуға белсенді атсалысып келеді. Біздің елдеріміздің арасындағы мәдениеттегі, ғылымдағы, білім берудегі дәстүрлі гуманитарлық байланыстарды белсенді жаңғырту және дамыту ұзақ мерзімді сәтті ынтымақтастықтың берік негізін қалайды.

Ортағасырлық Ислам мәдениеті өзінің гүлденген дәуірінде Орталық Азия мен Жерорта теңізі халықтарының дамуына өлшеусіз үлес қосқанына тарих куә. Қарапайым әрі әр адамға түсінікті рухани және адамгершілік бағдарларға арқа сүйеп, мейірімділік, жанашырлық сияқты жақсы қасиеттерге тәрбиелей отырып, Ислам әлемдік діндер ретінде көптеген халықтар мен мемлекеттердің рухани бірлігін қамтамасыз етті.

Ислам мәдениетінің астаналары халықаралық жобасы – ИЫҰ-ға қатысушы елдердің мәдени алмасу, гуманитарлық байланыстарды одан әрі дамыту және ынтымақтастықты тереңдету әлеуетінің өзектілігін арттыруға үндейді. Ислам мәдениетінің астанасы құрметті атағы тарихи сабақтастықты айшықтап, Алматы қаласына Ислам мәдениетін дамытуға тың серпіліс береді», – делінген Мемлекет басшысының құттықтауында.

Сол сияқты Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев екі күндік мәжілістің күн тәртібі мәдениетаралық және конфессияаралық үнқатысу, тағаттылық, Ислам мәдениетінің бірігуі сияқты өзекті мәселелерді қамтитынына ризашылық білдірген. Елбасы конференцияға қатысушылардың саны мен сапасына сенім артып, олардың жоғары біліктілігі мен талқыланатын тақырыптардың ауқымдылығы қандай да түйткілді мәселелерді терең түсінуге жетелейтінін атаған.

Осыдан кейін Алматы қаласының әкімі А.Есімов осынау алқалы жиынның маңызды екендігін айта отырып, өткен жылы «Алматы – Достастықтың 2014 жылғы мәдени астанасы» атанған кезде де қала тұрғындары мен қонақтары үшін есте қаларлық мәдени оқиғалардың мол болғандығын атады.

– Былтыр алматылықтардың көңілінен шыққан 32 шара өтті. Ал биыл Алматы жаңа мәдени бағдарлама эстафетасын қабылдап отыр, – деді мегаполис басшысы. Сөзінің соңында А.Есімов Алматы тек қаржы орталығы ғана емес, сонымен қатар, түрлі мәдениет тоғысқан орын екендігін әрі мегаполистің діни, ұлттық, этностық толеранттылық үлгісін нақты өмірдің мысалдарымен дәйектеп келе жатқанын жеткізді. Қазіргі кезде қалада 300-ден астам этномәдени бірлестіктер жұмыс істейтіндігін мәлімдеді.

Дін рухани құндылықтарымызды құрайтын болғандықтан, оны мына замана ахуалынан бөліп қарай алмайтынымызға көзіміз жетті. Ақиқатында, дін қазіргі зайырлы қоғамның да ажырамас бөлшегі. Сондықтан, Қазақстанда дінаралық қарым-қатынасты дұрыс жолға қойып отыруға зор мән берілген. Оның ішінде Ислам да басқа діндер

сияқты қоғамның ілгерілеуіне үлкен ықпалы бар. Сондықтан да, Қазақстан кезекті рет аласапыран әлемді ынтымақ пен бейбітшілікке шақырудың үнқатысу алаңына айналғалы отыр. Осы тұрғыдан алғанда, 57 мемлекеттің және оның ішінде 1,5 миллиард мұсылманның басын біріктіретін Ислам Ынтымақтастығы Ұйымы төрт бірдей құрлықты – Азия мен Африканы, Европа мен Оңтүстік Американы қатар қамтитынын төрткүл дүние біледі.

Шаһар басшысынан кейін сөз алған Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт вице-министрі Ғ.Ахмедияров осының бәрін саралай келіп:

– Қазақстан – өз тарихын тереңнен алатын мемлекет. Биылғы «Алматы – Ислам мәдениетінің астанасы жылы» еліміз үшін өте айтулы жыл – Қазақ хандығының 550 жылдығымен тұспа-тұс келіп отырғаны қуанышты нышан. Өйткені, қазақстандық тарих пен мәдениет, Ислам тарихы мен мәдениетінің ажырамас бөлігі, – деді.

Вице-министр Ислам әлемінің астанасы ретінде биыл Алматы кездейсоқ таңдалып алынбағанын, оңтүстік астанамыздың шежіресін тарихпен өре отырып, мегаполис қаламызбен қатар аталатын Түркістан мен Тараздың Еуразия кеңістігіндегі танымалдылығын таратып айтып өтті.

Спикер қазақтың кең даласын керуендерімен жалғаған Ұлы Жібек жолына шола қарап, Іле Алатауының сілемдеріндегі уақыттың ізі сайрап жатқанын сөз етіп, бүгінгі таңда бүкіл Ислам әлемінің ордасына айналған қалада 300-ден астам мәдени ошақтар мен 115 тарихи, архитектуралық ескерткіштер мен монументтер бар екендігін атап көрсетті.

Жоғарыда атап өткендей, конференцияда кезегімен сөз алған танымал тұлғалар мен салиқалы саясаткерлердің сөзі үндес шығып отырды. Сөз кезегінде ақын Олжас Сүлейменов:

– Саясаткерлер ХХІ ғасыр басталғанда ислам өркениеті мен батыс өркениетінің қақтығысы болады деген болжам айтқан еді. Сол кезде Қазақстан ЮНЕСКО-ға келер ғасырды мәдениеттерді жақындастыру жылы деп атауды ұсынған болатын. Халықаралық ұйым бір жылды атауды ұйғарды. Бірақ, ол аз көрінді де, мәдени ынтымақтастықты 10 жылға созу туралы шешім қабылданды. Келер ұрпақ мәдениеттердің іргесі неге ажырап кеткенін білуі керек. Қазір гомосапиенс өкілдері сонымен айналысуда, – деді.

Сонымен, екі күнге созылатын халықаралық конференцияда 40-қа тарта спикер, яғни аса беделді халықаралық ұйымдардың көшбасшылары мен ғалымдар кезегімен сөз алып, Ислам Ынтымақтастығы Ұйымы аясында халықаралық интеграциялану үрдісін талқылауда. Ислам әлемі елдеріндегі тарих пен мәдениетті зерттеу салаларындағы қалыптасқан ағымдағы ахуалға сараптама жүргізеді. Қысқаша айтқанда, көпжақты мәдени ынтымақтастықтың келешегі төрт бағыт бойынша Алматы қаласының төрт бұрышында өту үстінде.

Үлкен жиын «Интерконтиненталь» қонақүйінде «Ислам ынтымақтастығын ұйымдастыру – мәдениетаралық және конфессияаралық үнқатысудың негізі» атты секцияда өтті. «Алматының әлемдік Ислам мәдениетіндегі рөлі мен маңызы» атты ауқымды шара Ә.Қастеев атындағы Қазақстан Республикасының мемлекеттік өнер мұражайының экспозиция залына ауысты. Ал «Ислам – төзімділік пен рақымшылдық діні» атты секция Алматыдағы Ұлттық кітапхананы таңдаған. Төртінші «Полиэтностық және поликонфессиялық қоғамда діни-мәдени дәстүрлерді жаңарту мен сақтау» атты секция «Интерконтиненталь» қонақүйіне қайта оралды.

Қалай десек те, Қазақстан өркениеттердің тоғысуында, діндердің өзара түсіністік табуында, барыс-келіс пен алыс-берістің артуында аз шара атқарған жоқ. Оған қоса, сан жүздеген жылдары бар тарихымызды да Исламнан бөліп қарамайтындығымыз аян. Сондықтан да, конференцияның ашылу салтанатында сөз алғандар әлемдік және дәстүрлі діндердің көшбасшыларын қазақ жерінде тоғыстыруға қол жеткізген Нұрсұлтан Назарбаевтың Ислам дініне қатысты: «Ислам діні – бұл біздің халқымыздың рухани тірегінің бірі. Біздер барлық қазақстандықтардың дініне, этномәдени ерекшеліктеріне қарамастан, жалпыұлттық бірлік пен келісімнің тамаша формуласын жасадық», деген сөзін еске ала отырып, Алматыдағы осынау оңды оқиға сол бастамалардың заңды жалғасы екендігін тілге тиек етті.

Қорыта келгенде, алқалы кездесу ИЫҰ-ға мүше мемлекеттер арасындағы гуманитарлық байланыстарды кеңейтуге, тәжірибе алмасуға, Алматының мәдени әлеуетін көтеруге және Қазақстанның тарихи-мәдени мұраларын дәріптеуге, Исламның оң бет-бейнесін сақтауға септігін тигізері сөзсіз.

Кеше халықаралық жиынның нәтижесінде қарар және көптеген ұсынымдар қабылданды. Енді олар мүдделі мемлекеттік органдар мен ИЫҰ-ға мүше мемлекеттердің ғылыми мекемелеріне жіберілетін болады.

АЛМАТЫ.

Суреттерді түсірген
Дәурен ИСАЕВ.

● *Тағзым*

Ол кісі туралы Отырар ауданы мен Оңтүстік өңірінде ғана емес, бүкіл байтағыңыздың бірталай жерінде жақсы әңгімелер айтатын аға буын өкілдері баршылық. «Ай, айналайын Айтбек-ай!» – десетіндер көп. Айтбек Мұсаев. Ол Отырар ауданындағы бұрынғы Қарақоңыр, қазіргі Шәмші ауылында туып-өскен. Өткен ғасырыңыздың елуінші жылдары ортасынан ауа орта мектепті бітіріп, оқуға аттанған. Түсе алмай, тұнжырап қайтқан. Қарақоңырға. Шәмші ауылына. Бұл жағдай хақында бүкіл Одағыңызға белгілі «Темір» кеңшарының кемел басшысы, даңқты директоры болған, Социалистік Еңбек Ері атанған Шерім Ермановтың «Мәңгі жастық» атты кітабында былай баян етіледі: «Жұрттың балалары оқуға түсуге әрекет жасап жатқанда сенің қайтып келгенің қалай? Олар әлі-ақ бірі дәрігер, бірі мұғалім, бірі инженер болып шыға келеді. Сен болсаң кежеге тамырың кейін, ауылға қарай тартады!» – деп ренжиді анасы Қызжан. «Он жыл оқып, енді қой бақ!» – бағанадан бері тым-тырыс отырған әкенің де сөзі осы болды.

Аты аңызға айналған

Айтбек Мұсаевтың еңбек ерлігі – елге мұра

Мархабат БАЙҒҰТ.

– Бақсақ, бағамыз да! Еңбек етіп жүріп те оқып, білім аламын! – деп жас қыранша шаңқ ете қалған Айтбек сол құлшынған қайратынан қайтпады. Қайсарлық танытпақтан танбаған.

Елу алтыншы жылдың жазында шопан таяғын қолға алған Айтбек Мұсаев бірер жылда ерен еңбектің өнегесін өзгеше көрсетіп, кеңшар көрсеткішін жастық жалынымен біраз биіктетіп үлгерген. Айтбекпен бірге Халила, Дәмелі, Тұрсынбай, Тұрарбек сияқты бірталай жастар білек түріп, белсеніп шыққан. Олар тек таяқ алып, қой соңында салпақтаған жоқ. Жаңаша еңбектенді. Бәрі де қойда жүріп-ақ тракторшы, шофер, бонитер және қойды қолдан ұрықтандырушы мамандықтарын тез меңгеріп, жылдам игерді. Қора құрылысы, жемшөпті өңдеу, құнарландыру жұмыстарын да өздері атқаратынға айналды.

Анасы Қызжан мен әкесі Мұса қосарлана қатты ашуланғанда, өзі оқуға түсе алмастан «құлап» қайтқанда айтқан сөздерін бір сәт те естен шығармаған Айтбек Жамбылдағы зоотехникалық-малдәрігерлік техникумын сырттай бітіріп алды.

Сол Айтбек Мұсаевыңыздың бастамасымен «Темір» кеңшарында бүкіл республика бойынша алғаш рет комсомол-жастардың ірілендірілген шопандар бригадасы құрылды. 1963 жылы осы ірілендірілген шопандар бригадасы әр жүз саулықтан 150 қозыдан алды. Әрбір қаракөл қойынан 3,4 келіден жүн қырықты. Келесі жылы бұл көрсеткіштер 160 қозыға, 3,6 келіге көтерілген. Мемлекетке өткізілген қаракөл елтірісінің 86 пайызы бірінші сұрыппен қабылданды.

Шопандар бригадасында жастар қалашығы пайда болды. Ырыскүл Шораева қоғамдық негізде кітапхана жұмысын жүргізді. Айтбектің бастамасымен сол кітапханада газет-журналдарға шыққан небір қызықты мақалалар қызу талқыланып, қазақ қаламгерлерінің жаңа әңгімелері мен повестері, романдары туралы парасатты пікірталастар өрбуші еді-ау...

Сол Айтбегіңіздің атақ-даңқы облыс пен республиканы айтпағанда, сол кездегі Сы-Сы-Сырыңызға тарап кетті. Шопандық шеберлігі, майталман маман ретіндегі жаңашылдығы, ізгі ізденістері, тәжірибесі туралы «Оңтүстік Қазақстан», «Социалистік Қазақстан» газеттері ғана емес, Мәскеуден мәністелер басылымдар да жазып жатты. Ал, Алаш жастарының айтулы басылымына, сүйікті газетіне айналған сол кездегі «Лениншіл жаста» Айтбек Мұсаев бас кейіпкер болатын.

Осылайша, Айтбек Мұсаевыңыз жиырма жеті жасында сол замандағы ең жоғары награда, ең бірінші орден – Ленин орденін омырауына таққан.

Осылайша, ол жыл сайын небір-небір наградалар алатын. «Еңбектегі ерлігі үшін» сияқты толып жатқан медальдар. ХШЖК (ВДНХ) алтын, күміс және қола медальдары. Республикалық, одақтық жоғары органдардың Құрмет грамоталары...

Осылайша, отырарлық Айтбек Мұсаевтың аты-жөні Зылиқа Тамшыбаева, Кәмшат Дөненбаева, Жадыра Таспамбетова, Сақан Дәулетқалиев, Серік Талмұрзин, Жансұлтан Демеев, Михил Довжик, Сағат Сәкенова сынды саңлақтармен қатар аталатынға айналған.

Қазақтың рух сардарлары санатында саналатын Өзбекәлі Жәнібеков өзінің «Тағдыр тағылымы» кітабында: «Сіздерді түсінсем бұйырмасын. Енді ғана шиыршық атып келе жатқан гүлді жұлуға бола ма? Бөлімше басқаратындар онсыз да баршылық. Ал ірілендірілген, механикаландырылған комсомол-жастар шопандар бригадасына білікті жетекшіні қайдан алмақсыздар? Айтбек болса комсомолдың Орталық Комитетінің мүшесі. Оны басқа қызметке ауыстырарда бізбен алдын ала келісіп алу керек емес пе?» – деп, Отырардағы «Темір» кеңшарының басшыларына қатты ренжігенін жазады. Мұсаевтың да бригада жетекшілігінен кеткісі келмегені кейін анықталған. «Атақты бригадиріңіз Айтбек Социалистік Еңбек Ері, кеңшар директоры Шерім Ермановтың егделігін, үлкендігін құрмет тұтып қарсылық танытпаған ғой», – дейді зейнеткер Базарбай Момбекұлы.

«Тағдыр айдап, 1988 жылы Торғай облысы тараған соң мен ҚКП Орталық Комитетінің жолдамасымен Шымкент облыстық партия комитетінің қарамағына жіберілдім.

Қызылқұм аудандық партия комитетінің бірінші хатшылығына сайландым. Кейін ауданның атын халық тілегімен Отырар деп өзгерттік қой, – дейді Мұхамбетқасым Шәкенов. – Шілде айы еді. Ешкімді танымайтын, жаңа ауданға басшы болмақ оңай емес. Әкемнің бала кезімізде: «Аруағыңнан айналайын Арыстанбаб, өзің жар бола гөр» дейтіні жадымда. Шәмші Қалдаяқовтың, Мұхтар Шахановтың, Тәушен Әбуова мен Әселханның, әрине, аты аңызға айналған Айтбек Мұсаевтың аттарын ішімнен айтып, күбірлеймін... Айтбек ағамызбен тез арада таныстым. Ол кісі бас зоотехник екен. Моңғолияның батыры атағын да алыпты... Кейін Айтекең «Темір» кеңшарын басқарды. Өтпелі кезеңнің ауыртпалығын қайран ер қайыспай көтерді. Зейнеткерлікке шыққаннан кейін де абзал азамат, абыз аға, қайраткер бола білді. Қазына қарияға айналды. Өкінішке қарай, ортамыздан ойламаған тұста, ертерек кетті...».

Қазекең: «Тексіздіктен, көргенсіздіктен сақтағай»дегенді жиірек айтады. Мұхамбетқасым мырза шерткен сырда шынайылық жатыр. Атақты Айтбек Мұсаев нағыз тектілер тұрпатынан, көргенділер қатарынан-тұғын. Отырардайын тарихи тағылымы құнарлы, құйқалы топырақта туып-өскен. Ең алдымен, еңбек киесін ерте ұғынған еді. Жастайынан-ақ көп оқыған, көп тоқыған тұлға болып қалыптасты. Шәмшідейін ән әулиесінің әуенімен тербеліп, жан-жүрегіне сезімталдық дарытты. Ылғи да жақсылық пен жайсаңдықтың, адалдық пен әділдіктің жағынан табыла білді. Атақтың буына алданбады. Мадақтың дақпыртын малданбады. Жағымпаздықтан аулақ болды.

«Мен «Темір» кеңшарында комсомол комитетінің жетекшісі едім. Өмір жолымда да, еңбек жолымда да Айтекеңе қайран қалып, таңданумен болдым. Алыстағы ауылда, мал шаруашылығында жүріп-ақ Елбасымыздан бастап, Өзбекәлі Жәнібеков сынды басшылармен сыйлас, сырлас болғаны, үлкенмен де, кішімен де тіл табысып, өзін де сыйлата білетін қасиеті қымбат еді», – дейді Сапарбек Мұқанов.

Отырардайын киелі топырақ, «Темір» кеңшары, осы аймағыңыздың адамдары, Айтбек туралы кемеңгер суреткеріңіз Мұхтар Әуезов те жазған. Алып жазушыңыз осы өңірді асықпай аралаған. Айтбектейін сезімталдардың көргенділігін көркейткен көптеген көркем ойлылар Отырарыңызға талай-талай келген. Айтбек Мұсаевтың өзі де талай елдерді, шаһарларды аралаған.

Өмірінің соңғы жылында «Қазығұрт kz» журналында Айтбек ағамыздың «Қазығұрт қыраны» дейтін дүниесін жариялап едік. Бұл ерекшелеу эсселік туынды негізінен Қалаубек Тұрсынқұловқа арналғанымен, Өзбекәлі Жәнібеков туралы да өзгешелеу толғанысқа құрылған. «Рахмет, айналайын. Тез жариялап жіберіпсіңдер», – деген еді Айтекең ақжарылқап күлкісімен ақтарыла күліп.

Әдемі де әдепті һәм әсерлі жазылған екен. Шын жүректен шыққан, шынайы шертілген сыр. «Ойда жоқ жерде Нағима жеңгеймен кездестім. «Сырлы аяқтың сыры кетсе де, сыны кетпейді» деген құп рас екен. Өмірлік жары, жазушы һәм қоғам қайраткері Қалаубек Тұрсынқұловтың талай рет үйінде болғанымызда қабақ шытпай, ашық-жарқын қарсы алып, әп-сәтте дастарқанын жайнатып қоятын сырбаз жеңгеміз сымбатын әлі жоғалта қоймапты», – деп басталады әлгі эссе.

Айтбек ағамыз Қалаубек көкемізбен 1961 жылы Қазақстан комсомолы Орталық Комитетінің пленумында танысыпты. Қалекеңмен таныстырған Шымкент облыстық комсомол комитетінің бірінші хатшысы Өзбекәлі Жәнібеков екен. «Қайран Өзекең жанып тұрған жалын еді ғой... Ал Қалекең үшінші хатшы екен. Сол күні Қалекең пленум делегаттарын мейманханаға орналастырып, қаланы аралатты. Ертесіне пленум ашылып, Қазақстан ЛКСМ ОК бірінші хатшысы Қосай Егізбаев баяндама жасады... Қызылдың құмында комсомол-жастар бригадасын құрып, екпінді майдан – мал шаруашылығын өркендеткен азаматтардың бірі Айтбек Мұсаев ортамызда отыр деп менің есімімді атады», – деп жазады авторымыз. Сол жиында Өзбекәлі Жәнібеков те Айтбек Мұсаевтың жас шопандар бригадасының озық тәжірибесіне талдау жасап, абыройын асқақтата түсіпті.

Пленум соңынан Өзекең мен Қалекең жас шопандар жетекшісін бірінші хатшыға кіргізіп, таныстырады. Әңгіме еркін өрбиді. Қосай Егізбаев: «Бәрі дұрыс қой, бірақ неге оқымай жүрсің?» – дейді де, Мұсаевтың жауабын күтпестен, дереу Алматы зоотехникалық-малдәрігерлік институтының ректорына қоңырау шалып: «Бұл азамат сырттай оқитын болсын» деп тапсырма береді. «Сөйтіп, 1965 жылы оқуға түсіп, 1970 жылы жоғары білімді маман болып шықтым. Жай шопандықтан ферма меңгерушілігіне, одан шаруашылық директоры, кейін ауыл әкімі қызметтерін абыроймен атқардым деп ойлаймын», – деп жазады Айтекең. Өзбекәлі Жәнібеков көп ұзамай-ақ Қазақстан комсомолын басқарады. Қалаубек Тұрсынқұлов обкомолдың бірінші хатшылығына сайланады.

«Естен кетпейтін бір сәтім – Өзекең мен Қалекеңнің арқасында мен ЛКСМ съезінде Қазақстан комсомолының туын залға алып келу құрметіне ие болдым. Сонда қасымдағы әріптесім кім еді десеңізші?! Ол – сол кездегі теміртаулық жұмысшы, домнашы, бүгінгі Президентіміз, Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев еді. Кейде Нұрекеңді теледидардан көрген кезде екеуміздің алғаш Қазақстан комсомолының туын алып келе жатқан сәтіміз, оның съезд мінберінде саңқылдап сөйлеп тұрған кезі көз алдыма келеді», – деп сыр ақтарады Айтбек ағамыз жоғарыда аталған жазбасында.

Осы мақаласында, дәлірек діттесек, әсерлі эсселік дүниесінде Айтекең Қазығұрт тауы туралы, оның қыраны һәм құнары атанған қаламгер-қайраткер Қалаубек Тұрсынқұлов туралы терең толғанады. Кешегі кеңестік дәуірде Қаратас, Ленин деп аталған ауданға тарихи, қасиетті Қазығұрт атауын қайтаруға да қажырлы қайрат жұмсаған Қалекең екенін ерекшелепті. Бұл тірлік айтуға ғана оңай, әрине. Әйтпесе, ол уақытта кедергілер мен қиындықтар қат-қабат қасарысатын. Қазығұрт тауы, Қазығұрт атауының сыры, басында кеме қалғандығының ақиқаттығы хақында да Тұрсынқұлов тағылымы қымбат екенін Мұсаевыңыз тұлғалық тебіреніспен дәйектеген.

Айтбек Мұсаев туралы сарғайған газеттер мен журналдар қиындыларын, әртүрлі авторлар әдіптеген кітаптарды қарап, оқып отырсаңыз, ең алдымен, Еңбек Адамы деген ұғым бүкіл жан-дүниеңізді баурап алады. Санаңызға сәуле себелей себезгілер. Естелік айтушылардың, очерктер, мақалалар, толғамдар, өлеңдер өрнектеушілердің бәрі Айтбек Мұсаевтың еңбектегі ерлігін, өзінің ауылын, Отырар оазисін, туған өлкесін, Қазақ Елін соншалықты беріле сүйгенін сүйсіне баяндайды.

Айтекеңнің өзі де ауызекі әңгімеге, ашық сырласуға, салиқалы сұхбатқа аса ықыласты-тұғын. Жазуға һәм өзгеше икемділігін кейінірек, кешірек аңғарыппыз. «Қазығұрт қыранындағы» соңғы сөйлемдерін оқып көріңізші:

«Әңгіменің соңында мына бір ұмытылмас жайтты айта кетейін. Алпысыншы жылдары, әлі есімде, бірде Шымкенттегі «Гүлжан» дүкенінің жанында ұлы сазгер, жерлесім Шәмші Қалдаяқовпен кездесіп қалдым. Амансаулықтан соң Шәкең:

– Айтбек, сен менімен бірге жүр. Бұл үйде Қалаубек тұрады, ол мені қонаққа шақырып еді, – деді.

– Менің баруым артық емес пе?

– Жоқ, Қалаубек естіп қалса, ренжиді. Маған өкпелейді, неге ертіп келмедің деп.

Мен үнсіз келістім. Үйдің кірберісінде Қалекең зайыбы Нағима екеуі жылы жүзбен қуана қарсы алды. Мен мұнда бірінші рет келуім. Қабырғадағы сөрелер кітапқа сіресіп тұр. Дастарқан да дайын екен. Қалекең мен Шәкең бір-бірін сағынып қалған екен, әзіл әңгімелер, анекдоттар ағылды. Маған Нағима жеңгеміз аққудың көгілдіріндей болып көрінді. Ас мәзірі де, кісі күтуі де, киім киісі мен жүріс-тұрысы да, сәні де, ер-азаматтың мәні де – бәрі әйелге байланысты екен-ау деген ой түйдім.

Міне, арада жарты ғасырдан астам уақыт өтті. Нағима жеңгей сырын да, сынын да, сымбатын да жоғалтпай, немере-шөбере сүйіп, әдемі әже атаныпты. Мен соған қуандым».

Айтекең толғанысын толығырақ, ұзағырақ келтіргіміз келді. Себебі, бұл үзіндіні толқымай оқу мүмкін емес. Тағылым да тұнып тұр. Бүгінде ұлы Шәмші де, Қалекең де, Өзекең де, өзге көптеген қимас ағалар да мәңгілік мекендерінде. Күні кешелері аты аңызға айналған Айтбек ағамыз да аттанып кете барды. Нағима жеңгейлер сияқты Мұсаевтар әулетінің ұйытқысы болып жүрген «Алтын алқа» иесі Ділдаш апайға, өнегелі өмірлер жалғасындай өскін өрендерге бақ-береке тілейік.

Оңтүстік Қазақстан облысы,
Отырар ауданы.

● Дүние және дағдарыс

ТӨМЕНДЕГЕН ТҰРМЫС, ҚАПТАҒАН МИГРАНТТАР

Халықаралық көші-қон үдерісі ушығып барады

«Балапан басына, тұрымтай тұсына», дегендей, жаһанды жайлаған экономикалық тұрақсыздық, дүркін-дүркін әр жерде тұтанған соғыс қимылдары халықаралық миграцияны өте ушықтырып жіберді. Босқындар саны да төмендер емес. Халықаралық миграция жөніндегі ұйымның (ХМҰ) дерегі бойынша, қазір әлемдегі заңды және заңсыз мигранттардың саны 70 миллионға жетіпті. Дүние жүзінде 125 миллион адам өзі туған елінен сырт аймақта өмір сүрсе, сырттан келетін мигранттар саны 1 миллиард адамға жеткен көрінеді.

Қалыптасқан осындай жағдайға байланысты жақында Еурокомиссия мигранттар жағдайын реттеу және бақылау жөніндегі «Тритон» операциясын 2015 жылдың соңына дейін созуға шешім қабылдады. Еурокомиссияның осы шешімімен бірге мигранттар тасқыны шиеленісіп тұрған Италияға 13 миллион еуро көлемінде қаржы бөлу қарастырылуда. Сонымен бірге, осы операция аясында жүзеге асырылатын шаралар көлемінде Европалық одақ елдерінде көші-қон мәселелері жөнінде ақпарат алмасу шараларын күшейту ойластырылуда. Осы орайда, Еурокомиссия сириялықтарға бөлінген заңды миграция мөлшерін арттыруды жоспарлаған. Еске сала кетсек, Еуропалық одақ бойынша, сириялық босқындарға 35 мың ғана орын бөлу жөнінде шешім қабылданған болатынды. Ал қазір Сирия мемлекетін тастап шыққан босқындар саны 3,5 миллионнан асты.

Сарапшылардың пікірі бойынша, «Тритон» операциясының ауқымы бұрын Италияда қолданылып келген «Маре нострум» ұлттық операциясынан төмен көрінеді. Мәселен, Рим «Маре нострум» операциясына ай сайын 9 миллион еуро қаржы бөлсе, «Тритон» операциясына ай сайын бөлінетін қаржы одан төмен. Сонымен бірге, «Тритон» операциясының қамту аймағы да шектеулі. Италия мемлекеті өзінің «Маре нострум» ұлттық операциясы шеңберінде елдің бүкіл территориялық теңіз аймағына бақылау жасаса, «Тритон» тек 30 миль шеңберіндегі теңіз аймағына бақылау жасайды. Сондай-ақ, «Тритон» операциясы теңізде апатқа ұшырағандарды құтқару ісімен де айналыспайды.

Өткен жылы Еуропаға заңсыз түрде 276 мың мигранттар келген. Оның ішінде, 207 мың адам Еуропалық одақ шекарасынан Жерорта теңізі арқылы өткен. Заңсыз мигранттар қатарының жылдан-жылға өсіп бара жатқандығы Еуропалық одақты ерекше алаңдатуда. Мәселен, 2014 жылы кәрі құрлыққа кірген мигранттар 2013 жылмен салыстырғанда 138 пайызға артқан. Еурокомиссияның мигранттар ісі жөніндегі комиссары Димитрис Аврамопулостың айтуынша, тек 2014 жылдың қыркүйек айында ғана заңсыз мигранттар мінген 12 жүк кемесі ұсталыпты.

Биылғы жылдың алғашқы айында-ақ Италияның теңіз жағалауларына 5 мыңнан астам мигранттар келген. Туған жерін тастап шыққан босқындардың жағдайы адам жанын түршіктіреді. Биылғы жылдың қаңтар айында Италия жағалауында теңізшілер тастап кеткен иесіз кеме табылды. Ал оның трюмін ашқанда, аштықтан және шөлден бұралып жатқан 400 адам табылған. Ал Адриатика теңізіндегі Корфу аралының маңында Молдавияның «Блю Скай Эм» атты жүк кемесінің бортынан адам төзгісіз жағдайда тасымалданып келе жатқан 1 мыңға жуық Ирак және Сирия азаматтары ұсталған. Тек 2014 жылы ғана Жерорта теңізінде 3300 заңсыз мигранттар мерт болыпты.

Заңсыз мигранттар мәселесі Венгрия мемлекетін де ерекше алаңдатып отыр. 2015 жылдың алғашқы айында ғана Венгрия шекарасынан өткен мигранттар саны 2014 жылғы бүкіл мигранттар санынан асып түскен. Венгрия полициясы қаңтар айында ел шекарасына 10 мыңнан астам мигранттар кіргенін айтады. Олардың тек 20 пайызы ғана тіркеуден өткен көрінеді. Егер Италияның теңіз жағалаулары арқылы негізінен Сирия мемлекетінің босқындары келетін болса, Венгрия арқылы Еуропалық одаққа косоволық албандар өтетін көрінеді. Заңсыз мигранттардың көздеген басты мақсаты Еуропалық одақтың Германия, Австрия сияқты бай мемлекеттеріне жету.

Кәрі құрлыққа өткен заңсыз мигранттардың тағы көздеген елі Ұлыбритания болып табылады. Бұл елде әлеуметтік көмек көрсету деңгейі жоғары және медициналық қызмет тегін. Сондықтан, жыл сайын бұл елге келетін босқындар мен заңсыз мигранттардың саны артуда. Бұл елдің премьер-министрі Дэвид Кэмерон аңсыз мигранттар тасқынына тосқауыл қою үшін қолдан келгеннің бәрін жасауда. Жақында ол Еуропалық одақтан осы елге келетін мигранттар үшін әлеуметтік жеңілдіктерді қысқарту жөніндегі министрлер кабинетінің шешімін жариялады. Осы шешімге байланысты ЕО-дан келетін мигранттар елдегі әлеуметтік жеңілдіктерді (оның ішінде салық жеңілдіктері және муниципалдық пәтер) алу үшін осы елде төрт жыл тұрақты тұруы керек. Лондонның мұндай шараларға баруына заңсыз мигранттардың жылдан-жылға артып бара жатқандығы себеп болып отыр. Тіпті, Ұлыбритания премьер-министрі ЕО-дан келетін мигранттар саны азаймайтын болса, Англияның бұл одақтан шығатынын мәлімдеп отыр.

«Біреуге жан қайғы, біреуге мал қайғы» демекші, өз елдеріндегі соғыс пен қантөгістен қашқан босқындарды қабылдаудан кәрі құрлық та ат тонын ала қашуда.

Кедейшілікке ұшырағандар саны өсуде

Еуроаймақтың ең бай мемлекеті болып табылатын Германияда да кедейшілікке ұшырағандар саны өсіп барады. Euronews агенттігінің хабарлауынша, бұл елдегі кедейлердің саны 1990 жылы Еуроодаққа біріккенге дейінгі кезеңнен бері ең жоғары көрсеткішке жетіп отыр.

Халықтың әл-ауқаты мәселелерін зерттеу жөніндегі ассоциациясының баяндамасы бойынша 2013 жылы Германиядағы кедейлер саны 12,5 миллион адамға жетіп, ел тұрғындарының барлық санының 15,5 пайызын құрады. Ал бұдан бір жыл бұрын бұл көрсеткіш 12,1 миллион адам болатын. Бремен, Мекленбург – Алдыңғы Померания және Саксония – Анхальт федералдық жерлеріндегі тұрғындардың 20 пайыздан астамы ең төменгі жалақыға күн көреді. Мемлекеттің ең бай жерлері саналатын Бавария және Баден –Вюртемберг сияқты өңірлерде бұл көрсеткіш 11 пайызды құрап отыр.

«Германиядағы кедейшілік бұл экономикалық проблема емес, саяси салақтықтың салдары, – дейді ассоциация жетекшісі Ульрих Шнайдер. – Бізде, әлемдегі ең бай бес елдің бірі ретінде кедейшілікті түбірімен жоюға болатын еді. Елімізде көпшілік тұрғындардың тұрмысы жақсарумен қатар, бірқатарының кедейшілікке ұшырауы орын алуда. Бұл негізінен табысты бөлудегі теңсіздік проблемаларынан туындап отыр». Сараптама көрсетіп отырғанындай, кедейшілікке ұшырайтындардың басым көпшілігін зейнеткерлер, жалғызбасты аналар, арнайы білім жоқ адамдар, сонымен бірге, ресми түрде жұмыссыз ретінде тіркелгендер құрайды. Жұмыссыздардың 40 пайыздан астамы әлеуметтік жәрдемақы алады. Соған қарамастан, олар кедейшілік жағдайда өмір сүруде. 3 миллионнан астам адамның жалақысы елдегі ең төменгі күнкөріс деңгейіне де жетпейді. Сондықтан олар азық-түлікті барынша үнемдеуге мәжбүр болуда. Германияда айына 892 еуродан аз табыс табатындар кедейшілікке ұшырағандар болып есептелінеді. Екі баласы бар отбасы үшін ең төменгі табыс 1873 еуро болуы керек.

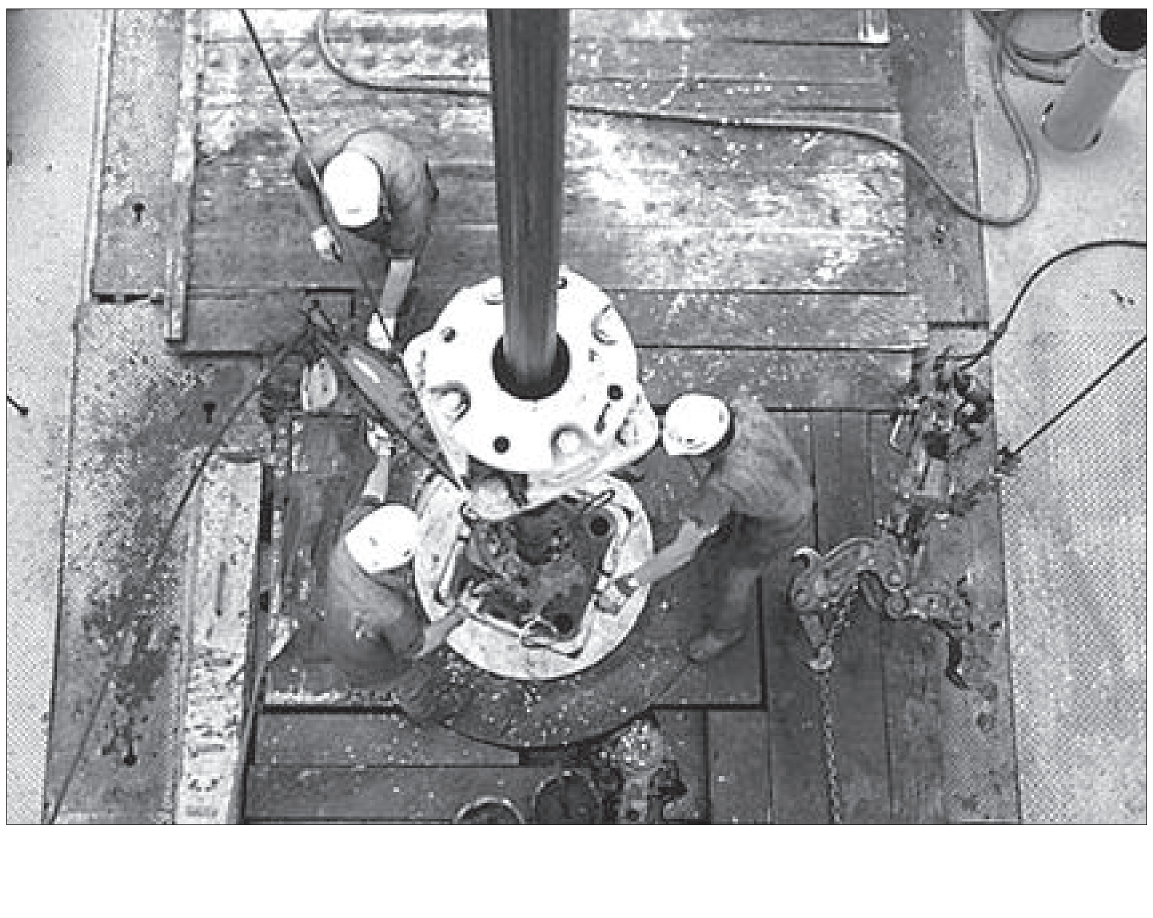

Жолы болмаған жоба

АҚШ-тың беделін асқақтатқан «тақтатас төңкерісінің» аяғы ақиқаттан аңызға айнала бастаған сияқты. Американдық Шеврон компаниясы Румыниядағы тақтатас газын зерттеу және игеру жөніндегі жобасын тоқтатты.

Румынияның Agerpres мемлекеттік ақпараттық агенттігінің хабарлауынша, соңғы жылдары елде қарқынды жұмыстар жүргізіп жатқан Шеврон компаниясы өз қызметін тоқтататын болды. Агенттіктің дерегі бойынша, американдық компания Румыниядағы тақтатас газын игеру жөніндегі жұмысын Польша, Литва және Украина елдеріндегі осындай жобаларын тоқтатқаннан кейін аяқтап отыр. Басылым атап көрсеткендей, «Румыния тақтатас газын зерттеу және игеру жобасын осы уақытқа дейін жүргізіп келген ең соңғы еуропалық ел болып отыр». Компания Румыниядағы жұмысын тоқтатуға бұл жобаның бәсекеге қабілетсіздігі себеп болғандығын алға тартады.

Өткен жылы қарашада Румынияның премьер-министрі Виктор Понта «Біздің елімізде тақтатас газы табылмады, біз оны іздеудің барлық жолын қарастырдық» деген болатын. Ол бұл пікірін неменеге сүйеніп жариялап отырғандығын ашып айтпады. Американдық компанияның Румынияда тақтатас газын игеретіндігі жөніндегі науқан дақпыртқа айналды. Қазіргі таңда Румыния табиғи газға деген сұранысын толық қамтамасыз ете алмайды. Соңғы жылдары Румыния өз сұранысының 22 пайыздан 42 пайызға дейінгі көлемін Ресейден келетін табиғи газ арқылы жауып отыр.

Дайындаған
Жылқыбай ЖАҒЫПАРҰЛЫ,
«Егемен Қазақстан».

ШАРАЙНА

Әлем жаңалықтары

Еуропа раввиндерінде үрей бар

Еврейлерге бірнеше рет шабуыл жасалғаннан кейін, Еуропа раввиндері болып қалуы ықтимал жаңа шабуылдарға дайындалу қажет деп шешті.

Осыған байланысты олар Прага қаласындағы кездесулері кезінде өзін-өзі қорғаудың және зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсетудің әдіс-тәсілдерін үйренді. Тренингке 100-ге жуық раввин келіпті. Олар суық қарудан қалай қорғанудың, оны денеге дарытпаудың әдісін меңгерген. «Ассошейтед пресс» агенттігінің хабарлауынша, тренингке қатысушылардың барлығы бұл «жаттығуға» байсалдылықпен қараған. Мұндай тренингтерді енді Еуропаның өзге де елдерінде ұйымдастырмақ. Осы жылдың ақпанында Копенгагенде синагоганың еврей күзетшісі атып өлтірілген еді.

Жігіті ұнамағаны үшін қызын «жазалады»

Ата-анасына қызының жігіті ұнамағандықтан, олар қызын алты жыл бойы қорада қамап ұстапты. Жағдай Қытайдың Хубей провинциясындағы Жинганг селосында болған.

Антисанитарлық жағдайда ұсталған қыздың фотосуретін интернетке жергілікті тұрғын Чоу Джен деген орналастырыпты. Оның айтуына қарағанда, ата-анасы Чжан Циді бірнеше рет ұнатқан жігітімен қашып кетуге әрекет жасағаннан соң, 2009 жылы қораға қамап тастаған. Ал бойжеткеннің ата-анасы жүйкесі ауыратындықтан, қызының қауіпсіздігі үшін қамап ұстағандарын алға тартқан. Чоу Дженнің мәлім етуінше, қазір полиция осы оқиғаны тексеруді қолға алған. Бұдан жергілікті тұрғындар мен полиция бұрыннан хабардар болса керек. Оның осынша уақыт жария етілмеуі қыз ата-анасының ықпалды адамдар болғанына байланысты сияқты.

Үш адамды мерт еткен дүкендегі атыс

Оңтүстік Кореяның Седжон қаласындағы дүкенде бір адам оқ жаудырған және өрт қойған. Соның салдарынан үш адам қаза тапты.

«Ассошейтед пресс» ақпарат агенттігінің хабарлауынша, біраз уақыт өткен соң, оқ атқан адамның өлі денесі табылған. Ол өзін-өзі өлтірген деген болжам жасалып отыр. Құрбан болғандар бір-біріне туыс болса керек. «Ренхап» агенттігінің келтірген мәліметтеріне қарағанда, күдікті қылмысын жасыру үшін дүкенді әдейі өртеп кеткен. Полиция күдікті бұрын оққа ұшқандардың бірінің қарындасымен жақын қарым-қатынаста болғанын айтады.

Қысқа қайырып айтқанда:

• Чад елінің әскерилері Нигерияның Гарамбу қаласының маңында «Боко харам» терроршыл тобының 207 содырының көзін жойды. Сонымен бірге, үлкен көлемде қару-жарақ пен оқ-дәріні қолға түсірді.

• Оқу-жаттығу кезінде Түркияның екі әскери ұшағы соқтығысып қалып, төрт ұшқыш қаза тапты. Қайғылы оқиғаға ауа райының қолайсыздығы себеп болған сияқты.

• АҚШ президенті Барак Обама Канададан тартылатын құбыр құрылысы туралы заң жобасына вето қойды. Бұл заң жобасына 270 депутат жақтап, 152 депутат қарсы дауыс берген еді.

• Әзербайжан парламентінің депутаттары Ресейге КСРО-ның құқықтық мұрагері ретінде Баку қаласына батыр қала атағын беруді ұсынды.

Содырлар адам ұрлағанды үдетіп барады

«Ислам мемлекеті» тобының содырлары Сирияның солтүстік-шығысында орналасқан христиандар тұратын елді мекендерден 90-ға жуық адамды ұрлап кеткен.

Ақпарат құралдарының хабарлауынша, христиандар елдің осы аумағында бірнеше ғасырдан бері тұрып келеді. Олардың саны Сириядағы азаматтық соғыс салдарынан біршама азайған. Ақпан айының орта шенінде «Ислам мемлекетінің» содырлары мысырлық 21 христианды өлім жазасына кескен бейнеролик таратқан болатын. Осының алдында содырлар Ирактың Мосул қаласында 16 адамды өртеп жіберген еді.

Найзағай отының құрбаны болды

Танзания еліндегі бір мектепке жай түсіп, бір мұғалім мен төрт оқушыны мерт етті. Бұл кезде сыныпта 22 оқушы болған екен.

Қайғылы жағдай елдің шығысындағы Ньякасан елді мекенінде орын алған. Жергілікті басылымдардың жазуына қарағанда, оқушылар мен оқытушы найзағайдан қорғанудың барлық амалдарын жасаған көрінеді. «Жай оты бір сыныпқа ғана түсті. Бес адам найзағайдың құрбаны болды және 17 бала жарақат алды», – деп мәлімдеді жергілікті әкімшілік өкілі Кигома Уильям Литухи. Айта кетейік, 2013 жылы қаңтарда осы елдің аумағында Ирландияның альпинисі Иэн Маккивер Килиманджаро шыңына өрмелеп бара жатқан кезде жай түсіп, қаза тапқан еді.

Иіс сезгіштігі иттерден де күштірек

Оңтүстік Африкада Йоханнесбург қаласының маңындағы фермалардың бірінде пілдерді мина іздеуге үйрету қолға алынған. «Оқу курсын» АҚШ-тың әскери-зерттеу ұйымдарының қатысуымен оңтүстікафрикалық компания ұйымдастырған.

Компания маманы Шон Хенсменнің айтуынша, Африка пілдерінің иіс сезу қабілеті иттерден де күштірек. Олар жер астына жасырылған минаны алыстан таба білуге қабілетті. Сынақтан өткізушілер қазірдің өзінде біршама ілгерілеушілікке қол жеткізген сияқты. Бұған мысал ретінде олар 17 жастағы Чишуру атты піл қатар қойылған шелектерді иіскеген кезінде, тротил салынғандарын сезіп тоқтай қалып, алдыңғы аяқтарының бірін көтергенін келтіреді. Минадан тазарту шараларына пілдерді пайдалану идеясын алғаш рет анголалықтар қолға алыпты.

Интернет материалдары негізінде әзірленді.

Өнеге өрнектері

Мен бұл мақаламда Ахмет Байтұрсынұлынан кейінгі қазақ тіл білімінің көрнекті ғалымдарының бірі – әкем – Құдайберген Қуанұлы Жұбановтың тағдыры мен тағылымы туралы қысқаша баяндау мақсатында қолыма қалам алып отырмын. Қазақ кеңес тіл білімінің пайда болуы мен қалыптасуын сөз ете отырып, біз отандық ғылымның дамуына жанын салған жандарды үлкен құрметпен еске аламыз. Осындай жандардың бірі 20-шы және 30-шы жылдары қазақ филологиясы бойынша жемісті еңбек еткен қазақ кеңес лингвистикасының негізін қалаушылардың бірі саналатын профессор Құдайберген Қуанұлы Жұбанов екендігін мақтанышпен айта аламын.

Тіл ғылымының тұңғыш профессоры

Асқар ЖҰБАНОВ,
А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

Әкемнің қазақ филологиясы ғылымының тарихында «профессор» атағын алған алғашқы ғалым болғанын зиялы қауым жақсы біледі. Оның әділетсіздік пен қатал тағдырдың құрбаны болғаны да баршаға мәлім.

Қ.Жұбановтың бастапқы кезде алған білімі оның тілші-ғалым болып қалыптасуына негіз болғанын айта кетуіміз керек. Өйткені, ол осы жылдары араб және парсы, сондай-ақ орыс тілі сияқты құрылымы өзге тілдерді меңгереді. Он сегіз жасында-ақ Қ.Жұбанов түркі, араб және парсы тілдерінде сөйлеу, сондай-ақ жазба тілдерін меңгеріп шығады. Бала кезінен әдебиетке қызығып, кейбір шығыс тілдерін білгендіктен, көптеген араб-парсы әдебиетін, атап айтқанда, Фирдоусидің «Шахнамасы», Сағдидің «Гүлістанын», Низамидің «Ләйлі мен Мәжнүнін», т.б. классикалық туындылардың түпнұсқасын оқиды. Ақтөбеде қызмет істеп жүргенде Қ.Жұбановты Қазақстанның сол кездегі астанасы Қызылорда қаласына шақырады. Онда ол Халық ағарту комиссариатындағы (Наркомпрос) инспекторлық жұмысқа тұрады. 1929 жылы қаңтар айында ғалымды Ленинградтағы Шығыстың тірі тілдері институтына түркология ілімі бойынша аспирантураға жібереді. Бір жылдан кейін КСРО Ғылым академиясының Яфетидология институтының аспирантурасына ауысады. Ол өз бетінше жалпы тіл білімі және түркітану саласында ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізеді. Жаңа латын әліпбиіне өтуге арналған іс-шараларға белсене араласады, 1929 жылы маусым айында қазақ орфографиясының негізгі қағидаттарын әзірлеу мәселесіне қатысты Қызылорда қаласында шақырылған ғылыми-орфографиялық конференцияда сөз сөйлейді. 1930 жылы Алматы қаласында өткен Қазақстанның Бірінші өңіртану құрылтайында арнайы баяндама жасайды. Бұл баяндамасы оның бірнеше түркі тілін салыстыра зерттеген тиянақты ғылыми ізденістерінің нәтижесі ретінде көрінді.

Құдайберген Жұбанов түркі және басқа тілдердің білгірі ғана емес, қабілеті ерекше публицист те болған. «Күй» атты тамаша туындысы тақырыбының сонылығымен және деректік материалдардың молдығымен ерекшеленеді. Осы жұмысты филологтарға ғана емес, Абдул-Хадир Мураги, Рауф Екта, әл-Фараби, Беляев, Успенский, профессорлар Фитрат, Оганезашвили, т.б. авторлардың музыкатану бағытындағы жекелеген еңбектерін мысалға келтіре отырып, түркі тілдерінің тарихи-лингвистикалық деректерін жүйелеу мен талдау арқылы халық музыкасы жанрларының пайда болу ретін нақтылап, қазақ музыкатанушылары мен өнер тарихшыларына тыңнан жол сілтеді.

Көрнекті ғалым қазақ жазба әдебиетінің классигі Абайдың қайтыс болғанына 30 жыл толуына орай ақынның тілі туралы жазылған мақаласы оның еңбектерінің ішіндегі танымдық мәні жағынан қызықты да мазмұнды шығармаларының бірі болып табылады. Бұл мақала қазақ әдебиеттану ғылымына қосылған аса құнды үлес десек, артық айтқандық болмас. Абай өлеңдері құрылысының төлтумалығын, оның халық тілін қолданудағы жаңашылдығы мен шеберлігін алғашқылардың бірі болып дәлелдеді. Жалпы, әлем мәдениетінің, оның ішінде классикалық Шығыс мәдениеті қазынасының тамаша білгірі ретінде профессор осы мақалада Абай Құнанбайұлының қазақ халқы мәдениетінің тарихындағы орны мен мәнін дұрыс анықтау үшін ұлт руханиятына тереңдеп барады.

Құдайберген Қуанұлы көрнекті түркітанушы, іргелі зерттеуші ретінде өзінің лайықты бағасын алған тұлға. Ол Ленинград Шығыс содан кейін Яфетидология институтының (кейіннен КСРО ҒА Тіл білімі институты) аспиранты бола жүріп, зерделі зерттеуші, кең ауқымды тілші-ғалым ретінде танылды. Дарыны мен қабілеті өзі бірнеше жыл қазақ тілі кафедрасының меңгерушісі болып қызмет еткен Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтында сабақ берген жылдары ерекше айқын көрінеді. Ол көне түркі жазулары тілін мүлтіксіз меңгеріп, тыңдаушыларды руна (Орхон-Енисей) жазулары мәселелері, оларды лексика-грамматикалық, фонетикалық ерекшеліктері туралы білім нәрімен сусындатты. Өзінің педагогикалық қызметін қазақ және басқа да түркі тілдерінің ғылыми мәселелерімен шебер ұштастыра білді. Ғалымның қаламынан туған ғылыми еңбектер қазіргі уақытта да өзектілігін жоғалтқан жоқ.

Көмекші және күрделі етістіктерге арналған жұмысы авторды ана тілінің лексика-грамматикалық жаратылысының білгірі ретінде тануға мүмкіндік береді. Аталған еңбегі тіл тарихшыларын сөйлем мүшелері мәселелерін зерттеумен ғана емес, бірнеше түркі тілдерінің грамматикалық және лексикалық формаларының этимологиясын анықтаумен қызықтырды. Бұл еңбек түркі тілдері деректерін зерттеуде салыстырмалы-тарихи әдісті қолданудың тиімділігін көрсетті.

Тілші ғалымның қаламынан туған қазақ орта мектептерінің 5-6-сыныптарына арналған алғашқы оқулықтардың бірі саналатын «Қазақ тілінің грамматикасын» (1936 жыл) ерекше атап өтуіміз керек. Аталмыш оқулықта автор қазақ тілінің сөз құрамының негізгі мәселелері мен фонетикалық құбылыстарын бір жүйеге салып берді. Бұл грамматика орта мектептерге арналған қазақ тілі оқулықтарын жазуда үлгі саналады.

Ғалым қазақ фонемаларының сандық және сапалық құрамы туралы да жүйелі ізденістер жасаған. Ол өз зерттеулерінде «буындардың кірігуі мен алмасуы (слияние и смещение слогов), екпін, әсіресе, үндестік заңдары сияқты көптеген фонетикалық құбылыстар сөз бөліктерінің өзара мықты байланысуына қызмет етеді», деген ғылыми тұжырымын ұсынған. Ғалым әліпби, орфография және қолданбалы тіл білімінің басқа да салаларына арналған кейінгі еңбектерін қазақ фонологиясының ережелеріне негіздегені және бар.

Қ.Жұбанов 1936 жылы «Қазақ тілінің грамматикасымен» қатар орта мектептердің 5-7-сыныптарына арналған қазақ тілі бағдарламасын дайындады. Бұл бағдарлама

қазақ тілінің ғылыми зерттеу пәніне айналғандығын дәйектейтін алғашқы зерделі зерттеулердің бірі болып табылады. Онда ғалым құрмалас сөйлем синтаксисіне қатысты көзқарастарын айқын көрсеткен. Алда айтқан бағдарлама оқытушы жұртшылығынан жоғары баға алған екен. Белгілі кеңес түркітанушысы С.Малов та жоғары бағалаған. Бұған оқымыстының «проект профессора Х.Жубанова чрезвычайно научный, принципиально выдержанный», – деп атап өтуі мысал болады.

Қазақ тілі мен мектептері тарихында лайықты орыны бар ғалым жеке басқа табынушылық кезеңінде сынға ұшырайды. «Қазақ тілі грамматикасы» оқулығын әділетсіз қаралап, грамматикалық ережелерден «зиянкестік» пиғыл іздеген мақалалар пайда болды.

Профессор Құдайберген Қуанұлы Жұбановтың есімі өз кезінде қазақ зиялы қауымының, әсіресе, білім беру-ағарту саласы қызметкерлерінің арасында танымал болды. Оны академиктер И.И.Мещанинов, А.Н.Самойлович, В.В.Бартольд, С.Е. Малов, К.К.Юдахин, А.К.Боровков және басқалар тамаша лингвист-ғалым ретінде танып, еңбектерін жоғары бағалағанын жоғарыда да айттық. Ғылыми-педагогикалық қызметімен қатар Қ.Қ.Жұбанов қоғамдық өмірге де белсене араласып отырған. Фирдоуси, Абай сияқты ұлы тұлғаларға арналған ғылыми конференциялар ұйымдастыруда бастама көтеріп, алқалы жиында мазмұнды баяндамалар жасаған. 1935 жылы ол Қазақстандағы мәдениет қызметкерлері құрылтайы ұйымдастыру комитетінің төрағасы болған. Содан кейін XVI Бүкілресейлік кеңестер құрылтайына Қазақстан атынан делегат етіп сайланған.

Бұл жылдары қазақ арасынан шыққан кәсіби тілші ғалымдар өте аз болғаны белгілі. Олардың барлығы дерлік (өз қызметтерін енді ғана бастап келе жатқан ең жас зерттеушілерді қоспағанда) репрессия құрбанына айналды. Соның салдарынан қазақ тіл білімін қайта жандандыру кезеңінде кәсіби тілші ғалымдардан ешкім қалмаған еді. Сталиндік жазалаушы мәшине аяушылық білдірген жоқ, әрі мүлтіксіз жұмыс істеді. Шығармашылық күші мен қуаты толысқан, дарыны пісіп жетілген ғалым, зерттеуші, 38 жастағы әкем – профессор Құдайберген Жұбанов та «ұлтшыл» ретінде айыпталды. 1936 жылы жарық көрген қазақ орта мектептеріне арналған төлтума грамматика осы айыптауға негіз болды. Оның оқулығында 1937 жылдың басында кенеттен «халық жауы» атанған С.Сейфуллин, Б.Майлин, І.Жансүгіров сынды ақын-жазушылардың шығармаларынан мысалдар келтірілген болатын. Қазақ тілінің орфографиялық нормасын қалыптастыру мәселесінде Қ.Жұбанов Ахмет Байтұрсынұлы принциптерін қолдады. Осы және басқа да жағдайлар Құдайберген Қуанұлын «ұлтшыл-фашист» ретінде айыптауға «айғақ» болды.

Ғалымның темір тордың ар жағындағы өмірінің соңғы күндеріне қатысты кейбір деректерде Қ.Жұбановтың табандылығы мен алған бетінен қайтпайтындығы айқын көрінеді. Оны Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің (ҰҚК) мұрағатында сақтаулы «РСФСР ҚК 58-бабының 2, 8, 9 және 11-тармақтарына сәйкес айыптау бойынша №11020 істе» келтірілген мәліметтерден аңғаруға болады. Онда «1937 ж. 19 қарашада басталған» және «1937 ж. 23 желтоқсанда аяқталды» деп көрсетілген «№9555387 мұрағаттық-тергеу ісі» бар. Онда әкемнің ұлты үшін ешнәрседен тайынбайтынын, ақиқат жолына басын тігетіні тайға таңба басқандай дәл айтылған. Бәрін бір мақаланың аясына сыйғызу мүмкін емес деп білемін.

Ғалым қаза болғаннан кейін Қ.Қ.Жұбановтың отбасында зайыбы Раушан мен оның алты баласы (үлкені бар-жоғы 12 жаста, ең кішісі – мен 3 айлық шақалақ екенмін) қалды. Шүкір, бәріміз де кейіннен жоғары білім алдық, ал өзім филология саласында әкемнің ісін жалғастырып, А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтында қазақ тілінің жаңа салалары – математикалық, компьютерлік және корпустық лингвистикалар бойынша кандидаттық, докторлық диссертациялар қорғадым. Қазір қазақ тілінің қолданбалы саласы бойынша бөлім меңгерушісі және зерттеу тақырыптарының ғылыми жетекшісі ретінде қызмет атқарып келемін. Осы саланың профессорымын.

Қазақ лингвистикасының негізін салушылардың бірі, көрнекті түркітанушы-ғалым, әкем – Құдайберген Жұбановтың есімі 1957 жылға дейін қазақ халқының жадынан өшіріліп тасталған еді. Ұшқыр ойлы, гуманитарлық пәндер саласында шынайы энциклопедиялық білімді біртуар оқымыстыдан мезгілсіз айырылу 30-жылдары әлі қалыптасып үлгермеген қазақ тіл ғылымының даму үдерісіне айтарлықтай әсер етті. Қазіргі кезде Жұбанов үрдісі ғылымда жалғасын табуда. Әкемнің ғылыми еңбектері 3-ші рет қайта басылып, жарыққа шығып жатыр. Республикамыздың ірі ғылыми мекемелері мен жоғары оқу орындарында 115 жылдық мерейтойы өткен жылы аталып, қазақ филология ғылымдарының тарихында алғаш профессор атағы берілген ғалымға арналған ғылыми-теориялық конференциялар өткізілді. Ақтөбе қаласындағы мемлекеттік университетке Құдайберген Жұбанов есімі беріліп, ескерткіш орнатылды. Білім ордасының алдындағы даңғыл ағайынды профессорлар Құдайберген мен інісі академик Ахметтің – «Ағайынды Жұбановтар» атымен аталды.

Таяуда Алматыда Қазақ тіл білімінің ғылыми-теориялық негізін салушы, тұңғыш профессор, ағартушы-ғалым Құдайберген Қуанұлы Жұбановтың туғанына 115 жыл толуына байланысты Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті мен А.Байтұрсынов атындағы Тіл білімі институты «Профессор Қ.Қ.Жұбанов және қазіргі тіл білімі, әдебиеттану және әдістеме саласындағы ғылыми-әдіснамалық зерттеулер» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция өтеді деп жоспарлап отыр. Онда қазақ тіл білімінің негізгі проблемалары мен лингвистикалық зерттеулер, оның нәтижелерін қолданысқа енгізу, бұған қоса Құдайберген Қуанұлының еңбектері сөз болады.

АЛМАТЫ.

Назар аударыңыз, фотобайқау!

Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі «Тарихи фотосуреттер» республикалық фотобайқауын жариялайды. Байқау Қазақ хандығының 550 жылдығына, Жеңістің 70 жылдығына, ҚР Конституциясы мен Қазақстан халқы Ассамблеясының 20 жылдығына арналып отыр.

Байқаудың мақсаты – қазақ тарихының аса маңызды оқиғаларына қоғам назарын аудару, осы арқылы жас ұрпақтың туған елінің болашағы мен төл тарихына деген құрметін арттыру.

Фотобайқау 2015 жылғы 18 ақпаннан 30 қазанға дейін жүргізіледі, ал жеңімпаздарды марапаттау 2015 жылғы 20 қарашада өтеді. Байқау жүлдесі – 1-орын 200 мың теңге (оған қоса, 1-орын иегерінің фотоларынан Ұлттық музейде жеке фотокөрмесі ұйымдастырылады), 2-орын 200 мың теңге, 3-орын 100 мың теңге. Байқау қорытындысына сәйкес Ұлттық музейде тарихымыздағы атаулы даталардың фотоқұжаттар мұрағаты жасалатын болады.

ҚР Ұлттық музейінің ұйымдастыруымен өтетін
«Тарихи фотосуреттер» республикалық фотобайқауының
ЕРЕЖЕСІ

Байқаудың тақырыбы:
Қазақ хандығының 550 жылдығы;
Жеңістің 70 жылдығы;
ҚР Конституциясының 20 жылдығы;
Қазақстан халқы Ассамблеясының 20 жылдығы.

Байқаудың шарттары:

1. Байқауға кәсіби және әуесқой фотографтар қатыса алады, жасына шектеу қойылмайды.
2. jpg (jpeg) форматындағы түпнұсқа фотосуреттер қабылданады. Көлемі 300*1200-ден кем болмауы керек.
3. Байқауға ақ-қара түсті суреттер де қабылданады.
4. Фотоколлаж, арнайы эффектілермен өңделген фотосуреттер қабылданбайды.
5. Байқауға сапасыз, талапқа сай келмейтін фотосуреттер қатыстырылмайды.
6. Байқауға қатысушы әрбір тақырып бойынша 3 фотосуреттен, барлығы 12 фотосурет жолдауы тиіс.
7. Фотосуреттер қатысушы жайлы толық ақпаратпен (аты-жөні, тұрғылықты жері, жұмыс орны, байланыс телефондары, фотосуреттің тақырыптық атауы, қайда, қашан түсірілгені туралы т.б) қоса электронды поштамызға жіберілуі тиіс.
8. Байқауға фотосуреттер жіберу арқылы қатысушы байқау ережесінде көрсетілген барлық талаптармен келісетіндігін растайды. Яғни, байқауға қатысушы өзі жайлы ақпараттардың және оның фотосуреттерінің жариялануына қарсы еместігін мақұлдайды. «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» Қазақстан Республикасы Заңының талаптарын толықтай сақтайтынына кепілдік береді. Авторлық құқық мәселесіне байқауға қатысушы тарап жауапты.
8. Суреттер арнайы мамандардан жасақталған қазылар алқасымен іріктеліп алынады.

Байқауға қатысатын фотосуреттерді іріктеу шарттары:
Байқау ережесінде көрсетілген барлық тақырыптардың қамтылуы;
Көркемдік шешімнің сонылығы, байқау тақырыптарын ерекше жеткізу;
Фотосуреттің сапалылығы: бейненің анықтығы, дәлдігі;
Фотосуреттерді әзірлеудегі кәсіби көркемдік талғам.

Байқау жүлдесі:
1-орын 200 мың теңге (оған қоса, 1-орын иегерінің фотоларынан Ұлттық музейде жеке фотокөрмесі ұйымдастырылады).
2-орын 200 мың теңге.
3-орын 100 мың теңге.

Байқаудың мерзімі
Байқау III кезеңнен тұрады:
I-кезең. Фотосуреттерді байқауға қатысушылардан қабылдау – 2015 жылғы 16 ақпаннан 30 қазанға дейін.
II-кезең. Фотосуреттерді іріктеу, бағалау – 2015 жылғы 10 қарашаға дейін.
III-кезең. Фотобайқау жеңімпаздарын марапаттау – 2015 жылғы 20 қарашада өтеді.

Ұйымдастыру комитеті және байқаудың қазылар алқасы

1. Байқаудың ұйымдастыру жұмыстарын Байқаудың қазылар алқасының қызметін атқаратын Ұйымдастыру комитеті жүзеге асырады. Ұйымдастыру комитетінің құрамын Ұлттық музей директоры бекітеді.
2. Ұйымдастыру комитеті ұсынылған материалдарға талдау жасап, бағалап, ең үздік материалдарды анықтайды және фотобайқаудың жеңімпаздарын марапаттауды ұйымдастырады.
3. Қазылар алқасы тарихшы-ғалымдар, белгілі кәсіби фотографтардан жасақталады.
4. Қазылар алқасы қатысушылардың жұмысын фотобайқаудың барлық тақырыбы бойынша бағалайды.
5. Қазылар алқасының әрбір мүшесі қарастырылған жұмыстар бойынша хаттама толтырады.
6. Ұйымдастыру комитеті қосымша номинацияларды, арнайы жүлделерді, ынталандыру дипломдарын жариялай алады.

Байланыс
Астана қаласы, Тәуелсіздік даңғылы, 54-үй,
Қазақстан Республикасының Ұлттық музейінің
Ақпараттық-имидждік орталығы.
Email: ulttyqmuzei@mail.ru
Тел: 8(7172) 91-90-35 (ішкі 344).

Ляньюньган – Алматы тұрақты пойызы жолға шықты

Кеше «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ-тың президенті Асқар Мамин бастаған делегация Ляньюньган – Алматы тұрақты контейнерлік пойызын шығарып салу рәсіміне қатысты. Шығарып салу салтанатына Цзянсу провинциясының вице-губернаторы Ши Хэпин, Ляньюньган қалалық партия комитетінің хатшысы Ян Синши мен басқа да ресми адамдар қатысты.

Ляньюньган қаласындағы порттағы Қазақстан – Қытай бірлескен терминалы Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамашылығымен ашылған. Көліктік-логистикалық терминал Қазақстанның теміржол көлігі арқылы транзиттік әлеуеті мен экспорттық-импорттық жағдайын дамытуға бағытталған. Ол Оңтүстік – Шығыс Азия мен Азия – Тынық мұхит аймағы елдеріне шығатын қысқа бағдарлар мен Орталық Азия елдерін, Парсы шығанағы, Ресей, Кавказ аймағы және Еуропамен жалғайды. Аталған жоба Президент Н. Назарбаевтың «Нұрлы Жол» қазақстандық саясаты мен ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин қолдаған Жаңа Жібек жолы экономикалық белдеуін дамытуға ықпал етеді.

«Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ делегациясы Цзянцу провинциясы мен Ляньюньган қаласы басшылығымен жұмыс кездесуі барысында тараптар Қазақстан – Қытай бірлескен терминалын дамыту динамикасының жоғары екендігін ерекше атап өтті. 2014 жылы 19 мамырда жұмысын бастаған терминалдан 65 мың контейнер өңдеуден өткізілді. Биылғы жылы 250 мың ДФЭ контейнерін өңдеуден өткізу жоспарланып отыр.

Цзянсу провинциясында 74 миллион адам тұрады. Дамыған аймақтың ІЖӨ-сі 100 млрд. АҚШ долларынан асады. Ал Ляньюньган теңіз порты жылына 210 миллион тонна жүк өткізетін әлемнің 20 ірі порты қатарына жатады.

«Егемен-ақпарат».

«Көкшетау қаласының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі» ММ бос орын лауазымына конкурс жариялайды

«Көкшетау қаласының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі» ММ жанындағы «Көкше Жәрдем» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорнының директоры.

Кәсіпорынның мекенжайы: 020000, Қазақстан Республикасы, Ақмола облысы, Көкшетау қаласы, Әуезов көшесі, 213 б.

Кәсіпорынның негізгі қызметі: елді мекендерді абаттандыру және көгалдандыру, санитарияны қамтамасыз ету, коммуналдық және тұрғын үй шаруашылық саласындағы шаруашылық қызметтерді және басқа да жергілікті инфрақұрылымдарды қамтамасыз ету жүйелерін іске асыру.

Конкурс қатысушыларына қойылатын талаптар: жоғары кәсіби білім; кәсіпорын бейініне сәйкес мамандығы бойынша басшы лауазымдағы еңбек өтілі ең кемі бес жыл.

Конкурс Қазақстан Республикасы Үкіметі 2003 жылғы 10 шілдедегі № 685 қаулысымен бекіткен мемлекеттік кәсіпорын басшыларын аттестаттау және тағайындау Ережелеріне сәйкес өткізіледі.

Конкурсқа қатысуға тілек білдіргендер конкурстық комиссияға конкурсқа қатысатыны жөнінде өтінішті; мемлекеттік және орыс тіліндегі түйіндемені; еркін түрде жазылған өмірбаянды, белгіленген тәртіпте куәландырылған білімі жөнінде құжаттардың көшірмесін; белгіленген тәртіпте куәландырылған еңбек кітапшасының немесе еңбек шартының көшірмесін, не болмаса соңғы жұмыс орнынан қабылданған және босатылғандығы жөнінде бұйрықтың үзіндісін; денсаулығы жөніндегі анықтаманы тапсырады.

Конкурсқа қатысушы біліміне, жұмыс тәжірибесіне, кәсіби деңгейіне қатысты қосымша ақпарат ұсына алады.

Конкурстық комиссия конкурсқа қатысуға ұсынылған құжаттарды зерделегеннен кейін Көкшетау қаласы әкімінің аппаратында конкурсқа қатысушылармен әңгіме өткізеді.

Әңгімелесу кезінде комиссия Қазақстан Республикасының Конституциясын, Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексін (Жалпы және Ерекше бөлімі), Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлықпен күрес туралы», «Мемлекеттік кәсіпорын туралы», «Мемлекеттік құпиялар туралы» заңдарын, аталған кәсіпорын қызметі саласындағы қатынастарды реттейтін Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық актілерін білуі тексеріледі.

Конкурсқа қатысушылардан құжаттар қабылдау «Егемен Қазақстан» және «Казахстанская правда» газеттерінде конкурс өткізу туралы хабарландыру жарияланған күннен басталады және 30 күнтізбелік күннен соң аяқталады.

Қажетті құжаттар мына мекенжайға ұсынылуы тиіс: 020000, Ақмола облысы, Көкшетау қаласы, Әуелбеков көшесі, 139 а, 205-бөлме. Тел. 25-60-24.

ГУ «Отдел жилищно-коммунального хозяйства, пассажирского транспорта и автомобильных дорог города Кокшетау» объявляет конкурс на занятие вакантной должности

Директора Государственного коммунального предприятия на праве хозяйственного ведения «Көкше Жәрдем» при отделе жилищно-коммунального хозяйства, пассажирского транспорта и автомобильных дорог города Кокшетау».

Адрес предприятия: 020000, Республика Казахстан, Акмолинская область, г. Кокшетау, ул. Ауезова, 213 б.

Основная деятельность предприятия: обеспечение санитарии, благоустройства и озеленения населенных пунктов, осуществление хозяйственной деятельности в области коммунального хозяйства и жилого хозяйства и других систем обеспечения местной инфраструктуры.

Требования к участникам конкурса: высшее профессиональное образование; стаж работы по специальности на руководящих должностях в соответствующей профилю предприятия отрасли не менее пяти лет.

Конкурс проводится в соответствии с Правилами назначения и аттестации руководителей государственных предприятий, утвержденных постановлением Правительства Республики Казахстан от 10 июля 2003 года № 685.

Лица, желающие принять участие в конкурсе, должны представить в конкурсную комиссию заявление об участии в конкурсе; резюме на государственном и русском языках; автобиографию, изложенную в произвольной форме; копии документов об образовании, заверенные в установленном порядке; копию трудовой книжки (при ее наличии) или трудового договора, либо выписки из приказов о приеме и увольнении с последнего места работы, заверенные в установленном порядке; справку о состоянии здоровья.

Участник конкурса может представить дополнительную информацию/ касающуюся его образования, опыта работы, профессионального уровня.

Конкурсная комиссия после изучения представленных участниками конкурса документов проводит собеседование с участниками конкурса в аппарате акима города Кокшетау.

При проведении комиссией собеседования проверяются знания Конституции Республики Казахстан, Гражданского кодекса Республики Казахстан (Общая и Особенная части), законов Республики Казахстан «О борьбе с коррупцией», «О государственном предприятии», «О государственных секретах», нормативных правовых актов Республики Казахстан, регулирующих отношения в сфере деятельности данного предприятия.

Прием документов от участников конкурса начинается со дня выхода объявления о проведении конкурса в газетах «Егемен Қазақстан». «Казахстанская правда» и заканчивается по истечении 30 календарных дней.

Необходимые документы должны быть представлены по адресу: 020000, Акмолинская область, г. Кокшетау, ул. Ауелбекова, 139 а, каб. 205. Тел. 25-60-24.

«Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті» ММ республикалық мүлікті мүліктік жалдауға беру жөнінде тендер өткізеді

Тендер 2015 ж. 13 наурызда сағат 10.00-де Қарағанды қ., Костенко к-сі, 6 мекенжайында өткізіледі

№	Объектінің атауы, сипаттамасы және алаңы, ш.м.	Орналасқан жері, мекен-жайы	Баланс ұстаушы	Тендер өткізу шарты
1	Офистік, барлық инженерлік-техникалық құрылғыларымен бірге жалпы ауданы 292,1 ш.м. асхана үй-жайы	Қарағанды қаласы, Әлиханов көшесі,11а	«Қазсушар» РМК-ның «Қаныш Сәтбаев атындағы канал» филиалы	- Жалдау ақысының бастапқы айлық мөлшерлемесі - 195354 теңге; - Мүліктік жалдау мерзімі - 1 жыл; Ағымдағы шарт мерзімін ұзартуға құқысыз; - Кепілді жарна 130236 теңге.

Тендерге қатысушыларды тіркеу хабарлама жарияланған күннен басталады және тендер өткізуге дейін 24 сағат бұрын аяқталады.

Тендерге қатысу үшін қажетті құжаттардың тізбесі:

1) тендерге қатысуға өтініш, онда тендерге қатысуға үміткердің келісімі және тендер шартын орындау бойынша оның міндеттемесі мен тиісті шартты жасауы қамтылады;

2) жапсырылған конверттегі тендер шарты бойынша ұсыныс;

3) өтініш беру сәтінде салық берешегінің болмауы туралы салық органынан анықтама;

4) кепілді жарнаның аударылғандығын растайтын төлем тапсырмасының көшірмесі;

5) екінші деңгейлі банктен ағымдағы шоты бар екендігін растайтын анықтама;

6) заңды тұлға үшін – мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы куәліктің, құрылтай құжаттардың (құрылтай шарты мен жарғының) көшірмелері және салыстыру үшін түпнұсқасын міндетті көрсетумен салық төлеушінің куәлігі немесе аталған құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмелері;

жеке кәсіпкер үшін – жеке кәсіпкердің мемлекеттік тіркеу туралы куәлігі, жеке куәлігі, азаматтығын тіркеу кітапшасы (мекенжай анықтамасы) салыстыру үшін түпнұсқасын міндетті көрсетумен немесе аталған құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмелері;

жеке тұлға үшін – жеке куәлігі, азаматтығын тіркеу кітапшасы (мекенжай анықтамасы) салыстыру үшін түпнұсқасын міндетті көрсетумен немесе аталған құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмелері;

1) акционерлік қоғамдар үшін – бағалы қағаздарды ұстаушылардың тізілімінен көшірмені;

жауапкершілігі шектеулі серіктестік қатысушыларының тізілімінен жүргізу жағдайында;

2) шетелдік заңды тұлғалар үшін – қазақ және орыс тілдеріне аударылып нотариалды куәландырылған құрылтай құжаттары.

Өтініш қосарланған конверттерде қабылданады. Сыртқы конвертте жоғарыда аталған құжаттар қамтылуы тиіс. Ішкі конвертте үміткердің ұсынысы қамтылуы тиіс.

Өтініштер қабылдау тігілген түрде, нөмірленген парақтарымен және соңғы параққа қол қойып және мөр басылғандығын растауымен «Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті» ММ-ға тапсырылады.

Кепілді жарна «Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті» ММ шотына енгізіледі депозиттік шот KZ060705012170172006, «ҚР ҚМ Қазынашылық комитеті» ММ, БСК KKMFKZ2A, БСН 120240019369, КБЕ 11, КНП 171, алушы банк – Қарағанды облысы бойынша қазынашылық департаменті.

Төлем белгісі – тендерге қатысу үшін кепілді жарна.

Тендер жеңімпазы болып нысан үшін жалдау ақысының ең жоғары сомасын ұсынған және тендерлік құжаттамада қамтылған барлық талаптарға сәйкес келетін тендер қатысушылары танылады.

Шарт жасау мерзімі – тендер жеңімпазымен шарт тендер хаттамасына қол қойылған күннен бастап он күнтізбелік күннен кешіктірілмей жасалады.

Барлық сұрақтар бойынша «Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті» ММ-ға хабарласу керек. Анықтама үшін телефондар: 8 (7212) 425751, 425753.

«НГСК КазСтройСервис» АҚ

осы арқылы Банк ВТБ (Қазақстан) АҚ ЕҰ-мен және SINOPEC Engineering(Group) Co., Ltd-мен ірі мәмілелерге қосымша келісімдер жасау туралы шешімдерді қоғамның Директорлар кеңесі қабылдағаны жөнінде барлық мүдделі тұлғалардың назарына жеткізеді.

Құрметті салымшылар!

«Қазақстанның тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» АҚ 2015 жылдың 5 наурызынан бастап 2015 жылдың 4 мамырына дейін тұрғын үйді сатып алушылар мен жалға алушылардың пулына қатысуға өтініш қабылдайтынын хабарлайды. Пул «Қолжетімді тұрғын үй-2020» бағдарламасының «Халықтың барлық санатына арналған тұрғын үй» бағыты бойынша II топтың талаптарына сәйкес келетін тұлғалардың ішінен құрылады. Нысан – «Қолжетімді тұрғын үй-2020» бағдарламасы шеңберінде құрылысы жоспарланып жатқан СҚО, Петропавл қаласы, Береке шағын ауданындағы 90 пәтерлі тұрғын үй (барлығы 45 пәтер). Бағасы «таза» әрлеумен 1 шаршы метрге 100 000 теңге. Құрылыстың аяқталу мерзімі: 2015 жылғы маусым.

Қатысушыларға қойылатын талаптармен Банктің www.hcsbk.kz интернет-ресурсында «Қолжетімді тұрғын үй-2020» бөлімінде танысуға болады.

Банктің барлық филиалдарында, сондай-ақ Банктің www.hcsbk.kz интернет- ресурсындағы «Клиенттің жеке кабинетінде» өтініш беруге болады.

Өтініш тек Банк салымшыларынан ғана қабылданады.

Банктің СҚО, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 28 мекенжайында орналасқан филиалында немесе Банктің www.hcsbk.kz интернет-ресурсында тұрғын үй құрылыс жинақ жүйесі арқылы тұрғын үйді сатып алушылар мен жалға алушылардың пулын құру тәртібімен және құрылыс нысанының сипаттамасымен (соның ішінде ғимарат қасбетін және пәтерлердің жоспарлануын көру де бар) егжей-тегжейлі танысуға болады.

Құрметті салымшылар!

«Қазақстанның тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» АҚ 2015 жылдың 5 наурызынан бастап 2015 жылдың 4 мамырына дейін тұрғын үйді сатып алушылар мен жалға алушылардың пулына қатысуға өтініш қабылдайтынын хабарлайды. Пул «Қолжетімді тұрғын үй-2020» бағдарламасының «Халықтың барлық санатына арналған тұрғын үй» бағыты бойынша II топтың талаптарына сәйкес келетін тұлғалардың ішінен құрылады. Нысан – «Қолжетімді тұрғын үй-2020» бағдарламасы шеңберінде құрылысы жоспарланып жатқан СҚО, Петропавл қаласы, Береке шағын ауданындағы 55 пәтерлі тұрғын үй (барлығы 28 пәтер). Бағасы «таза» әрлеумен 1 шаршы метрге 100 000 теңге. Құрылыстың аяқталу мерзімі: 2015 жылғы маусым.

Қатысушыларға қойылатын талаптармен Банктің www.hcsbk.kz интернет-ресурсында «Қолжетімді тұрғын үй-2020» бөлімінде танысуға болады.

Банктің барлық филиалдарында, сондай-ақ Банктің www.hcsbk.kz интернет-ресурсындағы «Клиенттің жеке кабинетінде» өтініш беруге болады.

Өтініш тек Банк салымшыларынан ғана қабылданады.

Банктің СҚО, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 28 мекенжайында орналасқан филиалында немесе Банктің www.hcsbk.kz интернет-ресурсында тұрғын үй құрылыс жинақ жүйесі арқылы тұрғын үйді сатып алушылар мен жалға алушылардың пулын құру тәртібімен және құрылыс нысанының сипаттамасымен (соның ішінде ғимарат қасбетін және пәтерлердің жоспарлануын көру де бар) егжей-тегжейлі танысуға болады.

Назар аударыңыз!

Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаментінің Жезқазған филиалы «Егемен Қазақстан» газетінің 2015 жылғы 19 ақпандағы № 33 (28511) санында жарияланған «2015 жылғы 10 наурызда республикалық меншік объектілерін сату бойынша электрондық аукционды өткізу» туралы ақпараттық хабарламасына мынадай түзету енгізіп:

Объект лоты 1: ВАЗ-21103 автокөлігі, 2004 жылы шығарылған, мемлекеттік нөмірі М 031 КР, Қарағанды облысы, Жезқазған қаласы, Железнодорожная көшесі, 5. Баланс ұстаушы – «Қарағанды-Сұрыптау станциясындағы ішкі істер желілік басқармасы» ММ. Бастапқы (алғашқы) баға – 130 000 теңге, кепілді жарна – 19 500 теңге**, сауда-саттықтан алынып қалатындығы туралы хабарлайды.**

Аукцион өткізу туралы ақпаратты 8(7102) 73-40-14 телефоны арқылы немесе Қарағанды облысы, Жезқазған қаласы, Алаш алаңы, 1, 408-бөлме мекенжайынан алуға болады.

«Астана қаласындағы Қазақстан Республикасының Ұлттық академиялық кітапханасы» республикалық мемлекеттік мекемесі, Астана қаласы, Достық көшесі, 11, 2-қабат, 214-бөлме, анықтама телефоны: (8-7172) 44-62-38, **электронды пошта:** info@nabrk.kz төмендегі бос лауазымға конкурс жариялайды:

Ақпараттық-мәдени бағдарламалар қызметінің жетекшісі.

Функционалды міндеттері: қызметтің бағытына қарай мәдени, ақпараттық және әлеуметтік бағыттағы іс-шараларды ұйымдастырады.

Конкурсқа қатысушыларға қойылатын талаптар: жоғары кітапханалық немесе педагогикалық білімі және басшылық лауазымдардағы жұмыс өтілі кемінде 5 жыл болуы тиіс.

Құжаттарды қабылдау мерзімі: хабарландыру жарияланған күннен бастап 15 күн.

АҚПАРАТТЫҚ ХАБАРЛАМА

Ақтөбе мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті 2015 жылғы 13 наурызда сағат 11.00-де мемлекеттік республикалық мүлік объектілерін мүліктік жалға беру бойынша тендер өткізілетіндігін хабарлайды. Мекенжайы: Ақтөбе қаласы, Шәмші Қалдаяқов көшесі, 33-үй

Тендерге «Ақтөбе мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті» ММ теңгеріміндегі мына объектілер қойылады:

№ 1 лот – Ақтөбе облысы, Әйтеке би ауданы, Комсомол ауылы, Алтынсарин көшесі, 3А мекенжайында орналасқан Әйтеке би аудандық қазынашылық басқармасының ғимаратындағы жалпы алаңы – 109,1 ш.м. үй-жайлар. Жалдау ақысының бастапқы мөлшерлемесі айына – 48 655 теңге. Кепілді жарна – 19 462 теңге. Мүліктік жалға беру шартын жасау мерзімі – 2 ай.

Банктік операцияларды жүзеге асыру үшін (банктердің есептеу-кассалық бөлімшелері, «Қазпошта» АҚ) нысандарды пайдалануға.

№ 2 лот – Ақтөбе қаласы, Некрасов көшесі, 73 мекенжайында орналасқан Ақтөбе облысы бойынша мемлекеттік кірістер департаментінің ғимаратындағы жалпы алаңы – 103,3 ш.м. асхана үй-жайы. Жалдау ақысының бастапқы мөлшерлемесі айына – 23 035 теңге. Кепілді жарна – 36 854 теңге. Мүліктік жалға беру шартын жасау мерзімі – 1 жыл ұзарту құқығымен. Қызметкерлердің тамақтануын ұйымдастыру үшін пайдалануға.

Мүліктік жалдау (жалға алу) ақысына коммуналдық қызметтер үшін төлемдер, ағымдағы және күрделі жөндеуге аударымдар, объектіге қызмет көрсеткені үшін төлемдер қосылмайды. Бұл төлемдерді жалға алушы тікелей ведомстволық күзетке, пайдалану, коммуналдық және басқа да қызметтерге төлейді.

Тендердің талаптары

Нысан үшін жалдау ақысының ең жоғарғы сомасын ұсыну.

Санитарлық-эпидемиологиялық талаптарды қатаң сақтау.

Тендердің жеңімпазын таңдау өлшемдері

Нысан үшін жалдау төлемінің ең жоғары сомасын ұсынған және тендерлік құжаттамада қамтылған барлық талаптарға сай келетін тендерге қатысушы тендер жеңімпазы деп танылады. Қатысушылар ұсынған жалдау төлемінің сомалары сәйкес келген (тең болған) жағдайда, тендер комиссиясының шешімі бойынша тендерге қатысуға өтінімі бұрын тіркеген тендерге қатысушы тендер жеңімпазы болып табылады.

Тендер өткізу ережелері

Тендер өтетін күні отырыста тендер комиссиясы тендерге қатысушылардың өтінімдері бар ішкі конверттерді ашады және олардың ұсыныстарын жариялайды. Конверттерді ашу алдында комиссия олардың бүтіндігін тексереді, бұл ішкі конверттерді ашу хаттамасында тіркеледі.

Конверттерді ашу және ұсыныстарды жариялау кезінде тендерге қатысушылар немесе олардың уәкілетті өкілдері қатыса алады.

Тендерге қатысушы ретінде тіркеу үшін мыналарды тапсыру қажет:

Тендерге қатысуға өтінім, онда тендерге қатысуға үміткердің келісімі және тендер шартын орындау бойынша оның міндеттемесі және қосарланған конвертерде сәйкесетін шарттың қорытындысы қамтылуы тиіс.

Сыртқы конвертте мына құжаттар қамтылуы қажет:

1) үміткердің тендерге қатысуға келісімін және оның тендер шарттарын орындау мен шарт жасау жөніндегі міндеттемелерін қамтитын тендерге қатысуға өтінімді;

2) желімделген конвертте тендердің шарттары бойынша ұсыныстарды;

3) заңды тұлғалар үшін – салыстыру үшін міндетті түрде түпнұсқасын ұсына отырып, заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы анықтаманың немесе куәліктің, құрылтай құжаттарының (құрылтай шарты мен жарғы) көшірмелерін немесе көрсетілген құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмелерін;

дара кәсіпкер үшін – салыстыру үшін міндетті түрде түпнұсқасын ұсына отырып, дара кәсіпкерді мемлекеттік тіркеу туралы куәліктің, жеке тұлғаның жеке басын куәландыратын құжаттың, азаматтардың тіркеу кітабының (мекенжай анықтамасының) көшірмелерін немесе көрсетілген құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмелерін;

жеке тұлғалар үшін – салыстыру үшін міндетті түрде түпнұсқасын ұсына отырып, жеке тұлғаның жеке басын куәландыратын құжаттың, азаматтардың тіркеу кітабының (мекенжай анықтамасының) көшірмелерін немесе көрсетілген құжаттардың нотариалды куәландырылған көшірмелерін;

4) акционерлік қоғамдар үшін – бағалы қағаздарды ұстаушылардың тізілімінен үзінді-көшірмені;

жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер үшін – серіктестікке қатысушылар тізілімінен үзінді-көшірмені (серіктестікке қатысушылардың тізілімі жүргізілген жағдайда);

5) шетелдік заңды тұлғалар үшін – қазақ және орыс тілдерінде нотариалды куәландырылған аудармасы бар құрылтай құжаттарын;

6) кепілді жарнаның аударылғандығын растайтын төлем тапсырмасының көшірмесін;

7) салық органының қатысушының салықтық берешегі жоқ екендігі туралы өтінім берілген кезге дейінгі бір айдан кешіктірілмей берілген анықтамасын;

8) екінші деңгейдегі банкте ағымдағы шоттың бар екендігін растайтын анықтаманы ұсынуы қажет.

Ішкі конвертте қатысушының жапсырылған конверттегі тендер шарты бойынша ұсынысы қамтылуы тиіс.

Ішкі конверт өтінімдер беру сәтінде жабық болуы және қатысушының оны мөрлеуі қажет.

Өтінім қабылдау жалға берушінің атына тігілген түрде, парақтарына нөмір қойылған және соңғы бетіне қол қойып, мөр басылған құжаттарды (жеке тұлға үшін, егер мұндай мөр бар болса) ұсынылған кезде жүргізіледі.

Өтінімдер қабылдау ақпараттық хабарлама жарияланған күннен бастап жүргізіледі және 2015 жылғы 12 наурызда сағат 11.00-де аяқталады.

Кепілді жарна Ақтөбе мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаментінің – БСК KZ160705012170166006, БЖК KKMFKZ2A, БСН 120340000827, ҚР ҚМ Қазынашылық комитетінің банкі, ТБЖ-171, КБЕ 11, ММ коды 2170166 есеп шотына енгізіледі. Төлемнің мақсаты – тендерге қатысу үшін кепілді жарна.

Құжаттарды қабылдау және тендерге қатысушыларды тіркеу хабарлама жарияланған күннен бастап мына мекенжайда: Ақтөбе қаласы, Шәмші Қалдаяқов көшесі, 33-үй, 4-қабат, 403-бөлмеде жүргізіледі және тендер өткізілгенге дейін жиырма төрт сағат бұрын аяқталады.

Тендердің өткізілуі жөнінде қосымша ақпаратты 8(7132) 54-44-54 телефоны арқылы немесе www.gosreestr.kz сайтынан алуға болады.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ, ТЕНДЕР!

Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігі Индустриялық даму және өнеркәсіптік қауіпсіздік комитетінің «Жезқазғансирекмет» шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының мүліктік кешен түріндегі мемлекеттік мүлкін бес жыл мерзімге кейіннен сатып алу құқығымен сенімгерлік басқаруға беру бойынша тендер өткізу туралы хабарлайды

Тендер шарттары және тендер Жеңімпазын айқындау өлшемдері

«Жезқазғансирекмет» ***РМК-нің (бұдан әрі - Объект) мүліктік кешенін сенімгерлік басқаруға беру бойынша тендер шарттары:***

- мүліктік кешен түрінде кәсіпорынның қызметінің бейінін сақтау;

- кәсіпорынның құрылымын сақтау, сенімгерлік басқарушы «Жезқазғансирекмет» РМК қызметкерлерін қысқарту туралы шешім қабылдаған жағдайда қысқартылған қызметкерлерге олардың біліктіліктеріне сәйкес басқа жұмыс ұсынуға міндеттенеді;

- негізгі құралдарды иеліктен шығаруға тыйым салу;

- мұрағат материалдарын сақтау, оларды пайдалануға беру, қалалық мұрағатқа тапсыру;

- жасалған ұжымдық шартқа және салалық келісімге сәйкес кәсіпорынның қызметкерлері үшін әлеуметтік-экономикалық және еңбек кепілдіктерін сақтау;

- мемлекеттік құпияларды құрайтын мәліметтерді және оларды тасымалдағыштарды қорғауды қамтамасыз ету;

- кәсіпорынның қайта өндеуге жыл сайын кемінде 10 000 тм жалпы саны кемінде 2,5 тонна рений бар шикізатпен (шайынды күкірт қышқылымен) қамтамасыз етуі;

- кейіннен сатып алу құқығымен сенімгерлік басқару мерзімі бес жыл*.

Объектіні сенімгерлік басқаруға беру бойынша тендерге қатысушыларға қойылатын талаптар:

Кәсіпорынның тұрақты қаржы-шаруашылық қызметі үшін сенімгерлік басқару кезеңінде құрамында рений бар шикізатты жеткізуді жыл сайын қамтамасыз ету;

Сенімгерлік басқарушының:

- құқықтық қабілеттілігінің (заңды тұлғалар үшін), азаматтық әрекет қабілеттілігінің (жеке тұлғалар үшін) болуы;

- төлем қабілеттілігінің болуы;

- банкроттық не тарату рәсіміне жатпауы тиіс.

Тендерлік құжаттамада қамтылған барлық талаптарға жауап беретін, ұсыныстары тендер шарттарын қанағаттандыратын және объект үшін ең жоғары бағаны қамтитын қатысушы тендер жеңімпазы деп танылады.

*- Объектінің нарықтық құны сенімгерлік басқару мерзімі ішінде инфляция деңгейіне сәйкес индекстеуге жатады.

Тендер Объектісінің қысқаша сипаттамасы

Объектінің атауы	Объектінің орналасқан жері	Қызметінің түрлері	Қызмет-керлер саны	Жер учаскесінің құнын ескерусіз Объектінің нарықтық құны (теңге)
«Жезқазған сирекмет» РМК-нің мүліктік кешені	Қарағанды облысы, Жезқазған қаласы, Сәтбаев көшесі, 7А	құрамында осмий, рений өнімдері бар, басқа да сирек, ауыр түсті, асыл, бағалы металдарды, олардан жасалатын бұйымдар мен тұздарды өндіру, тасымалдау, сақтау және сату; металлургиялық және химиялық өндірістің қалдықтарын сирек металдардың жанама құрамдарын тау-кен орындарынан алу деңгейін жоғарылату, сондай-ақ жоғары таза өнімді алудың технологиялық жүйелерін енгізу; құрамында осмий, рений және сирек жер металдары бар материалдарды өндіру мен сату мәселелері жөнінде заңнамада белгіленген тәртіппен сыртқы экономикалық қызметті жүзеге асыру; технологиялық процесстер мен құрал-жабдықтарды жаңадан жасау және қолда барды жетілдіру; шикізатты кешенді пайдалану мен өндіріс қалдықтарын кәдеге жарату кешенділігін қамтамасыз ету мен қалдықтары аз және қалдығы жоқ экологиялық таза өндірістерді жасау; металдарды қайта өндеу мен концентраттар өндірісі үшін жаңа тиімді құрал-жабдықты әзірлеу мен сынақтан өткізу, сондай-ақ оларды енгізуді қамтамасыз ету; өнім өндірісі бойынша ұзақ мерзімді, келешекті болжамдар мен ағымдағы бағдарламаларды қалыптастыру үшін ұсыныстар дайындау.	204	1 300 000 000

Тендерді өткізу күні, уақыты және орны

Тендер **2015 жылдың 18 наурызында сағат 11.00**-де өткізіледі.

Тендер өткізілетін орын: Астана қаласы, Жеңіс даңғылы,11, 903-бөлме.

Тендерге қатысушы ретінде тіркелу үшін мыналарды:

1) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 4 ақпандағы № 46 қаулысымен бекітілген Мемлекеттік мүлікті сенімгерлік басқаруға беру қағидалардың (бұдан әрі - Қағидалар) 1-қосымшада белгіленген нысан бойынша тендерге қатысушы тендер жеңімпазы деп жарияланған жағдайда, оның жазбаша, ақпараттық хабарламада көрсетілген және тендерге қатысушының өзі ұсынған тендер талаптарында шарт жасасу міндеттемесін білдіретін тендерге қатысуға өтінімді;

2) басқа құжаттардан бөлек желімделген конвертте тендерге байланысты құжаттаманы қоса бере отырып, жазбаша түрде Объект үшін баға және тендер шарттары бойынша ұсыныстарды;

3) тендер жарияланған күннен кейін берілген анықтаманы берген күннің алдындағы үш айдан астам созылатын тендерге қатысушы міндеттемелерінің барлық түрлері бойынша банк (банк филиалы) алдында мерзімі өткен берешектің жоқ екендігі туралы банктің (банк филиалының) қол қойылған және мөр басылған (электронды цифрлық қолтаңба) анықтамасының түпнұсқасы. Егер әлеуетті қатысушы екінші деңгейдегі бірнеше банктің немесе филиалдарының, сондай-ақ шетел банкінің клиенті болып табылған жағдайда, осындай банктердің әрқайсысынан анықтама ұсынылады;

4) Қазақстан Республикасының заңнамасында міндетті аудит жүргізу белгіленген заңды тұлғалардың соңғы қаржы жылындағы аудиторлық есебін;

5) салыстырып тексеру үшін түпнұсқасын міндетті түрде ұсына отырып, заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы куәліктің көшірмесін немесе көрсетілген құжаттың нотариат куәландырған көшірмесін не заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы анықтаманы;

6) жарғының нотариат куәландырылған көшірмесін немесе салыстырып тексеру үшін түпнұсқаны міндетті түрде ұсына отырып, жарғы көшірмесін ұсынады. Шетелдік заңды тұлғалар құрылтай құжаттарын мемлекеттік және орыс тілдерінде нотариат куәландырған аудармасымен ұсынады;

7) тендер жарияланған күннен кейін берілген, үш ай бұрын салық берешегінің, міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары мен әлеуметтік аударымдар бойынша берешегінің жоқ екені туралы (Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес төлеу мерзімі ұзартылған жағдайларды қоспағанда) тиісті салық органының қол қойылған және мөрі (электронды цифрлық қолтаңбасы) бар анықтамасының түпнұсқасын немесе электронды көшірмесін;

8) мемлекеттік мүлікті сенімгерлік басқару құрылтайшысының депозиттік шотына кепілді жарнаны аудару туралы төлем тапсырмасының немесе түбіртегінің (жеке тұлға үшін) түпнұсқасын;

9) тендерге әлеуетті қатысушы өкілінің, оның ішінде Қағидалардың 19-тармағына сәйкес кепілді жарнаны енгізген өкілдің өкілеттіктерін куәландыратын құжатты (жеке куәлікті, паспортты (шетелдік азаматтар үшін) немесе ішкі істер органдары берген уақытша жеке куәлікті ұсынған жағдайда жарамды);

10) әлеуетті қатысушының ақпараттық хабарламада көрсетілген сенімгерлік басқаруға қойылатын талаптарға сәйкестігін растайтын құжаттарды ұсынуы қажет.

Жеке тұлға болып табылатын тендерге әлеуетті қатысушы 1), 2), 8), 10) тармақшаларында көзделген құжаттарды, сондай-ақ:

1) жеке куәліктің, паспорттың (шетелдік азаматтар үшін) немесе ішкі істер органдары берген уақытша жеке куәліктің көшірмесін;

2) кәсіпкерлік қызметті заңды тұлға құрмастан жүзеге асыруға құқық беретін тиісті мемлекеттік орган берген құжаттың көшірмесін (дара кәсіпкер үшін) ұсынады.

Қатысуға өтініммен, Объектінің бағасы бойынша және тендердің шарттары бойынша ұсыныстармен конверттерді беру орны: Астана қаласы, Жеңіс даңғылы, 11, 903-бөлме.

Өтінімдерді қабылдау **2015 жылдың 17 наурызында сағат 11.00-де** аяқталады.

Кепілді жарна мөлшері мен оны енгізу үшін банк деректемелері

Кепілді жарна Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитетінің Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қазынашылық комитетіндегі ЖСК KZ420705012170034006 депозиттік шотына енгізіледі, БСК KKMFKZ2A, БСН 980240000950, төлем мақсатының коды 171, Кбе 11, мекеме коды 2170034.

Кепілді жарна 130 000 000 (жүз отыз миллион) теңге мөлшерінде енгізіледі.

Анықтама үшін телефондар: 8 (7172) 71-86-65, 71-72-65.

АЛИКАПС КӨМЕККЕ КЕЛЕДІ

Әрбір еркек әл-қуатының мықты болуына онша мән бермейтіні рас. Келе-келе оның салдарынан қолайсыз жағдайдың көрініс табатыны да жасырын емес.Мұндай кірпияз проблеманы достарымен немесе әйелімен талқылауды ерлер құп көрмейді. Шығар жолды өзіне іздеуіне тура келеді. Мұндай жол бар!

Бұл орайда бел қуаты проблемасынан арылтатын табиғи дәрі-дәрмек туралы айтудың реті келген сыңайлы. Оның аты – **АЛИКАПС.** Табиғи құралдың күшті екеніне сену қиын ба? Ал фактінің аты факті. АЛИКАПС-тың құрамында ешқандай химия жоқ, өйткені, қабылдағаннан кейін бір сағаттан соң тұрақты да ұзақ мерзімді күш-қуат береді.

Құрамында бірнеше күшті табиғи заттар мен дәрумендер бар - ***жгун-тамыр, горянка, женьшень, йохимбе*** ***қабығының сығындысы, индол-3-карбинол (өсімдік негізінде), L-аргинин, кверцетин, фолий қышқылы (В9), В6 және В12 дәрумендері, калий***. Олар ұштасқанда ерлердің бел қуатын күшейтеді.

АЛИКАПС ерлер ағзасына жалпы сауықтырғыш әсер береді, тұтастай алғанда ағзаның шыдамдылығын қамтамасыз етеді.

Бір ай ішінде күніне небәрі бір капсула – жігеріңізді жаниды,күш-қуатыңыз артып жалпы дәрменге ие боласыз.

АЛИКАПС-тың ерекшелігі оның шаршауды басуға қабілетінде. Мәселен, егер күні бойы жұмыста болып, күйзелістермен өткізсеңіз, онда ойыңыздағыңызға мүлдем көңіл бұрмасыңыз анық. Міне осындайда АЛИКАПС қажет болады. Оның бір капсуласын бір сағат бұрын ішсеңіз, ағзаңызда орасан табиғи күш пайда болады, шаршағаныңыз басылып, тамаша күйге бөленесіз.

АЛИКАПС – ЕРЛЕР КҮШ-ҚУАТЫН МЕЙЛІНШЕ АРТТЫРАТЫН КҮШТІ ЖӘНЕ ТАБИҒИ ДӘРІ-ДӘРМЕК

Дәріханалардан сұраңыздар!

Шұғыл желідегі тегін телефон: 8-800-080-59-59 (жұмыс уақыты: 08:00-23:00)
Алматы қаласындағы анықтама телефоны: 8-727-297-59-59 / www.riapanda.ru

---

Егер сіз «Егемен Қазақстан» газетіне жарнама бергіңіз келсе, мына телефондарға хабарласыңыз:

Астана тел/факс 37-64-48, 37-60-49. Электронды пошта: egemen_adv@mail.ru. Алматы 273-74-39, ф. 341-08-11. Электронды пошта: gulnurekkz@mail.ru.

Атканов Олжас Бакытовичке және Арымбай Жанерке Нұркенқызына берілген КТ сертификаттары жоғалуына байланысты жарамсыз деп танылсын.

В связи с утерей сертификата КТА колледжа при Евразийского гуманитарного университета выданного на имя Серікова Назерке Жанболатқызы считать недействительным.

«KAZGOR» жобалау академиясы КСРО Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, еліміздің еңбек сіңірген құрылысшысы, Ұлттық инженерлік академиясының корреспондент-мүшесі

Ораз Мақайұлы БЕЙСЕНОВТІҢ

қайтыс болуына байланысты марқұмның отбасы мен туған-туысқандарына қайғыларына ортақтасып көңіл айтады.

С.Ж.Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университетінің ұжымы Алматы облысының денсаулық сақтау басқармасының басшысы

Маралбек Білісбекұлы МЕЙІРБЕКОВТІҢ

мезгілсіз дүние салуына байланысты марқұмның отбасы мен ағайын-туыстарына қайғыларына ортақтасып көңіл айтады.

● *Табиғат терезесі*

Бөрітостаған

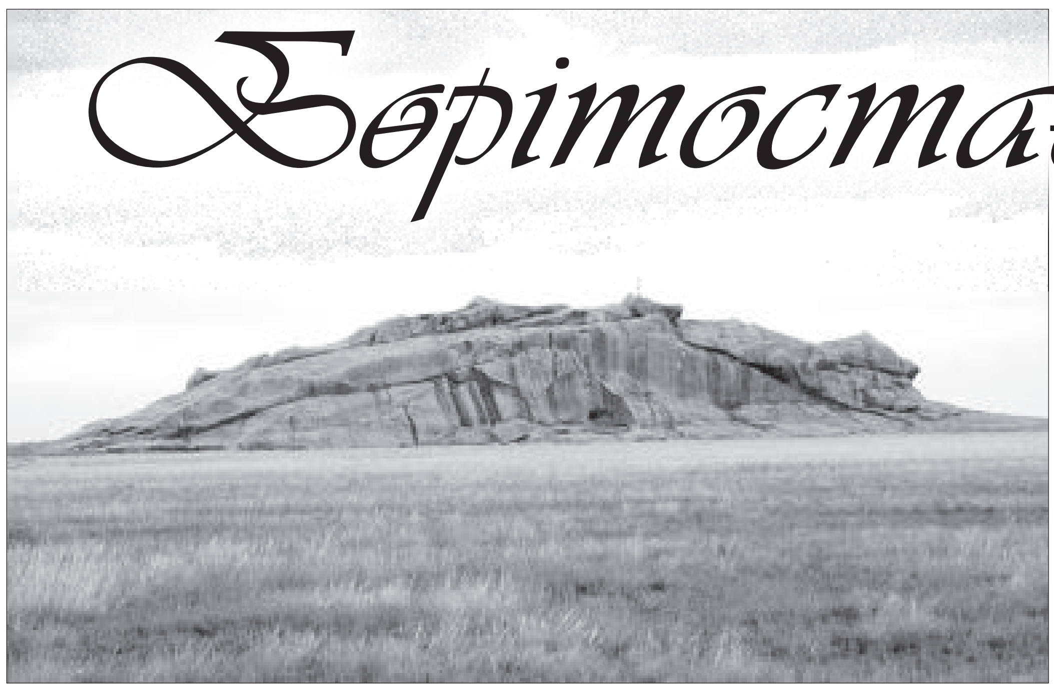

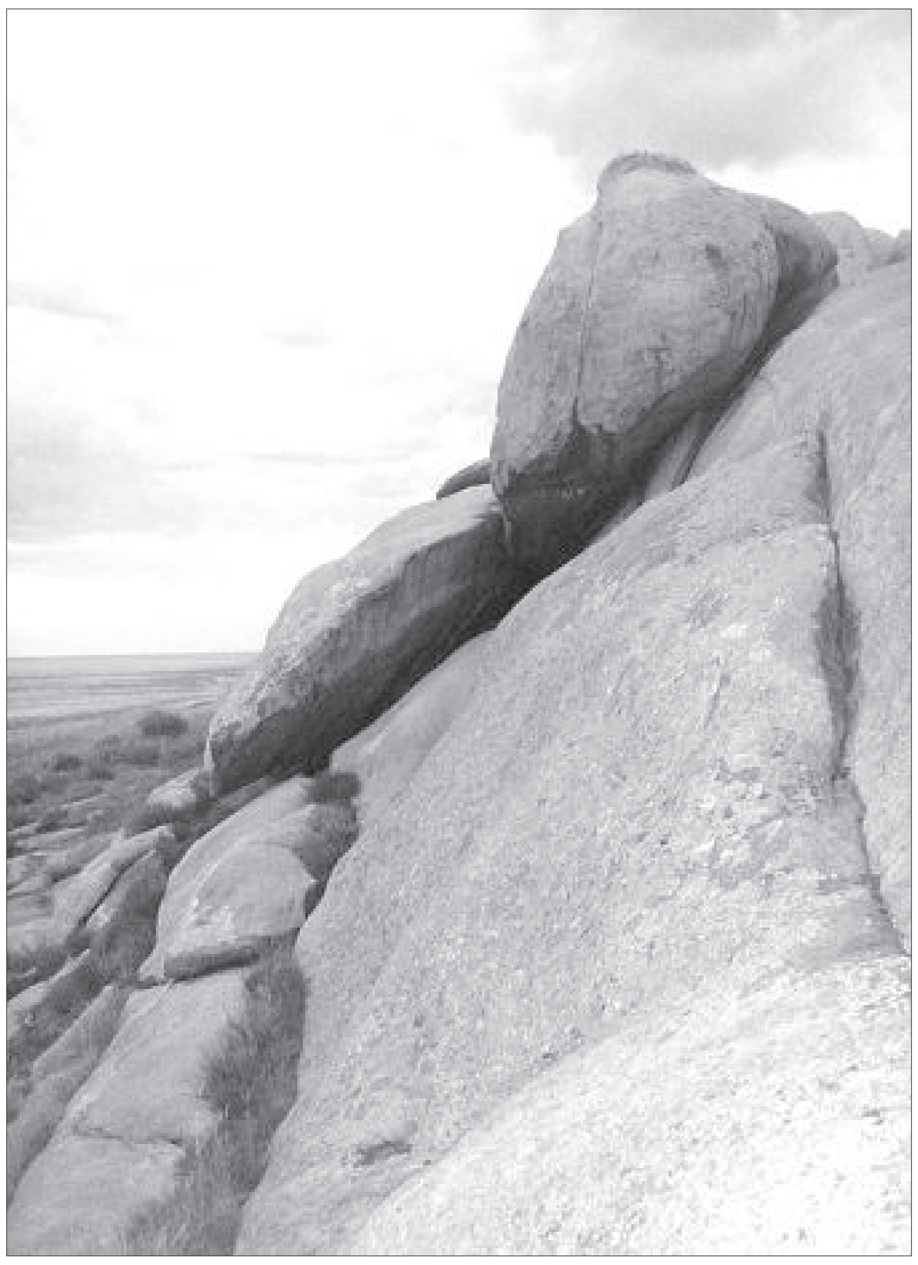

Тарбағатай өңірінде ерекше бір тас бар, ол сіз ойлағандай жай тас емес, айдалада жатқан алып тас, Бөрітостаған тасы десе, кейбіреулер оны «Бөрітостаған» деп атайды.

Сапарбай ПАРМАНҚҰЛОВ,
«Егемен Қазақстан».

Алдымен қабырғадағы пішіні бөлектеу сурет көзге оттай басылды. Бағамдай қарағанда білгенім, осы өңірдің әрбір азаматы мақтанышпен айтар жартас екенін, оны арнайы қылқаламмен әдемі күйінде өрнектеп қойғанын бірден түсіндім. Тарбағатай тауынан бөлек егістік алқабы секілді теп-тегіс жер бар, сол жерде бір қызығы айналасы алаңқай пішіндегі жерге бітімі бөлек жұмырланған үлкен алып тасты орналастыра салған сияқтанады, ол жайында түрлі әңгімелерге ұласып, сан түрлі жорамалдарға ұласып кете барады. Бөрітостаған жайында ел арасында аңыз көп, ол да қилы тақырыпқа жалғасып, түрлі әуенге ұласа түседі. Бір кезде бізді бұл өңірге сүйрелеген осы әңгіменің бізге жеткен қызықты бір тұсы еді. Тарбағатай өңірінде жаратылысы бөлектеу ғажайып бір тастың пошымы құбылған оның жатысына таңғалар едіңіз. Жақын маңдағы тау жыныстарын емге де таба алмайсыз, ең жақын жердегі тау деп, 50-60 шақырым қашықтықтағы Тарбағатайды ғана ауызға аласыз. Бұл елден елге жеткен ғажап тас жөніндегі таусылмас әңгіме аңыз болып тарады: «Тым ерте кезеңдерде осы Тарбағатай тауларының бірінде өте ірі денелі алып кейуана өмір сүріпті. Күндердің бір күнінде жарықтық алып анамыз отарлы қойын жазыққа айдап салып қаперсіз жайып отырады. Терең ойға берілген күйі бір уақ ыңылдап бір әннің қайырымын келтіреді. Ара-арасында ұршығын иіріп сол балалық шақтың қилы қызықтарын сағына еске алғандай сәтте тыныш жатқан отардың шеті қайта-қайта дүр көтеріледі. Сондай жайсыз, әбден мазаны кетірген қапысыз кезде тау шатқалынан бейқам сәтте тосыннан шығатын көкбөрілерге жыны келген кейуана алдындағы отар тағы құлақтарын кере ірірілп қалғанда не істерін білмей, қолындағы ұршығын қияндап кеткен малға қайыру бермей мазаны алған бөрілерге құлаштап тұрып жіберіп кеп қалады. Тыныш жатқан отарына да, бейқам отырған өзіне де маза бермеген қасқырларға әбден зығырданы қайнаған алып кейуана иіріп отырған ұршығының басын лақтырып көкжал біткенді үркітіп отырған деседі. Ұршықтың тасын көз алдыңызға елестетіп көріңіз», – дейді бір аңыз. Ал кезінде өткен ғасырдың сексенінші жылдары «Білім және еңбек» ғылыми журналына алматылық ғалым Тоқтар Нүркенов «Бөрітостаған» аспаннан түскен қатты зат, бұл тас метеориттік қопарылыс кезінде ұясынан шығып кеткен пергаменттік дене болуы мүмкін деген болжам айтқан. Шындығын зерттеген геологтар «Бұл өзі мол су көзін басып жатыр», – деп топшылайды.

Тарбағатай ауданы,
Шығыс Қазақстан облысы.

Суреттерді түсірген автор.

Ақмола облысының Жақсы ауданында Ұлы Жеңістің 70 жылдығы қарсаңында және «Өмір жолы» жобасының аясында Ұлы Отан соғысының ардагері Анатолий Комяковқа орталықтандырылған «SOS» жүйесіне қосылған дабыл телефоны табыс етілді.

«SOS» телефонын сыйлады

Бақберген АМАЛБЕК,
«Егемен Қазақстан».

Анатолий Васильевич Ресейдің Кострома облысында туған. Әскер қатарына 1943 жылы шақырылып, 3-ші Украина майданына жіберілген. Жеңіс күніне дейін ол 244-ші дивизияның 325-ші барлаушылар ротасында қызмет еткен.

Анатолий Васильевичтің айтуынша, оның денесінен бірнеше рет ота жасау арқылы 250 снаряд жарықшағы алыныпты. А.Комяков ІІІ дәрежелі «Даңқ» орденімен марапатталған. Ол Венгрия, Австрия сияқты елдердегі қиян-кескі шайқастарға қатысып, жеңісті Румынияда қарсы алыпты. 1945 жылы елге оралған ардагер шаруашылықта ұста болып жұмыс істеген.

Жеңіс жауынгері 1968 жылы отбасымен бірге Жақсы ауданына қарасты Қайрақты ауылына көшіп келіп, бүгінгі күнге дейін осында тұрып жатыр. Өзінің сүйікті ісі – ұсталық жұмысқа 33 жыл өмірін арнады. Ол зейнеткерлікке шыққан соң да ауылдағы көптеген жұмыстарға араласып жүрді. Себебі, оның ұзақ жылдарғы тәжірибесі мен біліктілігі елге қашан да қажет.

Ақмола облысы,
Жақсы ауданы.

● *Оқиға*

Қар құрсауынан құтқарылды

Жолдасбек ШӨПЕҒҰЛ,
«Егемен Қазақстан».

Атыраудағы Құлсары қаласының 4 тұрғыны 18 қаңтарда түске жақын «Лада Гранта» жеңіл көлігімен Ақтөбе облысына бару үшін жолға шығыпты. Олар Байғанин

ауданындағы Оймауыт ауылында өтетін садақаға қатыспақ болған. Жолаушылар сол күні кешкілік 17.00. сағатта ағайындарымен телефонмен байланысып, Құлсарыдан 200 шақырым қашықтағы «Қаражар қыстағының маңындамыз» депті. Содан кейін олармен бірде-бір рет ұялы телефонмен байланысу мүмкін болмаған. Телефон байланысы үзілгеніне алаңдаған ағайындарының хабарлауымен 19 қаңтарда жолаушыларды іздеу басталды.

Іздеу жұмыстарына төтенше жағдайлар департаментінен «Трэкол» жол талғамайтын көлігі, құтқарушылар мен дәрігер жұмылдырылды. Көмекке «Доссормұнайгаз» басқармасынан бір «Джип» көлік пен мұнайшылар да қол ұшын созды. Іздеушілер кешке жақын жолаушыларды Қызылқоға ауданы аумағындағы «Ақсуат» қыстауынан 18 шақырым жерден тапты. Белгілі болғанындай, жолаушылар көлігі қарға батып қалыпты. Бұл маңда ұялы байланыс желісі ұстамайды екен. Көліктегі төрт жолаушы – екі ер және екі әйел адам құтқарылды.

Атырау облысы.

● *Жағымды жаңалық*

Үш ұл

Маңғыстау облыстық перинаталдық орталығында Бейнеу ауданының тұрғыны үш ұлды өмірге әкелді. Мұқағали, Шәмші, Төлеген есімді үшем туылды. Бір жарым ай дәрігерлердің бақылауында болып, жағдайлары түзелген соң «үш батыр» туған үйлеріне жол тартты.

Гүлайым ШЫНТЕМІРҚЫЗЫ,
«Егемен Қазақстан».

Ауылда Болатбай есімді ағамыз бар. Кітап оқығанда анау-мынау оқымыстыңды жаңылдырмақ түгілі жолда қалдыратынына күмәнім жоқ. Әке таяғын ұстап, кеңшардың бір отар қойын шырқ үйірген ағамыздың қыста тонының қойнынан, жазда жейдесінің қалтасынан кітабы түспейтіні анық – алыс дала төсінде отарды шалқайта жайып тұрып қанша кітаптың ішіне сүңгіп шыққанының санын өзі де білмес, сірә! Кітапты көп оқитындығы соншалықты, күнделікті сөйлеу мәнері де кітаптың көркем тіліне айналып кеткен, ал «бәленше жазған бәленше деген кітаптың бәленінші бетінде былай дейді ғой» дегенде, таңданысыңызды жасыра алмайсыз. Дүние есігін ашқан үшемнің бірі «қазақ вальсінің королі» атанған Шәмшінің, Болатбайдың кіші інісі 44 жастағы Сәкен – Маңғыстаудың «Сам» кеңшарында ұзақ жыл шопан болған Іздібай ақсақал мен «Батыр ана» Жібек марқұмдардың кенже ұлы. Ал Сәкеннің жары Балкүміс 40 жасында отбасына бірден торсық шекелі үш ұл сыйлау бақытына ие болды.

Маңғыстау облыстық перинаталдық орталығының директоры Жамал Жаманбаеваның айтуынша, анасы мен сәбилердің денсаулығына сай ота арқылы босандырылған. Ең кішкентайының салмағы 1 кг 800 грамды құраған сәбилерді бір айдан астам уақыт дәрігерлер өз қадағалауларында ұстап, жағдайлары қалыпқа келген соң үйлеріне шығарып салған.

Қатарға «ат ұстар» келсе, қуанбайтын қазақ жоқ. Қазақтың саны бірден үш азаматқа көбейіп жатса, бұл бүкіл елдің қуанышы. Сондықтан, Маңғыстаудың алыс ауданындағы

қалған екеуі ХХ ғасырдағы қазақ халқының, қазақ әдебиетінің үзеңгі қағыстыра жүріп жыр төгілткен айтулы қос ақыны – Мұқағали мен Төлегеннің есімдерін иеленді дегенді естігенде, ол ауылдағы Болатбай ағамның шешімі болар деп топшыладым. Маңғыстауда биылғы жылғы алғашқы үшем ғана емес, алғашқы егіздер болып табылатын олардан бұрын отау иесі болар 13 жасқа келген ұл бала өсіп жатқан отбасының иесі, кітапқұмар Сам құмының өскіндері – Мұқағали мен Төлегенге, Шәмшіге мықты денсаулық тілейміз. Аттарына сай айтулы азаматтар болып өсіп-жетілуіне тілекшіміз. Ал қазіргідей кітап оқу құрдымға кетіп, ұлттық болмысымыздан ұзаңқырап кеткен кезде кітапты жанына серік етіп, қазақтың ұлы тұлғаларын құрмет тұтқан ауылдағы ағайынға қалай риза болмассың?!

Маңғыстау облысы.

● *Жанайқай*

21 ақпанда BAQ.KZ сайтында Ақтөбе облысында браконьерлер бір үйір киікті атып тастаған. «Охотзоопром» РМКК мекемесінің инспекторлары кезекті рейдтік тексеру кезінде қырылған киіктің үстінен түскен.

Қырылған киіктер

Оған кім кінәлі?

«Барлық жануарлардың мүйізін кесіп алып кеткен. Оқиға Қызылорда облысымен шекаралас Ырғыз ауданының аумағында тіркелген. Қазір жедел тергеу тобы құрылып, сол аумақта тексеру жұмыстары жүргізіліп жатыр. Қызыл кітапқа енген киіктерге қырғидай тигендер әлі табылған жоқ. Табиғатқа келген шығын көлемі анықталуда. Киіктерді жаппай қыру дерегі бойынша қылмыстық іс қозғалады», – делінген ақпаратта.

Киікті жаппай қыру мәселесі олардың өздерінің табиғи төлдейтін өңірлеріне өте қалмай қалуы салдарынан да болып отыр. Бұған өткен жылы іске қосылған Арқалық – Шұбаркөл, Жезқазған – Сексеуіл – Шалқар-Бейнеу мыңдаған шақырымдық теміржолдары бойынан ақбөкендердің Арқаға қарай қыстауға және төлдеуге өтетін жайдақ тұстары дұрыс салынбағандығы да себеп болып отыр. Еуропалық мемлекеттерде жаңа теміржолдарды салған кезде, оның бойынан жан-жануарлардың өтетін тұстарына қатты назар аударады. Таяуда осы өңірге сапар барысында мыңдаған ақбөкендердің жаңадан салынған теміржолдарды кесіп өте алмай, теміржол маңын шиырлап қайта кетіп қалғандығының куәсі болдым. Жаңа теміржол желісі ақбөкендердің қалың топтарының Қызылорда, Ақтөбе, Маңғыстау, Қостанай облыстарының теміржолдарының арғы бетінде қалып қоюына әкеліп соқтырды. Бұл мәселені Үкіметтің басқаруымен Ауыл шаруашылығы министрлігі мен «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ шұғыл қолға алмаса, теміржолдардың жан-жануарлар өтетін жайдақ тұстарын қайта қарап, көптеп келетін жерлерінің топырағын көтеріп, теміржолмен теңестірмесе, көтерем ақбөкендердің аналықтарының көктемгі суықтан қырылып қалуы ғана емес, төлдерінің де жапан далада жайрап қалуы әбден мүмкін.

Ал көз алдарында өріп жүрген киіктерді көріп жүрген жергілікті тұрғындардың қызуқандылықпен оларды қырып салмасына ешкім де кепілдік бере алмайды.

Ескендір ЕРТАЙ.

● *Қылмыс*

Инспекторға пара беруші ұсталды

Жолдасбек ШӨПЕҒҰЛ,
«Егемен Қазақстан».

Атырауда жылжымалы жедел басқару орталығының инспекторына пара бермек болған көлік жүргізушісінің әрекеті іске аспады. ««ВАЗ-21014» көлігінің жүргізушісі жолдың қарсы бағытына шығып, жол ережесін өрескел бұзған. Бірақ, әкімшілік хаттама толтыртпай, жауапкершіліктен қашу үшін инспекторға екі мың теңге көлемінде пара бермек болған. Ал мұны көріп отырған бейнебақылау инспекторы сол бойда бұл деректі Атырау облыстық ішкі істер департаментінің өзіндік қауіпсіздік басқармасына хабарлайды. Аталған басқарманың қызметкерлері 1978 жылы туған жүргізушіні бұлтартпас айғақпен ұстады. Қазір пара берушіні тиісті жауапкершілікке тарту мәселесі шешілуде», деп хабарлады департаменттің баспасөз хатшысы Гүлназира Мұхтарова.

Оның мәлім етуінше, жыл басынан бері әкімшілік полиция басқармасының жол-патрульдік қызметкерлері жолда жүру ережелерін бұзудың 13000-ға жуық фактісін анықтады. Тіркелген фактінің 7 мыңнан астамы жол ережесін өрескел бұзғандарға қатысты болып отыр.

Атырау облысы.

Балықтың құжаты дұрыс болмай шықты

Қазақ-өзбек шекарасында тұрған қазақстандық шекарашылар жалған құжатпен ірі көлемдегі жүкті шекарадан алып өтпек болған азаматты ұстады.

Нақтырақ айтқанда, еліміздің оңтүстігіндегі Сарыағаш шекара отрядына қарасты «Б.Қонысбаев авто» бақылау-өткізу бекетінің бақылаушылары Қазақстаннан көршілес Өзбекстанға мұздатылған балықтарды алып бара жатқан 43 жастағы отандасымызды тоқтатты. Оның «МАН» көлігіне тиелген жүгінің көлемі шекарашылардың күдігін туғызды. Қолындағы құжат бойынша жүктің көлемі азайтылып көрсетілгені сырт көзге байқалып тұрды. ҰҚК ШҚ баспасөз қызметінің деректеріне сәйкес, жүкті таразыға салып өлшегенде оның салмағы 28 тоннадан асып кетті.

Құжаты дұрыс болмай шыққан балықтары үшін жерлесіміз әкімшілік жазаға тартылатын болды.

Құныққандар

Көлік полицейлері Жамбыл облысының 3 тұрғынынан 1 тоннадан аса кесілген рельстерді тапты

Ағымдағы жылдың 7 ақпанында Луговой стансасындағы Желілік полиция бөлімінің қызметкерлері жедел-іздестіру шарасы барысында РСП-2 аумағынан 1988ж. 1989ж. және 1974 ж.туылған Жамбыл облысының тұрғындарының басқаруындағы АУДИ-100, Мерседес-Бенц-230 және Фольсваген-джеттапод автомашиналарын ұстады. Тексеру барысында аталған көліктердің салондарынан 19 дана кесілген Р-65 рельсі табылып алынды. Заттың жалпы салмағы 1 тонна 261 келіні құрайды.

Қазіргі уақытта Көліктегі ІІД баспасөз қызметі хабарлағандай, ҚР ҚК-нің 188-бабының 2-бөлімі 1,3-(Ұрлық) тармақтарына сәйкес сотқа дейінгі тергеу амалдары жүргізілуде.

Еске сала кетейік, тұрғын, қызметтік немесе өндірістік үй-жайға, қоймаға не көлік құралына заңсыз кірумен; ақпараттық жүйеге заңсыз кіру не ақпараттық-коммуникациялық желі бойынша берілетін ақпаратты өзгерту жолымен жасалған ұрлық – мүлкі тәркіленіп, үш мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

«Егемен-ақпарат».

2014 ЖЫЛЫ «ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫҢ ЖОЛ КАРТАСЫ-2020» БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ІС-ШАРАЛАРЫМЕН АЗАМАТТАРДЫ ҚАМТУ ЖӘНЕ ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСТЫРУ

АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ

ХАЛЫҚ САНЫ
819,4 МЫҢ АДАМ

ЭКОНОМИКАЛЫҚ БЕЛСЕНДІ ХАЛЫҚ
434,3 МЫҢ АДАМ

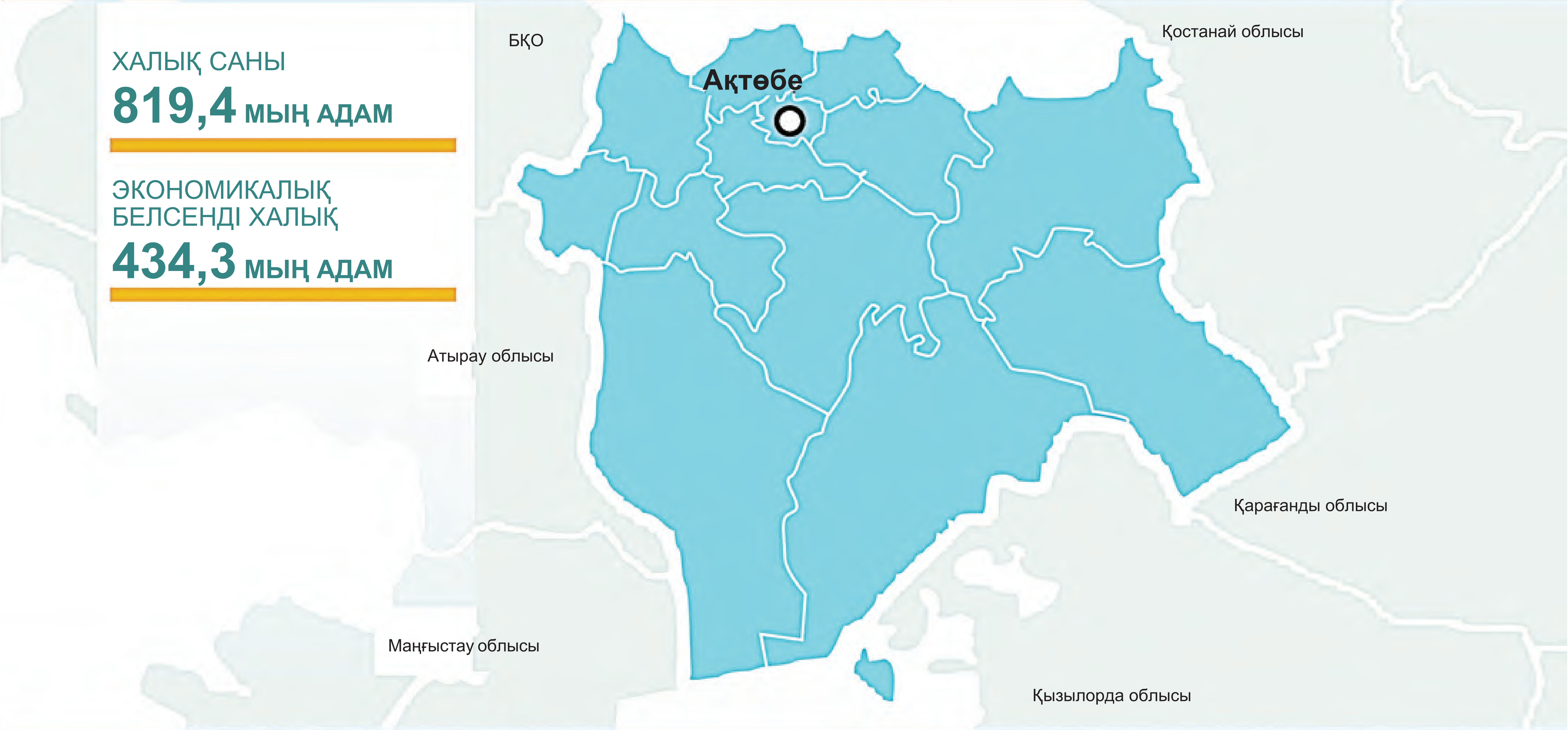

БАҒДАРЛАМА ҚАТЫСУШЫЛАРЫ БОЛДЫ: **8369 АДАМ**

БАҒДАРЛАМА ШЕҢБЕРІНДЕ ӘЛЕУМЕТТІК КЕЛІСІМДЕРГЕ ҚОЛ ҚОЙДЫ

БАҒДАРЛАМАҒА ҚАТЫСҚАНДАР

аз қамтамасыз етілгендер	50 жастан үлкен зейнетақы жасындағы адамдар	түлектер	мүмкіндігі шектеулі адамдар	оралмандар
438 адам	1057 адам	138 адам	265 адам	12 адам

2014 жылы:

8623 адам еңбекке орналастырылды

тұрақты жұмыс орнына **7811** адам орналастырылды

Еуразиялық интеграция институты әзірлеген

Меншік иесі:
"Егемен Қазақстан" республикалық газеті" акционерлік қоғамы

Президент
Сауытбек АБДРАХМАНОВ

Вице-президент – бас редактор
Жанболат АУПБАЕВ

Вице-президент
Еркін ҚЫДЫР

● **МЕКЕНЖАЙЫМЫЗ: 010008 АСТАНА, "Егемен Қазақстан" газеті көшесі, 5/13. 050010 АЛМАТЫ, Абылай хан даңғылы, 58 А.**

АНЫҚТАМА ҮШІН: Астанада: АТС 37-65-27, Алматыда: 341-08-12.
БАЙЛАНЫС: Астанада: факс (7172) – 37-19-87, электронды пошта: egemenkz@mail.online.kz
egemenkz@mail.ru, egemenkz@mail.kz. Интернет-редакция: ekazakhstan@mail.ru
Алматыда: факс (727) – 341-08-12, электронды пошта – egemalm@mail.ru

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:
Астана – 8 (717-2) 37-61-21;
Ақтау – 8 (701) 593-64-78;
Ақтөбе – 8 (713-2) 56-01-75;
Талдықорған – 8 (728-2) 27-05-70;
Атырау – 8 (712-2) 31-74-13;
Көкшетау – 8 (716-2) 25-76-91;
Қарағанды – 8 (721-2) 43-94-72;
Қостанай – 8 (714-2) 39-12-15;
Қызылорда – 8 (701) 772-70-74;
Орал – 8 (777) 496-21-38;
Өскемен – 8 (778) 454-86-11;
Павлодар – 8 (718-2) 68-59-85;
Тараз – 8 (726-2) 43-37-33;
Шымкент – 8 (701) 362-63-76;
Петропавл – 8 (715-2) 50-72-50.

ЖАРНАМА-АҚПАРАТ БӨЛІМІ: Астанада – 8 (717 2) 37-60-49, факс – 37-64-48, egemen_adv@mail.ru
Алматыда – 8 (727) 273-74-39, факс – 341-08-11, gulnurekkz@mail.ru

Ⓐ Материалдың жариялану ақысы төленген. Жарнама, хабарландырудың мазмұны мен мәтініне тапсырыс беруші жауапты.

Газет мына қалалардағы:
010000, Астана қ., Сілеті к-сі, 30, «ERNUR» Медиа холдингі» ЖШС,
050000, Алматы қ., Гагарин к-сі, 93 А, «Дәуір» РПБК ЖШС,
100008, Қарағанды қ., Сәтбаев к-сі, 15, «Арко» ЖШС,
110007, Қостанай қ., Мәуленов к-сі, 16, «Қостанай полиграфия» ЖШС,
120014, Қызылорда қ., Байтұрсынов к-сі, 49, «Энергопромсервис» ПФ» ЖШС,
130000, Ақтау қ., 22-м/а, «Caspiy Print» ЖШС,
030010, Ақтөбе қ., Рысқұлов к-сі, 190, «А-Полиграфия» ЖШС,
060005, Атырау қ., Ж.Молдағалиев к-сі, 29 А, «Атырау-Ақпарат» ЖШС,
160000, Шымкент қ., Т.Әлімқұлов к-сі, 22, «Ernur print» ЖШС,
140000, Павлодар қ., Ленин к-сі, 143, «Дом печати» ЖШС,
150000, Петропавл қ., Қазақстан Конституциясы к-сі, 11, «Полиграфия» АҚ,
080000, Тараз қ., Төле би д-лы, 22, «ЖБО «Сенім» ЖШС,
090000, Орал қ., Достық-Дружба даң., 215 А, «WESTA» ЖШС,
040000, Талдықорған қ., Қабанбай батыр к-сі, 32, «Офсет» баспаханасы,
070002, Өскемен қ., Абай д-лы, 20, «Печатное издательство-агентство Рекламный Дайджест» ЖШС баспаханаларында басылып шықты.

Газетті есепке қою туралы №01-Г куәлікті 2007 жылғы 5 қаңтарда Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі берген. «Егемен Қазақстан» республикалық газеті» АҚ ҚР СТ ИСО 9001-2009 Сапа менеджменті жүйесі. Талаптар» талаптарына сәйкес сертификатталған.

Таралымы 203 394 дана.

Нөмірдің кезекші редакторы Александр ТАСБОЛАТОВ.

Индекс 65392. Аптасына 5 рет шығады. «Егемен Қазақстан» республикалық газеті» АҚ компьютер орталығында теріліп, беттелді. Көлемі 13 баспа табақ. Нөмірдегі суреттердің сапасына редакция жауап береді. «Егемен Қазақстанда» жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды. Тапсырыс 8921

Газет Астана қ., Сілеті к-сі, 30, «ERNUR» Медиа холдингі» ЖШС-те басылды, тел. 99-77-77. Тапсырыс №509 ek

РЕСМИ БӨЛІМ

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы

2015 жылғы 21 қаңтар №12 Астана, Үкімет Үйі

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік туын және Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасын дайындауға лицензия беру жөніндегі лицензиар мен техникалық реттеу және метрология саласындағы екінші санаттағы рұқсаттарды беруге уәкілетті органды белгілеу туралы

«Рұқсаттамалар және хабарламалар туралы» 2014 жылғы 16 мамырдағы Қазақстан Республикасының Заңы 10-бабының 2), 4) тармақшаларына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі **қаулы етеді:**

1. Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігі Техникалық реттеу және метрология комитеті:

1) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туын және Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасын дайындау жөніндегі қызметті жүзеге асыру жөніндегі лицензиар;

2) осы қаулыға қосымшаға сәйкес техникалық реттеу және метрология саласындағы екінші санаттағы рұқсаттарды беруге уәкілетті орган болып белгіленсін.

2. «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік туын және Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасын дайындау жөніндегі қызметті лицензиялаудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 14 желтоқсандағы № 1598 қаулысының (Қазақстан Республикасының ПҮАЖ-ы, 2013 ж., № 4, 67-құжат) күші жойылды деп танылсын.

3. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.МӘСІМОВ.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 21 қаңтардағы №12 қаулысына қосымша

Техникалық реттеу және метрология саласындағы екінші санаттағы руқсаттар

Р/с №	Рұқсат беру рәсімінің атауы	Рұқсаттың және жүзеге асыру үшін рұқсаттың болуы талап етілетін қызмет (әрекет) түрінің атауы
1	2	3
	3-сынып - «біржолғы рұқсаттар»	
1.	Метрологиялық бақылау саласындағы өлшемдерді орындау әдістемесін метрологиялық аттестаттау	Өлшемдерді орындау әдістемесін метрологиялық аттестаттау туралы куәлік
2.	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік өлшемдер жүйесі тізілімінде Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының елдерінде әзірленген және аттестатталған өлшемдерді орындау әдістемесін тіркеу	Тіркеу нөмірлерімен өлшемдерді орындау әдістемесінің мұқаба парақтарындағы мөртабан таңбасы
3.	Өлшем бірлігін қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесі тізілімінде өлшем құралдарын салыстырып тексеру әдістемесін тіркеу	Тіркеу нөмірі
	5-сынып – «жеке тұлғаларға кәсіптік қызмет үшін берілетін рұқсаттар»	
4.	Техникалық реттеу саласындағы сарапшы-аудитор аттестатын беру (сәйкестікті растау, тауар шығарылған елді анықтау, аккредиттеу бойынша)	Техникалық реттеу саласындағы сарапшы-аудитор аттестаты (сәйкестікті растау, тауар шығарылған елді анықтау, аккредиттеу бойынша)
	6-сынып – «өнімге берілетін рұқсаттар»	
5.	Өлшем құралдарының үлгісін бекіту туралы сертификат беру	Өлшем құралдарының үлгісін бекіту туралы сертификат
6.	Өлшем құралдарын метрологиялық аттестаттау туралы сертификат беру	Өлшем құралдарын метрологиялық аттестаттау туралы сертификат
7.	Өлшем құралдарын метрологиялық аттестаттау туралы сертификатты тіркеу	Шетел сертификатындағы тіркеу нөмірінің бедері
8.	Өлшем құралдарының үлгісін бекітуді тану туралы сертификат беру	Өлшем құралдарының үлгісін бекітуді тану туралы сертификат
9.	Шетелде шығарылған стандарттық үлгіні қолдануға рұқсат ету	Шетелде шығарылған стандарттық үлгіні қолдануға куәлік беру
10.	Мемлекеттік стандарттық үлгіні бекіту	Мемлекеттік стандарттық үлгіні бекіту туралы сертификат

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы

2015 жылғы 28 қаңтар №22 Астана, Үкімет үйі

«Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенциядан туындайтын Қазақстан Республикасының міндеттемелерді орындауын қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1999 жылғы 28 желтоқсандағы № 1994 қаулысына өзгеріс енгізу туралы

Қазақстан Республикасының Үкіметі **қаулы етеді:**

1. «Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенциядан туындайтын Қазақстан Республикасының міндеттемелерді орындауын қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1999 жылғы 28 желтоқсандағы № 1994 қаулысына (Қазақстан Республикасының ПҮАЖ-ы, 1999 ж., № 58, 569-құжат) мынадай өзгеріс енгізілсін:

1-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«1. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Құрып кету қаупі төнген жабайы фауна мен флора түрлерімен халықаралық сауда туралы конвенция (бұдан әрі - Конвенция) бойынша Қазақстан Республикасындағы әкімшілік орган болып тағайындалсын».

2. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.МӘСІМОВ.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы

2015 жылғы 4 ақпан № 31 Астана, Үкімет үйі

«Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидаларын және нормаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 12 қазандағы № 1299 қаулысына өзгерістер енгізу туралы

Қазақстан Республикасының Үкіметі **қаулы етеді:**

1. «Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидаларын және нормаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 12 қазандағы №1299 қаулысына (Қазақстан Республикасының ПҮАЖ-ы, 2012 ж., № 74, 1082-құжат) мынадай өзгерістер енгізілсін:

тақырыбы мынадай редакцияда жазылсын:

«Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидаларын бекіту туралы»;

1-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«1. Қоса беріліп отырған Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидалары бекітілсін.»;

көрсетілген қаулымен бекітілген Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидалары мен нормалары осы қаулыға қосымшаға сәйкес жаңа редакцияда жазылсын.

2. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.МӘСІМОВ.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 4 ақпандағы №31 қаулысына қосымша
Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 12 қазандағы №1299 қаулысымен бекітілген

Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидалары

1. Жалпы ережелер

1. Осы Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидалары (бұдан әрі – Қағидалар) «Қазақстан Республикасының арнаулы мемлекеттік органдары туралы» 2012 жылғы 13 ақпандағы Қазақстан Республикасы Заңының (бұдан әрі – Заң) 73, 77 және 78-баптарына сәйкес әзірленді және арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері (бұдан әрі – қызметкерлер) мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу тәртібін айқындайды.

2. Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру шығындарын өтеу тәртібі

2. Қызметкерлерге Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру шығындары мына жағдайларда өтеледі:

1) қызметкерлерге (арнаулы (әскери) оқу орындарының курсанттарынан басқа) мынадай оқиғалар кезінде:

медициналық көрсеткіштер бойынша стационарлық емделуге бару мен кері қайту;

Қазақстан Республикасы Үкіметі белгілеген тәртіппен берілген жолдама негізінде медициналық тексеруге (куәландыруға) бару және кері қайту;

қызметі бойынша ауысу;

Заңның 49-бабы 1-тармағының 4), 6), 7), 11), 12), 13) тармақшаларында көзделген жағдайлардан басқа қызметтен босатылу;

2) арнаулы (әскери) оқу орындарының курсанттарына мынадай оқиғаларда:

стационарлық емделуге бару мен кері қайту;

еңбек демалысына бару мен кері қайту;

Заңның 49-бабы 1-тармағының 4), 6), 7), 11), 12), 13) тармақшаларында көзделген жағдайлардан басқа қызметтен босатылу;

3) қызметкерлердің, оның ішінде арнаулы (әскери) оқу орындарының курсанттарының отбасы мүшелеріне мынадай оқиғаларда:

қызметкердің қызметі бойынша ауысуы;

қызметкердің Заңның 49-бабы 1-тармағының 4), 6), 7), 11), 12), 13) тармақшаларында көзделген жағдайлардан басқа қызметтен босатылуы.

[illegible]

7. Жол жүру шығындарын өтеуді жүзеге асыру үшін қызметкер, арнаулы (әскери) оқу орнының курсанты оқиға аяқталғаннан кейін 10 жұмыс күні ішінде мынадай құжаттарды ұсынады:

1) қызметкерлер мен арнаулы (әскери) оқу орындарының курсанттары үшін – осы Қағидаларға 1-қосымшаға сәйкес нысан бойынша баянат;

2) [illegible] осы Қағидаларға 2-қосымшаға сәйкес нысан бойынша өтініш;

3) қажет болған жағдайда – осы Қағидаларға 3-қосымшаға сәйкес нысан бойынша [illegible] дәрігерлік-консультациялық комиссияның анықтамасы;

4) жол жүру құжаттары;

5) [illegible];

6) [illegible]

сондай-ақ шығындарды өтеу сомасын аударуға қажетті банк құжаттарының көшірмелері;

7) қажет болған жағдайда – осы Қағидалардың 5 және 6-тармақтарында көрсетілген құжаттар.

8. Жол жүру шығындарын өтеу сомаларын төлеу осы Қағидалардың 7-тармағында көрсетілген, дұрыс ресімделген құжаттар толық көлемде алынған күннен бастап банктік 5 күннен кешіктірілмейтін мерзімде жүзеге асырылады.

3. Жеке мүлікті тасымалдауға жұмсалған шығындарды өтеу тәртібі

9. Қызметкер қызметі бойынша ауысқан кезде (арнаулы (әскери) оқу орындарының курсанттарынан басқа), сондай-ақ Заңның 49-бабы 1-тармағының 4), 6), 7), 11), 12), 13) тармақшаларында көзделген жағдайлардан басқа қызметтен босатылған кезде, оған салмағы он тоннаға дейінгі жеке мүлкін бұрынғы қызмет орнынан (тұрғылықты жерінен) жаңа қызмет орнына (тұрғылықты жеріне) дейін тасымалдау шығындары өтеледі.

10. Жеке мүлікті тасымалдау жөніндегі шығындарды өтеу баянаттың (өтініштің) (өтініш берушінің мәртебесіне қарай осы Қағидаларға 1 немесе 2-қосымшалар) және құжаттарды ресімдеу бойынша жұмсалған шығыстар, жүктерді жөнелту және жеткізу туралы ұсынылған құжаттар негізінде дұрыс ресімделген құжаттар толығымен алынған күннен бастап банктік 5 күннен аспайтын мерзімде жүргізіледі.

Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидаларына 1-қосымша

Кімге:____________________
(шығындарды өтеуді жүзеге асыратын арнаулы мемлекеттік органның (мекеменің) басшысына)

Шығындарды өтеуге арналған баянат

Сізден____________________
____
(оқиғаның түрі мен оның өткізілген жері, көлік түрі көрсетіледі)
____________________ маған жол жүру шығындарын өтеуді сұраймын.

Баянатқа мынадай құжаттарды қоса беріп отырмын:
1. ____________________
2. ____________________
3. ____________________
4. ____________________
… ____________________

____________________ ____________________
(лауазымы, атағы, тегі, аты, әкесінің аты (құжатта бар болса) қолы
______ жылғы «_____» ___________
(жылы) (күні) (айы)

Бастық: ____________ ____________ ____________
(бөлімше, атағы) (қолы) (тегі, аты,әкесінің аты (құжатта бар болса)

Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидаларына 2-қосымша

Кімге:____________________
(шығындарды өтеуді жүзеге асыратын арнаулы мемлекеттік органның (мекеменің) басшысына)
Кімнен:____________________
(өтініш берушінің тегі, аты, әкесінің аты (құжатта бар болса)
____________________ тұратын
тел. ____________________

Шығындарды өтеуге арналған өтініш

Сізден____________________ үшін
(оқиғаның түрі және оның өткізілген жері, көлік түрі көрсетіледі)
маған шығындарды өтеуді сұраймын.
Тиесілі соманы ____________________
____________________ аударуды сұраймын
____________________ банктің № ____________ филиалы
Дербес немесе карт-шот ____________________
Алушының ЖСН ____________________
Баянатқа мынадай құжаттарды қоса беріп отырмын:
1. ____________________
2. ____________________
3. ____________________
4. ____________________
… ____________________

____ жылғы «___» ________ Өтініш беруші ________ ____________
(күні) қолы (тегі, аты, әкесінің аты (құжатта бар болса)

Бастық: ____________ ____________ ____________
(бөлімше, атағы) (қолы) (тегі, аты, әкесінің аты (құжатта бар болса)

Арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері мен олардың отбасы мүшелеріне Қазақстан Республикасының аумағында көлікпен жол жүру және мүлікті тасымалдау шығындарын өтеу қағидаларына 3-қосымша

Анықтама

____________________ берілді,
(атағы, тегі, аты, әкесінің аты (құжатта бар болса)
оған ____________________
(емдеу мекемесі және оның орналасқан жері көрсетіледі)
____
(медициналық көрсеткіштері көрсетіледі)
____________________ медициналық көрсеткіштері бойынша
_____ жылғы «___»___________ _____ жылғы «____»___________ аралығында
____________________ көрсетілді.
(медициналық қызметтің түрі көрсетіледі)

Анықтама Қазақстан Республикасының аумағында жол жүру шығындарын өтеу үшін берілді.
М.О.
Дәрігерлік-консультациялық комиссияның төрағасы
____
(қолы) (тегі, аты, әкесінің аты (құжатта бар болса)

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы

2015 жылғы 5 ақпан №32 Астана Үкімет Үйі

Инвестициялық омбудсменді тағайындау туралы

«Инвестициялар туралы» 2003 жылғы 8 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңы 1-бабының 8-1) тармақшасына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі **қаулы етеді:**

1. Әсет Өрентайұлы Исекешев инвестициялық омбудсмен болып тағайындалсын.

2. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.МӘСІМОВ.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы

2015 жылғы 5 ақпан №39 Астана, Үкімет Үйі

«Отандық өндірушілерден ауыл шаруашылығы өнімін және оның терең қайта өңдеу өнімдерін сатып алуды, сондай-ақ оларды сақтау, қайта өңдеу, тасымалдау жөніндегі қызметтерді жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдардың (агенттердің) тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 19 қарашадағы №1106 қаулысына өзгерістер енгізу туралы

Қазақстан Республикасының Үкіметі **қаулы етеді:**

1. «Отандық өндірушілерден ауыл шаруашылығы өнімін және оның терең қайта өңдеу өнімдерін сатып алуды, сондай-ақ оларды сақтау, қайта өңдеу, тасымалдау жөніндегі қызметтерді жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдардың (агенттердің) тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 19 қарашадағы №1106 қаулысына (Қазақстан Республикасының ПҮАЖ-ы, 2007 ж., №43, 512-құжат) мынадай өзгерістер енгізілсін:

тақырыбы мынадай редакцияда жазылсын:

«Сатып алу және тауар интервенцияларын, сондай-ақ азық-түлік тауарларын сақтау, өңдеу, тасымалдау бойынша көрсетілетін қызметтерді сатып алуды жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдардың (агенттердің) тізбесін бекіту туралы»;

1-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«1. Қоса беріліп отырған сатып алу және тауар интервенцияларын, сондай-ақ азық-түлік тауарларын сақтау, өңдеу, тасымалдау бойынша көрсетілетін қызметтерді сатып алуды жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдардың (агенттердің) тізбесі бекітілсін.»;

көрсетілген қаулымен бекітілген отандық өндірушілерден ауыл шаруашылығы өнімін және оның терең қайта өңдеу өнімдерін сатып алуды, сондай-ақ оларды сақтау, қайда өңдеу, тасымалдау жөніндегі қызметтерді жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдардың (агенттердің) тізбесінде:

тақырыбы мынадай редакцияда жазылсын:

«Сатып алу және тауар интервенцияларын, сондай-ақ азық-түлік тауарларын сақтау, өңдеу, тасымалдау бойынша көрсетілетін қызметтерді сатып алуды жүзеге асыратын мамандандырылған ұйымдардың (агенттердің) тізбесі».

2. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.МӘСІМОВ.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы

2015 жылғы 11 ақпан №54 Астана, Үкімет үйі

Алматы облысының кейбір білім беру және спорт ұйымдарына атау беру және оларды қайта атау туралы

«Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылысы туралы» 1993 жылғы 8 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы 10-бабының 4-1) тармақшасына және «Қазақстан Республикасының аумағындағы әуежайларға, порттарға, теміржол вокзалдарына, теміржол стансаларына, метрополитен стансаларына, автовокзалдарға, автостансаларға, физикалық- географиялық және мемлекет меншігіндегі басқа да объектілерге атау беру, сондай-ақ оларды қайта атау, олардың атауларының транскрипциясын нақтылау мен өзгерту және мемлекеттік заңды тұлғаларға, мемлекет қатысатын заңды тұлғаларға жеке адамдардың есімін беру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1996 жылғы 5 наурыздағы № 281 қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі **қаулы етеді:**

1. Мынадай білім беру және спорт ұйымдарына:

1) Қарасай ауданы «Қазақ өсімдік қорғау және карантин ғылыми-зерттеу институты» жауапкершілігі шектеулі серіктестігіне – Жазкен Жиембаевтың;

2) Ақсу ауданы әкімдігінің «Өнер мектебі» мемлекеттік қазыналық кәсіпорнына – Исатай Исабаевтың;

3) «Ақсу ауданы Әкімінің аудандық Мәдениет үйі» мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорнына - Молықбай Байсақұлының;

4) Ақсу ауданы Жансүгіров ауылындағы орталық стадионға – Есмұрат Сиқымовтың;

5) Көксу ауданы «Балпық би кентіндегі қазақ орта мектеп-гимназиясы» мемлекеттік мекемесіне – Қадырғали Қосымұлы Жалайыридің;

6) Іле ауданы «№ 22 орта мектеп» мемлекеттік мекемесіне – Тұрғанбек Қатаевтың есімдері берілсін.

2. Мынадай білім беру ұйымдары:

1) Ақсу ауданының білім бөлімі «Құрақсу орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі – «Құдаш Мұқашев атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі;

2) Ақсу ауданының білім бөлімі «Қызылорақ орта мектебі, мектепке дейінгі шағын орталығымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі – «Бижарас Садырбайұлы атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі;

3) Жамбыл ауданы «Қарғалы №1 орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталығымен» мемлекеттік мекемесі – «Социалистік Еңбек Ері Құдыс Әбсәметов атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектеп» мемлекеттік мекемесі;

4) Көксу ауданы «Қазақстанның 10-жылдығы атындағы орта мектебі» мемлекеттік мекемесі – «Рахметолла Толқымбекұлы атындағы орта мектеп» мемлекеттік мекемесі;

5) Қаратал ауданы «Фрунзе атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектеп-гимназиясы» мемлекеттік мекемесі - «Бикен Римова атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектеп-гимназия» мемлекеттік мекемесі;

6) Қаратал ауданы «Дзержинский атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектебі» мемлекеттік мекемесі – «Рақымжан Қошқарбаев атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектеп» мемлекеттік мекемесі;

7) Қаратал ауданы «Тельман атындағы орта мектеп» мемлекеттік мекемесі «Көкдала орта мектебі» мемлекеттік мекемесі;

8) Еңбекшіқазақ ауданы «Түрген қазақ орта мектебі-мектепке дейінгі шағын орталығымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі – «Абыхан Жексембеков атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар қазақ орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі болып қайта аталсын.

3. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі К.МӘСІМОВ.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 11 қараша №91 Астана қаласы

«Орталық сараптау-тексеру Комиссиясы және орталық мемлекеттік және арнайы мемлекеттік мұрағаттардың сараптау-тексеру комиссиялары туралы ережелерді бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Байланыс және ақпарат министрінің 2011 жылғы 16 қарашадағы №348 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы

«Нормативтік-құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы Қазақстан Республикасы Заңының 43-1-бабына сәйкес **бұйырамын:**

1. «Орталық сараптау-тексеру комиссиясы және орталық мемлекеттік және арнайы мемлекеттік мұрағаттардың сараптау-тексеру комиссиялары туралы ережелерді бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Байланыс және ақпарат министрінің 2011 жылғы 16 қарашадағы № 348 бұйрығына (Нормативтік-құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 7343 болып тіркелген, «Егемен Қазақстан» газетінде 2012 жылғы 20 қазандағы № 689-693 (27765) жарияланған) мынадай өзгерістер енгізілсін:

көрсетілген бұйрықпен бекітілген Орталық сараптау-тексеру комиссиясы туралы ережесінде:

1-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«1. Орталық сараптау-тексеру комиссиясы (бұдан әрі – ОСТК) Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт (бұдан әрі – Министрлік) жанындағы құжаттардың құндылығына сараптама жасайтын және оларды Ұлттық мұрағат қорының құрамына енгізуге (шығаруға) байланысты ғылыми-әдістемелік мәселелерді қарастыратын, сонымен қатар, оның толықтыру көздерін белгілеуді жүзеге асыратын консультативтік-кеңесші орган болып табылады.»;

3 және 4-тармақтар мынадай редакцияда жазылсын:

«3. ОСТК құрамы Министрдің бұйрығымен бекітіледі.

4. ОСТК құрамына: төраға, төрағаның орынбасары, хатшы және Министрліктің, мемлекеттік, арнайы мемлекеттік, орталық және жергілікті атқарушы органдардың мамандарынан, ғылым, оқу ұйымдардың өкілдері ОСТК мүшелері болып кіреді;

1) ОСТК төрағасы болып Министрліктің жетекшілік ететін вице-министрі табылады.

ОСТК төрағасының орынбасары Министрліктің құрылымдық бөлімшелері басшыларының құрамынан тағайындалады;

2) ОСТК хатшысы Департаменттің құрылымдық бөлімшелерінің қатарынан тағайындалады, ОСТК қарастырылатын мәселелерді дайындауды қамтамасыз етеді.»;

9-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«9. Мұрағат ісі және құжаттама департаменті ОСТК жұмыс органы болып табылады.».

13-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«13. ОСТК шешімдері ашық дауыс беру арқылы қабылданады және егер оларға ОСТК мүшелерінің жалпы санынан көпшілік дауыс берілсе, қабылданған болып есептеледі. Дауыстар тең болған жадғдайда төраға дауыс берген шешім қабылданған болып есептеледі. ОСТК мүшелерінің ерекше пікір білдіруге құқығы бар, егер оны білдірсе, ол ОСТК хаттамасына қосымша ретінде жазбаша түрде берілуі қажет.

ОСТК шешімдері Министр бекіткен хаттамамен рәсімделеді.»

2. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Мұрағат ісі және құжаттама департаменті:

1) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде бекітілген заңнамаға сәйкес мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықтың мемлекеттік тіркелуінен кейін он күнтізбелік күннің ішінде мерзімді баспасөз басылымдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялау үшін жолдауды;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Мәдениет спорт министрлігінің интернет-ресурсында орналастыруын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Министр А.МҰХАМЕДИҰЛЫ.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 8 желтоқсанда Нормативтік-құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9937 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 28 қараша №158 Астана қаласы

Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператор Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға жеткізетін мұнай өнімдерінің тізбесін бекіту туралы

«Мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерін өндіруді және олардың айналымын мемлекеттік реттеу туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 20 шілдедегі Заңының 7-бабы 21-2) тармақшасына сәйкес **бұйырамын**:

1. Қоса берілген Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператор Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға жеткізетін мұнай өнімдерінің тізбесі бекітілсін.

2. Мұнай өнеркәсібін дамыту департаменті белгіленген заңнама тәртібінде қамтамасыз етсін:

1) Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде осы бұйрықты мемлекеттік тіркеу;

2) Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде оның мемлекеттік тіркелгенінен кейін күнтізбелік он күн ішінде осы бұйрықты ресми жариялауға бұқаралық ақпарат құралдарына және «Әділет» ақпараттық құқықтық жүйеге жіберуді;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігінің ресми интернет-ресурсында жариялау.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігінің бірінші вице-министрі Ұ.С. Қарабалинға жүктелсін.

4. Осы бұйрық оның бірінші ресми жарияланған күнінен кейін он күнтізбелік күн өткеннен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Энергетика министрі В. ШКОЛЬНИК.

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Қаржы министрі
____________ Б. Сұлтанов
2014 жылғы 18 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрі
____________ Е. Досаев
2014 жылғы 23 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрі
____________ И. Тасмағамбетов
2014 жылғы 11 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрі
____________ Қ. Қасымов
2014 жылғы 12 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті
____________ Н. Әбіқаев
2014 жылғы 5 желтоқсан

Қазақстан Республикасы Энергетика министрінің 2014 жылғы 28 қарашадағы №158 бұйрығымен бекітілген

Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператор Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға жеткізетін мұнай өнімдерінің тізбесі

1. Бензин;
2. Дизель отыны;
3. Авиациялық отын (МемСТ 10227-86 «Реактивті қозғалтқыштарға арналған отын. Техникалық шарттар»);
4. Мазут.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылғы 23 қаңтардағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №10136 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 28 қараша №159 Астана қаласы

Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператордың Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға мұнай өнімдерін беру қағидасын бекіту туралы

«Мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерін өндіруді және олардың айналымын мемлекеттік реттеу туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 20 шілдедегі Заңының 7-бабы 21-1) тармақшасына сәйкес **бұйырамын**:

1. Қоса берілген Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператордың Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға мұнай өнімдерін беру қағидасы бекітілсін.

2. Мұнай өнеркәсібін дамыту департаменті белгіленген заңнама тәртібінде қамтамасыз етсін:

1) Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде осы бұйрықты мемлекеттік тіркеу;

2) Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде оның мемлекеттік тіркелгенінен кейін күнтізбелік он күн ішінде осы бұйрықты ресми жариялауға бұқаралық ақпарат құралдарына және «Әділет» ақпараттық құқықтық жүйеге жіберуді;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігінің ресми интернет-ресурсында жариялау.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігінің бірінші вице-министрі Ұ.С. Қарабалинға жүктелсін.

4. Осы бұйрық оның бірінші ресми жарияланған күнінен кейін он күнтізбелік күн өткеннен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Энергетика министрі В. ШКОЛЬНИК.

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Қаржы министрі
____________ Б. Сұлтанов
2014 жылғы 18 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрі
____________ Е. Досаев
2014 жылғы 23 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрі
____________ И. Тасмағамбетов
2014 жылғы 11 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрі
____________ Қ. Қасымов
2014 жылғы 12 желтоқсан

«КЕЛІСІЛГЕН»
Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті
____________ Н. Әбіқаев
2014 жылғы 5 желтоқсан

Қазақстан Республикасы Энергетика министрінің 2014 жылғы 28 қарашадағы №159 бұйрығымен бекітілген

Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператордың Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға мұнай өнімдерін беру қағидасы

1. Жалпы ережелер

1. Мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператордың Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға мұнай өнімдерін беру қағидасын бекіту туралы (бұдан әрі - Қағида) «Мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерін өндіруді және олардың айналымын мемлекеттік реттеу туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 20 шілдедегі Заңы (бұдан әрі - Заң) 7-бабының 21-1) тармақшасына сәйкес әзірленген.

2. Қағида Қазақстан Республикасының Қарулы Күштеріне, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметіне, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланына, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органға, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органға мұнай өнімдерін беруді ұйымдастыру және жүзеге асыру тәртібін анықтайды.

3. Қағидада келесі терминдер мен анықтамалар қолданылады:

1) контрагенттер – өз мұқтажы үшін бірыңғай оператордан мұнай өнімдерін сатып алатын Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметі, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланы, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті орган, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті орган;

2) мұнай өнімдері - жекелеген мұнай өнімдері: бензин, дизель отыны, авиациялық отын (МемСТ 10227-86 «Реактивтік қозғалтқыштарға арналған отын. Техникалық шарттар»), мазут;

3) мұнай өнімдерін беру жөніндегі бірыңғай оператор (бірыңғай оператор) – Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштері, Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара қызметі, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұланы, азаматтық қорғау саласындағы уәкілетті органды, мемлекеттік материалдық резерв саласындағы уәкілетті органды мұнай өнімдерімен қамтамасыз ету, сондай-ақ оларға мұнай өнімдерін сақтау және жеткізу қызметтерін көрсету негізгі қызмет мәні болып табылатын заңды тұлға;

4) өтінім – контрагенттің бірыңғай оператормен жасасқан шарты бойынша бірыңғай операторға мұнай өнімдерінің көлемін, түрін, беру орындарын, мерзімдерін және мұнай өнімдерін берудің басқа да жағдайларын көрсете отырып, бірыңғай операторға берілетін мұнай өнімдерін тиеп-жөнелту туралы жазбаша өтініші;

5) жанар-жағар май құю станциясы – мұнай өнімдерін сақтауды және бөлшек сауда арқылы өткізуді қамтамасыз ететін, жабдықпен жарақтандырылған технологиялық кешен.

6) талон – сәйкестендіру сипаттамалары: сериясы, нөмірі, су белгісі белгілі бір қолданыс мерзімі көрсетілген қатаң есептегі бақылау құжаты, ол мерзім ішінде контрагент мұнай өнімдерін қабылдауды қамтамасыз етеді және оны көрсеткен кезде бірыңғай оператор контрагентке жанар-жағар май құю станциясында мұнай өнімін аталған құжатта көрсетілген атауы және көлемінде тапсырады;

7) талонды иеленуші – контрагент қызметкері (қызметшісі) немесе контрагент талонды (талондарды) тапсырған контрагенттің уәкілетті тұлғасы;

8) отын картасы – жанар-жағар май құю станциясында мұнай өнімдерін тапсыруды есептейтін жекелеген техникалық құралды білдіретін, енгізілген электронды микросызбасы бар, мұнай өнімдерінің аударылған көлемі туралы ақпараттан тұратын пластикалық карта, оның шегінде отын картасын иеленуші жанар-жағар май құю станциясында мұнай өнімін алуға құқылы;

9) отын картасын иеленуші – контрагент қызметкері (қызметшісі) немесе контрагентпен отын картасын тапсырған басқа уәкілетті тұлғасы;

10) дағдарысты жағдаят – мемлекетте немесе оның белгілі бір аумағында ұлттық қауіпсіздікке қауіп төнуін алдын-алу және бейтараптандыру шараларының қолданыстағы жүйесі халықтың денсаулығы мен өмірін қамтамасыз ету, қоғамдық тәртіпті, ішкі саяси тұрақтылық пен конституциялық қатардың негіздерін қорғау үшін жеткілікті болмайтын жағдайлар мен жағдаяттар жиынтығы;

11) әуежай – әуе кемелерін қабылдау және жөнелту, әуе тасымалдауына қызмет көрсетуге арналған және осы мақсатта аэродром, аэровокзал, басқа қажетті құрылыстары мен жабдықтары бар құрылыс кешені;

12) бункерлеу – кеменің (әскери кеменің) қозғалысын қамтамасыз етуге конструктивтік тағайындалған сыйымдылықпен осы кемеге (әскери кемеге) отынды тасымалдау;

13) мұнай өнімдерінің базасы – мұнай өнімдерін қабылдау, сақтау, тиеп-жөнелту және өткізуге арналған, Қазақстан Республикасының техникалық реттеу туралы заңнама талаптарына сәйкес келетін технологиялық жабдықтар, резервуарлық парк, техникалық құрылғылар мен коммуникациялар енетін ғимараттар мен құрылыстар кешені;

14) резервуар – есепке алатын бақылау аспаптарымен жабдықталған, мұнай өнімдерін көтерме сауда арқылы берушіге немесе мұнай өнімдерін бөлшек сауда арқылы өткізушіге меншік құқығымен немесе өзге де заңды негіздерде тиесілі мұнай өнімдері базасында не мұнай өнімдерін өндірушінің өндірістік объектілерінде мұнай өнімдерін қабылдауға, сақтауға, жөнелтуге және өткізуге арналған ыдыс;

15) мұнай өнімдерін беру – мұнай өнімдерін бөлшек сауда арқылы өткізу, оларды сақтау мен жеткізуді (тасымалдауды) қамтамасыз ету енетін мұнай өнімдерімен контрагенттерді қамтамасыз ету.

2. Мұнай өнімдерін беру тәртібі

4. Контрагенттерді осы Қағиданың шартттарына сәйкес мұнай өнімдерін беру аясында мұнай өнімдерімен қамтамасыз ету бөлшек саудада өткізу түрінде жүзеге асырылады.

5. Бірыңғай операторға мұнай өнімдерін берудің алдағы жоспарлы жылына дейінгі жылдың 1 қарашасынан кешіктірмей осы Қағидамен көзделген Инкотермс-2010 базистік беру жағдайлары шегінде айлар, Қазақстан Республикасы аумағында беру орындары мен тұтыну көлемдеріне бөліп көрсете отырып, контрагенттер алдағы күнтізбелік жылға жоспарланған қажеттілік туралы мәліметтерді береді.

6. Бірыңғай оператор контрагентке алдағы күнтізбелік жылға мұнай өнімдерін берудің болжамды бағалары, оның ішінде мұнай өнімдерін бөлшек сауда арқылы өткізуге, мұнай өнімдерін сақтау және жеткізуді (тасымалдауды) қамтамасыз ету қызметтеріне бағалары туралы мәліметті мұнай өнімдерін берудің алдағы жоспарлы жылына дейінгі жылдың 1 ақпанынан кешіктірмей ұсынады.

Қажеттілігіне қарай контрагенттер болжамды бағалар туралы қосымша мәліметті сұрата алады.

Мұнай өнімдерін беруге бірыңғай оператормен ұсынылған болжамды бағалар контрагенттердің алдағы қаржы жылына шығындарды жоспарлау үшін негіздеме болып табылады.

7. Мұнай өнімдерін берудің келесі түрлері қарастырылады:

1) бензинді, дизель отынын жанар-жағар май құю станциясынан талон немесе карточка жүйесі бойынша беру.

Бензинді және дизель отынын талон жүйесі бойынша беруді бірыңғай оператор мен контрагент арасында бірыңғай оператордың EXW-абоненттік секторы (Инкотермс - 2010) талаптарында жасасқан шартқа сәйкес белгіленген көлемі мен номиналында бірыңғай оператор контрагентке талондарды беру арқылы жүзеге асырылады. Белгілі бір атауы мен көлемінде, талонның номиналына сәйкес келетін мұнай өнімдерін алуды талон иелері талондардың жарамдылық мерзімі ішінде шарттың талаптарына сәйкес жанар-жағар май құю станцияларынан оларға талондарды беру кезінде жүзеге асырылады.

Карта жүйесі бойынша бензин мен дизель отынын беру бірыңғай оператордың EXW-абоненттік секторы (Инкотермс - 2010) талаптарында, сондай-ақ жасасқан шарттың өзге талаптарында бірыңғай оператордың контрагентке отын карталарын уақытша өтеусіз пайдалануға тапсыру арқылы жүзеге асырылады. Карта жүйесі бойынша сатып алынатын мұнай өнімдері атауының көлемі шартпен белгіленген тәртіпте контрагент беретін отын картасын толықтыруға берілген өтінім негізінде отын картасына аударылады. Белгілі бір атауы мен отын картасына аударылған көлемнен аспайтын көлемде мұнай өнімдерін алуды отын картасының иелері шарттың талаптарына сәйкес жанар-жағар май құю станциясында олардың отын карталарын ұсыну кезінде жүзеге асырады.

Талондар мен отын карталары Қазақстан Республикасының барлық аумағында күнтізбелік тоқсан ішінде қолданылады. Талондардың жарамдылық мерзімі және отын карталарын толықтыру мерзімі күнтізбелік тоқсан күннен кем емес кезеңге ұзартылуы мүмкін;

2) бензинді, дизель отынын құю арқылы контрагенттің мұнай өнімдерін сақтау қоймасынан беру.

Бензинді, дизель отынын мұнай өнімдері базасынан құю арқылы беру кезінде контрагенттер осы Қағиданың 8-тармағында қарастырылған мерзімде бірыңғай операторға ұсынады;

3) мазутты бірыңғай оператордың және (немесе) Контрагенттің мұнай өнімдерін сақтау қоймасына (мұнай өнімдері базасы/резервуар) беру.

Мазутты беру контрагенттердің өтінімдері негізінде жүзеге асырылады, олар осы Қағиданың 8-тармағында көзделген мерзімде беріледі;

4) дизель отынын бункерлеу арқылы беру.

Дизель отынын кемелерді (әскери кемелерді) бункерлеу арқылы беру Каспий теңізінің акваториясында жүзеге асырылады. Дизель отынын бункерлеу арқылы беру кезінде контрагенттер бірыңғай операторға осы Қағиданың 8-тармағында көзделген мерзімде өтінімді ұсынады;

5) авиациялық отынды құю арқылы беру.

Бірыңғай оператор мен контрагент арасында жасасқан шартпен көзделген талаптарда бірыңғай оператор сақтау базасынан авиациялық отынды құю арқылы беруді жүзеге асырады.

Құю арқылы берген кезде, контрагенттер бірыңғай операторға беру базисін көрсете отырып, тиеп-жөнелтудің болжанған күніне дейін кемінде 20 жұмыс күні бұрын өтінімді ұсынады.

Контрагенттің сақтау базасына авиациялық отынды беру кезінде контрагент іс жүзінде берілген авиациялық отынның өтінім білдірілген көлемінен ықтимал ауытқушылықты авто- және/немесе теміржол цистерналарының калибрлеу нормалары шегінде қабылдайды. Сонымен қатар, толық берілмеген көлем тоқсанның (жартыжылдықтың, жылдың) қорытындысы бойынша бірыңғай өтінімге келтіріледі және шарттың талаптарына сәйкес берілуі тиіс;

6) авиациялық отынды әуе кемесіне құю арқылы беру.

Бірыңғай оператор әуе кемелеріне құюды Қазақстан Республикасының әуежайларында «Қазақстан Республикасының әуе кеңістігін пайдалану және авиация қызметі туралы» Қазақстан Республикасының 2010 жылғы 15 шілдедегі Заңының 14-бабы 1-тармағының 41-45) тармақшасына сәйкес азаматтық авиация саласындағы уәкілетті органмен бекітілген Қазақстан Республикасының азаматтық авиация ұйымдарында авиациялық жанар-жағармай материалдары мен арнаулы сұйықтықтарды сақтаудың, құюға беруге дайындаудың және олардың сапасына бақылау жүргізу қағидасына сәйкес жүзеге асырады. Өтінімді ұсыну мерзімі шарттармен анықталады.

8. Осы Қағидада көзделген жағдайларда контрагенттер бірыңғай операторға мұнай өнімдерін тиеп-жөнелтудің болжанған күніне дейін кемінде 20 (жиырма) жұмыс күні бірыңғай операторға өтінімді ұсынады.

9. Бірыңғай оператордың өтінімдерді орындау тасымалдауға арналған цистерналардың калибрлеу нормаларына сәйкес жүргізіледі.

10. Төтенше және (немесе) дағдарысты жағдайлар туындаған кезде, бірыңғай оператор контрагенттерге, талондар мен отын карталарының иелеріне мұнай өнімдерін тиеп-жөнелтуді алдыңғы кезектегі тәртіпте жүзеге асырады. Контрагент бірыңғай операторға төтенше жағдайлар туындағаны туралы шұғыл түрде, мұнай өнімдерін тиеп-жөнелту басталғанға дейін хабарлайды.

11. Мұнай өнімдерін беру «Мемлекеттік сатып алулар туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 21 шілдедегі Заңының 4-бабы 36) тармақшасына сәйкес олармен мемлекеттік сатып алулар туралы шартын жасауды және берушіні таңдауды реттейтін мемлекеттік сатып алулар туралы Қазақстан Республикасы заңнамаларының нормалары қолданылмайтын мұнай өнімдерін беру туралы шарт негізінде жүзеге асырылады.

12. Бағаларына мемлекеттік реттеу белгіленген мұнай өнімдерін беру туралы шарттары бір күнтізбелік жылдан аспайтын мерзімге жасасады.

13. Бағаларына мемлекеттік реттеу белгіленген мұнай өнімдерін беру туралы шарттары Контрагентке бір күнтізбелік тоқсанның ішінде талап етілетін мұнай өнімдерінің көлеміне күнтізбелік жылдың соңына дейінгі жарамдылық мерзімімен тоқсан сайын жасасады.

14. Шарттың талаптары контрагенттің және бірыңғай оператордың келісімі бойынша осы Қағидаға қарама-қайшы келмейтін бөлігінде өзгертілуі мүмкін.

3. Баға белгілеу тәртібі

15. Бағаларына мемлекеттік реттеу белгіленген мұнай өнімдерінің құны «Мұнай өнімдерінің жекелеген түрлерін өндіруді және олардың айналымын мемлекеттік реттеу туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 20 шілдедегі Заңының 14-бабы 2-тармағына сәйкес белгіленген мұнай өнімдерін бөлшек сауда арқылы өткізуге шекті бағаларға сәйкес белгіленген бірыңғай оператордың бағалары бойынша жүзеге асырылады.

16. Мұнай өнімдерін беру құнына мұнай өнімдерін беру туралы шарттарда көрсетілген мұнай өнімдерін жекізумен, оның ішінде мұнай өнімдерінің құны, сақтау қызметтері немесе бірыңғай оператордың мұнай өнімдерін жеткізуді (тасымалдау) қамтамасыз ету қызметтері, сондай-ақ көрсетілген тәсілмен мұнай өнімдерін берген жағдайда, кемелерді (әскери кемелерді) бункерлеу немесе әуе кемесіне жанармай құюмен байланысты байланысты шығындар енеді.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылғы 23 қаңтардағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №10142 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 21 қаңтар №20/34 Астана қаласы

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандарттарды бекіту туралы

2007 жылғы 15 мамырдағы Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 138-5 бабының 3 тармағына және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 29 сәуірдегі «Кәсіптік стандарттарды әзірлеуге 2013 жылға қаражат бөлу және оны пайдалану қағидаларын бекіту туралы» № 406 қаулысына сәйкес **бұйырамын:**

1. Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандарт бекітілсін.
2. Қайта өңдеу және агроазық-түлік нарығы департаменті (А.Б. Құсайынова) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен кәсіби стандарттың енгізілуін қамтамасыз етсін.
3. Әлеуметтік саясат басқармасы (С.С. Лепешко) осы бұйрықты заңнамада белгіленген тәртіппен Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін және ресми жариялануын қамтамасыз етсін.
4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Әлеуметтік саясат басқармасына (С.С. Лепешко) жүктелсін.
5. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр А.МАМЫТБЕКОВ.

Келісілген
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Т. Дүйсенова
2014 жылғы 7 сәуір

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2014 жылғы 21 қаңтардағы № 20/34 бұйрығымен бекітілген

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандарты

1. Жалпы ережелер

1. Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандарт (бұдан әрі - КС):
1) кәсіби білім беру саласындағы білім беру бағдарламаларын әзірлеуге;
2) қайта даярлау мен біліктілікті көтеру бағдарламаларын әзірлеуге;
3) аттестаттауды және мен сертификаттауды қызметкерлердің біліктілігін бағалау және сертификаттауға;
4) кәсіби қызметтің еңбек нарығының заманауи талаптарына жауап беретін біліктілік талаптарын жасауға;
5) персоналды басқару саласындағы кең ауқымды міндеттерді шешуге;
6) білім беру стандарттарын, оқу жоспарларын, модульдік оқу бағдарламаларын әзірлеуге, сондай-ақ тиісті оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеуге;
7) кәсіби даярлығын бағалауды өткізу және мамандар біліктілігінің сәйкестігін растауға арналған.
2. КС негізгі пайдаланушылары:
1) білім беру мекемелері түлектері, жұмысшылар;
2) ұйымдардың басшылары мен жұмысшылары, ұйымдардың персоналды басқару бөлімшелерінің басшылары мен мамандары;
3) білім беру бағдарламаларын әзірлейтін мамандар;
4) мамандардың кәсіби даярлығын бағалау және біліктілігіне сәйкестігін растау саласындағы мамандар.
3. КС негізінде кәсіпорындарда қызметтің функционалдық үлгілеріне, лауазымына, қызметкерлердің біліктілігін арттыруға, аттестаттауды өткізу, еңбекке ынталандыру жүйесіне ішкі, корпоративті стандарттар және басқалар әзірленуі мүмкін.
4. Осы КС-да төмендегі терминдер мен анықтамалар қолданылады:
1) біліктілік – жұмысшының еңбек қызметінің нақты түрін орындауға кәсіби дайындық дәрежесі;
2) біліктілік деңгейі/біліктілікі деңгейі – атқарылатын жұмыстардың күрделілігі, дербестігі мен жауапкершілігі көрсетілетін қызметкерлердің біліктілігіне (құзыреттілігіне) қойылатын талаптар деңгейі;
3) еңбек мәні - белгілі бір еңбек құралдарының көмегімен өнім жасау мақсатында қызметкерлердің іс-қимылы бағытталған зат;
4) еңбек құралы – қызметкердің еңбек мәнін бастапқы күйден өнімге айналдыру үшін пайдаланатын құралдары;
5) еңбек қызметінің түрі – еңбек функцияларының тұтас жиынтығымен және оларды орындау үшін қажетті құзыреттіліктен құрылған кәсіби қызмет саласындағы құрамдас бөлік;
6) еңбек функциясы – бизнес-процестен анықталатын және оларды еңбек қызметінің нақты түрін шеңберінде орындауды үшін тиісті құзыреттіліктің болуын көздейтін еңбек әрекеттерінің интеграцияланған және тиісінше автономды жиынтығы;
7) кәсіби қызмет саласы – ортақ интеграцияланған негізі (ұқсас және жуық мәндер, объектілер, технологиялар, соның ішінде еңбек құралдары) және еңбек функцияларының ұқсас жиынтығын және оларды орындау үшін құзыреттілікті көздейтін саланың еңбек қызметі түрлерінің жиынтығы;
8) КС – нақты кәсіби қызмет саласындағы еңбек сапасы мен жағдайы, біліктілігі, құзыреттілігі, мазмұны деңгейіне қойылатын талаптарды айқындайтын стандарт;
9) КС бірлігі – осы қызмет түрі үшін тұтас, аяқталған, тиісінше автономды және маңызды болып табылатын нақты еңбек функциясының сипаттамасын тұратын КС құрылымдық элементі;
10) кәсіп – арнайы дайындықтың, жұмыс тәжірибесінің нәтижесінде пайда болған арнайы білімді, епттілікті және практикалық дағдыларды талап ететін және білімі туралы тиісті құжаттармен нақтыланатын адамның еңбек қызметінің негізгі түрі;
11) құзыреттілік – қызметкердің кәсіби қызмете білімін және іскерлігін қолдану қабілеті;
12) лауазым – лауазымдық өкілеттер мен лауазымдық міндеттер шеңбері жүктелген жұмыс берушінің құрылымдық бірлігі;
13) міндет – нақты бір еңбек мәндері мен құралдарын пайдалана отырып еңбек функциясын іске асыруға мен нәтижеге қол жеткізуге байланысты іс-қимыл жиынтығы;
14) сала – шығарылатын өнімнің, өндірісті технологиясының, негізгі қорлар мен жұмыс істейтіндердің кәсіби дағдыларының жалпылығы тән кәсіпорындар мен ұйымдардың жиынтығы;
15) салалық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - СБШ) – салада құпталатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;
16) ұлттық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - ҰБШ) – еңбек нарығында құпталатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;
17) функционалдық карта – әр түрлі кәсіби қызметтер саласының шеңберінде белгіленген, қызметкер орындайтын еңбек функцияларын және еңбек функцияларын мен кәсіби міндеттерінің құрылымдалған сипаттамасы.

2. КС паспорты

5. Экономикалық қызмет түрі (кәсіби қызмет саласы) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жіктеуішісі 03-2007: 10.71 Нан өндірісі; Ұннан жасалған жаңа кондитерлік тағамдар өндірісі; торттар мен тәтті тоқаштар; 10.72 Кептірілген нан мен печенье өндірісі; Ұзақ мерзімді сақталуға арналған кондитерлік тағамдар өндірісі бисквиттер мен печенье, торттар, тәтті тоқаштар; 10.82 Қантты кондитерлік тағамдар өндірісі, какао өндірісі.
6. Экономикалық қызмет түрінің (кәсіби қызмет саласының) негізгі мақсаты: шығарылу қауіпсіздігі мен сапа талаптарына жауап беретін, кондитерлік өнімдерді дайындау.
КС кондитерлік өнімдерін өндіру кәсіби қызметі саласында еңбек мәніне, сапасына, жағдайына және қызметкерлердің біліктілігі мен құзыреттілігіне қойылатын талаптарды белгілейді.
7. Қызмет түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері осы КС-ның 1-қосымшасында келтірілген. Стандарт талаптары қызмет түрлеріне және осы саланың төмендегі кәсіптеріне жатады:
вафель дайындаушы;
халва илеуші;
шоколад дайындаушы;
конфет дайындаушы;
карамель дайындаушы;
мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы;
шәрбат бояушы;
белокты массаны әзірлеуші;
рецепт дайындаушы;
инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы;
жылтыратушы;
ашытқы дайындаушы;
бисквит дайындаушы;
кондитер.

3. Еңбек қызметі (кәсіп) түрлерінің карточкасы

Параграф 1. Вафель дайындаушы

8. СБШ бойынша біліктілік деңгейі –1-3.
9. Лауазымның мүмкін атаулары: вафель дайындаушы.
10. «Вафель дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: вафель дайындаудың технологиялық үрдісін жүргізу.
11. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 2-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
12. Вафель дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
13. Еңбек функцияларын айқындайтын, вафель дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 2-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
14. Вафель дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 2-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
15. Вафель дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 5, 6, 7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 2. Халва илеуші

16. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
17. Лауазымның мүмкін атаулары: алуа илеуші.
18. «Халва илеуші» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: халва илеу үрдісін жүргізу.
19. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 3-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
20. Халва илеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
21. Еңбек функцияларын айқындайтын, халва илеуші орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 3-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
22. Халва илеушінің КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС орындайтын 3-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
23. Халва илеушінің құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 5, 6-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 3. Шоколад дайындаушы

24. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
25. Лауазымның мүмкін атаулары: шоколад дайындаушы.
26. «Шоколад дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: шоколад өндірісінің технологиялық үрдісін жүргізу.
27. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 4-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
28. Шоколад дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 4-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
29. Еңбек функцияларын айқындайтын, шоколад дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 4-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
30. Шоколад дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 4-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
31. Шоколад дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 4-қосымшасының 5, 6, 7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 4. Конфет дайындаушы

32. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
33. Лауазымның мүмкін атаулары: конфет дайындаушы.
34. «Конфет дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: қолмен немесе жартылаймеханизацияланған әдіспен ұлттық тәттілерді және әртүрлі конфет түрін дайындау үрдісін жүргізу.
35. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 5-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
36. Конфет дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 5-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
37. Еңбек функцияларын айқындайтын, конфет дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 5-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
38. Конфет дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 5-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
39. Конфет дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 5-қосымшасының 5,6,7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 5. Карамель дайындаушы

40. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
41. Лауазымның мүмкін атаулары: карамельші, карамель дайындаушы
42. «Карамель дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: әр түрлі карамель дайындау үрдісін жүргізу.
43. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 6-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
44. Карамель дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 6-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
45. Еңбек функцияларын айқындайтын, карамель дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 6-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
46. Карамель дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 6-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
47.Карамель дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 6-қосымшасының 5, 6, 7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 6. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы

48. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
49. Лауазымның мүмкін атаулары: мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы.
50. «Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: әр түрлі карамельдерді дайындау үрдісін жүргізу.
51. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 7-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
52. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 7-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
53. Еңбек функцияларын айқындайтын, мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 7-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
54. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 7-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
55. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 7-қосымшасының 5, 6, 7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 7. Шәрбат бояушы

56. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2.
57. Лауазымның мүмкін атаулары: шәрбат бояушы.
58. «Шәрбат бояушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: белгіленген рецептураларға сәйкес дайын шәрбатқа бояғыш ерітіндісін енгізу.
59. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 8-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
60. Шәрбат бояушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 8-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
61. Еңбек функцияларын айқындайтын, шәрбат бояушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 8-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
62. Шәрбат бояушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 8-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
63. Шәрбат бояушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 8-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілген.

Параграф 8. Белокты массаны әзірлеуші

64. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.
65. Лауазымның мүмкін атаулары: белокты массаны әзірлеуші.
66. «Белокты массаны әзірлеуші» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: белокты массаны дайындаудың технологиялық үрдісін жүргізу.
67. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 9-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
68. Белокты массаны әзірлеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 9-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
69. Еңбек функцияларын айқындайтын, белокты массаны әзірлеуші орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 9-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
70. Белокты массаны әзірлеушінің орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 9-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
71. Белокты массаны әзірлеушінің құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 9-қосымшасының 5,6-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 9. Рецепт дайындаушы

72. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.
73. Лауазымның мүмкін атаулары: рецепт дайындаушы.
74. «Рецепт дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: белгіленген рецептураларға сәйкес шикізаттың алуан түрлерін іріктеу және мөлшерлеу арқылы рецептуралық қоспалар жасау процесін жүргізу.
75. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 10-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
76. Рецепт дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 10-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
77. Еңбек функцияларын айқындайтын, рецепт дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 10-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
78. Рецепт дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 10-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
79. Рецепт дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 10-қосымшасының 5,6-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 10. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы

80. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 3.
81. Лауазымның мүмкін атаулары: инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы.
82. «Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: инвертті шәрбатты дайындау үрдісін жүргізу.
83. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 11-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
84. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 11-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
85. Еңбек функцияларын айқындайтын, инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 11-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
86. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 11-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
87. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 11-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілген.

Параграф 11. Безендіруші

88. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
89. Лауазымның мүмкін атаулары: безендіруші.
90. «Безендіруші» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: безендіру үрдісін жүргізу.
91. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 12-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
92. Безендірушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 12-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
93. Еңбек функцияларын айқындайтын, безендіруші орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 12-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
94. Безендірушінің орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 12-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
95. Безендірушінің құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 12-қосымшасының 5,6,7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 12. Ашытқы дайындаушы

96. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.
97. Лауазымның мүмкін атаулары: ашытқы дайындаушы.
98. «Ашытқы дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: ашытқы дайындау үрдісін жүргізу.
99. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 13-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
100. Ашытқы дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 13-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
101. Еңбек функцияларын айқындайтын, ашытқы дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 13-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
102. Ашытқы дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 13-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
103. Ашытқы дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 13-қосымшасының 5,6-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 13. Бисквит дайындаушы

104. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-3.
105. Лауазымның мүмкін атаулары: бисквит дайындаушы.
106. «Бисквит дайындаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: бисквит дайындау үрдісін жүргізу.
107. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 14-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
108. Бисквит дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 14-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
109. Еңбек функцияларын айқындайтын, бисквит дайындаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 14-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
110. Бисквит дайындаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 14-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
111. Бисквит дайындаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 14-қосымшасының 5,6,7-кестелерінде көрсетілген.

Параграф 14. Кондитер

112. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 1-4.
113. Лауазымның мүмкін атаулары: кондитер.
114. «Кондитер» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: кондитер өнімдерінің үрдісін жүргізу.
115. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 15-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
116. Кондитердің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 15-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
117. Еңбек функцияларын айқындайтын, кондитер орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 15-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
118. Кондитердің орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 15-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
119. Кондитердің құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 15-қосымшасының 5,6,7,8-кестелерінде көрсетілген.

4. КС әзірлеушілері

120. КС әзірлеушісі Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі болып табылады.
121. Келісу парағы, КС сараптамасы мен тіркелуі осы КС 16 - қосымшасында көрсетілген.

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 1-қосымшасы

Қызмет түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері

№ р/с	Қызмет түрі атауы	Еңбек нарығы тенденцияларын есепке алғандағы кәсіп атауы	01-2005 Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуішісіне сәйкес кәсіптер атауы	СБШ біліктілік деңгейлері
1.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Вафель дайындаушы	Вафель дайындаушы	1-3
2.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Халва илеуші	Халва илеуші	1-3
3.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Шоколад дайындаушы	Шоколад дайындаушы	1-3
4.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Конфет дайындаушы	Конфет дайындаушы	1-3
5.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Карамель дайындаушы	Карамель дайындаушы	1-3
6.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы	Мармеладшы-пастилашы	1-3
7.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Шәрбат бояушы	Шәрбат бояушы	2
8.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Белокты массаны әзірлеуші	Белокты массаны әзірлеуші	2-3
9.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Рецепт дайындаушы	Рецепт дайындаушы	2-3
10.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы	Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы	3
11.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Жылтыратушы	Жылтыратушы	1-3
12.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Ашытқы дайындаушы	Ашытқы дайындаушы	2-3
13.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Бисквит дайындаушы	Бисквит дайындаушы	1-3
14.	Кондитер өнеркәсібі бойынша қызмет	Кондитер	Кондитер	1-4

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 2-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 Вафель дайындаушы (кондитер өндірісінде)
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Вафель дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-4

2-кесте. Вафель дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитер өнеркәсібі және фабрикалар	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жарақат алу қауіпі	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білім немесе техникалық және кәсібі білім бар болған жағдайда (білім беру ұйымының базасында бір жылдық кәсіби дайындық бағдарламасы бойынша курстар немесе мекемеде оқу) практикалық тәжірибе	Талап етілмейді

3-кесте. Вафель дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Салманы дайындау үрдісін бақылау, салманың дайындығын және сапасын анықтау; қалыпты вафлилерге салманы құю; вафлилерді жабыстыру және кесіп алу, вафельді қабаттарды тасымалдағыштан алу және бір қатарға қою
2	Вафельді қабаттарға салманы жағу және оларды машина мен қолмен жабыстыру; салманы машина бункеріне салу; машина жанышқылары арасынан вафельді қабаттарды беру
3	Ағынды-механизацияланған желіде әр түрлі салмалы, бір үлгілі вафлилерді дайындаудың технологиялық үрдісін жүргізу; жаққыш машинанын жұмысын реттеу, салма қабатының жуандыған орнату; суыту камераларындағы вафельді қабаттарын суыту температурасының тәртібін қадағалау

4-кесте. Вафель дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Вафли, салмалы вафли	Ағынды-механизацияланған желі	1-1) Салманы дайындау үрдісін бақылау, салманың дайындығын және сапасын анықтау
			1-2) вафельді қабаттарды тасымалдағыштан алу және бір қатарға қою
2	Вафельді қалыптар, салма	Қол еңбегі, ағынды-механизацияланған желі	2-1) Вафельді қабаттарға салманы жағу және оларды машина мен қолмен жабыстыру, 2-2) машина жанышқылары арасынан вафельді қабаттарды беру
3	Вафельді қалыптар, салмалы вафли	Ағынды-механизацияланған желі, суыту камерасы	3-1) Ағынды-механизацияланған желіде әр түрлі салмалы, бір үлгілі вафлилерді дайындаудың технологиялық үрдісін жүргізу
			3-2) суыту камераларындағы вафельді қабаттарын суыту температурасының тәртібін қадағалау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі вафель дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Салманы қалыпты вафлилерге құю кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Денсаулықты қорғау және қауіпсіздік техникасы талаптарының ережелері мен нормаларын қолдану және де салманы қалыпты вафлилерге құю кезінде міндеттерін қоладну	Жұмыс орнында немесе нұқаулық үдерісінде алынған жалпы негізгі білім
1-2)	Вафельді қабаттарды тасымалдағыштан алу және бір катарға қою кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Вафельді қабаттарды тасымалдағыштан алу және бір катарға қою кезінде шағын дағдылар көлемін қолдану	Ауылшаруашылығы саласында белгілі іс – әрекеттерінде қолданылатын қарапайым құралдар мен жабдықтардың базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі вафель дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Салманы қалыпты вафлилерге құю кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Денсаулықты қорғау және қауіпсіздік техникасы талаптарының ережелері мен нормаларын қолдану және де салманы қалыпты вафлилерге құю кезінде міндеттерін қоладну	Жұмыс орнында немесе нұқаулық үдерісінде алынған жалпы негізгі білім
1-2)	Вафельді қабаттарды тасымалдағыштан алу және бір катарға қою кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Вафельді қабаттарды тасымалдағыштан алу және бір катарға қою кезінде шағын дағдылар көлемін қолдану	Ауылшаруашылығы саласында белгілі іс – әрекеттерінде қолданылатын қарапайым құралдар мен жабдықтардың базалық білімі
2-1)	Вафельді қолмен және машинамен дайындаған кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Денсаулықты қорғау және қауіпсіздік техникасы талаптарының ережелері мен нормаларын қолдану және де вафлилерді қолмен және машинамен дайындаудың технологиялық үрдісінде қоладну	Вафлилерді дайындау барысында негізгі және қарапайым құралдарды, жабдықтардың базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі вафель дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-2)	Машина жанышқылары арасынан вафельді қабаттарды беру шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасының жауапкершілігі	Машина жанышқылары арасынан вафельді қабаттарды беру кезінде стандартты практикалық тапсырмаларды шешу және қойылған нәтижелер жетістігі	Кәсібі дайындық барысында алған білім
3-1)	Тікелей басшылық пен (немесе) өзіндік танымдылық және негізгі практикалық дағдылардың қоладануымен практикалық стандартты тапсырмаларды шешу	Вафли дайындаудың технологиялық үдерісіне сәйкес тапсырылған түзету іс-әрекеттері мен алгоритм құрылымының әдісін таңдау	Осы сала жұмысы барысында, негізгі және қарапайым құралдарды, жабдықтарды, жұмыс үрдістерінің рәсімдерін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 3-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Халва илеуші»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Халва илеуші
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
3	4

2-кесте. Халва илеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Алдыңғы позицияларда тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Халва илеуші орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Біліктілігі жоғары халва араластырушының басшылығымен халваны илеу операциясын орындау, тостағандарды халва массасымен толтыру, тостағандарды өлшеп орау үшін дайын халваны беру
2	Халваны қолмен және машинамен араластыру үрдісін жүргізу, карамель массасы мен ақуыз массасының қоспасын араластыру үрдісін реттеу
3	Қоспаны араластыру үрдісі кезінде карамель масасының жібін үздіксіз алуды және консистенциясы бірқалыпты және қабатты талшықты құрылымды алуды қамтамасыз ету, халваны өлшеп орауға беру

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Халваға арналған шикізат, халвалық масса	Тостағандар, орау материалдары	1-1) халваны илеу операциясын орындау, тостағандарды халва массасымен толтыру, тостағандарды өлшеп орау үшін дайын алауны беру
2	Күнжіт, күнбағыс, жержаңғақ майлы, Күнбағыс тұқымдарының дәні, сірне ұсақталған тұқымдарының массасы	Халваны араластыруға арналған құрылғы, халваны қалыпқа келтіретін жабдық	2-1) Машина механикалық араластыру кезінде қосу және тоқтату, тексеру және оның жұмысын қадағалау
			2-2) Тостағанға ақуыз массасын салу, оларды арбаға орнату
3	Карамель массасы, көбік шығарушы, үлкен және қаңылтыр қазандар, гофрленген карторнан және фанерадан жасалған жәшіктер	Халваны дайындауға арналған пісіру аппараты, халваны дайындауда арналы – механикаланған желілер	3-1) Халваның қажетті құрылымын алу үшін бірнеше рет бұлғанған карамель массасын қосып қоспаны араластыру, халваны өлшеп орау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі халва илеушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Функционалдық міндет шеңберінде белгіленген нәтижеге өздігінен қол жеткізу үшін уақытты, қажетті қорды анықтау және бағалау жауапкершілігі	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Функционалдық тапсырмаларды шешу кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік
2-1)	Тікелей басшылық бақылауымен қажетті тапсырмаларды орындауды түсіну, тапсырма алдына қойылған нәтиже жетістігін түсіну жауапкершілігі	Құрылымдық, қарапайым тапсырмаларды шешу және аяқтау үшін уақыты мен себебін анықтау, мәселесін қою; нақты іс-әрекет шеңберінде тікелей басшылықпен қойылған нәтижелерге жете алу	Осы сала жұмысы барысында, негізгі және қарапайым құралдарды, жабдықтардың базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі халва илеушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-2)	Функционалдық міндет шеңберінде белгіленген нәтижеге өздігінен қол жеткізу үшін уақытты, қажетті қорды анықтау және бағалау үшін жауап береді	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау; Жұмысты жоспарымен салыстыру, нәтиженің болжамды жетістігін қамтамасыз ету және алынған нәтижені сапа нормаларымен салыстыру	Халвасы бар табақшалардың, илеу үшін механизациялау машиналарының пайдалану ережелері мен құрылымын білу
3-1)	Жұмыс үдерісінің жоспарына кіретін орындаушылық іс-әрекетті түсіну; кәсіби іс-әрекеттің нормадан ауытқуы жағдайында үдерісті жақсарту үшін пікірлерді ұсыну	Практикалық өтілім және білімі негізінде әрекет ету, алуа дайындауда қарапайым өндірістік жағдайларда өзін-өзі бағалау, өздігінен шешім қабылдау, өздігінен ұйымдастыру және түзету дағдыларын көрсету	Техникалық қызмет көрсету, орналастыру, материалдар мен жабдықтардың сақталуы мен қоймаға қою үдерісінің қолдану негіздерін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 4-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	8274 «Шоколадшы»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Шоколад дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-5

2-кесте. Шоколад дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Шоколад дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Шоколадты қолмен қалыптау үшін шоколад массаын дайындау, фигуралы немесе қарапайым қалыптарға шоколад массасын құю; қалыптарды суытыдан кейін шоколадты іріктеу, шоколадты фигураларды жабыстыру; шоколадты тасымалдаушыдан түсіру, шоколадтарды ыдыстарға салу; шоколадтың күрделі плиткалы түрлерін, мәнерлі шоколадтың және салындысы бар шоколад өнімдерін қолдан даярлау, шоколад ағымын қажетті қоюлыққа дейін жеткізу, какао майын қосу, шоколадты араластыру; шоколадты суыту үдерісін бақылау, шоколадты қозғалту, даналы шоколадтардың салмағын қадағалау, шоколад пен салманың қатынасы; шоколад пен салманың қатынасын, қойылған салмағын, дана заттарының қалыпы мен көлемін, бос фигураларды, суыту шкафтарының температурасын реттеуді қамтамасыз ету; шоколад массы ағымының технологиялық үдерісін жүргізу және фигуралы шоколадтарды, агрегатты-автоматтарда қалыпталатын түрлі салмалы шоколадтарды дайындау; шоколад қабықшасын дайындау, оның қалыпты механизмде салмамен толық толтыру, шоколадты бос фигураларды қалыптау удерістерін бақылау
2	Шоколад массасы консистенциясы мен температурасын реттеу, құю автоматының бункерін шоколадты массамен толтыру; автоматты іске қосу және тоқтату, құю автоматтары қалыптарында жиектердің апаруын реттеу; автомат механизмдері мен өңдеу бөлімдері жұмыстарының тетіктерін жөндеу және ескерту, плиткалы қалыптардың дұрыс тәртібінен ауытқуы, қалыпты шоколадтар және шоколад бұйымдары; шоколад массасының ағу үрдісінің технологиясын жүргізу және пультті басқармалы агрегатты-автоматты қалыпта шоколадты дайындау; шоколад түріне байланысты машиналардағы шоколад массасының тұтқырлығын және температураны реттеу, бақылау, формалардың құю шұңғымаларына дұрыс жіберілуін бақылау, шоколад плиткасының орау машинасына жіберілуін бақылау
3	Рецепті, технологиялық тәртіпті, қалыптардың сапасын, даналы шоколад салмағын бақылау; ағымдық машиналарды және шоколадты қалыптау автоматтарын жұмысқа дайындау және қызмет көрсету; тоңазытқыш шкафтардағы температураны, шайқау үстелінің жұмысын реттеу, илеу және сақтау машиналарының жұмысын реттеу және техникалық жағдайын бақылау, шоколадты қалыптаушы агрегат-автоматтың және жеделдету құрылғысының жұмысын реттеу және техникалық жағдайын бақылау
4	Технологияға сәйкес жеке тасымалды және қозғалмалы механикалық, пневматикалық, гидравликалық және электр өлшеу аспаптарының көмегімен стендттерде ауыл шаруашылық машиналары, құрал-жабдығы, комбайндар мен тракторларының қарапайым және күрделі механизмдері мен тораптарын зерттеу

4-кесте. Шоколад дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Шоколад, шоколад массасы, салмалар	Қалыптар, тасымалдағыш, ыдыс, формалау агрегаты-автомат, формалау механизмдері, құю автоматы, желдету машиналары, бақылау – өлшеу аспаптары	1-1) Шоколадты қалыптау және дайындау
			1-2) шоколад пен салма қатынасын бақылау
2	Шоколадты қалыптау және дайындау жабдығы, шоколад массасы	Құрал-жабдықтар, құю автоматы	2-1) Жұмыс жабдықтарының тетіктерін жою және ескерту
			2-2) Шоколад массасының консистенциясы мен температурасын реттеу
3	Шоколад, шоколадты қалыптау және дайындау жабдығы, шоколад массасы	Таразы, бақылау – өлшеу аспаптары, құрал-жабдықтар	3-1) Рецепті, технологиялық тәртіпті шоколад бұйымдарының сапасын, шоколад салмағын бақылау
			3-2) Жұмысты реттеу, жабдықтардың техникалық жағдайын бақылау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі шоколад дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Шоколадты дайындауда ережелер мен нормаларды, қарапайым қауіпсіздік шараларын сақтаудың жеке жауапкершілігі	Шоколадты дайындауда қарапайым тапсырмаларды шешу дағдылары	Еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерін білу
1-2)	Шоколад дайындаушы қажетті тапсырмаларды орындауын түсіну, нәтиже жетістігінің жауапкершілігі	Жұмыс жағдайынын шарттарына сай іс-әрекеттерді түзете білу, мәселесін шешу, себебін анықтау	Негізгі және қарапайым құралдарды, жабдықтардың базалық білімі; Еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерін білу

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі шоколад дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Шоколад дайындаушының стандартты практикалық тапсырмаларды шешу, нәтиже жетістігінің жауапкершілігі	Шоколад массасы консистенциясы мен температурасын реттеу кезінде алгоритм бойынша берілген тапсырманың әдістерін таңдай білу	Негізгі және қарапайым құралдарды, жабдықтарды, жұмыс үрдістерінің рәсімдерін білу
2-2)	Шоколад дайындаушының жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына қоршаған ортаны сақтаудың жауапкершілік	Шоколадты таразыға тартуда күрделі есем тапсырмаларды шешу үшін танымдылық дағдылары	Жұмыс орнында кәсіби дайындық үдерісінде алынған білім

7-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі шоколад дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
3-1)	Шоколад дайындаушының функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Еңбек үдерісінің нәтижесін жоспарлау, бағалауда өзіндік дағдылары	Өзіндік дайындалу үдерісі кезінде алынған тәжірибеге бағытталған білім, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
3-2)	Шоколад дайындаушының ұмыс үдерісінің жоспарына кіретін орындаушылық іс-әрекетті түсіну	Қарапайым өндірістік жағдайларда өзін-өзі бағалау, өздігінен шешім қабылдау, өздігінен ұйымдастыру және түзету дағдыларын көрсету	Техникалық қызмет көрсету, орналастыру, материалдар мен жабдықтардың сақталуы мен қоймаға қою үдерісінің қолдану негіздерін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 5-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Конфетші»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Конфет дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-5

2-кесте. Конфет дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Конфет дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Тұрғызғаннан кейін крахмалдан конфет қаңқасын жасау, тазартылған қаңқаларды таразыға қарай әкелу, дайын өнімді тасымалдағыштан алу, жылдам кідірісі бар ағынды-механикалық желідегі камераға кірген кезде науалардың орнын қадағалау
2	Біліктілігі жоғары конфет дайындаушысының бақылауымен конфеттердің түрлі түрлері мен ұлттық тәттілерді жартылай механикалық және қол әдістерімен дайындау үдерісін жүргізу, конфет батондарын басатын немесе өзге форма беретін агрегаттарында прес-стеу, пресстердің оймыштарын конфет массаларымен толтыру, престерді іске қосу және тоқтату, олардың жұмысын реттеу
3	Жағу транспортерында бір қабатты конфеттер мен конфет-вафельді пласттарды дайындау үдерісін жүргізу, түрлі сироптарды пісіру, суыту және бұлғау, температуралау, араластыру және конфет массаларын хош иістендіру
4	Конфет-құю машиналардың жұмысын реттеу, бункерді толтыруды бақылау, жүктеме оймыштағы конфет массасының температурасы, құю басының жұмысы және конфет қаңқаларын дайындау, крахмалды беретін тетігінің жұмысы; конфеттер корпусының деформациясының, жұмыс барысында қызмет көрсететін жабдықтардың бұзушылықтарын себептерін анықтау және оларды жою, корпустар салмағын стандартқа сәйкестігін бақылау, конфеттерді жылдам кідірісі бар ағынды-механикалық желіде дайындау үдерісін жүргізу
5	Сынамаларды іріктеу және конфет массаларын ылғалдыққа бақылау, тоңазытқыш камерасындағы температуралық режимге бақылау жүргізу, ағынды кешенді-механизацияланған желілерде престеу әдісімен пралин және помадалық конфеттерді дайындау үдерісін жүргізу; қантты еріту және конфет массасын дайындау үдерісін бақылауыш-өлшеу құрылғыларының көрсеткіштері бойынша реттеу, ағынды кешенді-механизацияланған желілерінің техникалық жай-күйін бақылау және қызмет көрсетілетін жабдықтың үздіксіз және синхронды жұмысын қамтамасыз ету

4-кесте. Конфет дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Конфет қаңқасы, дайын өнім	Конфет корпустары бар науаларды бөлуге арналған құрылғы, жұмсақ резинадан жасалған форма, конфет массалары тасымалдағыштар, камера, ағынды-механикалық желілер	1-1) Тұрғызғаннан кейін крахмалдан конфет қаңқасын жасау, тазартылған қаңқаларды таразыға қарай әкелу
			1-2) дайын өнімді тасымалдағыштан алу, жылдам кідірісі бар ағынды-механикалық желідегі камераға кірген кезде науалардың орнын қадағалау
2	Ұлттық тәттілер, түрлі конфеттер, пресстер, конфет массасы	Жартылай механизацияланған жабдық, пресстер оймыштары, реттеуге арналған пульт	2-1) Біліктілігі жоғары конфет дайындаушысының бақылауымен конфеттердің түрлі түрлері мен ұлттық тәттілерді жартылай механикалық және қол әдістерімен дайындау үдерісін жүргізу, конфет батондарын басатын немесе өзге форма беретін агрегаттарында пресстеу, пресстердің оймыштарын конфет массаларымен толтыру, престерді іске қосу және тоқтату, олардың жұмысын реттеу
3	Конфеттер, конфет массалары, сироптар	Тасымалдағыштар, вафельді қабаттар, суыту жабдықтары, хош иісті заттар	3-1) Жағу транспортерында бір қабатты конфеттер мен конфет-вафельді пласттарды дайындау үдерісін жүргізу, түрлі сироптарды пісіру, суыту және бұлғау, температуралау, араластыру және конфет массаларын хош иістендіру
4	Крахмал, конфеттер	Механизацияланған агрегат, қызмет көрсету жабдығы	4-1) Конфет-құю машиналарының жұмысын реттеу, бункерді толтыруды бақылау, жүктеме оймыштағы конфет массасының температурасы, құю басының жұмысы және конфет қаңқаларын дайындау, крахмалды беретін тетігінің жұмысы
			4-2) Жұмыс барысында қызмет көрсететін жабдықтардың бұзушылықтарын себептерін анықтау және оларды жою, корпустар салмағын стандартқа сәйкестігін бақылау
5	Конфет массалары, қант	Суыту камерасы, ағынды-механикалық желілер, ерітуге арналған құралдар	5-1) Отбирать пробы и анализ конфетных масс на влажность, наблюдать за температурным режимом в холодильной камере
			5-2) қантты еріту және конфет массасын дайындау үдерісін бақылауыш-өлшеу құрылғыларының көрсеткіштері бойынша реттеу, ағынды кешенді-механизацияланған желілерінің техникалық жай-күйін бақылау және қызмет көрсетілетін жабдықтың үздіксіз және синхронды жұмысын қамтамасыз ету

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі конфет дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Функционалдық тапсырмаларды орындау кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Ауылшаруашылығы қызметі саласында, белгілі практикалық нақты қарапайым тапсырмаларды орындауда негізгі дағдылардың шектеулі көлемін пайдалана алады	Жұмыс орнында оқу немесе нұсқаулық үдерісте алынған ауылшаруашылығы саласының нақты бір құрылымының еңбек заттары жөніндегі білімі
1-2)	Тапсырманың орындалуы тікелей жетекшілікте және басқарушылықта болуын түсіну	Жұмыс жағдайынын шарттарына сай іс-әрекеттерді түзете білу, мәселесін шешу, себебін анықтау	Осы қызмет саласында қолданылатын негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың базалық білімі
2-1)	Тапсырма алдына қойылған нәтиже жетістігін түсіну жауапкершілігі	Ауылшаруашылығы қызметі саласында нақты қарапайым тапсырмаларды орындауда негізгі дағдылардың шектеулі көлемін пайдалана алады	Жұмыс орнында кондитер өнеркәсібі саласында нұсқаулық үдерісте алынған еңбек заттары жөніндегі жалпы білімі
2-3)	Тапсырманың орындалуы тікелей жетекшілікте және басқарушылықта болуын түсіну	Техника қауіпсіздігі мен денсаулықты қорғау талаптарының ережелері мен нормаларын білу және таңдаулы тапсырмаларға қатысты міндеттері	Конфет дайындауда қолданылатын негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі конфет дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
4-1)	Стандартты және бір текті практикалық міндеттерді негізгі практикалық және танымдық дағдыларды пайдалана отырып, өздігінен және (немесе) тікелей басшылықпен шешу	Стандартты және біртекті практикалық тапсырмаларды шешу және қойылған нәтиже жетістігі	Кәсіби дайындық үдерісі барысында алынған білім
4-2)	Кондитер өнеркәсібі саласында тапсырманы шешу шеңберінде жұмыс нәтижесі сапасының жауапкершілігі	Жұмыс жағдайы шарттарына сәйкес алгоритм бойынша берілген тапсырманың әдістерін таңдай білу және түзету	Кондитер өнеркәсібі жұмысы үдерісінде қолданылатын негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың білімі

7-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі конфет дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
5-1)	Функционалдық міндет шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Конфет дайындау кезінде алынған тәжірибеге бағытталған білім, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
5-2)	Жұмыс үдерісінің жоспарына кіретін орындаушылық іс-әрекетті түсіну	Практикалық өтілім және білімі негізінде, іс-әрекеттен алынған нәтижелерді түзетудің әдістерін таңдау	Еңбек қызметінде техникалық қызмет көрсету, орналастыру, материалдар мен жабдықтардың сақталуы мен қоймаға қою үдерісінің қолдану негіздерін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 6-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Карамельші»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Карамель дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-5

2-кесте. Карамель дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсібі дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Карамель дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	
1	Штамптау және кесу машиналарына қызмет көрсету жөніндегі түрлі операцияларды жасау, карамель массасына бояғыштары, қышқылдарды және эссенциясыны енгізу, массаны араластыру және жасауға беру
2	Қосарланған немесе қою салмасы бар карамельді өңдеуге арналған карамель массасын қолмен иілеу, өңдеу, суыту, карамель массасын үстелдерде реттеу; салма ағынын реттеу және карамель батонын ресімдеу, батонды калибрлеу-созу тетігі арқылы жгут етіп созу және оны карамельді қалыптастыратын агрегатқа беру, карамельді қалыптастыратын агрегатта мұз конфетін дайындаудың технологиялық үдерісін жүргізу
3	Мұз конфетін ағынды-механизацияланған желіде дайындау кезінде бақылау және пісіру, хош иістендіру, карамель массасын суыту, ораудың сапасын тексеру және жасалған карамельді қаптау үдерістерін реттеу
4	Салмаларды температуралау және механикалық әдіспен немесе қолмен салма толтырғышына әкелу, карамель батонына салма толтырғышының түтігі арқылы салманы енгізу; қосарланған қою салмалары бар карамельді өндірген кезде – карамельді «конвертті» дайындау, оны салмамен толтыру, конвертті жабу және созу; машина және агрегат жұмысын тексеру және реттеу

(Жалғасы 15-бетте).

(Жалғасы. Басы 14-бетте).

4-кесте. Карамель дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Штамплау және кескіш машиналар, суытылған карамель, карамельді массалар, бояғыштар, қышқылдар мен эссенциялар	Жабдықтарды жөндеуге арналған құралдар, проминалды тасымалдағыш, тарту машинасы	1-1) Штамплау және кескіш машиналарға қызмет көрсету
			1-2) Карамель массасына бояғыштар, қышқылдар мен эссенциялар енгізу және араластыру
2	Карамель массалары, батондар	Қолды жұмыс, карамель қалыптастыратын агрегат	2-1) Қосарланған немесе қою салмасы бар карамельді бөлу
			2-2) батонды калибрлеу-созу тетігі арқылы жгут етіп созу және оны карамельді қалыптастыратын агрегатқа беру
3	Карамель массалары, карамель	Ағымды-механизацияланған желі, жұмыс киімі, қолды жұмыс, қолғап	3-1) Карамель массасын илеу, бөлу және салқындату режимін реттеу
			3-2) Қалыпталған карамельді орау және өлшеп-орау сапасын тексеру
4	Карамель массалары, пісіру аспабы, дозатор, салқындатқыш құрылғылар, проминалды, жаймалау-салындылы және ысытатын машиналар, қалыптастыратын агрегат, жылтыратуға арналған аспап, өлшеп-орау автоматы, орау машиналары мен тасымалдағыштар	Үздіксіз жаймалау-салындылы және ысыту үшін агрегат, қолды жұмыс, қолғап, жабдықтарды жөндеу және тексері үшін құралдар	4-1) Салындыларды ысыту және механизацияланған тәсілмен немесе қолмен салынды толтырғышқа жіберу, «конвертті» қабығы мен қалыптау процесінің сатысына байланысты өзгерту, барлық пайдаланылатын жабдықтарды бақылау, реттеу және олардың ақаусыз жұмыс істеуін тексеру

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі карамель дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Функционалдық тапсырмаларды орындау кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Танымал жағдайда стандартты практикалық ауылшаруашылығы қызметі саласында қарапайым тапсырмаларды орындау үшін база-лық дағдылардың шектеулі көлемін пайдалана алады	Жұмыс орнында оқу немесе нұскаулық үдерісте алынған ауылшаруашылығы саласының нақты бір құрылымының еңбек заттары жөніндегі білімі
1-2)	Қажетті тапсырмаларды тікелей басшылық бақылауында шешуді түсіну	Ауылшаруашылығы қызметінің жұмыс жағдайының шарттарына сай іс-әрекеттерді түзете білу	Карамель дайындауда қолданылатын негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі карамель дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Практикалық міндеттерді негізгі практикалық және танымдық дағдыларды пайдалана отырып, өздігінен және (немесе) тікелей басшылықпен шешу	Карамель дайындаушының практикалық тапсырмаларды шешу және қойылған нәтиже жетістігі	Өздігінен жұмыс орнында алынған білім
2-2)	Карамель дайындауда анықталған тапсырма шеңберінде жұмыстың сапасы мен нәтижесінің жауапкершілігі	Жұмыс жағдайы шарттарына сәйкес алгоритм бойынша берілген тапсырманың әдістерін таңдай білу және түзету	Жұмыс орнында оқу немесе нұскаулық үдерісте алынған ауылшаруашылығы саласының нақты бір құрылымының еңбек заттары жөніндегі білімі
3-1	Барлық пайдаланылатын жабдықтарды бақылау, реттеу және олардың ақаусыз жұмыс істеуін тексеруде практикалық және танымдылық дағдыларын қолана отырып стандарттық, практикалық тапсырмаларды шешу	Стандартты тапсырмаларды шешу дағдылары және қойылған нәтиже жетістігі	Кондитер өнеркәсібі жұмысы үдерісінде қолданылатын негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың негізгі білімі

7-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі карамель дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
3-2)	Карамель дайындаушының функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Стандартты тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған білім, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
4-1)	Жұмыс үдерісінің жоспарына кіретін орындаушылық іс-әрекетті түсіну; кәсіби іс-әрекеттің нормадан ауытқуы жағдайында үдерісті жақсарту үшін пікірлерді ұсыну	Практикалық өтілім және білімі негізінде әрекет ету және алынған нәтижелерді түзету	Еңбек қызметінде техникалық қызмет көрсету, орналастыру, материалдар мен жабдықтардың сақталуы мен қоймаға қою үдерісінің қолдану негіздерін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 7-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Мармеладшы-пастилашы»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өндірісі»
БТБА бойынша кәсібі	Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-5

2-кесте. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Агрегаттардың түрлі типтерінің бункеріне мармелад массасын құю. Құю машинасын іске қосу және тоқтату. Мармеладты құю, сығымдау және іріктеу процестерін іріктеу. Үш қабатты мармелад дайындау кезінде желе массасын ысыту, хош иістендіру, қышқылдату және бояу; массаның дайындығын тексеру; әрбір қабаттың желелену дәрежесін айқындау
2	Құю механизмдерінің жұмысын реттеу. Дайын мармелад қабаттарын кесуге жіберу. Лотоктарды пастила құю машинасының тізбекті тасымалдағышына орнату, оларды пастила массасымен толтыру. Пастила массасы қабаттары қалыңдығының тегіс болуын қамтамасыз ету
3	Дайын өнім бар лотоктарды вибрациялық машинаға жіберу. Сығымдағыш машинада зефирді сығымдау, машина бункерін зефир массасымен толтыру. Сығымдағыш машинаны іске қосу және тоқтату. Лотоктардың қозғалысын және зефирге сығымдау сапасын бақылау. Зефирдің сығымдалған жарты бөліктері бар лотоктарды алу және оларды арбашықтарға орналастыру. Сығымдағыш қаптарды зефир массасымен толтыру және тақтайларда зефирді қолмен сығымдау. Зефирді ағын-механизацияланған желіге желімдеу
4	Зефир мен пастилаға арналған пісіру аппаратары мен үздіксіз жұмыс істейтін былғау-араластыру агрегаттарының, мармелад және пастила құятын агрегаттардың, тоннелді типтегі механизацияланған кептіргіштердің, пастила мен зефирді қораптарға орау автоматтарының, кесу машиналарының техникалық жай-күйі мен жұмысын бақылау

4-кесте. Мармелад-пастила өнімдерін дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Агрегат түрлерін құятын бункерлер, желе массасы	Мармелад құятын агрегат, қолды жұмыс, қолғап	1-1) Агрегаттардың түрлі типтерінің бункеріне мармелад массасын құю
			1-2) Үш қаттамалы мармеладты жасау кезінде желе массаларын темперлеу, хошиістендіру, қышқылдату және бояу
2	Мармелад пластары, пастила массасы салынған лотоктар	Қолды жұмыс, пастилақұятын машина, жұмыс киімі	2-1) Дайын мармелад пласталарын кесуге беру
			2-2) Пастила құятын машиналардың тізбекті тасымалдағышына лотоктарды орнату, оларға пастила массасын толтыру. Пастила массасының бірқалыпты қалыңдығын қамтамасыз ету
3	Зефир, сығымдалған жарты зефир салынған лотоктар, пісіру аппараттары және зефир мен пастилаға арналған үздіксіз жұмыс істейтін былғағыш-араластырғыш агрегаттар, мармелад-пастила құятын агрегаттар	Сығымдағыш машина, бункер, қолды жұмыс, қолғап, басқару пульті	3-1) Сығымдағыш машинада зефирді сығымдау, машина бункерін зефир массасымен толтыру
			3-2) Сығымдалған жарты зефир салынған лотоктарды түсіру және оларды арбаларға орналастыру; Жабдықтардың барлық түрлерінің техникалық жай-күйін және жұмысын бақылау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Функционалдық тапсырмаларды орындау кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Танымал жағдайда стандартты практикалық тапсырмаларды орындау; Кондитер өндірісінде жабдықтармен жұмыс істеген кезде қарапайым тапсырмаларды орындау үшін базалық дағдылардың шектеулі көлемін пайдалана алады	Жұмыс орнында оқу немесе нұскаулық үдерісте алынған кондитер өндірісі саласының нақты бір құрылымының еңбек заттары жөніндегі білімі
1-2)	Тапсырманы тікелей бақылау және (немесе) біреудің басшылық етуімен орындау қажеттігін түсіну	Кондитер өндірісінде жұмыс жағдайының шарттарына сәйкес өз қимылдарын түзете алу	Кондитер өнеркәсібі жұмысы үдерісінде қолданылатын негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың негізгі базалық білімі, олардың қолданыс саласы

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Тікелей басшылықтын бақылауымен негізгі өзіндік дағдыларды қолдана отырып стандартты практикалық тапсырмаларды шешу	Стандартты және біртекті практикалық тапсырмаларды шешу, нәтижеге қойылған жетістігі	Кәсіби дайындық үдерісінде алынған білім
2-2)	Осы сала бойынша нақты тапсырма шеңберінде жұмыс сапасының және нәтижесінің жауапкершілігі	Жұмыс жағдайы шарттарына сәйкес алгоритм бойынша берілген тапсырманың әдістерін таңдай білу және түзету	Негізгі және қарапайым құралдарды, жабдықтарды, жұмыс үрдістерінің рәсімдерін білу

7-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі мармелад-пастила өнімдерін дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
3-1)	Функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Кондитер өнеркәсібінде өзіндік кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған білім, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
3-2)	Функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Кондитер өнеркәсібінде өзіндік кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған білім, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 8-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Шәрбат бояушы»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Шәрбат бояушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2

2-кесте. Шәрбат бояушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді

3-кесте. Шәрбат бояушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Дайын түссіз шәрбатты жұмыс орнына тасымалдау
2	Рецептураға сәйкес түрлі бояғыштардың ерітінділерін дайындау, белгіленген рецептураларға сәйкес дайын шәрбатқа бояғыш ерітіндісін енгізу, шәрбатты түрлі бояғыштармен бояу; Шәрбаттың біркелкі боялуын бақылау

4-кесте. Шәрбат бояушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Мөлдір шәрбат құйылған ыдыс	Тасымалдауға арналған арба	1-1) Мөлдір шәрбатты жұмыс орнына тасымалдау, Рецептураға сәйкес әр түрлі бояғыштардың ерітінділерін дайындау
2	Бояғыштар ерітінділері, мөлдір шәрбат, шәрбәт	Қолды жұмыс, қлғап, палитра для разведения (құрғақ бояғыштар), бояғыштар, жұмыс киімі, бақылағыш	2-1) Дайын шәрбатқа бояғыш ерітіндісін қосу, шәрбатты бояу, Шәрбаттың бірқалыпты боялуын қадағалау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі шәрбат бояушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Шәрбәт бояушының ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларының сақталуына жеке жауапкершілік	Қарапайым тапсырмаларды орындау үшін базалық дағдылар	Шәрбәт бояушының еңбек жөніндегі техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
2-1)	Шәрбәт бояушының қажетті тапсырманың орындалуын түсіну, нәтиже жетістігінің жауапкершілігі	Жұмыс жағдайынын шарттарына сай іс-әрекеттерді түзете білу, мәселесін шешу, себебін анықтау	Техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау біліктілігі

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 9-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Белокты массаны дайындаушы»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өндірісі»
БТБА бойынша кәсібі	Белокты массаны дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-5

2-кесте. Белокты массаны дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Белокты массаны дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Халуа өндірісінде белок массаларын дайындау кезінде қосалқы жұмыстарды орындауға қатысу, кунжут, күнбағыс және басқа да майлы дақылдардың дәнін жару, жарылған кунжут дәнінен қабықты соломур машинасында немесе қолмен алып тастау, тұздық ерітіндісін дайындау, жарылған кунжут дәнін ерітіндіге тиеу, дәндерді жуғыш машинада немесе қолмен жуу.
2	Халуа өндірісінде белок массаларын дайындау кезінде қосымша жұмыстарды орындауға қатысу, түсетін шикізаттың сапасын, жарылуын айқындау және кунжут дәнін органолептикалық жуу, шикізатты центрифугаларға тиеу, центрифугаларда шикізаттың ылғалдылығын жою. Ылғалдың жойылуын органолептикалық қадағалау
3	Халуа өндірісінде белок массаларын дайындаудың технологиялық процесін жүргізу, кунжуттың, арахистің түсуін қадағалау, сорт пен сапасына қарай оларды өңдеудің режимін айқындау, дәндерді сулаудың, кептірудің, соломурлаудың, қуырудың және үгітудің белгіленген режимінің сақталуын қамтамасыз ету
4	Техникалық жай-күйін қадағалау, соломурлау және кептіру машиналарын, центрифугаларды, кептіргіштерді үгіту қондырғылары мен пневматикалық құрылғыларды баптау және жұмысын реттеу; қызмет көрсететін жабдықтың және коммуникацияның жұмысындағы олқылықтарды алдын алу және жою

4-кесте. Белокты массаны дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Белок массалары, Кунжут, күнбағыс және басқа да майлы дақылдар	Қолды еңбек , қолғап, жарғыш машиналар	1-1) Халуа өндірісінде белок массаларын дайындау кезінде қосалқы жұмыстарды орындауға қатысу
			1-2) кунжут, күнбағыс және басқа да майлы дақылдардың дәнін жару
2	Кунжут, күнбағыс және басқа да майлы дақылдар, жарылған кунжут дәндері, жарылған дәндер Веялкалар, жабылатын бактар, сеператор, жарғыш машиналар	Соломурлау машинасы, қолды еңбек, жуу машинасы	2-1) жарылған кунжут дәнінен қабықтытардыалып тастау
			2-2) жарылған кунжут дәнін ерітіндіге тиеу, дәндерді сумен жуу
3	Кунжут, арахис, шикізат, белок массалары, кунжут дәндері, Соломурлау және кептіру машиналары, центрифугалар, кептіргіштер, үгіту қондырғылары мен пневматикалық құрылғылар	Мөлшерлеу аспабы, қолды еңбек, қолғаптар, жабдықтарды жөндеу құралдары	3-1) Халуа өндірісінде белок массаларын дайындаудың технологиялық процесін жүргізу
			3-2) кунжуттың, арахистің түсуін қадағалау, сорт пен сапасына қарай оларды өңдеудің режимін айқындау, дәндерді сулаудың, кептірудің, соломурлаудың, қуырудың және үгітудің белгіленген режимінің сақталуын қамтамасыз ету; Алынатын белок массаларының сапасын бақылау; Жабдықтардың техникалық жай-күйін қадағалау, сондай-ақ олардың жұмысындағы тетіктерді жою

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі белокты массаны дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Белокты массаны дайындау барысында стандартты және бір текті практикалық міндеттерді негізгі практикалық және танымдық дағдыларды пайдалана отырып, өздігінен және (немесе) тікелей басшылықпен шешу	Практикалық өтілім және білімі негізінде әрекет ету, алуа дайындауда қарапайым өндірістік жағдайларда өзін-өзі бағалау, өздігінен шешім қабылдау, өздігінен ұйымдастыру және түзету дағдыларын көрсету	Шикізат пен кунжут дәндерін өңдеу сапасына қойылатын талаптар
2-2)	Өз денсаулығы мен қауіпсіздігі, басқалардың да денсаулығы мен қауіпсіздігі үшін, сондай-ақ олардың белгілі бір міндеттерді орындауы кезінде қоршаған ортаны қорғау үшін жауапты болады	Нұсқаулықтармен берілген алгоритм бойынша іс-қимылдар әдісін таңдау және жұмыс жағдайының шарттарына сәйкес іс-қимылдарды түзету	Қызмет көрсет етін машиналардың құрылымы, кунжут дәндерін кептірудің ережесі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі белокты массаны дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
3-1)	Функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Белок массаларын дайындау технологиясы, тұзды ерітінділердің күштілігін айқындау тәсілдері; технологиялық белок массаларын өндіру жабдықтарының конструктивтік ерекшеліктері; қызмет көрсететін жабдықтар жұмысындағы тетіктерді анықтау, алдын алу және жою тәсілдері
3-2)	Жұмыс процесін жоспарлауды қамтитын атқарушылық қызметті түсіну. Нормадан ауытқыған жағдайда, кәсіби қызмет процестерін жақсарту үшін идеялар ұсынады	Жұмысты жоспарлармен салыстыра алады, жоспарланып отырған нәтижеге қол жеткізуді және алынған нәтиженің сапа нормаларына сәйкес	Техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау біліктілігі

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 10-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Рецептші»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Рецепт дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4

2-кесте. Рецепт дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, тәтті тағамдар сататын дүкен, наубайхана, нан комбинаттары, қоғамдық тамақтану орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Рецепт дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Шикізаттың алуан түрлерін іріктеу және мөлшерлеу процесін біліктілігі аса жоғары рецептурашының басшылық етуі арқылы жүргізу, белгіленген рецептураға сәйкес мөлшерлеу аппаратурасының көмегімен шикізаттың алуан компоненттерін таразылау, өлшеу
2	Қажет жағдайда шикізаттың алуан түрлерін машиналарда немесе қолдан ұсақтау, шикізаттың барлық түрлерін қамыр араластырғыш машиналардың ұңғыларына салу, кондитерлік массалар дайындаудың технологиялық процесін бақылауды жүзеге асыру, мөлшерлеу аппаратурасының бақылау-өлшеу аспаптарының көрсетілімдерін қадағалау
3	Белгіленген рецептураларға сәйкес шикізаттың алуан түрлерін іріктеу және мөлшерлеу арқылы рецептуралық қоспалар жасау процесін жүргізу, мөлшерлеу аппаратурасының бақылау-өлшеу аспаптарының көрсетілімдері бойынша кондитерлік массалар үшін рецептуралық қоспалар дайындаудың технологиялық процесін реттеу

4-кесте. Рецепт дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Шикізаттың түрлері, шикізат компоненттері	Қол жұмысы, қолғап, мөлшерлеу аппартурасы	1-1) Шикізаттың алуан түрлерін іріктеу және мөлшерлеу процесін біліктілігі аса жоғары рецептурашының басшылық етуі арқылы жүргізу
			1-2) Шикізаттың алуан түрлерін машиналарда немесе қолдан ұсақтау
2	Шикізаттың түрлері, шикізат компоненттері	Қолғаптар, шикізатқа арналған ыдыстар, қол жұмысы, қолғап	2-1) Шикізаттың түрлерін қамыр араластырғыш машиналардың ұңғыларына салу
			2-2) Шикізатты қабылдау және рецептураларға сәйкес шикізаттың барлық түрлерін жүктеу
3	Шикізаттың түрлері, түсетін май	Мөлшерлеу аспабы, органолептикалық және визуалды, қол жұмысы, қолғаптар, рецептуралық қоспалар дайындауға арналған жабдықтардың рецептуралық бөлімшесі	3-1) Шикізат түрлерін іріктеу және мөлшерлеу арқылы рецептуралық қоспалар жасау
			3-2) Түсетін шикізаттың сапасын бақылау, шикізат түрлерінің дұрыс дозалануын және жүктелуін қадағалау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі рецепт дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Функционалдық тапсырмаларды орындау кезінде ережелер мен нормалардың, қарапайым қауіпсіздік шараларын, жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына жеке жауапкершілік	Танымал жағдайда стандартты практикалық тапсырмаларды орындау; Кондитер өндірісінде жабдықтармен жұмыс істеген кезде қарапайым тапсырмаларды орындау үшін базалық дағдылардың шектеулі көлемін пайдалана алады	Кондитер бұйымдарын дайындау рецепті; жұмыс істеу жабдықтарының жұмысыны үдерісінің ережелері
1-2)	Тапсырманы тікелей бақылау және (немесе) біреудің басшылық етуімен орындау қажеттігін түсіну	Осы міндетті орындау кезінде жұмыс жағдайының шарттарына сәйкес өз іс-қимылдарын түзете алу	Техникалық қауіпсіздік қағидалары, кондитерлік бұйымдар дайындау рецептуралары; қызмет көрсететін жабдықтардың жұмыс істеу қағидаты

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі рецепт дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Стандартты және бір текті практикалық міндеттерді негізгі практикалық және танымдық дағдыларды пайдалана отырып, өздігінен және (немесе) тікелей басшылықпен шешу	Практикалық өтілім және білімі негізінде әрекет ету, алуа дайындауда қарапайым өндірістік жағдайларда өзін-өзі бағалау, өздігінен шешім қабылдау, өздігінен ұйымдастыру және түзету дағдыларын көрсету	Кондитерлік массалар дайындау рецептуралары; Шикізат пен массалардың сапасына қойылатын талаптар
2-2)	Өз денсаулығы мен қауіпсіздігі, басқалардың да денсаулығы мен қауіпсіздігі үшін, сондай-ақ олардың белгілі бір міндеттерді орындауы кезінде қоршаған ортаны қорғау үшін жауапты болады	Нұсқаулықтармен берілген алгоритм бойынша іс-қимылдар әдісін таңдау және жұмыс жағдайының шарттарына сәйкес іс-қимылдарды түзету	Шикізат пен массалардың сапасына қойылатын талаптар қызмет көрсететін жабдықтарды орнату және оларды пайдалану қағидалары, техникалық қауіпсіздік қағидалары, қызмет көрсететін жабдықтардың жұмыс істеу қағидаты

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 11-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	8274 «Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Шәрбәт бояушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	4

2-кесте. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитерлік өнеркәсіп және фабрика, цех	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Сахарозаны инвертаторға инверсиялаудың технологиялық процесін жүргізу; технологиялық процесті бақылау және оны температуралық режиммен реттеу; инвертті шәрбатты сілті ерітіндісімен бейтараптандыру процесін жүргізу; инвертті шәрбатты сүзгісі бар жинақтарға құю; редуцирленген заттардың құрамына зертханалық талдау жасау үшін сынамаларды үздіксіз іріктеу, олардың құрамын қышқыл ерітіндісін немесе құрамында редуцирленген заттар аз инвертті шәрбаттың қосымша санын енгізу арқылы реттеу
2	Қызмет көрсететін жабдықтар жұмысындағы олқылықтарды анықтау және жою

4-кесте. Инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Қант ерітіндісі	Пісіру аспабы, булы саңылаусыз жылан түтік	1-1) Сахарозаны инвертаторға инверсиялаудың технологиялық процесін жүргізу
2	Жабдықтар	жабдықтар	2-1) жұмыс үдерісінде жабдықтардың тетіктерін жою

5-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі инвертті шәрбатты дайындау аппаратшысының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Сахарозаны инвертаторға инверсиялаудың технологиялық үдерісін жүргізуде функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Практикалық өтілім және білімі негізінде әрекет ету, алуа дайындауда қарапайым өндірістік жағдайларда өзін-өзі бағалау, өздігінен шешім қабылдау, өздігінен ұйымдастыру және түзету дағдыларын көрсету	Өзіндік және (немесе) кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған ауылшаруашылығы саласының нақты бір құрылымының еңбек заттары жөніндегі техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
2-1)	Дайын инвертті шәрбатпен жұмыс істегенде кәсіби іс-әрекеттің нормадан ауытқуы жағдайында үдерісті жақсарту үшін пікірлерді ұсыну	Практикалық тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Өзіндік және (немесе) кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған ауылшаруашылығы саласының нақты бір құрылымының еңбек заттары жөніндегі техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 12-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Безендіруші»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өндірісі»
БТБА бойынша кәсібі	Безендіруші
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-4

2-кесте. Безендірушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитер өндірісі және фабрикалары, цех	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жоқ	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Безендіруші орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Белгіленген температураға дейін қыздыру және безендіргішті араластыру, оны қажетті консистенцияға жеткізу, қантсықпа безендіргішке эссенция мен бояу қосу; безендіргіштер мен өнім корпустарын машинаға үзбей берілуін, өздігінен орналасу жұмысын, корпустардың тасымалдағыш ленталарына тығыз төселуін, өнімнің безендіру механизмі және салқындатқыш шкаф арқылы өтуін қадағалау; кондитерлік өнімдерге қолмен белгіленген суретті салу; конфеттегі безендіргіш пайызын белгіленген стандарттарға сәйкестігін айқындау
2	Безендірілген өнімді тоңазытқыш шкафтарға салу; салқындатқаннан кейін өнімдерді таразылауға немесе келесі операцияларға беру; ақау болған кондитерлік өнімді бракқа шығару
3	Тасымалдағыштың жүрісін, безендіру механизациясын және салқындатқыш құрылғыларды тексеру; Белгілі қалыңдықта шоколад безендіргішін және беті толқын тәрізді өнімді алу үшін ауа механизмдерін реттеу

4-кесте. Безендіруші орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Кондитерлік өнім	Безендіру механизмі, пеш, ауа жіберу механизмі, Безендіру механизмі, безендіруге арналған машиналар	1-1) Безендіргішті дайындау
			1-2) Конфетті безендіру
2	Дайын безендірілген өнім	Арба, қол еңбегі, тоңазытқыш шкаф	2-1) Безендірірілген өнімді келесі операцияға беру
			2-2) Ақау болған кондитерлік өнімді бракқа шығару
3	Безендіру механизмі, суыту құрылғылары, ауа механизмі	Құралдар, қол еңбегі, механизмге қызмет көрсету құралдары	3-1) Жабдықты бақылау
			3-2) Тасымалдағыштар барысын қадағалау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі безендірушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Безендірушінің қарапайым қауіпсіздік ережелері мен нормаларын сақтауының жеке жауапкершілігі	Қарапайым тапсырмаларды орындау үшін базалық дағдылар	Безендірушінің техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау ережелері мен нормаларының базалық білімі
1-2)	Қажетті тапсырманы орындау түсінігі, нәтиже жетістіктерінің жауапкершілігі	Жұмыс жағдайынын шарттарына сай іс-әрекеттерді түзете білу, мәселесін шешу, себебін анықтау	Негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау ережелері базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі безендірушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Конфет безендіруде практикалық стандартты тапсырмаларды шешу, жұмыс сапасының жауапкершілігі	Конфетті безендіру кезінде тапсырылған түзету іс-әрекеттері мен алгоритм құрылымының әдісін таңдау	Негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың базалық білімі; еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерін білу
2-2)	Безендірушінің жеке денсаулығын, сонымен бірге басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігінің сақталуына қоршаған ортаны сақтаудың жауапкершілігі	Қарапайым тапсырмаларды орындау үшін практикалық және танымдылық дағдылар	Кәсіби дайындық үдерісінде алынған білім, еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасын білу

7-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі безендірушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
3-1)	Функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Бір текті практикалық станартты тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Өзіндік және (немесе) кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
3-2)	Жұмыс үдерісінің жоспарына кіретін орындаушылық іс-әрекетті түсіну; кәсіби іс-әрекеттің нормадан ауытқуы жағдайында үдерісті жақсарту үшін пікірлерді ұсыну; басшылықпен қызметтік қарым-қатынаста болу және есеп беру	Практикалық өтілім және білімі негізінде әрекет ету, алуа дайындауда қарапайым өндірістік жағдайларда өзін-өзі бағалау, өздігінен шешім қабылдау, өздігінен ұйымдастыру және түзету дағдыларын көрсету	Басқа материалдармен және еңбектегі азық-түліктермен ара қатынасы талаптары мен ережелерін білу; заттарды ауыстырудың технологиясын білу, еңбекті жоспарлау және ұйымдастыру; құжаттарды жүргізу мен сапаны бақылауды жүргізу үрдістенрін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 13-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Ашытқы дайындаушы»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Ашытқы дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4

2-кесте. Ашытқы дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитер өндірісі және фабрикалары, цех	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жарақат алу мүмкіншілігі	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Ашытқы дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Ашытқы массасы үшін материалдар дайындау; ашытқының қант секілді түрлерін домалату және өңдеу; ашыту қазандықтарына ашытқы қаңқаларын тиеу, шәрбат құю, қант опасын себу; қажетті өлшемдегі, салмақтағы, формадағы ашытқыны алу мақсатында ашыту үдерісін және бетін қадағалау; ашытқының ликер-тоңбасы түрлерін немесе құрамында дәрі-дәрмек, дәрумендер, бактериялық, вирустық, эндокринді немесе басқа да препараттардың емдік мақсатқа арналған ашытқыларды жасаудың технологиялық үдерісін жүргізу
2	Машинамен немесе қолмен түрлі ашытқы: ликер, қантсықпа, желе сияқты, жеміс-жидек, карамел, жаңғақ қаңқаларын дайындау; қаңқаларды, жартылай дайын өнімдер мен шәрбаттарды жасау сапасын бақылау
3	Қызмет көрсететін жабдықтың жұмысындағы тетіктерді анықтау және жою

4-кесте. Ашытқы дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Қантты ашытқы	Ашытқы қазандары	1-1) конфетті безендіру
2	Ашытқы қаңқасы	Қаңқалар, қалыптар, ашытқы	2-1) ашытқы қаңқаларфының дайындығы
			2-2) ашытқы қаңқаларын дайындау сапасын бақылау
3	Қызмет көрсету жабдықтары	Жабдықтар, қол еңбегі, механизмдерге қызмет көрсету жабдықтары	3-1) жабдықты бақылау; қазандардың жұмыс барысында тетіктерін жою

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі ашытқы дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Өзіндік практикалық дағдылар негізінде бир текті тапсырмаларды шешу	Кәсіби дайындық үдерісінде алынған білім
2-1)	Жұмыс үдерісінің жоспарына кіретін орындаушылық іс-әрекетті түсіну; кәсіби іс-әрекеттің нормадан ауытқуы жағдайында үдерісті жақсарту үшін пікірлерді ұсыну; басшылықпен қызметтік қарым-қатынаста болу және есеп беру	Тапсырма орындау барысында өз денсаулығы мен қауіпсіздігі, басқалардың да денсаулығы мен қауіпсіздігі үшін, сондай-ақ олардың белгілі бір міндеттерді орындауы кезінде қоршаған ортаны қорғау	Жұмыс үдерісіндегі негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың базалық білімі

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі ашытқы дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-2)	Функционалдық міндеті шеңберінде қажетті нәтижеге қойылған өзіндік жетістіктің уақытын, қажетті қорын анықтау және міндетін бағалау жауапкершілігі	Бір текті практикалық станартты тапсырмаларды шешу, өзіндік мәтініндегі дағдыларды жоспарлау, еңбек үдерісі мен нәтижесін бағалау және орындау	Өзіндік және (немесе) кәсіби дайындық кезінде алынған тәжірибеге бағытталған техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау білімі
3-1)	Ашытқы қаңқасын дайындауда орындаушылық іс-әрекетті түсіну	Тапсырманың орындалу шеңберінде жұмыс сапасы мен нәтижесінің жауапкершілігі	Техникалық қызмет көрсету, орналастыру, материалдар мен жабдықтардың сақталуы мен қоймаға қою үдерісінің қолдану негіздерін білу

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 14-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Бисквитші»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Бисквит дайындаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-5

2-кесте. Бисквит дайындаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитер өндірісі және фабрикалары, цех	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жарақат алу мүмкіншілігі	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес

3-кесте. Бисквит дайындаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Шикізат пен материалдарды дайындау; ұн себу және штампылау машинасының жанышқысы арасындағы қамыр лентасын толтыру; қамырды үздіксіз араластыру, елеу үдерісін қадағалау және реттеу
2	Қамырды белгіленген қалыңдыққа дейін илеу, ұн себу, қамырды кесу, бұқтыру немесе штампылау; қамырды ротациялық, штампылау немесе қамыр есетін (қамыр басатын) машинаға тиеу; ротациялық, штампылаушы немесе қамыр есетін машиналарда механикаландырылған тәсілмен қамырды формалау үдерісін жүргізу; қамырдың берілуін, конвейер жүйесі бойынша қамырдың қозғалу жылдамдығын, қамыр лентасының қалыңдығын реттеу; штампылау механизмінің жұмысын, формаланған (кесілген) өнімдерді қатарлауды және формалайтын агрегаттың төсемінен табақтарға (трафареттерге) немесе тікелей пештің болат ленталарына көшіруді реттеу; илеу бөлімшесінен түсетін қамыр сапасын бақылау және оны біліктеу; формалаушы агрегатты қосу және тоқтату; үздіксіз қамыр лентасының пайда болу процесін қадағалау; әр түрлі бисквитті және тоқаш үшін қамырларды бөлу
3	Формалаушы агрегатта печеньелерді, тоқаштар мен майқоспа өнімдерді жасаудың технологиялық процесін жүргізу; агрегатты жұмысқа дайындау; жартылай механикаландырылған тәсілмен түрлі майқоспа печеньелерді жасаудың процесін жүргізу; барабандарда немесе қазандықтарда тоқаштарды тираждау тоқаштарды тиеу, оларға шәрбат құю, түсіру және кептіргіш шкафтарда немесе камераларда кептіру; үздіксіз жұмыс істейтін барабандарда тоқаштарды тираждау процесін жүргізу
4	Белгіленген рецептура бойынша бұлғағыш машиналарға шикізат тиеу; кремдерді бұлғау процесін қадағалау; бұлғау процесінің аяқталу сәтін айқындау; темперлеу машинасында түрлі салмаларды илеуді қадағалау; печеньеге арналған салма, пироженое мен тортқа арналған крем түрлерін жасаудың технологиялық процесін жүргізу; бисквит өнімдерінің ақауларын шығару

4-кесте. Бисквит дайындаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Ұн	Қол еңбегі, қамыр дайындау машинасы	1-1) қамырды дайывндау
2	Ұн, қамыр, қалыптан алынған бұйымдар	Ротациолау, штамптау машиналары, конвейер, пеш, қол еңбегі	2-1) қамырды қалыптастыру үрдісін жүргізу
			2-2) Қалыптан алынған бұйымдардың сапасын бағалау
3	Қалыптан алынған бұйымдар	Қалыптастыру агрегаты, кептіргіш шкафтары, камералар, барабдар	3-1) Майқоспа өнімдерді жасаудың технологиялық процесін жүргізу
4	Салмалар, қызмет көрсету жабдықтары	Бұлағыш машиналар, темперлеуші машина, жабдықтар, қол еңбегі, механимге қызмет көрсететін құралдар	4-1) Пироженое мен тортқа арналған салма түрлерін дайындау
			4-2) Жабдықттарды қадағалау; қазандардың жұмыс барысындағы тетіктерін жою

5-кесте. СБШ біліктіліктің 1-деңгейлі бисквит дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Бисквит дайындаушының қарапайым қауіпсіздік ережелері мен нормаларын сақтауының жеке жауапкершілігі	Қарапайым тапсырмаларды шешу үшін базалық дағдылар	Биссквит дайындаушының еңбек жайында базалық білімі, техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау ережелерінің білімі
2-1)	Қажетті тапсырманы орындау түсінігі, нәтиже жетістіктерінің жауапкершілігі	Жұмыс жағдайынын шарттарына сай іс-әрекеттерді түзете білу, мәселесін шешу, себебін анықтау	Техникалық қауіпсіздік пен еңбекті қорғау ережелерін білу

6-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі бисквит дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-2)	Практикалық стандартты тапсырмаларды шешу, қамырдың қалыптау кезінде сапасы мен нәтижесінің жауапкершілігі	Қамырды қалыптау кезінде тапсырылған тапсымаларды түзету іс-әрекеттері мен алгоритм құрылымының әдісін таңдау	Негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың қолдану үдерісінің білімі; еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерін білу
3-1)	Қалыптан алынған бұйымдардың сапасын бақылауына қосатын іс-әрекеттің орындалуын түсіну	Тапсырманың орындалу шеңберінде жұмыс сапасы мен нәтижесінің жауапкершілігі	Негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың қолдану үдерісінің білімі; еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерін білу

7-кесте. СБШ біліктіліктің 4-деңгейлі бисквит дайындаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
4-1)	Практикалық стандартты тапсырмаларды шешу, қамырдың қалыптау кезінде сапасы мен нәтижесінің жауапкершілігі	Қамырды қалыптау кезінде тапсырылған тапсымаларды түзету іс-әрекеттері мен алгоритм құрылымының әдісін таңдау	Негізгі және қарапайым құралдардың, жабдықтардың қолдану үдерісінің білімі; еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерін білу
4-2)	Қалыптан алынған бұйымдардың сапасын бақылауына қосатын іс-әрекеттің орындалуын түсіну	Тапсырманың орындалу шеңберінде жұмыс сапасы мен нәтижесінің жауапкершілігі	Еңбекті қорғау және техникалық қауіпсіздік ережелерінің біліктілігі

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 15-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7412 «Кондитер»
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	51 шығарылым, тарау 4 «Кондитер өнеркәсібі»
БТБА бойынша кәсібі	Кондитер
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
1	1
2	2
3	3-5
4	6

2-кесте. Кондитердің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Кондитер өндірісі және фабрикалары, цех	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Жарақат алу мүмкіншілігі	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
1	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
2	Жалпы, негізгі орта білімнен төмен емес, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде тәжірибесі 1 жылдан кем емес
4	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында техникалық және кәсіби білім және жоғары деңгейлі техникалық және кәсіби білім бар болған жағдайда практикалық тәжірибе (қосымша кәсіби дайындық немесе орта білімнен кейінгі білім)	3 деңгейде жұмыс тәжірибесі 3 жылдан кем емес

3-кесте. Кондитер орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Қамырды араластыру, бұлғау, белгілі бір қалыңдыққа дейін илеу, қамырға ұн шашу, дайын болған жартылай фабрикатты бөлу; түрлі қамыр түрлерін, кремдерді, салма, әзірлемелерді дайындау, өлшеу, белгіленген температура бойынша шикізатты өлшеу; формалардан жасалған пісірілген бисквитті пышақпен кесу, формалар мен бисквитті тазарту, жартылай фабрикаттарды жұмыс орнына жеткізу; шикі заттың, салманың, безендіру жартылай фабрикаттарды дайындау және тексеру, қамыр әзірлемелерін қалыптау; жағу машинкасын креммен немесе салмамен толтыру және оның жұмысын реттеу; шәрбатты қайнату сапасына бақылау - өлшеу құрылғыларының көрсеткіштері бойынша қадағалау; машина барабанына крем немесе салма салу, печеньелерді кассеттерге тасымалдағышпен беру, салманы, кремді илеу, мұздатқыш шкафта салқындату, тасымалдауышқа салу
2	Өрнегі күрделі печеньелерді дайындау процесін жүргізу, қаптарға қамырды толтыру және печеньелерді немесе пирожныйларды ыдысқа қолмен салу; сэндвичті машинада дайындау; кекстерді, рулеттерді, әртүрлі ассртиментегі печеньелерді, торттардың күрделі түрлерін және әртүрлі шикізаттан дайындалған пирожныйларды дайындау процесін қадағалау; ұн қамыры, сүзбе массасы немесе түрлі түсті өрнектері бар балмұздақ, ұсақ және орта бөлшекті суреттерден және кенеттен ұлттық түстерге рецепт бойынша ауыстыру; дайын болған бұйымдар салмағын тексеру; кондтер бұйымдарының рецептін құрасытру

(Соңы 16-бетте).

(Соңы. Басы 14-15-беттерде).

[illegible]

Кондитерлік өндіріс бойынша қызметтегі кәсіби стандартының 16-қосымшасы

[illegible]

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 21 мамырдағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 9457 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің бұйрығы

[illegible]

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасын бекіту туралы

[illegible] **бұйырамын:**

[illegible]

Министр полиция генерал-лейтенанты Қ.ҚАСЫМОВ.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 14 тамыздағы № 511 бұйрығымен бекітілген

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасы

1. Жалпы ережелер

[illegible]

2. Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру тәртібі

1-параграф. Пробация қызметінің функциялары

[illegible]

2-параграф. Сотталғандарды Пробация қызметінің есебіне қоюды ұйымдастыру

[illegible]

3-параграф. Қоғамдық жұмыстарға тарту түріндегі жазаны орындау тәртібі

[illegible]

4-параграф. Түзеу жұмыстары түріндегі жазаны орындау тәртібі

[illegible]

5-параграф. Белгілі бір лауазымда болу немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түріндегі жазаларды орындау тәртібі

[illegible]

6-параграф. Бас бостандығын шектеу сотталғандарға пробациялық бақылауды жүзеге асыру тәртібі

[illegible]

7-параграф. Шартты түрде сотталған адамдардың мінез-құлқын пробациялық бақылауды жүзеге асыру тәртібі

[illegible]

8-параграф. Бас бостандығынан айыру орындарынан шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған адамдардың мінез-құлқын пробациялықбақылауды жүзеге асыру тәртібі

[illegible]

9-параграф. Жазаны өтеуді кейінге қалдыру қолданылған сотталған жүкті әйелдердің және жас балалары бар әйелдер мен жас балаларды жалғыз өзі тәрбиелейтін ер адамдардың мінез-құлқына бақылауды жүзеге асыру тәртібі

[illegible]

10-параграф. Сот өкімшілік қадағалау белгілеген адамға қатысты бас бостандығынан айыру орындарынан босатылғандармен жұмысты ұйымдастыру

[illegible]

11-параграф. Кәмелетке толмаған сотталғандарға қатысты жазаларды орындау жөніндегі жұмыстарды ұйымдастыру

[illegible]

12-параграф. Жазаны өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босату немесе жазаның өтелмеген бөлігін неғұрлым жеңіл жаза түрімен ауыстыруға ұсыну тәртібі

[illegible]

13-параграф. Бастапқы іздестіру іс-шараларын жүзеге асыру жөніндегі жұмысты ұйымдастыру

[illegible]

14-параграф. Сотталғандарды Пробация қызметінің есебінен шығару тәртібі

[illegible]

(Жалғасы 17-бетте).

Ç ä h ñ · Ö ç ñ × Û è è Û æ Ú Û

Баяндалғанды ескере отырып және Қазақстан Республикасы ҚК-нің ________________ басшылыққа ала отырып,
(Қазақстан Республикасы ҚК-нің бабы көрсетіледі)
____
(соттың атауы)
сотталған ________________
(аты-жөні)
____
(босатылуы, мерзімінен бұрын босатылуы немесе жүктілігіне байланысты түзеу жұмыстарынан
____
шартты түрде мерзімінен бұрын босатылуы, түзеу жұмыстарын қоғамдық жұмыстармен не қамаумен
____
алмастыру, сотталғандығын немесе шартты сотталудың күшін жою, пробациялық бақылау мерзімін
____
ұзарту, шартты түрде соттаудың немесе жаза өткеру мерзімін кейінге қалдырудың күшін жою,
____
сотталған әйелді түзеу мекемесіне қайтару, жазаның өткерілмеген мерзімін жеңілдеу түріне
____
алмастыру немесе босату, бұрын қойылған міндеттердің күшін толығымен немесе ішінара жою,
____
әйтпесе қосу)
сотқа мәселені шешу үшін құжаттарды жолдау мақсатқа сай деп санаймын.

Қосымша ___________ парақта.

М.О.

____
(орган атауы)
________________ бастығы (аға инспекторы, инспекторы)
________________ ____________
(атағы, тегі, аты-жөні) (қолы)

20__ жылғы «___» __________

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 31-қосымша

Нысан

____
(кәсіпорынның, ұйымның атауы)

¼ l â ñ ç û ç è Û Ù Û ã é Ö f ñ è è ñ Û ç Û å è Û é
È ¶ · » Á -

Тегі, аты-жөні ________________
Жұмыс орны ________________
Лауазымы ________________ жыл
(ай)

Күні, айы, жылы	Жұмыс уақыты	Істелді (жазумен)	Сотталғанның қолы	Учаске, объект бастығының қолы

Барлық шыққан күні ___________ шықпаған күндері ____________
Кешіккен уақыты________ жұмыс істеген сағаты _______________
Тапқан еңбекақысы __________ теңге _________ тиын __________
Табельші ________________ ______________
(аты-жөні) (қолы)
________________ бастығы _____________
(ұйым, кәсіпорын) (қолы)

(келесі жағы)

Күні (жылы, күні, айы)	Жол берілген тәртіп бұзушылықтар туралы мәліметтер және басқа да жазбалар	Жазбаны енгізген адамның тегі және қолы

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 32-қосымша

Нысан

Ë ¶ · ¶ Æ Á ¶ Â ¶

____
(ұйым атауы)
____
(ұйым басшысының лауазымы, тегі, аты-жөні)

20_ жылғы «___»_________ Қазақстан Республикасы ҚК-ның ___ бабы бойынша азамат (ша) ______________ ________________
(тегі, аты-жөні) (қызметі, жұмыс орны)
жұмыс істейтін ________________ мерзімге еңбекақысынан мемлекет
(жаза мерзімі)
кірісіне ___% ұстай отырып, түзеу жұмыстарына сотталды. Қазақстан Республикасы ҚАК-нің 56-бабына сәйкес түзеу жұмыстарына сотталған адам жұмыс істейтін ұйымның әкімшілігіне мынадай міндеттер жүктеледі:

1) сотталғанның жалақысынан ұстап қалуды мемлекет кірісіне уақтылы аудару, ол туралы айына бір рет Пробация қызметіне растайтын құжаттарды ұсыну;

2) үш жұмыс күні ішінде сотталғанның жазаны өтеуден жалтаруы туралы Пробация қызметіне хабарлау;

3) сотталғанның басқа лауазымға ауысуы немесе босатылуы туралы Пробация қызметін алдын ала хабардар ету.

Аталған міндеттерді орындамау Қазақстан Республикасының заңнамасына (Қазақстан Республикасы ҚК-ның 430-бабы) сәйкес қылмыстық жауапкершілікке әкеп соғады.

Сотталғанның еңбекақысынан ұстап қалу хабарлама алынған күннен бастап жүргізілсін және ________________
____
(Қазақстан Республикасы банк мекемесінің атауы)
_____________ № ___ жергілікті бюджеттік шотына аударылсын.
_______________________ кесу сызығы_______________________________

Хабарлама алынған кезде толтырылсын, мөрмен куәландырылсын және пробация қызметіне жіберілсін

Æ ¶ Ç È ¶ Â ¶

20__ жылғы ___________ № ___
________________ пробация қызметіне
(пробация қызметінің атауы)
Түзеу жұмыстарына сотталған азамат ________________
(тегі)
________________ болып істейді
(жұмыс орны, ұйым)

Сіздер жіберген хабарлама 20__ ж.____________ алынды және нақ осы күннен бастап ұстап қалу жүргізілетін болады.

Сотталғанның еңбекақысынан ұстап қалу жүргізетін бухгалтер:
___________________ тел.____________
(тегі, аты-жөні)

Бас (аға) бухгалтер ________________ ____________________
(қолы) (тегі, аты-жөні)
20___жылғы ____________

М.О.

(келесі беті)

È n Ý Û é Ü l â ñ ç è Ö æ ñ ã Ö ç ä è è Ö á d Ö ã Ú Ö æ Ú ñ h Û h × Û à Ö f ñ ç ñ ã Ö ã l ç è Ö å f Ö á é Ú ñ Ü n æ Ù û Ý é è b æ è û × û

Пробация қызметі, сотталғанның өзі немесе ол жұмыс істейтін ұйымының әкімшілігі, сотталғанның материалдық жағдайына қарай сотқа оның жалақысынан ұсталатын соманы азайту туралы өтініш жасай алады. Ұстау көлемін азайту туралы шешім сотталғанның барлық табысын ескере отырып, жасалады.

Ұстап қалу негізгі жұмыс орны бойынша жалақысының барлық түрлерінен, әрбір өткен айда істелген жұмыс бойынша, сондай-ақ атқару құжаттары бойынша сотталғанға шағымдардың бар-жоғына қарамастан жүргізіледі.

Сотталғандардың жалақысынан ұстап қалуды жүргізу кезінде оның ақшалай және негізгі бөлігі ескеріледі. Ұсталған ақшалар мемлекет қорына ай сайын аударылады.

Ұстап қалу әлеуметтік сақтандыру және әлеуметтік қамтамасыз ету, біржолғы төлеу сипатындағы төлемдерден жүргізілмейді.

Уақытша еңбекке жарамсыздығы жөніндегі жәрдемақылар түзеу жұмыстарына сотталғандарға сот үкімімен тағайындалған ұстап қалу шегеріле отырып, оның еңбекақысынан есептеледі.

Қосымша ________ парақта.

М.О

____
(орган атауы)
________________ бастығы (аға инспекторы, инспекторы)
________________ ______________
(атағы, тегі, аты-жөні) (қолы)

20__ жылғы «___» __________

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 33-қосымша

Нысан

____
пробация қызметіне
____
(мекенжайы)

____
(кәсіпорынның, мекеменің, ұйымның атауы)

è n Ý Û é Ü l â ñ ç è Ö æ ñ ã j è Û é î û Ö Ú Ö â Ú Ö æ Ú ñ h Ü l â ñ ç ñ
Ü b ã Û B B Ü ñ á d ñ B B B B B B B B B B B B Ü n æ Ù û Ý û á Ù Û ã l ç è Ö å f Ö á é è é æ Ö á ñ
» Ç » Å È - À Â c Á - Â » È È » Æ

Еңбекақы 20__жылғы _____________ берілді

Рет. №	Тегі, аты-жөні	Ұстап қалу туралы хабарламаның № және күні	Кесте бойынша жұмыс күндерінің саны	Өтелмеген жұмыс күндерінің саны және себебі
1	2	3	4	5

Еңбекақысының жалпы сомасы	Ұстап қалу мөлшері (% жалақыдан)	Жалпы ұсталғаны	Жалпы аударылғаны	Аударған күні
6	7	8	9	10

Кәсіпорынның (мекеменің) басшысы ______________________

Бас (аға) бухгалтер ________________________________

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 34-қосымша

Нысан

B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B B Ü B B B B B B B B B B
(кәсіпорынның, мекеменің, ұйымның атауы)

è n Ý Û é Ü l â ñ ç è Ö æ ñ ã j è Û å Ü Ö è f Ö ã Ö Ú Ö â Ú Ö æ d Ö Ü n æ Ù û Ý û á Ù Û ã
l ç è Ö å f Ö á é Ú ñ h Ú l æ ñ ç è ñ d ñ ã è Û à ç Û æ é
Ö à è L ç L

Мен,___________________ пробация қызметінің (аға маманы, маманы)
бастығы ________________ және бас бухгалтер
________________ қатысуымен төмендегі туралы
(тегі, аты-жөні)
осы актіні жасадым:
________________ 20___ жылғы _____________
(кәсіпорынның, мекеменің, ұйымның атауы)
түзеу жұмыстарын ____________ адам өтеді.

Рет. №	Тегі, аты жөні	Түзеу жұмыстарын өтеу уақыты 20__ ж. ___ бастап ____ күнге дейін	Жалпы аударылғаны
1	2	3	4

Ұстап қалудың мөлшері	Ұсталғаны	Ұстап қалу қажет	Ұсталмағаны
5	6	7	8

Осылайша, жоғарыда аталған адамдардан есептеусу кезінде тексеріліп отырған кезеңінде.
1. Сот үкіміне сәйкес ұсталғаны ___________ теңге
2. __________________ теңге жете ұсталмаған.
(жазумен)
Аталған соманы жете ұстап қалу және 20__ ж. ____________кешіктірмей
________________ № ____________ бюджет шотына аудару қажет.
(банк мекемесінің атауы)
________________ бастығы (аға инспекторы, инспекторы)
(орган атауы)
________________ ______________
(атағы, тегі, аты-жөні) (қолы)

20__ жылғы «___» __________

Кәсіпорынның (мекеменің, ұйымның) басшысы ____________
(қолы)
Â Ä
Бас бухгалтер ____________
(қолы)
20___ жылғы ____________

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 35-қосымша

Нысан

Ë ¶ · ¶ Æ Á ¶ Â ¶

____
(ұйым атауы)
____
(ұйым бастығының тегі, аты-жөні)
Азамат(ша)___________________ 19__ ж ___________________ туған,
(тегі, аты, әкесінің аты)
________________ жұмыс істейтін
(лауазымы, ұйым атауы)
түзеу жұмыстары түріндегі жазаны өткерді, осыған байланысты оның еңбекақысынан ұстауды 20___ж. ______ бастап тоқтатуды сұраймын
____
(тоқтатылу негізі көрсетілсін)
Оның іс жүзінде өтеген жаза мерзімі ___ ай ______ күн құрайды.
____
(орган атауы)
________________ бастығы (аға инспекторы, инспекторы)

________________ ______________
(атағы, тегі, аты-жөні) (қолы)

20__ жылғы «___» __________

Â Ä

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 36-қосымша

Нысан

¶ Ã Ñ g È ¶ Â ¶

Азамат(ша)________________
(тегі, аты-жөні)
20__жылғы «___»______ ________________
(сотың атауы)
Қазақстан Республикасы ҚК ___________ бабы бойынша түзеу жұмыстарына (қоғамдық жұмыстарына) _____________ мерзімге сотталған адам пробация қызметі есебінен 20___ж. _______ ________________
(есептен шығарылған негіздемесі көрсетілсін)
шығарылғаны туралы берілді.

М.О.

____
(орган атауы)
________________ бастығы (аға инспекторы, инспекторы)
________________ ______________
(атағы, тегі, аты-жөні) (қолы)
20__ жылғы «___» __________

Пробация қызметінің жұмысын ұйымдастыру қағидасына 37-қосымша

Нысан

____
(басшының лауазымы, ұйым, мекенжайы)

Ë Ö × Ö æ á Ö â Ö

________________пробация қызметі
(аумақтық органының атауы)
20__ ж ________________
Қазақстан Республикасы ҚК-ның ________________ бабы бойынша сотталған________________
(лауазымы және іс-әрекеттің қандай түрімен
____
айналысуға тыйым салынғаны көрсетіледі)
азамат(ша)________________
(тегі, аты, әкесінің аты, туған жылы)
________________ жұмыс істейтін,
(қызметі, жұмыс орны)
сотталғанға ________________ соты үкімінің көшірмесін жолдайды.
(соттың атауы)

Қазақстан Республикасы ҚАК-тың 75-бабына сәйкес сотталған жұмыс істейтін ұйымның әкімшілігіне мынадай міндеттер жүктеледі:

1) заңды күшіне енген сот үкімінің көшірмесін не болмаса Пробация қызметінің хабарламасын алғаннан кейін үш күннен кешіктірмей, сотталған адамды лауазымынан немесе айналысу құқығынан айырылған қызмет түрінен босатады; Пробация қызметіне сот үкімін орындағаны туралы хабарлама жібереді;

2) Пробация қызметінің талап етуі бойынша жазаны орындауға байланысты құжаттарды береді;

3) сотталғанмен еңбек шарты өзгерген немесе тоқтатылған жағдайларда бұл туралы Пробация қызметіне үш күндік мерзімде хабарлайды.

Ұйым әкімшілігі үшін үкім талаптары міндетті. Бұл талаптарды орындамағаны үшін Қазақстан Пр; : ≈ ОсÚншвы үкiiнің көшірмесй ______ ~ оқтт.
(оргамның атауы)
________________ бастығы (аға инспекторы, инспекторы)
________________ ______________
(атағы, тегі, аты-жөні)m лы ǯ

¶ ÃñÑ g È ¶ Âo 4 ü P • ó@`à À 0 p ð *а* *жтк* *пқуу*
Ü è Ü æ é Ü ä ï ò d × ã B B B B B B ðB B B B O@B
с

ê ï L ç Ü ä Ú @ p 1 '

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 14 қазан №36 Астана қаласы

«Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті» мемлекеттік мекемесінің ережесін бекіту туралы

«Нормативтік құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы Қазақстан Республикасының Заңының 29-бабы 1-тармағы 6) тармақшасына және Қазақстан Республикасының Үкіметінің 2014 жылғы 30 қыркүйектегі № 1003 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі туралы ережесіне сәйкес **бұйырамын:**

1. Қоса беріліп отырған «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті» мемлекеттік мекемесінің ережесі бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті заңнамада белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықтың мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін он күнтізбелік күн ішінде мерзімді баспа басылымдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялануын;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің интернет-ресурсында ресми жарияланғаннан кейін орналастыруды қамтамасыз етсін.

3. «Қазақстан Республикасы Мәдениет министрлігінің Тіл комитеті мемлекеттік мекеменің Ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Мәдениет министрінің міндетін атқарушының 2014 жылғы 19 мамырдағы № 41 бұйрығының (Нормативтік құқықтық кесімдерінің мемлекеттік тізілімінде №9474 тіркелген, «Әділет» АҚЖ 2014 жылғы 29 мамырда ресми жарияланған) күші жойылды деп танылсын.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт вице-министрі М.А. Әзілхановқа жүктелсін.

5. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Министр А.МҰХАМЕДИҰЛЫ.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің 2014 жылғы 14 қазандағы №36 бұйрығымен бекітілген

«Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті» мемлекеттік мекемесінің ережесі

1. Жалпы ережелер

1. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті (бұдан әрі – Комитет) өзіне жүктелген функцияларды іске асыратын Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің (бұдан әрі – Министрлік) ведомствосы болып табылады.

2. Комитет өз қызметін Қазақстан Республикасының Конституциясына, Қазақстан Республикасының заңдарына, Президенттің және Қазақстан Республикасы Үкіметінің актілеріне, ішкі нормативтік құжаттарға, өзге де нормативтік құқықтық актілерге, сондай-ақ осы Ережеге сәйкес жүзеге асырады.

3. Комитет мемлекеттік мекеменің ұйымдастырушылық-құқықтық нысанындағы заңды тұлға болып табылады, оқшауланған мүлкі, мемлекеттік тілде өз атауы жазылған мөрі мен мөртабандары, белгіленген үлгідегі бланкілері, сондай-ақ заңдарға сәйкес қазынашылық органдарында есеп шоттары болады.

4. Комитет азаматтық-құқықтық қатынастарға өз атынан түседі.

5. Комитеттің, егер оған заңдарға сәйкес уәкілеттігі болса, мемлекеттің атынан азаматтық-құқықтық қатынастардың тарабы болады.

6. Комитет өз құзыретіндегі мәселелер бойынша заңдарда белгіленген тәртіппен Төрағаның немесе оның міндетін атқарушы тұлғаның бұйрықтарымен ресімделетін шешімдер қабылдайды.

7. Комитеттің құрылымы мен штат санын Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің келісімімен Министрліктің жауапты хатшысы бекітеді.

8. Комитеттің заңды мекен-жайы: 010000, Астана қаласы, Есіл ауданы, Орынбор көшесі, 8-үй, «Министрліктер үйі» ғимараты, 15-кіреберіс.

9. Комитеттің толық атауы: «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Тілдерді дамыту және қоғамдық-саяси жұмыс комитеті» мемлекеттік мекемесі.

10. Осы Ереже Комитеттің құрылтай құжаты болып табылады.

11. Комитеттің қызметін қаржыландыру республикалық бюджеттен жүзеге асырылады.

12. Комитетке өзінің функциясы болып табылатын міндеттерді орындау тұрғысында кәсіпкерлік субъектілерімен шарттық қатынастарға түсуге жол берілмейді.

13. Егер Комитетке Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерімен кірістер әкелетін қызметті жүзеге асыру құқы берілсе, онда мұндай қызметтен түскен кірістер бюджетке жолданады.

2. Комитеттің негізгі міндеттері, функциялары, құқықтары мен міндеттері

14. Міндеттері:

1) тілдерді дамыту саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру және мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру;

2) Қазақстан Республикасындағы қоғамдық келісімді, ішкі саяси тұрақтылықты нығайту, мемлекеттік рәміздерді пайдалану саласындағы мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіру;

3) Комитетке жүктелген өзге де міндеттер.

15. Функциялары:

1) тиісті салаларда нормативтік құқықтық актілерді, сондай-ақ келісімдерді, меморандумдарды және келісімшарттарды әзірлеу;

2) Қазақстан Республикасында мемлекеттік тілді барынша дамытуды, оның халықаралық беделін нығайтуды қамтамасыз ету;

3) Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы мемлекеттік тіл саясатын одан әрі жетілдіру, республикалық терминологиялық және ономастикалық комиссиялардың қызметін қамтамасыз ету;

4) орталық және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдарында Қазақстан Республикасының тіл туралы заңнамасының сақталуын бақылау;

5) Қазақстан Республикасының тіл туралы заңнамасында белгіленген талаптардың бұзылуын жою туралы ұсыныстар беру;

6) тиісті органдарға Қазақстан Республикасының тіл туралы заңнамасының бұзылуына кінәлі лауазымды адамдарға тәртіптік жазалау шараларын қолдану туралы ұсыныстар енгізу;

7) тілдерді дамыту саласындағы бірыңғай мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі қызметтің ақпараттық, әдістемелік қамтамасыз етілуін ұйымдастыру;

8) мемлекеттік және салалық (секторалдық) бағдарламаларды іске асыру жөніндегі қоғамдық ұйымдармен өзара іс-қимылдарды жүзеге асыру;

9) тілдерді дамыту, ішкі саяси тұрақтылықты, қоғамдық келісімді нығайтуға бағытталған халықаралық, республикалық және өзге де іс-шаралар, акциялар мен конкурстар өткізу;

10) мемлекеттік органдардың мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты қалыптастыруы және іске асыру жөніндегі қызметін үйлестіруді жүзеге асыру;

11) мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты қалыптастыратын және іске асыратын мемлекеттік органдарға ақпараттық, консультациялық, әдістемелік қолдау көрсету;

12) мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты іске асыру мониторингін жүзеге асыру;

13) Қазақстан Республикасының Үкіметіне мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты іске асыру мониторингінің қорытындылары бойынша ақпарат беру;

14) Мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты өнім берушілер тізілімін жүргізуді жүзеге асыру;

15) мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс саласындағы электрондық ақпараттық ресурстарды құру және олардың жұмыс істеуін қамтамасыз ету, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жеке және заңды тұлғалардың оларға қол жеткізуін ұйымдастыру;

16) ұлттық стандарттарға сәйкес келмейтін Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туын, Мемлекеттік Елтаңбасын ауыстыру және жою қағидаларын әзірлеу;

17) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туын, Мемлекеттік Елтаңбасын және олардың бейнелерін, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Әнұранының мәтінін орналастыру және пайдалану қағидаларын әзірлеу;

18) ономастикалық комиссиясының жұмысын үйлестіру;

19) республикалық бюджеттік бағдарламаларды іске асыру;

20) мемлекеттік сатып алу саласындағы қызметті жүзеге асыру;

21) үкіметтік емес ұйымдармен өзара әрекет жасау;

22) Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Мемлекеттік рәміздер жөніндегі республикалық комиссияның жұмысын, Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Үкіметтік емес ұйымдармен өзара әрекет жөніндегі үйлестіру кеңесінің қызметтерін қамтамасыз ету;

23) Қазақстан халқы Ассамблеясында отырыс өткізуді ұйымдастыруға қатысу;

24) қоғамдық-саяси ахуал жөнінде жергілікті атқарушы органдармен өзара әрекет, ішкі саясат саласындағы негізгі бағыттар бойынша ақпараттық-талдау материалдарын дайындау;

25) Комитет құзыретіне жататын мәселелер бойынша түсіндіру жұмыстарын жүзеге асыруды қамтамасыз ету;

26) Комитет құзыретіне жататын мәселелер бойынша ақпараттық-насихаттау іс-шараларын жүзеге асыру;

27) Комитет құзыретіне жататын мәселелер бойынша стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды әзірлеуге қатысу;

28) заңнамада белгіленген шарттарда және тәртіпте әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы хаттамаларды жасау;

29) Қазақстан Республикасының заңдарында, Қазақстан Республикасының Президенті мен Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де функцияларды жүзеге асыру.

16. Құқықтары мен міндеттері:

1) өз құзыреті шегінде құқықтық актілерді қабылдау;

2) мемлекеттік органдардан, ұйымдардан, олардың лауазымды адамдарынан заңнамада белгіленген тәртіппен қажетті ақпаратты және материалды сұрату және алу;

3) Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтау;

4) Комитеттің жанынан консультативтік-кеңесші органдарды құру;

5) Комитеттің құзыреті шегінде конкурстарды, фестивальдарды, конференцияларды, семинарлар және басқа іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу;

6) тілдерді және қоғамдық-саяси жұмысты дамытуға еңбегін сіңірген тұлғаларды мемлекеттік наградаларға ұсынуға ұсыныс енгізу;

7) Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген өзге де құқықтарды жүзеге асыру.

3. Комитеттің қызметін ұйымдастыру

17. Комитетті Қазақстан Республикасының заңдарымен белгіленген тәртіпке сәйкес Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрі қызметке тағайындайтын және қызметтен босататын Төраға басқарады.

18. Комитет төрағасының Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес жауапты хатшы қызметке тағайындайтын және қызметтен босататын үш орынбасары болады.

19. Комитет төрағасы Комитетке басшылық етуді жүзеге асырады, Комитетке жүктелген міндеттердің орындалуы мен оның өз функцияларын жүзеге асыруы үшін дербес жауапты болады.

20. Комитет төрағасы:

1) өзінің орынбасарларының міндеттері мен өкілеттіліктерін анықтайды; 2) Комитеттің құрылымдық бөлімшелері ережесін бекітеді;

3) Комитеттің төраға орынбасарларынан басқа, Комитет қызметкерлерін қызметке тағайындайды және қызметтен босатады;

4) Комитеттің төраға орынбасарларынан басқа, Комитет қызметкерлерінің іссапар, еңбек демалысын беру, материалдық көмек көрсету, даярлау (қайта даярлау), біліктілігін арттыру, ынталандыру, үстемақылар төлеу және сыйақы беру, сондай-ақ тәртіптік жауапкершілігі мәселелерін шешеді;

5) өз құзыреті шеңберінде Комитеттің бұйрықтарына қол қояды;

6) мемлекеттік органдарда және өзге де ұйымдарда тиісті заңнамаға сәйкес Комитет өкілі болады;

7) Комитетте сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекетке бағытталған шаралар қабылдайды және сыбайлас жемқорлыққа қарсы қабылданған шараларға дербес жауапты болады;

8) тілдерді дамыту мен қоғамдық-саяси жұмыстарға белсене қатысқан тұлғаларға құрмет грамоталарын және алғыс хаттарды беру жөніндегі мәселелерді шешеді;

9) өз құзыреті шегіндегі басқа да мәселелер бойынша шешім қабылдайды.

21. Төраға жұмыста болмаған жағдайда Комитет қызметінің жалпы басшылығы мен Комитетке жүктелген міндеттердің орындалуға және оның өз функцияларын іске асыруға дербес жауапкершілікте болу Төраға орынбасарларының біріне жүктеледі.

22. Комитеттің консультациялық кеңесші орган болып табылатын алқасы болуы мүмкін. Алқаның сандық және жеке құрамын Төраға бекітеді.

23. Комитет қызметін ұйымдастыру бойынша басқа да мәселелер Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілер, Министрлік және Комитеттің бұйрықтарымен реттеледі.

4. Комитеттің мүлкі

24. Комитеттің жедел басқару құқығындағы оқшауланған мүлкі болады.

Комитет мүлкі оған мемлекет берген мүліктің есебінен қалыптасады, сондай-ақ құны Комитеттің теңгерімінде көрсетілетін өзге де мүліктерден тұрады.

25. Комитетке бекітілген мүлік республикалық меншікке жатады.

26. Комитеттің өзіне бекітілген мүлікті, Қазақстан Республикасы заңдарында өзгеше белгіленбесе, өз бетімен иеліктен шығаруға немесе оған басқа да жолмен билік етуіне жол берілмейді.

5. Комитетті қайта ұйымдастыру және тарату

27. Комитетті қайта ұйымдастыру және тарату Қазақстан Республикасының заңнамаларына сәйкес жүзеге асырылады.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 17 қазанда Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9807 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 17 қазан №38 Астана қаласы

«Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Спорт және дене шынықтыру істері комитеті» мемлекеттік мекемесінің ережесін бекіту туралы

«Нормативтік құқықтық актілер туралы» 1998 жылғы 24 наурыздағы Қазақстан Республикасы Заңының 29-бабы 1-тармағының 6) тармақшасына және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 23 қыркүйектегі № 1003 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі туралы ережесіне сәйкес **бұйырамын:**

1. Қоса беріліп отырған «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Спорт және дене шынықтыру істері комитеті» мемлекеттік мекемесінің ережесі бекітілсін (бұдан әрі - Ереже).

2. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Спорт және дене шынықтыру істері комитеті заңнамада белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықтың мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін күнтізбелік он күн ішінде мерзімді баспа басылымдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялануын;

3) осы бұйрықтың ресми жарияланғаннан кейін Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің интернет-ресурсында орналастырылуын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт вице-министрі Т.Қ. Есентаевқа жүктелсін.

4. Осы бұйрық 2014 жылғы 21 қарашадан бастап қолданысқа енгізілетін Ереженің 14-тармағының 9) және 10) тармақшаларын қоспағанда, алғаш ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Министр А. МҰХАМЕДИҰЛЫ.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің 2014 жылғы 17 қазандағы № 38 бұйрығымен бекітілген

«Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Спорт және дене шынықтыру істері комитеті» мемлекеттік мекемесінің ережесі

1. Жалпы ережелер

1. «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Спорт және дене шынықтыру істері комитеті» мемлекеттік мекемесі (бұдан әрі - Комитет) дене шынықтыру және спорт, ойын бизнесі саласындағы салааралық үйлестіруді және мемлекеттік бақылауды жүзеге асыратын Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің (бұдан әрі - Министрлік) ведомствосы болып табылады.

2. Комитет өз қызметінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, Қазақстан Республикасының заңдарын, Қазақстан Республикасы Президентінің және Үкіметінің актілерін, өзге де нормативтік құқықтық актілерді, сондай-ақ осы Ережені басшылыққа алады.

3. Комитет мемлекеттік мекеменің ұйымдық-құқықтық нысанындағы заңды тұлға болып табылады, мемлекеттік тілде өз атауы жазылған мөрі мен мөртабандары, белгіленген үлгідегі бланкілері, заңнамаға сәйкес қазынашылық органдарында шоттары болады.

4. Комитет азаматтық-құқықтық қатынастарға өз атынан түседі.

Егер оған заңнамаға сәйкес уәкілеттік берілсе, Комитеттің мемлекет атынан азаматтық-құқықтық қатынастардың тарабы болуға құқығы бар.

5. Комитет өз құзыретінің мәселелері бойынша заңнамада белгіленген тәртіппен Төрағаның немесе оны ауыстырушы тұлғаның бұйрықтарымен ресімделетін шешімдер қабылдайды.

6. Комитеттің құрылымы мен штат санының лимиті қолданыстағы заңнамаға сәйкес бекітіледі.

7. Комитеттің заңды мекен-жайы: 010000, Астана қаласы, Есіл ауданы, Орынбор көшесі, № 8 үй, «Министрліктер үйі» ғимараты, 2- кіреберіс.

8. Комитеттің толық атауы - «Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Спорт және дене шынықтыру істері комитеті» мемлекеттік мекемесі.

9. Осы Ереже Комитеттің құрылтай құжаты болып табылады.

10. Комитеттің қызметін қаржыландыру республикалық бюджеттен жүзеге асырылады.

11. Комитетке кәсіпкерлік субъектілерімен Комитеттің функциялары болып табылатын міндеттерді орындау мәніне шарттық қатынастарға түсуге тыйым салынады.

Егер Комитетке Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерімен кірістер әкелетін қызметті жүзеге асыру құқығы берілсе, онда мұндай қызметтен алынған кірістер мемлекеттік бюджетке жіберіледі.

2. Комитеттің негізгі міндеттері, функциялары, құқықтары мен міндеттері

12. Міндеттері:

1) дене шынықтыру және спорт, ойын бизнесі саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлеуге және жүзеге асыруға қатысу;

2) дене шынықтыру және спорт саласындағы салааралық үйлестіруді жүзеге асыру;

3) Комитетке жүктелген өзге де міндеттер

13. Комитеттің функциялары:

1) тиісті салаларда нормативтік құқықтық және құқықтық актілерді, сондай-ақ келісімдерді, меморандумдарды және келісім шарттарды әзірлеу;

2) дене шынықтыру және спорт, ойын бизнесі саласындағы нормативтік құқықтық актілерге белгіленген заңнамалық тәртіпте құқықтық мониторинг жүргізу;

3) Комитет өз құзыреті шегінде мемлекеттік қызмет көрсету кезінде тұтынушылардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету;

4) Комитеттің кадрлық саясатында гендерлік теңдік қағидатын сақтауды қамтамасыз ету;

5) Комитеттің құзыретіне жататын мәселелер бойынша түсіндіру жұмыстарын жүзеге асыруды қамтамасыз ету;

6) Комитеттің құзыретіне жататын мәселелер бойынша ақпараттық-насихаттау іс-шараларын жүзеге асыру;

7) заңнамада белгіленген шарттарда және тәртіпте әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы хаттамаларды жасау, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарау;

8) Комитеттің құзыретіне жататын мәселелер бойынша стратегиялық және бағдарламалық құжаттарды әзірлеуге қатысу;

9) «Ойын бизнесі туралы» Қазақстан Республикасы Заңына және Қазақстан Республикасының рұқсаттар және хабарламалар туралы заңнамасына сәйкес ойын бизнесі саласындағы қызметті лицензиялауды жүзеге асыру;

10) «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес лотереяларды ұйымдастыру және өткізу жөніндегі қызметті лицензиялауды жүзеге асыру;

11) Қазақстан Республикасы Президентінің-Елбасының тестілерін өткізу қағидаларын әзірлеу;

12) Қазақстан Республикасының аумағында және одан тыс жерде өткізілетін спорттық іс-шараларға даярлануы және қатысуы кезінде спортшыларды, жаттықтырушыларды және дене шынықтыру және спорт саласындағы мамандарды,барлық санаттағы әскери қызметшілерді және құқық қорғау және арнайы мемлекеттік органдардың қызметкерлерін материалдық қамтамасыз ету нормативін әзірлеу;

13) халықаралық спорттық жарыстар тізбесін, халықаралық спорттық жарыстардың чемпиондары мен жүлдегерлерін, спорт түрлерінен Қазақстан Республикасы құрама командаларының (спорт түрлерінен ұлттық құрама командалардың) жаттықтырушылары мен мүшелерін ақшалай ынталандыру төлемдері қағидаларын әзірлейді, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Үкіметіне олардың мөлшері туралы ұсыныс енгізу;

14) спортшылар мен жаттықтырушыларға өмір бойы ай сайынғы материалдық қамсыздандыруды төлеу қағидаларын әзірлейді, Қазақстан Республикасының Үкіметіне олардың мөлшері туралы ұсыныстар енгізеді және олардың төленуін қамтамасыз ету;

15) спорт резервін және жоғары дәрежелі спортшыларды даярлау жүзеге асырылатын дене шынықтыру-спорт ұйымдары үшін спорт түрлері бойынша бағдарламаларды бекіту;

16) спорттық федерацияларды аккредиттеу қағидаларын әзірлеу;

17) бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы уәкілетті органмен келісім бойынша «Үздік спорт журналисі» атағын беру қағидаларын әзірлеу;

18) спорт түрлерінде пайдаланылатын жануарлар мен құстардың жем-азығы нормативтерін әзірлеу;

19) ойын бизнесін ұйымдастырушының «Ойын бизнесі туралы» 2007 жылғы 12 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңымен белгіленген біліктілік талаптарына сәйкестігін растайтын құжаттардың тізбесі мен нысандарын әзірлеу;

20) лицензиардың электрондық тізілімін жүргізу;

21) спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасының құрама командаларын (спорт түрлері бойынша ұлттық құрама командалары) Олимпиада, Паралимпиада, Сурдлимпиада ойындарына және басқа да халықаралық жарыстарға даярлау жөніндегі ұйымдастыру комитеттерінің құрамдары бойынша ұсыныс енгізу;

22) республикалық спорт медицинасы ұйымдарының басшыларын қызметке тағайындайды және қызметінен босату;

23) ведомстволық статистикалық бақылаулар жүргізу;

24) дене шынықтыру және спорт саласындағы кадрларды даярлауды, қайта даярлауды, олардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру;

25) аккредиттелген спорттық федерациялармен бірлесе отырып, спорт түрлері, оның ішінде ұлттық, техникалық және қолданбалы түрлері бойынша, бұқаралық спорт бойынша, сондай-ақ ардагер спортшылар арасында республикалық және халықаралық жарыстар өткізу;

26) спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасы құрама командаларының (спорт түрлері бойынша ұлттық құрама командалардың) мүшелерін халықаралық спорттық жарыстарға даярлауды және олардың қатысуын ұйымдастырады және жүзеге асыру;

27) дене шынықтыру мен спорт саласындағы ғылыми зерттеулерді, олардың нәтижелерін Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес дене шынықтыру және спорт практикасына енгізуді ұйымдастыру және үйлестіру;

28) спортта допингке қарсы іс-шараларды өткізуге бақылауды жүзеге асыру;

29) спортшылар мен жаттықтырушыларға: «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген спорт шебері», «Қазақстан Республикасының халықаралық дәрежедегі спорт шебері», «Қазақстан Республикасының спорт шебері», «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген жаттықтырушысы» спорттық атақтарын беру;

30) біліктілігі жоғары деңгейдегі жоғары санатты жаттықтырушы, біліктілігі орта деңгейдегі жоғары санатты жаттықтырушы, біліктілігі жоғары деңгейдегі жоғары санатты әдіскер, біліктілігі орта деңгейдегі жоғары санатты әдіскер, біліктілігі жоғары деңгейдегі жоғары санатты нұсқаушы-спортшы, жоғары санатты ұлттық спорт төрешісі, ұлттық спорт төрешісі біліктілік санаттарын беру;

31) республикалық және өңірлік спорттық федерацияларды аккредиттеуді жүзеге асыру;

32) спорт түрлері бойынша кешенді нысаналы бағдарламаларды және спорт түрі бойынша Қазақстан Республикасы құрама командаларының (спорт түрлері бойынша ұлттық құрама командалардың) спортшыларын даярлаудың жеке жоспарларын бекіту;

33) аккредиттелген республикалық спорттық федерациялардың ұсынысы бойынша спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасының құрама және штаттық құрама командаларының (спорт түрлері бойынша ұлттық құрама командалардың) құрамын жыл сайын бекіту;

34) аккредиттелген республикалық спорттық федерациялардың ұсынысы бойынша спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасы құрама командаларының (спорт түрі бойынша ұлттық құрама командаларының) бас жаттықтырушыларын және мемлекеттік жаттықтырушыларды лауазымға тағайындайды және лауазымынан босату;

35) спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасы құрама командаларының (спорт түрлері бойынша ұлттық құрама командалардың) мүшелеріне олардың халықаралық спорттық жарыстарда спорттық жарақаттар алуы және мертігуі кезінде өтемақы төлемдерін төлеуді жүзеге асыру;

36) спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасы құрама командаларының (спорт түрлері бойынша ұлттық құрама командалардың) мүшелерін халықаралық спорттық жарыстарға даярлау және оған қатысу кезінде сақтандыруды қамтамасыз ету;

37) республикалық аккредиттелген спорттық федерациялардың ұсыныстары бойынша спорттық-бұқаралық іс-шаралардың бірыңғай республикалық күнтізбесін бекітеді және оның іске асырылуын қамтамасыз ету;

38) дене шынықтыру-сауықтыру және спорт ғимараттарының пайдаланылуын үйлестіру;

39) спорт мектептеріне, спорт мектептерінің бөлімшелеріне «мамандандырылған» деген мәртебе беру;

40) дене шынықтыру- сауықтыру және спорт ғимараттарының тізілімін жүргізу;

41) халықаралық және республикалық спорттық жарыстардың ережелерін (регламенттерін) бекіту;

42) спорттық іс-шаралардың шығыстар құрылымын бекіту;

43) халықаралық және республикалық жарыстарды өткізуге арналған спорттық ғимараттарды жобалау үшін техникалық ерекшеліктерді және техникалық тапсырманы аккредиттелген республикалық спорт федерацияларымен келісу;

44) тиісті паралимпиадалық, сурдлимпиадалық, арнайы олимпиадалық спорт түрлері бойынша қоғамдық бірлестіктер әзірлейтін мүгедектерге арналған дене шынықтыру- спорттық ұйымдардағы спорт түрлері бойынша оқу-жаттығу процесін, даярлық кезеңдерінің бағдарламасын бекіту;

45) денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті органға спорттық медицина ұйымдарының аумағында шектеу іс-шараларын, оның ішінде карантин енгізу (тоқтату) туралы ұсыныстар енгізу;

46) спорт түрлері бойынша Қазақстан Республикасының құрама командаларының спорттық іс-шараларға даярлығын медициналық қамтамасыз етуге қатысу;

47) халықтың физикалық даму деңгейін айқындау;

48) ойын бизнесін ұйымдастырушылардың Қазақстан Республикасының ойын бизнесі туралы заңнамасын сақтауын, сондай-ақ қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасы заңнамасының сақтауын бақылауды жүзеге асыру;

49) лицензиаттардың лицензияда көрсетілген талаптарды сақтауын бақылау;

50) тиісті салаларда Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсыныстарды әзірлеу;

51) Қазақстан Республикасының заңдарында, Қазақстан Республикасының Президенті мен Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де функцияларды жүзеге асыру.

14. Құқықтары мен міндеттері:

1) өз құзыреті шегінде орындауға міндетті нормативтік құқықтық актілерді қабылдау;

2) мемлекеттік органдардан, ұйымдардан, олардың лауазымды адамдарынан заңнамада белгіленген тәртіппен қажетті ақпаратты және материалды сұрату және алу;

3) Комитеттің жанынан консультативтік-кеңесші органдарды құру;

4) Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасында көзделген өзге де құқықтарды жүзеге асыру.

3. Комитеттің қызметін ұйымдастыру

15. Комитетке басшылықты Комитетке жүктелген міндеттердің орындалуына және оның функцияларын жүзеге асыруға дербес жауапты болатын Комитеттің төрағасы жүзеге асырады.

16. Комитет төрағасы Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіпте қызметке тағайындалады және қызметтен босатылады

17. Комитет төрағасының Қазақстан Республикасының заңнамасымен белгіленген тәртіппен қызметке тағайындалатын және қызметтен босатылатын орынбасарлары болады.

18. Комитет төрағасы Комитеттің жұмысын басқаруды ұйымдастырады және басшылықты жүзеге асырады, Комитетке жүктелген міндеттерді орындауға және өз қызметтерін жүзеге асыруға дербес жауапты болады.

19. Комитет төрағасының өкілеттігі:

1) заңнамада белгіленген тәртіпте Комитет қызметкерлерін лауазымға тағайындайды және босатады (Комитет төрағасының орынбасарларын қоспағанда);

2) Министрліктің Жауапты хатшысына Комитет төрағасының орынбасарларын тағайындау мен қызметтен босату туралы, сондай-ақ оларды ынталандыру және тәртіптік жауаптылыққа тарту туралы ұсынымдар енгізеді;

3) іссапар, еңбек демалысын беру, материалдық көмек көрсету, даярлау (қайта даярлау), біліктілгін арттыру, ынталандыру, үстемеақылар төлеу және сыйақы беру, сондай-ақ Комитет қызметкерлерін (төрағаның орынбасарларын қоспағанда) тәртіптік жауапкершілікке тарту мәселелерін шешеді;

4) өз құзыреті шегінде бұйрықтарға қол қояды, Комитет, қызметкерлерінің орындауы міндетті нұсқаулар береді ;

5) қолданыстағы заңнамаға сәйкес мемлекеттік органдарда және өзге де ұйымдарда Комитеттің атынан әрекет етеді;

6) Комитетте сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекетке бағытталған шаралар қабылдайды және сыбайлас жемқорлыққа қарсы қабылданған шараларға дербес жауапты болады;

7) өзінің құзыретіне жататын басқа да мәселелер бойынша шешім қабылдайды.

Комитет төрағасы болмаған кезеңде оның өкілеттіктерін қолданыстағы заңнамаға сәйкес оны алмастыратын тұлға жүзеге асырады.

20. Комитет төрағасы өз орынбасарларының өкілеттіктерін қолданыстағы заңнамаға сәйкес айқындайды.

4. Комитеттің мүлкі.

21. Комитеттің заңнамада көзделген жағдайларда жедел басқару құқығында оқшауланған мүлкі болу мүмкін.

Комитеттің мүлкі оған меншік иесі берген мүлік, сондай-ақ өз қызметі нәтижесінде сатып алынған мүлік (ақшалай кірістерді коса алғанда) және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған өзге де көздер есебінен қалыптастырылады.

22. Комитетке бекітілген мүлік республикалық меншікке жатады.

23. Егер заңнамада өзгеше көзделмесе, Комитеттің өзіне бекітілген мүлікті және қаржыландыру жоспары бойынша өзіне бөлінген қаражат есебінен сатып алынған мүлікті өз бетімен иеліктен шығаруға немесе оған өзгедей тәсілмен билік етуге құқығы жоқ.

5. Комитетті қайта ұйымдастыру және тарату

24. Комитетті қайта ұйымдастыру және тарату Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жүзеге асырылады.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 23 қазандағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9823 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 28 қазан №55 Астана қаласы

Спорт түрлерін, спорт салаларын тану және спорт түрлерінің тізілімін қалыптастыру қағидаларын бекіту туралы

«Дене шынықтыру және спорт туралы» 2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасы Заңының 7-бабының 37) тармақшасына сәйкес **бұйырамын:**

1. Қоса беріліп отырған Спорт түрлерін, спорт салаларын тану және спорт түрлерінің тізілімін қалыптастыру қағидалары бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Спорт және дене шынықтыру істері комитеті (Е.Б. Қанағатов) заңнамамен белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін мерзімді баспа басылымдарында, «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде жариялануын;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің интернет-ресурсында орналастырылуын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылауды өзіме қалдырамын.

4. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министрдің міндетін атқарушы Т.ЕСЕНТАЕВ.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің міндетін атқарушының 2014 жылғы 28 қазандағы № 55 бұйрығымен бекітілді

Спорт түрлерін, спорт салаларын тану және спорт түрлерінің тізілімін қалыптастыру қағидалары

1. Жалпы ережелер

1. Осы Спорт түрлерін, спорт салаларын тану және спорт түрлеріннің тізілімін қалыптастыру қағидалары (бұдан әрі – Қағида) спорт түрлерін, спорт салаларын танудың және спорт түрлерінің тізілімін қалыптастырудың тәртібін айқындайды.

2. Осы Қағидада мынадай ұғымдар пайдаланылады:

1) спорт түрі – жаттығу ортасы, жарысу қызметіндегі дене шынықтыру жаттығуларының немесе интеллектуалдық қабілеттердің жиынтығы және жарыстар қағидалары айырым белгілері болып табылатын спорттың құрамдас бөлігі;

2) спорт саласы – айырым белгілері бар және бір немесе бірнеше спорттық жарыс түрі (бағдарламасы) қамтылатын спорт түрінің бір бөлігі;

3) спорт түрлерінің тізілімі (бұдан әрі - Тізілім) – дене шынықтыру және спорт саласындағы уәкілетті орган (бұдан әрі – уәкілетті орган) таныған спорт түрлері мен спорт салалары туралы қағаз және электрондық жеткізгіштерде тіркелген мәліметтерді қамтитын ақпараттық жүйе.

3. Қазақстан Республикасының аумағында спорт түрлері мен спорт салаларын тануды уәкілетті орган Тізілімге енгізу арқылы жүзеге асырады.

4. Спорт түрінің, спорт саласының белгілеріне жататын жарыстар қағидаларының, жаттығу ортасының, жарысушылықтың, спортшылардың қатысуы, қолданылатын спорттық мүкаммалдардың (қорғаныс құралдарын есепке алмағанда) және жабдықтардың болуы, адамның дене және интеллектуалдық қабілеттерін дамыту, оның қозғалыс белсенділігін жетілдіру және салауатты өмір салтын қалыптастыру спорт түрін, спорт саласын тануға негіздеме болып табылады.

2. Спорт түрлерін, спорт салаларын тану тәртібі

5. Спорт түрін, спорт саласын тануды мақсаты бір немесе бірнеше спорт түрін дамыту болып табылатын аккредиттелген республикалық және (немесе) өңірлік спорт түрлері бойынша спорт федерациясы өтінішінің негізінде уәкілетті орган жүзеге асырады.

Өтініш еркін түрде жазылады.

6. Қазақстан Республикасында спорт түрін, спорт саласын тану туралы өтінішке келесі құжаттар қоса беріледі:

1) Қазақстан Республикасында және әлемде аталған спорт түрінің дамуы туралы ақпарат қамтылған, халықаралық спорт федерацияларының қысқаша сипаты, ашылған уақыты және жері, өткізілген жарыстар саны, Қазақстан Республикасында шұғылданушылардың ауқымы, адамның дене және интеллектуалдық қабілеттерін дамытудағы, оның қозғалыс белсенділігін жетілдіру және салауатты өмір салтын қалыптастырудағы рөлі туралы ақпарат;

2) қолданылатын спорттық мүкаммаларды (қорғаныс құралдарын есепке алмағанда) және жабдықтардың (бар болса) қолданудың қысқаша сипатты қамтылған, өтінім берілген спорт түрін, спорт саласын оқытудың әдістемесі және бағдарламасы;

3 жарыс процесін көрсететін спорттық жарыс барысында түсірілген бейне (фото) материалдар;

4) өтінім берілген спорт түрінің, спорт саласының жарыс қағидаларының жобасы немесе тиісті халықаралық спорт федерациясының спорт түрінің, спорт саласының жарыс қағидасының көшірмесі.

7. Спорт түрін, спорт саласын тану өтінішті келіп түскен күнінен бастап, жиырма бес күнтізбелік күн ішінде уәкілетті орган қарастырады.

8. Уәкілетті орган құрамы бес адамнан кемінде тұратын тұрақты жұмыс істейтін комиссия (бұдан әрі – Комиссия) құрады. Комиссия отырысы комиссия мүшелерінің жалпы санының кемінде 2/3-сі болған жағдайда өткізіледі.

9. Комиссия өтінішті және оған қоса беріліп отырған құжаттарды қарастырады және қарастыру нәтижесі бойынша уәкілетті органға:

1) спорт түрін, спорт саласын тануды;

2) спорт түрін, спорт саласын танудан бас тартуды ұсынады.

10. Спорт түрін, спорт саласын танудан бас тартуға мыналар негіздеме болып табылады:

1) осы Қағиданың 6-тармағында көрсетілген барлық құжаттарды ұсынбау;

2) егер өтініш берілетін спорт түрінің, спорт саласының атауы бұрын танылған спорт түрінің, спорт саласының атауынан өзгеше болмаса;

3) егер өтінім берілген спорт түрінің, спорт саласының танылған спорт түрі, спорт саласының жарыс қағидасы мазмұнынан, жаттығу ортасынан, қолданылатын мүкаммалдары (қорғаныс құралдарын есепке алмағанда) мен жабдықтарынан елеулі өзгешеліктері болмаса.

11. Уәкілетті органның шешімі Комиссия хаттамасының негізінде бұйрықпен ресімделеді және өтініш берушіге шешім қабылданғаннан күннен бастап бес күнтізбелік күні ішінде жіберіледі.

3. Тізілімді қалыптастыру тәртібі

12. Тізілім осы Қағиданың қосымшасына сәйкес нысанда қалыптасады және жүргізіледі. Спорт түрін, спорт саласын тану туралы уәкілетті органның шешімі Тізілімді қалыптастыруға негіздеме болып табылады.

13. Спорт түрі, спорт саласы Тізілімге спорт түрін, спорт саласын тану туралы шешім қабылданған күннен бастап, екі күнтізбелік күн ішінде енгізіледі.

14. Тізілімнің нысаны мынадай мәліметтерден тұрады:

1) танылған спорт түрінің атауы;

2) танылған спорт түрінің нөмір - коды;

3) танылған спорт саласының атауы;

4) танылған спорт саласының нөмір - коды.

15. Танылған спорт түрінің, спорт саласының нөмір – коды келесі төрт белгіден тұрады.

1) нөмір - кодтың бірінші белгісі спорт түрінің, спорт саласының жеке нөмірі болып табылады:

1 – олимпиадалық спорт түрлері;

2 – олимпиадалық емес спорт түрлері;

3 – ұлттық спорт түрлері;

4 – техникалық спорт түрлері;

5 – арнайы олимпиадалық спорт түрлері;

6– Паралимпиадалық спорт түрлері;

7– Сурдолимпиадалық спорт түрлері;

8 – әскери-қолданбалы спорт түрлері;

2) нөмір - кодтың екінші белгісі спорт түрінің, спорт саласының маусымдылығын айқындайды:

1 – жазғы спорт түрлері;

2 – қысқы спорт түрлері;

3 –маусымдық емес спорт түрлері;

3) нөмір - кодтың үшінші белгісі спорт түрімен, спорт саласымен шұғылданудың маусымын, сондай-ақ, спорт түрінің, спорт саласының ойын немесе ойын емес сипатын айқындайды:

1 – спорттың жазғы ойын емес түрі;

2 – спорттың жазғы ойын түрі;

3 – спорттың қысқы ойын емес түрі;

4 – спорттың қысқы ойын түрі;

5 – маусымдық емес, спорттың ойын емес түрі;

6 – маусымдық емес, спорттың ойын түрі;

7 – спорттың ойын, сондай-ақ, ойын емес спорт салаларынан тұратын маусымдық емес спорт түрі;

8 – спорттың ойын, сондай-ақ, ойын емес спорт салаларынан тұратын жазғы спорт түрі;

9 – спорттың ойын, сондай-ақ, ойын емес спорт салаларынан тұратын қысқы спорт түрі;

4) нөмір - кодтың төртінші белгісі спорт түрімен, спорт саласымен шұғылданушылардың жынысы мен жас санатын айқындайды:

А – ерлер, жігіттер (жасөспірімдер);

Б – әйелдер, қыздар (жасөспірім қыздар);

Г – ерлер, жігіттер (жасөспірімдер), әйелдер;

Д – қыздар (жасөспірім қыздар);

Е – ерлер, қыздар (жасөспірім қыздар);

Ж – әйелдер;

К – ерлер, әйелдер, қыздар (жасөспірім қыздар);

Л – ерлер, әйелдер;

М – ерлер;

Н – жігіттер (жасөспірімдер), қыздар (жасөспірім қыздар);

С – жігіттер (жасөспірімдер), қыздар (жасөспірім қыздар), әйелдер;

Ф – ерлер, жігіттер (жасөспірімдер), қыздар (жасөспірім қыздар);

Э – жігіттер (жасөспірімдер), әйелдер;

Ю –жігіттер (жасөспірімдер);

П – аралас жұп/топ;

Я – барлық санаттағылар.

16. Тізілімнің электронды нысаны спорт түрі, спорт саласы Тізілімге енгізілген күннен бастап, екі күнтізбелік күн ішінде өтініш берушіге жіберіледі.

17. Аккредиттелген республикалық және (немесе) өңірлік спорттық федерациялардың өтініштерінің уәкілетті орган Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізеді.

18. Уәкілетті орган Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы өтініш келіп түскен күннен бастап, он бес күнтізбелік күні ішінде қарастырады.

19. Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізуге мыналар негіздеме болып табылады:

1) танылған спорт түрінің, спорт саласының атауының өзгертілуі;

2) жарыстар қағидасы немесе ресми халықаралық спорттық

3) жарыстардың ережелерінің өзгертілуі;

4) танылған спорт түрлері, спорт салаларының біріктірілуі;

5) танылған спорт түрлері, спорт салаларының бөлінуі.

20. Уәкілетті орган Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізілген күннен бастап, екі күнтізбелік күн ішінде Тізілімнің электронды нысанын өтініш берушіге жолдайды.

21. Осы Қағиданың 19-тармағында көрсетілген негіздемелердің болмауы, уәкілетті органның Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізуден бас тарту туралы шешім қабылдауына негіздеме болып табылады.

22. Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізуден бас тарту туралы шешім қабылданған жағдайда, уәкілетті орган өтініш берушіге шешім қабылданған күннен бастап, екі күнтізбелік күн ішінде хабарлайды.

23. Уәкілетті орган Тізілімге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы шешім қабылдаған жағдайда, уәкілетті орган бұл туралы дене шынықтыру және спорт мәселелері жөніндегі облыстың, республикалық маңызы бар қаланың және астананың жергілікті атқарушы органдарына, дене шынықтыру және спорт саласындағы қызметті жүзеге асыратын заңды тұлғаларға шешім қабылданған күннен бастап, он жұмыс күні ішінде хабарлайды.

Спорт түрлерін, спорт салаларын тану және спорт түрлерінің тізілімін қалыптастыру қағидаларына қосымша

Нысан

Спорт түрлерінің тізілімі

р/с №	Танылған спорт түрінің атауы	Танылған спорт түрінің нөмір-коды	Танылған спорт саласының атауы	Танылған спорт саласының нөмір-коды
1	2	3	4	5

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 28 қарашада Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9912 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 29 қазан №202 Астана қаласы

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының уәкілетті ұйыммен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидаларын бекіту туралы

«Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» 2013 жылғы 21 маусымдағы Қазақстан Республикасының Заңы 34-бабының 9-тармағының 15) тармақшасына сәйкес **бұйырамын:**

1. Қоса беріліп отырған Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының уәкілетті ұйыммен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидалары бекітілсін.

2. Әлеуметтік қамсыздандыру және әлеуметтік сақтандыру департаменті заңнамада белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелгеннен кейін күнтізбелік он күн ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жіберілуін;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің ресми интернет-ресурсында орналастыруды қамтамасыз етсін.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму вице-министрі С.Қ. Жақыповаға жүктелсін.

5. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр Т.ДҮЙСЕНОВА.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2014 жылғы 29 қазандағы №202 бұйрығына қосымша

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының уәкілетті ұйыммен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидалары

1. Осы Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының уәкілетті органмен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидалары (бұдан әрі – Қағидалар) «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» 2013 жылғы 21 маусымдағы Қазақстан Республикасының Заңы (бұдан әрі – Заң) 34-бабының 9-тармағының 15) тармақшасына сәйкес әзірленді және бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының уәкілетті ұйымға (бұдан әрі – Орталық) салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат ұсыну тәртібін айқындайды.

2. Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры мен Орталық арасында алмасуға жататын ақпарат:

1) салымшылардың (алушылардың) міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттар бойынша ашылған жеке зейнетақы шоттары туралы;

2) салымшылармен (алушылармен) міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы жасалған және қолданысы тоқтатылған шарттар туралы;

3) өздерінің пайдасына міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары төленетін жеке тұлғалардың бірыңғай тізіміндегі (бұдан әрі – жеке тұлғалардың бірыңғай тізімі) міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттарды өзектілендіру туралы.

3. Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры Орталыққа:

1) тоқсан сайын, есепті тоқсаннан кейінгі айдың 15-күнінен кешіктірмей аталған айдың 1-күніндегі жағдай бойынша осы Қағидалардың 2-тармағының 1) тармақшасында көрсетілген мәліметті, оның ішінде осы Қағидаларға 1, 2-қосымшаларға сәйкес нысан бойынша инвестициялық кіріс, сондай-ақ бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорынан әрбір салымшы (алушы) бойынша зейнетақы төлемдерінің мөлшері және (немесе) аударымдары туралы мәліметті;

2) күн сайын, осы Қағидалардың 2-тармағының 2) тармақшасында көрсетілген мәліметті осы Қағидаларға 3-қосымшаға сәйкес ағымдағы және алдағы жұмыс күндеріне.

4. Орталық ұсынылған ақпарат негізінде:

1) инфляция деңгейін ескере отырып, нақты енгізілген міндетті зейнетақы жарналарының, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналарының сомасы мен есепті тоқсаннан кейінгі айдың 1-күніне бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорындағы зейнетақы жинақтарының сомасы арасындағы айырма туралы деректерді, оның ішінде Заңның 11-бабының 1-тармағына сәйкес зейнеткерлік жасқа жеткен міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен қалыптастырылған бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорында зейнетақы жинақтары бар адамдар бойынша ақпаратты;

2) міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары бойынша салымшылардың (алушылардың) деректер базасын және жеке тұлғалардың бірыңғай тізімін қалыптастырады.

Бұл ретте, салымшылармен (алушылармен) міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарт жасалған жағдайда, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы бұдан бұрын жасалған шарт болған кезе Орталық жұмыс берушінің бизнес-сәйкестендіру нөмірін қосымша жеке тұлғалардың бірыңғай тізімінде көрсетеді.

5. Орталық осы Қағидалардың 2-тармағының 3) тармақшасында көрсетілген ақпаратты, түскен күннен кейінгі бір жұмыс күнінен кешіктірмей бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорына жібереді.

6. Ақпарат алмасу осы Қағидаларда айқындалған мерзім бойынша электрондық тәсілмен жүзеге асырылады.

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының Орталықпен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидаларына 1-қосымша

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорындағы зейнетақы жинақтарының сомасы және инвестициялық кірісі туралы ақпарат

____

(зейнетақы жарналарының түрі көрсетіледі:
міндетті зейнетақы жарналары/міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары)

Тегі	Аты	Әкесінің аты (болған кезде)	Туған күні	ЖСН	Жынысы	Шарттың нөмірі	Шарт жасалған күн
1	2	3	4	5	6	7	8

кестенің жалғасы

Есепті тоқсаннан кейінгі айдың 1-күніндегі жағдай бойынша зейнетақы жарналарының сомасы, оның ішінде	
Инвестициялық кірісі ескерілмеген зейнетақы жинақтарының сомасы	Инвестициялық кіріс
9	10

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының Орталықпен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидаларына 2-қосымша

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорынан төленетін зейнетақы төлемдері мен аударымдары туралы ақпарат

____

(зейнетақы жарналарының түрі көрсетіледі:
міндетті зейнетақы жарналары/міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары)

Тегі	Аты	Әкесінің аты (болған кезде)	Туған күні	ЖСН	Жынысы	Шарттың нөмірі	Шарт жасалған күн
1	2	3	4	5	6	7	8

кестенің жалғасы

Зейнетақы жинақтарын төлеу/аудару сомасы	Зейнетақы жинақтарын төлеу/аудару күні	Зейнетақы жинақтарын төлеу/аудару себебі *
9	10	11

9-11-бағандар әрбір зейнетақы жинақтарын төлеу/аудару бойынша жеке толтырылады;

* - оның ішінде салымшының (алушының) зейнетақы жинақтарын сақтандыру ұйымына аудару.

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының Орталықпен салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттары туралы ақпарат алмасу қағидаларына 3-қосымша

20 ___ жылғы «___ » ___________

салымшылармен (алушылармен) міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы жасалған және қолданылуы тоқтатылған шарттар туралы мәліметтер

Тегі	Аты	Әкесінің аты (болған кезде)	Салымшының жынысы	Туған күні (ЖЖЖЖААКК)	ЖСН
1	2	3	4	5	6

кестенің жалғасы

Салымшының жеке басын куәландыратын құжаттың деректері		Міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы жасалған шарттар бойынша мәлімет		Зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттың қолданылуы тоқтатылған және жеке зейнетақы шотының жабылған күн (ЖЖЖЖААКК)	Зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттың қолданылуының тоқтатылу себебі
Нөмір	Берілген күні (ЖЖЖЖ ААКК)	Шарттың нөмірі	Шарт жасалған күн (ЖЖЖЖААКК)		
7	8	9	10	11	12

Ескертпе:

11, 12 - бағандар міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттың қолданылуы тоқтатылған кезде толтырылады.

12 - бағанда міндетті зейнетақы жарналары, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттың қолданылуын тоқтатудың себебіне қарай тиісті белгі көрсетілуге тиіс:

1 - «Қазақстан Республикасында зейнетақымен қамсыздандыру туралы» 2013 жылғы 21 маусымдағы Қазақстан Республикасы Заңы 11-бабының 1 тармағына сәйкес зейнеткерлік жасқа толуына байланысты зейнетақы жинақтарының барлық сомаларын төлеу;

2 - төтенше немесе ең жоғары радиациялық қатер аймағында тұратын адамдардың зейнеткерлік жасқа жетуіне байланысты зейнетақы жинақтарының барлық сомасын төлеу;

3 - 5 және одан да көп бала тәрбиелеген әйелдердің зейнеткерлік жасқа жетуіне байланысты зейнетақы жинақтарының барлық сомасын төлеу;

4 - Қазақстан Республикасынан тыс жерге тұрақты тұруға кетуіне байланысты зейнетақы жинақтарының барлық сомасын төлеу;

5 - салымшының (алушының) зейнетақы жинақтарының сақтандыру ұйымына аударылуына байланысты;

6 - алушының қайтыс болуына байланысты мұрагеріне (мұрагерлеріне) зейнетақы жинақтарының барлық сомасын төлеу;

7 - алушының қайтыс болуына байланысты жерлеуге зейнетақы жинақтарының барлық сомасын төлеу;

8 - Қазақстан Республикасының зейнетақымен қамсыздандыру туралы бұрын қолданылған заңнамасы бойынша зейнетақы жинақтарының барлық сомасын төлеу;

9 - салымшыда (алушыда) міндетті зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы екі және одан көп шарт болған кезде ЖЗШ біріктіру;

10 - зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттың болмауы;

11 - еңбек сіңірген жылдар бойынша зейнетақы жинақтарының барлық сомаларын төлеу;

12 - заң күшіне енген сот шешімі негізінде зейнетақымен қамсыздандыру туралы шартты бұзу;

13 - ЖЗШ-да жинақтар болмаған кезде салымшының (алушының) бастамасы бойынша бір жақты тәртіппен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шартты бұзу.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 24 қарашада Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9896 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 6 қараша №223 Астана қаласы

«Дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медицина техникасының айналысы саласында инспекциялауды жүргізу ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2009 жылғы 19 қарашадағы № 742 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы

2009 жылғы 18 қыркүйектегі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасы кодексінің 7-бабы 1-тармағының 71) тармақшасына сәйкес және инспекциялау рәсімін жетілдіру мақсатында **бұйырамын:**

1. «Дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медицина техникасының айналысы саласында инспекциялауды жүргізу ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2009 жылғы 19 қарашадағы №742 бұйрығына (Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №5942 болып енгізілді, Қазақстан Республикасы орталық атқарушы және өзге де орталық мемлекеттік органдары актілер жинағында 2010 жылғы №7 жарияланған) мынадай өзгеріс енгізілсін:

Дәрілік заттарды, медициналық мақсаттағы бұйымдар мен медицина техникасының айналысы саласында инспекциялауды жүргізу ережесінде:

38-тармақ мынадай редакцияда жазылсын:

«38. Қызмет объектісі мәлімделген мемлекеттік стандарттарға сәйкес келмейді деп танылған инспекциялау субъектісі инспекциялауға анықталған ауытқулар жойылғаннан және жүргізілген түзету және алдын алу іс-шаралары бойынша ақпарат ұсынылғаннан кейін жалпы негіздерде өтініш береді.».

2. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің Медициналық және фармацевтикалық қызметті бақылау комитеті:

1) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуді;

2) осы бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелгеннен кейін күнтізбелік он күн ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жіберуді;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің интернет-ресурсына орналастыруды қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму вице-министрі С.Р.Мусиновка жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланған күнінен бастап қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрі Т. ДҮЙСЕНОВА.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 8 қарашадағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9864 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 21 қараша № 20/35 Астана қаласы

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартты бекіту туралы

2007 жылғы 15 мамырдағы Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 138-5 бабының 3 тармағына және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 29 сәуірдегі «Кәсіптік стандарттарды әзірлеуге 2013 жылға қаражат бөлу және оны пайдалану қағидаларын бекіту туралы» № 406 қаулысына сәйкес, **бұйырамын:**

1. Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандарт бекітілсін.

2. Егіншілік департаменті (А.А. Буць) Қазақстан Республикасының заңнамасында бекітілген тәртіппен кәсіби стандартты енгізуге шаралар қабылдасын.

3. Әлеуметтік саясат басқармасы (С.С. Лепешко) осы бұйрықты заңнамада белгіленген тәртіппен Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде тіркелуін және ресми жариялануын қамтамасыз етсін.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Әлеуметтік саясат басқармасына (С.С. Лепешко) жүктелсін.

5. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр А.МАМЫТБЕКОВ.

Келісілген
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Т. Дүйсенова
2014 жылғы 7 сәуір

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2014 жылғы 21 қантардағы № 20/35 бұйрығымен бекітілген

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандарты

1. Жалпы ережелер

1. Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандарт (бұдан әрі - КС):

1) кәсіби білім беру мен еңбек салалары арасындағы қарым-қатынасты реттеуге;

2) кәсіби қайта даярлау мен біліктілігін көтеруді дайындау бағдарламаларын әзірлеу талаптарының мерзімін белгілеуге;

3) аттестациялау мен сертификаттауда қызметкерлердің құзыреттілігін бағалау талаптарының мерзімін белгілеуге;

4) кәсіби қызметтің мәніне бірыңғай талаптар әзірлеуге, еңбек нарығының заманауи талаптарына жауап беретін біліктілік талаптарын жаңартуға;

5) персоналды басқару саласындағы кең ауқымды міндеттерді шешуге;

6) білім беру стандарттарын, оқу жоспарларын, модульдік оқу бағдарламаларын әзірлеу, сондай-ақ тиісті оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеуге;

7) кәсіби даярлығын бағалаудан өткізу және мамандар біліктіліктерінің сәйкестіктерін растауға арналған.

2. КС негізгі пайдаланушылары:

1) білім беру мекемелері түлектері, жұмысшылар;

2) ұйымдардың басшылары мен жұмысшылары, ұйымдардың персоналды басқару бөлімшелерінің басшылары мен мамандары;

3) білім беру бағдарламаларын әзірлейтін мамандар;

4) мамандардың кәсіби даярлығын бағалау және біліктігіне сәйкестігін растау саласындағы мамандар.

3. КС негізінде кәсіпорындар қызметінің функционалдық үлгілеріне, лауазымына, қызметкерлердің біліктілігін арттыру, аттестациядан өткізу, еңбекке ынталандыру жүйесіне ішкі, корпоративті стандарттар және басқалар әзірленуі мүмкін.

4. Осы КС-да төмендегі терминдер мен анықтамалар қолданылады:

1) біліктілік – жұмысшының еңбек қызметінің нақты түрін орындауға кәсіби дайындық дәрежесі;

2) біліктілік деңгейі\білікті деңгейі – атқарылатын жұмыстардың күрделілігі, дербестігі мен жауаптылығы көрінетін қызметкердің біліктілігіне (құзыреттілігіне) қойылатын талаптар деңгейі;

3) еңбек мәні - белгілі бір еңбек құралдарының көмегімен өнім жасау мақсатында қызметкердің іс-қимылы бағытталатын зат;

4) еңбек құралы – қызметкердің еңбек мәнін бастапқы күйден өнімге айналдыру үшін пайдаланатын құралдары;

5) еңбек қызметінің түрі – еңбек функцияларының тұтас жиынтығымен және оларды орындау үшін қажетті құзыреттілікпен құрылған кәсіби қызмет саласындағы құрамдас бөлік;

6) еңбек функциясы – бизнес-процеспен анықталатын және олардың еңбек қызметінің нақты түрінің шеңберінде орындалуы үшін тиісті құзыреттіліктің болуын көздейтін еңбек әрекеттерінің интеграцияланған және тиісінше автономды жиынтығы;

7) кәсіби қызмет саласы – ортақ интеграцияланған негізі (ұқсас және жуық мәндер, объектілер, технологиялар, соның ішінде еңбек құралдары) және еңбек функцияларының ұқсас жиынтығын және оларды орындау үшін құзыреттілікті көздейтін саланың еңбек қызметі түрлерінің жиынтығы;

8) КС – нақты кәсіби қызмет саласындағы еңбек сапасы мен жағдайы, біліктілігі, құзыреттілігі, мазмұны деңгейіне қойылатын талаптарды айқындайтын стандарт;

9) КС бірлігі – осы қызмет түрі үшін тұтас, аяқталған, тиісінше автономды және маңызды болып табылатын нақты еңбек функциясының ашық сипаттамасынан тұратын КС құрылымдық элементі;

10) кәсіп – арнайы дайындықтың, жұмыс тәжірибесінің нәтижесінде пайда болған арнайы білімді, ептілікті және практикалық дағдыларды талап ететін және білімі туралы тиісті құжаттармен нақтыланатын адамның еңбек қызметінің негізгі түрі;

11) құзыреттілік – қызметкердің кәсіби қызметте білімін және іскерлігін қолдану қабілеті;

12) лауазым – лауазымдық өкілеттіктер мен лауазымдық міндеттер шеңбері жүктелген жұмыс берушінің құрылымдық бірлігі;

13) міндет – нақты бір еңбек мәндері мен құралдарын пайдалана отырып еңбек функциясын іске асырумен және нәтижеге қол жеткізумен байланысты іс-қимыл жиынтығы;

14) сала – шығарылатын өнімнің, өндіріс технологиясының, негізгі қорлар мен жұмыс істейтіндердің кәсіби дағдыларының жалпылығы тән кәсіпорындар мен ұйымдардың жиынтығы;

15) салалық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - СБШ) – салада құпталатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;

16) ұлттық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - ҰБШ) – еңбек нарығында құпталатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;

17) функционалдық карта – әр түрлі кәсіби қызметтер саласының шеңберінде белгіленген, қызметкер орындайтын еңбек қызметінің түрінің еңбек функциялары мен кәсіби міндеттерінің құрылымданған сипаттамасы.

2. КС паспорты

5. Экономикалық қызмет түрі (кәсіби қызмет саласы) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жіктеуіші 03-2007: 01.11 Дәнді дақылдарды (күрішті қоспағанда), бұршақты және майлы дақылдарды өсіру, 01.16 Талшықты иіру дақылдарын өсіру, 01.29 Өзге көп жылдық дақылдарды өсіру, 01.63 Өнімді жинағаннан кейінгі ауыл шаруашылық қызмет түрлері.

6. Экономикалық қызмет түрінің (кәсіби қызмет саласының) негізгі мақсаты: мақта саласын дамыту, ғылыми негізделген технологияларды енгізу, техникалық реттеу және мақта шаруашылығын индустрияландыру, оны тоқыма және тамақ өнеркәсібімен біріктіру негізінде мақтаның бәсекеге жарамдылығын арттыру.

КС мақта шаруашылығы кәсіби қызметі саласында еңбек заттарына, сапасына, жағдайына, қызметкерлердің біліктілігі мен құзыреттілігіне қойылатын талаптарды белгілейді.

7. Қызмет түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері осы КС 1-қосымшасында берілген.

Стандарт талаптары қызмет түрлеріне және осы саланың төмендегі кәсіптеріне жатады:

мақтаны түсіру жөніндегі маман;	линтерлік жабдықтың операторы;
шикізат пен талшықты баспақтаушы;	джин жабдығының операторы;
шикізатты тиеуші;	кептіргіш жабдықтың операторы;
шикізат пен талшықты сұрыптаушы;	мақта тұқымдарын дәрілеуші;
құрал-жабдықты тазалаушы;	технологиялық жабдықтың жөндеушісі.

3. Еңбек қызмет (кәсіп) түрлерінің карточкасы

1-параграф. Мақтаны түсіру жөніндегі маман

8. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 3.

9. Лауазымның мүмкін атаулары: мақтаны түсіру жөніндегі маман.

10. «Мақтаны түсіру жөніндегі маман» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: өңделмеген мақтаны түсіру және оны тасымалдағышқа жіберу.

11. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 2-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.

12. Мақтаны түсіру жөніндегі маманның еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.

13. Еңбек функцияларын айқындайтын, мақтаны түсіру жөніндегі маман орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 2-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.

14. Мақтаны түсіру жөніндегі маманның орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 2-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.

15. Мақтаны түсіру жөніндегі маманның құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілген.

2-параграф. Шикізат пен талшықты баспақтаушы

16. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-4.

17. Лауазымның мүмкін атаулары: шикізат пен талшықты баспақтаушы.

18. «Шикізат пен талшықты баспақтаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: мақтаны баспақтау.

19. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 3-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.

20. Шикізат пен талшықты баспақтаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.

21. Еңбек функцияларын айқындайтын, шикізат пен талшықты баспақтаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 3-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.

22. Шикізат пен талшықты баспақтаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 3-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.

23. Шикізат пен талшықты баспақтаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 5, 6, 7-кестелерінде көрсетілген.

3-параграф. Шикізатты тиеуші

24. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.

25. Лауазымның мүмкін атаулары: шикізатты тиеуші.

26. «Шикізатты тиеуші» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: өңделмеген мақтаны тиеу.

27. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 4-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.

28. Шикізатты тиеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 4-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.

29. Еңбек функцияларын айқындайтын, шикізатты тиеуші орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы 4-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.

30. Шикізатты тиеушінің орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 4-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.

31. Шикізатты тиеушінің құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 4-қосымшасының 5, 6-кестелерінде көрсетілген.

4-параграф. Шикізат пен талшықты сұрыптаушы

32. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.

33. Лауазымның мүмкін атаулары: шикізат пен талшықты сұрыптаушы.

34. «Шикізат пен талшықты сұрыптаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: шикізатты сұрыптау.

35. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 5-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.

36. Шикізат пен талшықты сұрыптаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 5-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.

37. Еңбек функцияларын айқындайтын, шикізат пен талшықты сұрыптаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 5-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.

38. Шикізат пен талшықты сұрыптаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 5-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.

39. Шикізат пен талшықты сұрыптаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 5-қосымшасының 5, 6-кестелерінде көрсетілген.

5-параграф. Құрал-жабдықты тазалаушы

40. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.

41. Лауазымның мүмкін атаулары: құрал-жабдықты тазалаушы.

42. «Құрал-жабдықты тазалаушы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: кептіру-тазалау цехін тазарту.

43. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 6-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.

44. Құрал-жабдықты тазалаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 6-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.

45. Еңбек функцияларын айқындайтын, құрал-жабдықты тазалаушы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 6-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.

46. Құрал-жабдықты тазалаушының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 6-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.

47. Құрал-жабдықты тазалаушының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 6-қосымшасының 5, 6-кестелерінде көрсетілген.

(Жалғасы 20-бетте).

(Жалғасы. Басы 19-бетте).

6-параграф. Линтерлік жабдықтың операторы

48. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 3.
49. Лауазымның мүмкін атаулары: линтерлік жабдықтың операторы.
50. «Линтерлік жабдықтың операторы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: линтерлерде тұқымдарды линтерлеу процесін жүргізу.
51. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 7-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
52. Линтерлік жабдықтың операторының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 7-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
53. Еңбек функцияларын айқындайтын, линтерлік жабдықтың операторы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 7-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
54. Линтерлік жабдықтың операторының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 7-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
55. Линтерлік жабдықтың операторы құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 7-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілген.

7- параграф. Джин жабдығының операторы

56. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 3.
57. Лауазымның мүмкін атаулары: джин жабдығының операторы.
58. «Джин жабдығының операторы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: өңделмеген мақтаны джиндеу үдерісін жүргізу.
59. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 8-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
60. Джин жабдығының операторының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 8-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
61. Еңбек функцияларын айқындайтын, джин жабдығының операторы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 8-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
62. Джин жабдығының операторының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 8-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
63. Джин жабдығының операторының құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 8-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілген.

8-параграф. Кептіргіш жабдықтың операторы

64. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 3.
65. Лауазымның мүмкін атаулары: кептіргіш жабдықтың операторы.
66. «Кептіргіш жабдықтың операторы» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: дымқыл шикізат бауларын кептіру бойынша жұмысты орындау.
67. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 9-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
68. Кептіргіш жабдықтың операторының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 9-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
69. Еңбек функцияларын айқындайтын, кептіргіш жабдықтың операторы орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 9-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
70. Кептіргіш жабдықтың операторының орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 9-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
71. Кептіргіш жабдықтың операторы құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 9-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілген.

9-параграф. Мақта тұқымдарын дәрілеуші

72. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-3.
73. Лауазымның мүмкін атаулары: мақта тұқымдарын дәрілеуші.
74. «Мақта тұқымдарын дәрілеуші» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: мақта екпе тұқымдарын дәрілеу.
75. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 10-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
76. Мақта тұқымдарын дәрілеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 10-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
77. Еңбек функцияларын айқындайтын, мақта тұқымдарын дәрілеуші орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 10-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
78. Мақта тұқымдарын дәрілеушінің орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 10-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
79. Мақта тұқымдарын дәрілеушінің құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 10-қосымшасының 5, 6-кестелерінде көрсетілген.

10-параграф. Технологиялық жабдықтың жөндеушісі

80. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 3-4.
81. Лауазымның мүмкін атаулары: технологиялық жабдықтың жөндеушісі.
82. «Технологиялық жабдықтың жөндеушісі» кәсібі субъектінің негізгі қызметін жүзеге асыруға байланысты міндеттерді білуге және атқара білуге міндеттейді: құрал-жабдықты реттеу және оған ағымдағы жөндеу жасау.
83. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 11-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілген.
84. Технологиялық жабдықтың жөндеушісінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 11-қосымшасының 2-кестесінде көрсетілген.
85. Еңбек функцияларын айқындайтын, технологиялық жабдықтың жөндеушісі орындайтын, КС бірліктерінің тізбесі осы КС 11-қосымшаның 3-кестесінде көрсетілген.
86. Технологиялық жабдықтың жөндеушісінің орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы және еңбек әрекеттері осы КС 11-қосымшасының 4-кестесінде көрсетілген.
87. Технологиялық жабдықтың жөндеушісі құзыреттіліктеріне қойылатын талаптар осы КС 11-қосымшасының 5, 6-кестелерінде көрсетілген.

4. КС әзірлеушілері

88. КС әзірлеушісі Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі болып табылады.
89. Келісу парағы, КС сараптамасы мен тіркелуі осы КС 12 - қосымшасында көрсетілген.

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 1-қосымшасы

Қызмет түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері

№ р/с	Қызмет түрі атауы	Еңбек нарығы тенденцияларын есепке алғандағы кәсіп атауы	01-2005 Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуісіне сәйкес кәсіптер атауы	СБШ біліктілік деңгейлері
1.	Мақта шаруашылығы қызметі	Мақтаны түсіру жөніндегі маман	Мақтаны түсіру жөніндегі маман	3
2.	Мақта шаруашылығы қызметі	Шикізат пен талшықты баспақтаушы	Шикізат пен талшықты баспақтаушы	2-4
3.	Мақта шаруашылығы қызметі	Шикізатты тиеуші	Шикізатты тиеуші	2-3
4.	Мақта шаруашылығы қызметі	Шикізат пен талшықты сұрыптаушы	Шикізат пен талшықты сұрыптаушы	2-3
5.	Мақта шаруашылығы қызметі	Құрал-жабдықты тазалаушы	Құрал-жабдықты тазалаушы	2-3
6.	Мақта шаруашылығы қызметі	Линтерлік жабдықтың операторы	Линтерлік жабдықтың операторы	3
7.	Мақта шаруашылығы қызметі	Джин жабдығының операторы	Джин жабдығының операторы	3
8.	Мақта шаруашылығы қызметі	Кептіргіш жабдықтың операторы	Кептіргіш жабдықтың операторы	3
9.	Мақта шаруашылығы қызметі	Мақта тұқымдарын дәрілеуші	Мақта тұқымдарын дәрілеуші	3
10.	Мақта шаруашылығы қызметі	Технологиялық жабдықтың жөндеушісі (мақта және тінті дақылдарын алғашқы өңдеу)	Технологиялық жабдықтың жөндеушісі (мақта және тінті дақылдарын алғашқы өңдеу)	3-4

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 2-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7431 Мақтаны түсіру жөніндегі маман
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	44-шығарылым, 13-тарау. Мақта өндіру
БТБА бойынша кәсібі	Мақта түсіру жөніндегі маман
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	3

2-кесте. Мақтаны түсіру жөніндегі маманның еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
3	Негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындық бағдарламалары бойынша білімді ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді

3-кесте. Мақтаны түсіру жөніндегі маман орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Өңделмеген мақтаны түсіру және ағармаған мақтаны қолмен және гидромонитордың көмегімен бір уақытта сұрыптап, одан әрі өңдеу үшін оны тасымалдағышқа жіберу
2	Сыртқы түрі бойынша мақтаның ағартылуының сапасын анықтау; ағартылмаған мақтаны қайтадан өңдеу үшін арнайы күбіге салу
3	Тасымалдағышқа қызмет көрсету, күбіні тазалау

4-кесте. Мақтаны түсіру жөніндегі маман орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Өңделмеген мақта	Тасымалдағыш, қол еңбегі	1-1) Түсіру; одан әрі өңдеу үшін тасымалдағышқа жіберу
2	Мақта	Гидромонитор	2-1) Қолмен және гидромонитордың көмегімен сұрыптау, қайтадан өңдеу үшін арнайы күбіге салу
3	Күбі	Өңдеуге арналған күбі, тазалаушы құралдар	3-1) күбілерді тазалау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі мақтаны түсіру жөніндегі маманның құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Мақтаны түсіру кезінде белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
2-1)	Өзінің денсаулығы мен қауіпсіздігі және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі үшін жауапкершілік	Мақтаны түсіру кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидаларын білу
3-1)	Мақта шаруашылығы саласында міндеттерді орындау кезінде қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Күбіні тазалау кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы қағидаларын білу

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 3-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7431 Шикізат пен талшықты баспақтаушы
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Шикізат пен талшықты баспақтаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-5
4	6

2-кесте. Шикізат пен талшықты баспақтаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Негізгі орта білімнен төмен емес, жалпы, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде 1 жылдан кем емес
4	Жоғары деңгейлі техникалық және кәсіби білім (қосымша кәсіби дайындық), практикалық тәжірибе	3 деңгейде тәжірибесі 3 жылдан кем емес

3-кесте. Шикізат пен талшықты баспақтаушы еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Баспақтаудың алдында гидравликалық тегістегіш құралмен мақта талшықтарын немесе линтті немесе улюкті алдын ала тығыздау; біліктілігі жоғарырақ баспақшының басшылығымен мақта және тінті талшықтарын, мақта линттерін, талшықты қалдықтарды және арпабастарды, сондай-ақ қол станоктарында тінті шикізатты габариті белгіленген бумаларға және теңдерге және механикалық баспақтарда көлемдерге баспақтау
2	Орауыш материалдарды дайындау және беру; орауышты баспаққа салу; бумаларды тығыздау, оларды стандарт талаптарына сәйкес байлау және таңбалау, баспақтардан түсіру, бумаларды алу; бумаларды өлшеу және тасымалдағышқа салумен немесе қатарлап қоюмен белгіленген орынға тасымалдау
3	Таразылардың, баспақтардың, олардың жетектерінің, бақылау құралдыраның жарамды екенін тексеру; баспақ пен конденсорды, бумаларды түпқоймаға орнату механизмдерінің, түпқоймаларды жиектеу механизмдерінің жұмысындағы техникалық ақаулықтарды жою

4-кесте. Шикізат пен талшықты баспақтаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Өңделмеген мақта	Қол станогы	1-1) Баспақтау алдында тығыздау
			1-2) Мақта және тінті талшықты, мақталы линтті баспақтау
2	Баспақталған мақта	Тасымалдағыш	2-1) Орауыш материалдарын дайындау және беру; орауыштарды баспаққа салу
3	Өндірістегі жабдық	Қол еңбегі, ақауларды жоюға арналған арнайы құрал-жабдықтар	3-1) Жабдықтарды тексеру, жабдықтардағы техникалық ақаулықтарды жою

5-кесте.
СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі шикізат пен талшықты баспақтаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Шикізат пен талшықты баспақтау кезінде белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
1-2)	Мақта шаруашылығы саласында міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Мақтаны баспақтау кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

6-кесте.
СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі шикізат пен талшықтының баспақтаушы құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Шикізат пен талшықты баспақтау кезінде белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
1-2)	Мақта шаруашылығы саласында міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Мақтаны баспақтау кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары
1-3)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы атқарушылық қызметті түсіну	Белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік, техника жұмысының сенімділігіне қойылатын жоғары талаптар	Жұмыс құралдары мен бөлшектерін пайдалану, техникалық қызмет көрсету, көшіру, сақтау және қаттап тастаудың негізгі қағидаттары

7-кесте.
СБШ біліктіліктің 4-деңгейлі шикізат пен талшықтының баспақтаушы құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша қызметтік міндеттер аясындағы жауапкершілік	Стандартты практикалық міндеттерді орындау білігі	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
3-2)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы атқарушылық қызметті түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары
3-2)	Мақта шаруашылығы саласында міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Мақтаны баспақтау кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Жұмыс құралдары мен бөлшектерін пайдалану, техникалық қызмет көрсету, көшіру, сақтау және қаттап тастаудың негізгі қағидаттары
3-3)	Оған жүктелген міндеттерді шешу бойынша деңгейде шешім қабылдайды және жауапты болады	Белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік, техника жұмысының сенімділігіне қойылатын жоғары талаптар	Жұмыс құралдары мен бөлшектерін пайдалану, техникалық қызмет көрсету, көшіру, сақтау және қаттап тастаудың негізгі қағидаттары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 4-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	8269 Шикізатты тиеуші
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Шикізатты тиеуші
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4

2-кесте. Шикізатты тиеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Негізгі орта білімнен төмен емес, жалпы, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде 1 жылдан кем емес

3-кесте. Шикізатты тиеуші орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Өңделмеген мақтаны алдын ала қопсытып, және ластанған мақта мен бөгде заттарды алып тастап артықтар камераларынан қолмен пневмокөлікке немесе тасымалдағышқа салу
2	Құбырлардың, тасымалдағыштар мен қоректендіргіш бункерлердің бітеліп қалуын жою
3	Құбырларды, тасымалдағыштарды, қоректендіргіш бункерлерді, сепараторларды және басқа жабдықтарды профилактикалық тазалау бойынша жұмысқа қатысу

4-кесте. Шикізатты тиеуші орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Өңделмеген мақта	Қопсыту агрегаттары	1-1) Өңделмеген мақтаны алдын ала қопсытып, және ластанған мақта мен бөгде заттарды алып тастап артықтар камераларынан қолмен пневмокөлікке немесе тасымалдағышқа салу
2	Құбыр, тасымалдағыш пен қоректендіргіш бункер және т.б.	Тазарту жебесі	2-1) Құбырлардың, тасымалдағыштар мен қоректендіргіш бункерлердің бітеліп қалуын жою
3	Құбыр, тасымалдағыш пен қоректендіргіш бункер және т.б.	Тазарту жабдығы	3-1) Құбырларды, тасымалдағыштарды, қоректендіргіш бункерлерді, сепараторларды және басқа жабдықтарды профилактикалық тазалау бойынша жұмысқа қатысу

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі шикізатты тиеушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Шикізатты тасымалдағышқа тиеу кезінде белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
2-1)	Мақта шаруашылығы саласында міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Шикізатты тиеу кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі шикізатты тиеушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
2-2)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша қызметтік міндеттер аясындағы жауапкершілік, жұмысты жоспарлауды қосқандағы атқарушылық қызметті түсіну	Стандартты практикалық міндеттерді орындау білігі, еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім, қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 5-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7431 Шикізат пен талшықты сұрыптаушы
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Шикізат пен талшықты сұрыптаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-5

2-кесте. Шикізат пен талшықты сұрыптаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Негізгі орта білімнен төмен емес, жалпы, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде 1 жылдан кем емес

3-кесте. Шикізат пен талшықты сұрыптаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Стандартты үлгілер мен эталондарға сәйкес органолептикалық әдіспен нөмірін, сұрыпын анықтаумен сапалық белгілері бойынша шикізаттың баулары мен қысқа талшықтарын сұрыптау және таңбалау; ылғалдылығы, ластануы жоғары және бүлінген бауларды лақтырып тастау
2	Өңделмеген тұтамдарды іріктеу және талшықтан бөгде талшықты емес қоспаларды алып тастау; құрамында арбапас көп талшықтың тұтамдарын іріктеу және оларды қайтадан өңдеу үшін қайтару; шикізатты және талшықты белгіленген жерге тасымалдау
3	Қысқа талшықты өндіру бойынша тасқынды желіде орналастырылған талшық бөлуші және дымқылдатушы машиналардың, пневмокөліктік құрылғының және басқа жабдықтың жұмысын бақылау; қызмет көрсетілетін машиналар мен құрылғылардың шырмауларын, бітелулерін жоюға қатысу

4-кесте. Шикізат пен талшықты сұрыптаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Шикізат, талшық	Таңбалау құралдары	1-1) Шикізаттың баулары мен қысқа талшықтарын сұрыптау және таңбалау
2	Талшықтың тұтамдары	Мамандандырылған жабдықтар, талшықтың тұтамдарын тасымалдауға арналған машиналар	2-1) Өңделмеген тұтамдарды іріктеу және талшықтан бөгде талшықты емес қоспаларды алып тастау, талшықтың тұтамдарын іріктеу және оларды қайтадан өңдеу үшін қайтару, шикізатты және талшықты белгіленген жерге тасымалдау
3	Талшық	Талшық бөлуші және дымқылдатушы машиналар	3-1) Жабдықтардың жұмысын бақылау
			3-2) Машиналар мен құрылғылардың шырмауларын, бітелулерін жоюға қатысу

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі шикізат пен талшықты сұрыптаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Шикізат пен талшықты сұрыптау кезінде белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
2-1)	Мақта шаруашылығы саласында міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Шикізат пен талшықты сұрыптау кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі шикізат пен талшықты сұрыптаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
3-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша қызметтік міндеттер аясындағы жауапкершілік	Стандартты практикалық міндеттерді орындау білігі	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашы-лық саласындағы білім
3-2)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы атқарушылық қызметті түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 6-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7222 Құрал-жабдықты тазалаушы
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Құрал-жабдықты тазалаушы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3

2-кесте. Құрал-жабдықты тазалаушының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Негізгі орта білімнен төмен емес, жалпы орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (кәсіпорында білімді ұйымдастыру немесе оқыту базасындағы қысқа мерзімді курстар)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	2 деңгейде 1 жылдан кем емес

3-кесте. Құрал-жабдықты тазалаушы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Кептіру-тазалау цехін шаң мен қалдықтардан тазарту
2	Өндірістің қалдықтарын және технологиялық жабдықтар мен көлік құралдарынан шығатын шаңды жинау; жинау бункерлерін босату, қалдықтарды одан әрі өңдеуге тапсыру; қалдықтарды қарау және олардан жарамды талшықтарды таңдау
3	Қалдықтарды белгіленген жерге тасымалдау

4-кесте. Құрал-жабдықты тазалаушы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Кептіру-тазалау цехі	Тазалау үшін құралдар	1-1) Кептіру-тазалау цехін шаң мен қалдықтардан тазарту
2	Қалдықтар, шаң	Жинау мен тазалау үшін құралдар, көлік	2-1) Өндірістің қалдықтарын және технологиялық жабдықтар мен көлік құралдарынан шығатын шаңды жинау
3	Қалдықтар, шаң	Көлік	3-1) қалдықтарды белгіленген жерге тасымалдау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі құрал-жабдықты тазалаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Мақта шаруашылығы саласындағы белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
2-1)	Белгілі міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Кептіргіш-тазалау цехінде жұмыс істеу кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі құрал-жабдықты тазалаушының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Мақта шаруашылығы саласындағы белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік	Практикалық міндеттерді орындау үшін негізгі практикалық және танымдық дағдыларды қолдану білігі	Кәсіби дайындық кезінде алынған білім
2-1)	Белгілі міндеттерді орындау кезінде өзінің және басқалардың денсаулығы мен қауіпсіздігі және қоршаған ортаны қорғау үшін жауапкершілік	Кептіргіш-тазалау цехінде жұмыс істеу кезінде әрекет жасау әдістерін таңдау дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары
2-2)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы атқарушылық қызметті түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Негізгі және қарапайым құралдарды, құрал-жабдықты, жұмыс үдерістерінің процедуралары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 7-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	8269 Линтерлік жабдықтың операторы
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Линтерлік жабдықтың операторы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	4-5

2-кесте. Линтерлік жабдықтың операторының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді

3-кесте. Линтерлік жабдықтың операторы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Белгіленген режимде линтерлерде тұқымдарды линтерлеу процесін жүргізу; линтерлік және онымен байланыстағы технологиялық және қосалқы жабдықтардың тоқтаусыз жұмыс істеуін қамтамасыз ету
2	Линтерлердің жұмысын реттеу; қызмет көрсетілетін машиналар мен мезанизмдердің жұмысында ақаулықтарды жою; линтерлерді жөндеуге және аралардың цилиндрлерін ауыстыруға қатысу
3	Аралар мен масақты торларды тазалау

4-кесте. Линтерлік жабдықтың операторы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Тұқымдар	Линтерлік жабдық	1-1) Белгіленген режимде линтерлерде тұқымдарды линтерлеу процесін жүргізу
2	Линтерлік жабдық	Қол еңбегі, тазалауға арналған жабдықтар	2-1) Линтерлердің жұмыс істеуін қамтамасыз ету
3	Ара мен масақты торлар	Тазалауға арналған жабдықтар	3-1) аралар мен масақты торларды тазалау

5-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі линтерлік жабдықтың операторының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша қызметтік міндеттер аясындағы жауапкершілік	Стандартты практикалық міндеттерді орындау білігі	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы линтерлік жабдықтың операторы атқарушылық қызметін түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 8-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	8261 Джин жабдығының операторы
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Джин жабдығының операторы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	4-5

2-кесте. Джин жабдығының операторының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйым-дастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді

3-кесте. Джин жабдығының операторы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Инерциялық босатқыш механизмі бар валдық джиндер мен берілген режимде сегізондық аралық джиндерде шала өңделген мақтаны джиндеу процесін жүргізу; джиндердің батарейлері мен технологиялық және қосалқы байланыста болатын жабдықтарға қызмет көрсету
2	Стандарттың талаптарына сәйкес мақта-талшықтардың алынуын қамтамасыз ету; қызмет көрсетілетін машиналар мен механизмдердің жұмысындағы техникалық ақаулықтарды жою; талшық ажыратқыш, арамшөпті және тұқымды конвейерлер, улюксорғыш және қоқымсорғыш құрылғылар ылғалдандырудың бітелулерін жою
3	Қызмет етілетін машиналардың жөндеуінде шала өңделген мақтаны оқтын-оқтын тоғыту, жұмыс валиктеріндегі жыраларды тазалау, оларды орнатуда және әр түрлі джиндердің тілімшелерін ауыстыруға қатысу; араларды ауыстурыға, технологиялық саңылаулар мен разводкаларды реттеуге, қызмет көрсетілетін машиналарды жөндеуге қатысу

4-кесте. Джин жабдығының операторы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Өңделмеген мақта	Джин жабдығы	1-1) Инерциялық босатқыш механизмі бар валдық джиндер мен берілген режимде сегізондық аралық джиндерде шала өңделген мақтаны джиндеу процесін жүргізу
2	Джин жабдығы	Ақауларды жоюға арналған жабдықтар	2-1) Қызмет көрсетілетін машиналар мен механизмдердің жұмысындағы техникалық ақаулықтарды жою
3	Джин жабдығы	Тазалау үшін мамандандырылған жабдықтар, босатқыш тілімшелер, құрал-жабдықтар, қол еңбегі	3-1) Қызмет етілетін машиналардың жөндеуінде шала өңделген мақтаны оқтын-оқтын тоғыту, жұмыс валиктеріндегі жыраларды тазалау, оларды орнату мен әр түрлі джиндер босатқыш тілімшелерді ауыстыруға қатысу
			3-2) Қызмет етілетін машиналардың жөндеуінде араларды ауыстыру, технологиялық саңылаулар мен разводкаларды реттеу

5-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі джин жабдығының операторының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша қызметтік міндеттер аясындағы жауапкершілік	Стандартты практикалық міндеттерді орындау білігі	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы джин жабдығының операторы атқарушылық қызметін түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 9-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	8261 Кептіргіш жабдықтың операторы
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Кептіргіш жабдықтың операторы
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	3-5

2-кесте. Кептіргіш жабдықтың операторының еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң, жаман жарықтылық	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді

3-кесте. Кептіргіш жабдықтың операторы орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Камералық, конвейерлік булы және түтінді газды кептіргіш машиналарда стланстік трестерді, талшықтарды, тұқымдар мен қабықты дақылдардың қалдықтарын кептіру, сондай-ақ конвейерлік булы кептіргіш машиналарында қабықтан жасалған суланған және дымқылданған қабықты дақылдары мен су қабық трестерін кептіру процесін жүргізу
2	Кептіргіш машинаның тасымалдауышына, кешенді жинақтауға, қабат қалыптастыратын машинаға үздіксіз беріп тұру үшін шикізат қабатының белгіленген қалыңдығын қалыптастыру; белгіленген тығыздықты сақтай отыра кептіргіш машинаның тасымалдауышына материалдарды қолмен біркелкі етіп салу; пневмокөлік шикізатты берген кезде – кептіргіш машинаның тасымалдауышында материалдар қабатының белгіленген қалыңдығын бақылау және қамтамасыз ету
3	Кептіру алқаптарында шикізаттың дымқыл бауларын (өнеркәсіптік даярлаудан кейін) кептіру бойынша жұмыстарды орындау; кептіргіш машинаның тасқынында орналасқан сабақтарын кесу мен тамырларын қырқу бойынша машинаға қызмет көрсету

4-кесте. Кептіргіш жабдықтың операторы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Ауыл шаруашылық дақылдары, тінті дақылдары	Кептіргіш жабдықтар; камералық, конвейерлік, булы және түтінді газды кептіргіш машиналар	1-1) Камералық, конвейерлік булы және түтінді газды кептіргіш машиналарда стланстік трестерді, талшықтарды, тұқымдар мен қабықты дақылдардың қалдықтарын кептіру, сондай-ақ конвейерлік булы кептіргіш машиналарында қабықтан жасалған суланған және дымқылданған қабықты дақылдары мен су қабық трестерін кептіру процесін жүргізу
2	Кептіргіш жабдықтың тасымалдағышы	Кептіргіш жабдық, қолғаптар	2-1) Белгіленген тығыздықты сақтай отыра кептіргіш машинаның тасымалдауышына материалдарды қолмен біркелкі етіп салу
3	Ауылшаруашылық дақылдары (сабақтар мен тамырлар)	Кесу құралдары	3-1) кептіргіш машинаның тасқынында орналасқан сабақтарын кесу мен тамырларын қырқу бойынша машинаға қызмет көрсету

5-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі кептіргіш жабдығының операторының құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша кептіргіш жабдық операторының қызметтік міндеттері аясындағы жауапкершілігі	Стандартты практикалық міндеттерді орындау білігі	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмысты жоспарлауды қосқандағы джин жабдығының операторы атқарушылық қызметін түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 10-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	6111 Мақта тұқымдарын дәрілеуші
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Мақта тұқымдарын дәрілеуші
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4

2-кесте. Мақта тұқымдарын дәрілеушінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
2	Негізгі орта білімнен төмен емес, жалпы, орта білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (білімді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білім немесе техникалық және кәсіби білім бар болған жағдайда (білім беру ұйымының базасында біл жылдық кәсіби дайындық бағдарламасы бойынша курстар немесе мекемеде оқу) практикалық тәжірибе	2 деңгейде 1 жылдан кем емес

3-кесте. Мақта тұқымдарын дәрілеуші орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функ-цияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Өңдеуге арналған машинада мақта екпе тұқымдарын дәрілеу
2	Өңдеу машинасының қоректендіргіш бункеріне улағыш заттарды салу; машинаға улағыш заттар мен тұқымдардың біркелкі түсуін реттеу

4-кесте. Мақта тұқымдарын дәрілеуші орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Мақта тұқымдары	Өңдеу машинасы	1-1) Мақта екпе тұқымдарын дәрілеу
2	Мақта тұқымдары	Өңдеу машинасы	2-1) Өңдеу машинасының қоректендіргіш бункеріне улағыш заттарды салу; машинаға тұқымдардың біркелкі келіп түсуін реттеу

5-кесте. СБШ біліктіліктің 2-деңгейлі мақта тұқымдарын дәрілеушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша мақта тұқымдарын дәрілеушінің қызметтік міндеттері аясындағы жауапкершілігі	Стандартты практикалық міндеттерді шешу дағдысы	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмыс үрдісін жоспарлауды қоса алғанда, атқарушы қызметті түсіну	Өңдеу машинасымен жұмыс істеу дағдысы	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

6-кесте. СБШ біліктіліктің 3-деңгейлі мақта тұқымдарын дәрілеушінің құзыретіне қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігімен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты бағалау және анықтау бойынша мақта тұқымдарын дәрілеушінің қызметтік міндеттері аясындағы жауапкершілігі	Стандартты практикалық міндеттерді шешу дағдысы	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмыс үрдісін жоспарлауды қоса алғанда, атқарушы қызметті түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары
2-2)	Жұмыстағы мұқияттылық, ұқыптылық, жауапкершілік	Белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік, техника жұмысының сенімділігіне қойылатын жоғары талаптар	Жұмыс құралдары мен бөлшектерін пайдалану, техникалық қызмет көрсету, көшіру, сақтау және қаттап тастаудың негізгі қағидаттары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандартының 11-қосымшасы

1-кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы мемлекеттік кәсіптер жіктеуіші (МКЖ)	
Базалық топ	7222 Технологиялық жабдықтың жөндеушісі (мақта және тінті дақылдарын алғашқы өңдеу)
Қазақстан Республикасы жұмысшылар кәсіптері мен жұмыстарының бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтағышы (БТБА)	
Шығарылым, БТБА тарауы	43-шығарылым, 2-тарау. Мақта мен тінті дақылдарын алғашқы өңдеу
БТБА бойынша кәсібі	Технологиялық жабдықтың жөндеушісі
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	4-5
4	6

2-кесте. Технологиялық жабдықтың жөндеушісінің еңбек шарттарына, біліміне және жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорын, ұйым)	Мақта шаруашылығы қызметіндегі ауыл шаруашылық ұйымдары, мемлекеттік ұйымдар.	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары	Цехтегі жұмыс, аллергия, шаң	
Жұмысқа жіберудің ерекше шарттары	Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіптік білім беру және оқыту деңгейі	Қажетті еңбек тәжірибесі
3	Практикалық тәжірибесіз негізгі орта білім базасында жалпы орта білімі немесе техникалық және кәсіби білімі болған жағдайда практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби дайындық (бір жылға дейін кәсіби дайындықты ұйымдастыру базасындағы курстар немесе кәсіпорында оқыту)	Талап етілмейді
4	Жоғары деңгейлі техникалық және кәсіби білім (қосымша кәсіби дайындық), практикалық тәжірибе	3 деңгейде тәжірибесі 3 жылдан кем емес

3-кесте. Технологиялық жабдықтың жөндеушісі орындайтын, еңбек функцияларын анықтайтын, КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функцияларының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Кептіргіш машиналарды; қабықты дақылдардың қысқа талшықтарын өңдеу бойынша тасқынды желілердің құрамына енетін агрегаттарды, машиналар мен механизмдерді реттеу және ағымдағы жөндеу
2	Жабдықтардың, пневмокөлік жағдайының жарамдылығын бақылау және олардың жұмысының белгіленген режимін қамтамасыз ету; агрегаттар мен машиналардың тораптары мен жеке детальдарын ауыстыру; жабдықтың жұмысын реттеу, белдіктерді тігу және кигізу
3	Тарау машиналарына қызмет көрсету кезінде – ленталардың салынуын және бумалардың болуын қадағалау, оларды шешіп алу, тасымаладау және салу; ленталардың жыртылуын болдырмау

4-кесте. Технологиялық жабдықтың жөндеушісі орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

(Соңы 21-бетте).

(Соңы. Басы 19-20-беттерде).

Еңбек функциясының шифры	Еңбек заттары	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Кептіргіш-тазалау жабдықтары	Мамандандырылған жабдықтар	1-1) Реттеу және ағымдағы жөндеуге жауап беру
2	Кептіргіш-тазалау жабдықтары	Мамандандырылған жабдықтар	2-1) Жабдық жағдайының жарамдылығын бақылау
3	Түкті машина	Мамандандырылған жабдықтар, қол еңбегі	3-1) түкті машинаға қызмет көрсету

5-кесте. СБШ біліктілігінің 3-деңгейі технологиялық жабдықтардың құзыреттерге қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігінен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты байланау және анықтау бойынша технологиялық жабдықтың жөндеушілік қызметтік міндеттері айқындалған жауапкершілігі	Стандартты практикалық міндеттерді шешу дағдысы	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмыс үрдісін жоспарлауды қоса алғанда, атқарушы қызметті түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары

6-кесте. СБШ біліктілігінің 4-деңгейі технологиялық жабдықтардың құзыреттерге қойылатын талаптар

Міндеттер шифры	Тұлғалық және кәсіптік құзыреттіліктер	Біліктер мен дағдылар	Білімдер
1-1)	Белгіленген нәтижелерге өздігінен қол жеткізу үшін қажетті ресурстарды, уақытты байланау және анықтау бойынша технологиялық жабдықтың жөндеушілік қызметтік міндеттері айқындалған жауапкершілігі	Стандартты практикалық міндеттерді шешу дағдысы	Кәсіби дайындық барысында алынған және белгілі ауыл шаруашылық саласындағы білім
2-1)	Жұмыс үрдісін жоспарлауды қоса алғанда, атқарушы қызметті түсіну	Еңбек барысын және оның нәтижесін дербес жоспарлау, орындау және бағалау аясындағы дағдылар	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау қағидалары
3-1)	Оған жүктелген міндеттерді шешу бойынша деңгейде шешім қабылдайды және жұмысты бақылайды	Белгілі міндеттер шеңберінде жұмыстың нәтижесі мен сапасына жауапкершілік, техника жұмысының сенімділігіне қойылатын қосымша талаптар	Жабдықпен жұмыс құралдары мен біліктерін пайдалану, техникалық қызмет көрсету, жөндеу, сақтау және қатал тәртіпке негізгі қағидаттары

Мақта өсіру қызметіндегі кәсіби стандарттарына 12-қосымшасы

Келісу парағы

Ұйымның атауы

Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі

Осы КС тіркелді
Кәсіби стандарттар Реестріне енгізілді, тіркеу № ___
Хат (хаттама) № ___ Күні ___

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 21 мамырдағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 9444 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің

2014 жылғы 26 қыркүйек № 399

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің

2014 жылғы 22 қыркүйек № 630

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігінің

2014 жылғы 19 қараша № 240

Астана қаласы

БІРЛЕСКЕН БҰЙРЫҒЫ

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлерін бекіту туралы

Қазақстан Республикасының «Арнайы әлеуметтік қызметтер туралы» 2008 жылғы 29 желтоқсандағы Заңының 6-бабының 2-тармағына сәйкес **бұйырамыз:**

1. Қоса беріліп отырған Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлері бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Криминалдық полиция департаменті (А.Х. Баймурзин) заңда белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуді;

2) осы бұйрықты мемлекеттік тіркелгеннен кейін күнтізбелік он күн ішінде мерзімді баспасөз басылымдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жіберуді;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің интернет-ресурсында орналастыруды қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің бірінші орынбасары М.Ғ. Демеуовке жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрі А. САРИНЖІПОВ.

2014 жылы « » ___________

Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрі Т. ДҮЙСЕНОВА.

2014 жылы 19 қараша

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрі Қ.ҚАСЫМОВ.

2014 жылы 22 қыркүйек

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2014 жылғы 26 қыркүйектегі № 399, Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2014 жылғы 19 қарашадағы №240, Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 22 қыркүйектегі №630 бірлескен бұйрығымен бекітілген

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлері

1. Осы Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлері (бұдан әрі – Критерийлер) Қазақстан Республикасының «Арнайы әлеуметтік қызметтер туралы» 2008 жылғы 29 желтоқсандағы Заңына сәйкес әзірленген және адамдарды әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудан зардап шегушілерге жатқызудың негіздерін айқындайды.

2. Осы Критерийлерде мынадай түсініктер пайдаланылды:

1) әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қарау – жасалған әрекеттерге қатысты қылмыстық іс жүргізуді қозғау фактісінің бар-жоғына қарамастан, тұрмыстық зорлық-зомбылыққа, адам саудасына, оның ішінде кәмелетке толмағандар саудасына, оларды пайдаланудың өзге де түрлеріне байланысты әрекеттер, сондай-ақ адам ұрлау;

2) зардап шегуші – оған қатысты әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың нысанына қарамастан, ол жасалған жеке адам;

3) әлеуметтік бейімсіздік – жеке адамның әлеуметтік ортамен өзара байланысының бұзылуы;

4) әлеуметтік депривация - адамның (отбасының) негізгі өмірлік қажеттіліктерін өз бетінше қанағаттандыру мүмкіндігін шектеу және (немесе) одан айырылу.

3. Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде адамға қатысты жасалған әрекеттер мынадай блоктар бойынша топтастырылады:

1-блок - күш көрсету зорлық-зомбылығы;

2-блок - психологиялық зорлық-зомбылық;

3-блок - экономикалық зорлық-зомбылық;

4-блок - сексуалдық зорлық-зомбылық.

4. Қатыгездікпен қараудың бар-жоғына бағалау жүргізу кезінде әрекеттердің әрбір блогы бойынша осы Критерийлерге 1-қосымшаға сәйкес баллдар беріледі, олардың қосындысы бойынша адам қатыгез қараудан зардап шеккендер қатарына жататыны айқындалады.

5. Егер блоктардың бірі бойынша баллдардың қосындысы 5 және одан жоғары баллды құраса, адам тұрмыстық зорлық-зомбылықпен байланысты әрекеттердің нәтижесінде қатыгез қараудан зардап шеккен деп танылады.

6. Адамды саудаға салу кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде адамға қатысты жасалған әрекеттер мынадай блоктар бойынша топтастырылады:

1-блок – адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адам ұрлау;

2-блок – адамға қатысты жасалған әрекеттер;

3-блок – адамға қатысты пайдаланылған құралдар;

4-блок – адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салудың, оларды пайдаланудың өзге де түрлерінің, сондай-ақ адам ұрлаудың мақсаттары;

5-блок - адамға келтірілген зиян.

7. Қатыгездікпен қараудың бар-жоғына бағалау жүргізу кезінде әрекеттердің әрбір блогы бойынша осы Критерийлерге 2-қосымшаға сәйкес баллдар беріледі, олардың қосындысы бойынша адам қатыгез қараудан зардап шеккендер қатарына жататыны айқындалады.

8. Егер әрбір блок бойынша баллдардың қосындысы 5 және одан жоғары баллды құраса, жалпы нәтижесі 25 және одан жоғары балл болса, адам адамды саудаға салумен, оларды пайдаланудың өзге де түрлерімен, сондай-ақ адамды ұрлаумен байланысты әрекеттердің нәтижесінде қатыгез қараудан зардап шеккен деп танылады.

Егер әрбір блок бойынша баллдардың қосындысы 5 және одан жоғары баллды құраса, 3-блокты қоспағанда (субъектіге қатысты пайдаланылған құралдар), жалпы нәтижесі 20 және одан жоғары балл болса, кәмелетке толмаған адам кәмелетке толмағандарды саудаға салумен, оларды пайдаланудың өзге де түрлерімен, сондай-ақ ұрлаумен байланысты әрекеттердің нәтижесінде қатыгез қараудан зардап шеккен деп танылады.

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлеріне 1-қосымша

Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде балдар беру

№ р/с	Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған критерийлердің тізбесі	Тұрмыстық зорлық-зомбылық кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған шекті көрсеткіштер
1	Күш көрсету зорлық-зомбылығы	
1.1	Тән ауруына ұшырататын ұрып-соғу немесе өзге де күш қолдану әрекеттерін жасау	3 балл
1.2	Құқық бұзушымен отбасы-тұрмыстық қарым-қатынастағы азаматтарға сыйламаушылық көрсетіліп, былапыт сөйлеу, қорлап тиісу, кемсіту, үй заттарына зақым келтіру және жеке тұрғын үй немесе пәтер шегінде жасалған олардың тыныштығын бұзатын басқа да әрекеттер	2 балл
1.3	Ұдайы ұрып-соғу немесе өзге күш қолдану әрекеттері жолымен тән зардабын келтіру немесе психикалық зардап шегу	5 балл
1.4	Адамның өміріне қауіпті емес және зардаптарға әкеп соқпаған, бірақ денсаулықты ұзақ уақытқа бұзылуға әкеп соққан денсаулыққа қасақана орташа ауырлықтағы зиян келтіру	5 балл
1.5	Адамның өміріне қауіпті немесе көруден, тілден, естуден қандай да болсын органнан айрылуға немесе органның қызметін жоғалтуға немесе бет-әлпетінің қалпына келтіргісіз бұзылуына әкеп соққан денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру, сондай-ақ өмірге қауіпті немесе еңбек қабілетінің кемінде үштен бірін тұрақты түрде жоғалтуға ұштасқан немесе кінәлігe мәлім кәсіби еңбек қабілетін немесе түсік тастауға, психикасын бұзуға, есірткімен немесе уытты умен ауыруға душар еткен денсаулықтың бұзылуын тудырған денсаулыққа өзге зиян келтірген қасақана ауыр зиян келтіру	5 балл
2	Психологиялық зорлық-зомбылық	
2.1	Дөрекілік, қорлау, балағаттау, қорқыту, бопсалау, ізіне түсу және адамның теріс эмоциялық реакциясы мен жан күйзелісін тудыратын басқа әрекет (әрекетсіздік)	3 балл
2.2	Адамды өзін-өзі өлтіруге жеткізу немесе жәбірленушіні қорқыту, оған қатыгездікпен қарау немесе оның адамдық қасиетін ұдайы қорлау жолымен өзін-өзі өлтіруге баруға дейін жеткізу	5 балл
2.3	Өлтіремін деп немесе денсаулыққа ауыр зиян келтіремін деп, сол сияқты адамның жеке басына өзге ауыр күш көрсетемін не мүлікті өртеп құртамын деп, жарылыс жасап немесе өзге жалпы қауіпті тәсілмен қорқыту, бұл қорқытудың іске асатындығына қауіптенудің жеткілікті негіздері бар болған кезде	5 балл
3	Экономикалық зорлық-зомбылық	
3.1	Жеке басты куәландыратын, меншікке құқық белгілейтін, әрекеттер жасауға құқық беретін құжаттардан айыру	3 балл
3.2	Тіршілік қызметі үшін қажетті ақшалай қаражаттан айыру	2 балл
3.3	Тұрғын үйінен айыру	5 балл
3.4	Тіршілік қызметі үшін қажетті тамақтан айыру	4 балл
3.5	Тіршілік қызметі үшін қажетті киімнен айыру	3 балл
4	Сексуалдық зорлық-зомбылық	
4.1	Зорлау, яғни жәбірленушіге немесе басқа адамдарға күш қолданып немесе оны қолданбақшы болып қорқытып не жәбірленушінің дәрменсіз күйін пайдаланып жыныстық қатынас жасау	5 балл
4.2	Көрінеу он төрт жасқа толмаған адамға қатысты күш қолданусыз азғындық іс-әрекеттерді жасау	5 балл
4.3	Адамды жыныстық қатынасқа түсуге, еркек пен еркектің, әйел мен әйелдің жыныстық қатына жасауына немесе сексуалдық сипаттағы өзге де әрекеттер жасауға мәжбүр ету	5 балл

Әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау критерийлеріне 2-қосымша

Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде әлеуметтік бейімсіздікке және әлеуметтік депривацияға әкеп соққан қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалау кезінде балдар беру

№ р/с	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған критерийлердің тізбесі	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салу, оларды пайдаланудың өзге де түрлері, сондай-ақ адамдарды ұрлау кезінде қатыгездікпен қараудың бар-жоғын бағалауға арналған шекті көрсеткіштер
1.	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салудың, оларды пайдаланудың өзге де түрлерінің, сондай-ақ адамдарды ұрлаудың нысаны	
1.1	Сексуалдық пайдалану мақсатында адамды саудаға салу/ сексуалдық пайдалану	5 балл
1.2	Еңбекте пайдалану мақсатында адамды саудаға салу/еңбекте пайдалану	5 балл
1.3	Баланы/қызды заңсыз асырап алу мақсатында кәмелетке толмаған балаларды саудаға салу	5 балл
1.4	Қайыршылықпен айналысуға мәжбүрлеу мақсатында адамды саудаға салу/қайыршылықпен айналысуға мәжбүрлеу	5 балл
1.5	Адамның ағзаларын және тіндерін заңсыз алу мақсатында адамды саудаға салу	5 балл
2.	Адамға қатысты жасалған әрекеттер	
2.1	Сатып алу-сату, өзге мәмілелер (сыйға тарту, айырбастау, жалға беру, адамды мәміле бойынша міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету ретінде қалдыру, мүліктік емес сипаттағы қандай да бір пайда алу мақсатында адамды беру және басқалар)	5 балл
2.2	Адамды пайдалану: - Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайларды қоспағанда, кінәлінің мәжбүрлі еңбекті, яғни адам оны орындау үшін өз қызметтерін ерікті түрде ұсынбаған, осы адамнан күш қолдану немесе күш қолданамын деп қорқыту арқылы талап етілетін кез келген жұмысты немесе қызметті пайдалануы; - кінәлінің алынған табыстарды иемденіп алу мақсатында басқа адамның жезөкшелікпен айналысуын немесе ол көрсететін өзге де қызметтерді пайдалануы, сол сияқты кінәлінің материалдық пайда алу мақсатын көздемей, адамды сексуалдық сипаттағы қызметтер көрсетуге мәжбүрлеуі; - адамды қайыршылықпен айналысуға, яғни басқа адамдардан ақша және (немесе) өзге мүлікті сұрауға байланысты қоғамға жат әрекет жасауға мәжбүрлеу; - кінәлі және (немесе) басқа адам үшін жұмыстарды және (немесе) көрсетілетін қызметтерді орындаудан өзіне байланысты емес себептер бойынша бас тарта алмайтын адамға қатысты меншік иесі өкілеттіктерін кінәлінің жүзеге асыруына байланысты өзге іс-әрекеттер.	5 балл
2.3	Азғырып-көндіру – жәбірленушіні қандай да бір жұмыстарды немесе қандай да бір қызметті, соның ішінде, егер оны пайдалану мақсатымен байланысты болса, құқыққа қайшы қызметті атқаруға келісуіне қол жеткізу.	5 балл
2.4	Тасу – адамды пайдалану мақсатында бір жерден екінші жерге, соның ішінде бір елді мекеннің ішінде оның орнын ауыстыруға байланысты қасақана жасалатын іс-әрекет.	5 балл
2.5	Беру – жәбірленушіні оны пайдаланатын адамға тікелей беру.	5 балл
2.6	Жасыру – жәбірленушіні құқық қорғау органдарынан, туыстары мен басқа адамдардан жасыру (мысалы, арнайы үй-жайларға жасыру, қандай аумаққа болса да шығуына мүмкіндік бермеу, жәбірленушінің жеке өзіне немесе психикалық белсенділігінің төмендеуіне дәрі-дәрмек арқылы ықпал ету).	5 балл
2.7	Алу – адамды пайдалану немесе одан әрі беру үшін оны тікелей алу.	5 балл
2.8	Пайдалану мақсатында ұрлау	5 балл
2.9	Пайдалану мақсатында бас бостандығынан заңсыз айыру	5 балл
3	Адамға қатысты пайдаланылған құралдар	
3.1	Өмір мен денсаулыққа қауіпті күш қолдану немесе оны қолданамын деп қорқыту	5 балл
3.2	Қару немесе қару ретінде пайдаланылатын заттарды қолдану	5 балл
3.3	Алдау немесе сенімге қиянат жасау	5 балл
3.4	Өзінің қызметтік жағдайын пайдалану	5 балл
3.5	Материалдық немесе өзге де тәуелділікті пайдалану	5 балл
3.6	Психикасының бұзылуын немесе дәрменсіз күйін пайдалану	5 балл
3.7	Жеке басын куәландыратын құжаттарды алып қою, жасыру не жою	5 балл
4	Адамды, оның ішінде кәмелетке толмағандарды саудаға салудың, оларды пайдаланудың өзге де түрлерінің, сондай-ақ адамдарды ұрлаудың мақсаты	
4.1	Мүліктік сипаттағы пайда алу	5 балл
4.2	Мүліктік емес сипаттағы пайда алу	5 балл
5	Адамға келтірілген зиян	
5.1	Тән ауруына ұшырататын, бірақ зардаптарға әкеп соқпаған ұрып-соғу немесе өзге де күш қолдану әрекеттерін жасау	5 балл
5.2	Ұдайы ұрып-соғу немесе өзге күш қолдану әрекеттері жолымен тән зардабын келтіру немесе психикалық зардап шегу	5 балл
5.3	Адамның өміріне қауіпті емес, денсаулықтың ұзақ уақытқа бұзылуына әкеп соққан денсаулыққа зиян келтіру	5 балл
5.4	Адамның өміріне қауіпті, көруден, тілден, естуден қандай да болсын органнан айрылуға немесе органның қызметін жоғалтуға немесе бет-әлпетінің қалпына келтіргісіз бұзылуына әкеп соққан денсаулыққа зиян келтіру, сондай-ақ денсаулықтың бұзылуын тудырған не түсік тастауға, психикасын бұзуға, есірткімен немесе уытты умен ауыруға душар еткен денсаулыққа өзге зиян келтіру	5 балл

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 25 желтоқсандағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 10013 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің | ***Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің***

2014 жылғы 20 қыркүйек № 625 Астана қаласы 2014 жылғы 3 қазан № 42

БІРЛЕСКЕН БҰЙРЫҒЫ

«Күзет сигнализациясы құралдарын монтаждау, ретке келтіру және техникалық қызмет көрсету, күзет қызметі, сондай-ақ азаматтық және қызметтік қару мен оның патрондарының, жарылғыш заттар, азаматтық пиротехникалық заттар мен оларды қолданып жасалған бұйымдардың айналымы бойынша қызметіне жеке кәсіпкерлік саласында тексеру парақтарының нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2011 жылғы 28 наурыздағы № 131 және Қазақстан Республикасы Экономикалық даму және сауда министрінің 2011 жылғы 11 сәуірдегі № 101 бірлескен бұйрығына өзгеріс енгізу туралы

«Қазақстан Республикасында мемлекеттік бақылау және қадағалау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 15-бабының 1-тармағына сәйкес **бұйырамыз:**

1. «Күзет сигнализациясы құралдарын монтаждау, ретке келтіру және оларға техникалық қызмет көрсету, күзет қызметі, азаматтық және қызметтік қару мен оның патрондарының, жарылғыш заттар, азаматтық пиротехникалық заттар мен оларды қолданып жасалған бұйымдардың айналымы саласында жеке кәсіпкерлік саласында тәуекел дәрежесін бағалау критерийлерін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2011 жылғы 28 наурыздағы № 131 және Қазақстан Республикасы Экономикалық даму және сауда министрінің 2011 жылғы 11 сәуірдегі № 101 бірлескен бұйрығына (Нормативтік құқықтық актілердің мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 6917 болып тіркелген, «Казахстанская правда» газетінде 2011 жылғы 7 маусымда № 179 (26600) жарияланған) мынадай өзгерістер енгізілсін:

бірлескен бұйрыққа 2-қосымша осы бірлескен бұйрыққа қосымшаға сәйкес жаңа редакцияда жазылсын.

2. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Әкімшілік полиция комитетінің төрағасы (И.В.Лепеха):

1) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрілігінде мемлекеттік тіркеуді;

2) Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелгеннен кейін оны ресми жариялауды;

3) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің ресми интернет-ресурсында жариялауды қамтамасыз етсін.

3. Облыстардың, Астана, Алматы қалаларының және көліктегі ішкі істер департаменттерінің бастықтары осы бұйрықты зерделеуді және талаптарының орындалуын ұйымдастырсын.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің орынбасары Е.З. Тургумбаевқа жүктелсін.

5. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрінің міндетін атқарушы Е.ТУРГУМБАЕВ.

2014 жылғы 20 қыркүйек

Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрі Е.ДОСАЕВ.

2014 жылғы 2 қазан

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 20 қыркүйектегі № 625 және Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2014 жылғы 3 қазандағы № 42 бірлескен бұйрығына қосымша

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2013 жылғы 28 наурыздағы № 131 және Қазақстан Республикасы Экономикалық даму және сауда министрінің 2013 жылғы 11 сәуірдегі № 101 бірлескен бұйрығына 2-қосымша

Жеке кәсіпкерлік саласында күзет қызметін тексеру парағы

Органның атауы ___________________________________

Тексеріс белгілеу туралы акті _____________________
(күні, №)

Объект ____
(заңды тұлға)

____
(мекенжайы, телефоны)

БСН ____

ЖСН ____

Тексеріске қатысушы адамдар:

Жауапты адам (басшы немесе оның сенім білдірген қызметкері) ___________

____
(лауазымы, Т.А.Ә.)

ІІО-ның қызметкері ________________________________
(лауазымы, Т.А.Ә.)

№	Тексеріс барысында қамтылатын талаптар тізбесі	Түсініктеме	Иә	Жоқ	ҚЕ/Қ
1.*	Жеке күзет ұйымы басшысының жоғары заңгерлік білімі немесе Қарулы Күштерде, басқа да әскерлер мен әскери құрылымдарда басшылық лауазымдарда немесе құқық қорғау және арнайы органдарда басшы лауазымдарда кемінде үш жыл жұмыс өтілі бар				
2.*	Жеке күзет ұйымының басшысы Қазақстан Республикасының азаматы болып табылады				
3.*	Жеке күзет ұйымы басшысының арнайы бағдарлама бойынша даярлықтан өткені туралы куәлігі бар				
4.*	Жеке күзет ұйымы басшысының арнайы бағдарлама бойынша біліктілікті арттыру курстарын өткені туралы куәлігі бар				
5.*	Жеке күзет ұйымы басшысының денсаулық сақтау органдарында психикалық ауру, маскүнемдік немесе нашақорлық бойынша есепте тұрған жоқ				
6.*	Жеке күзет ұйымы басшысының қылмыс жасағаны үшін соттылығы жоқ				
7.*	Жеке ұйымының басшысы Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің Ерекше бөлігіндегі баптың тиісті бөлігінде көзделген бас бостандығынан айыру түріндегі жазаның төменгі шегіндегі мерзім өткенге дейін ақталмайтын негіздер бойынша қылмыстық жауапкершіліктен босатылмаған				
8.*	Жеке күзет ұйымының басшысы жеке меншікке, мемлекеттік билік институттарына, белгіленген басқару тәртібіне, қоғамдық тәртіпке және адамгершілікке қол сұғатын қасақана әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін күзет ұйымы басшысы болып бұрын жұмысқа қабылданғанға дейін бір жыл ішінде әкімшілік жауапкершілікке тартылмаған				
9.*	Жеке күзет ұйымының басшысы мемлекеттік, әскери қызметтен, құқық қорғау органдарынан, соттардан және әділет органдарынан жағымсыз себептермен үш жыл бұрын босатылмаған				
10.*	Жеке күзет ұйымының басшысы жеке күзет ұйымының күзетшісі лауазымынан жағымсыз себептермен үш жыл бұрын босатылмаған				
11.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмысшылары Қазақстан Республикасының азаматы болып табылады				
12.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымы жұмысшыларының жасы 19-дан төмен емес				
13.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскері арнайы бағдарлама бойынша даярлықтан өтті				
14.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері арнайы бағдарлама бойынша біліктілігін арттыру курсынан өтті				
15.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлерінің қылмыс жасағаны үшін соттылығы жоқ				
16.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері денсаулық жағдайы бойынша күзет қызметімен айналысуға жарамды (көздің нашар көруіне, психикалық ауруына, маскүнемдікке немесе нашақорлыққа байланысты қаруды қолдануға қарсы көрсетімдер жоқ)				
17.*	Жеке күзет ұйымының қызметтік және азаматтық қару пайдаланған жағдайда қару мен оқ-дәрілерді сақтауға арналған үй-жайлары (не белгіленген талаптарға жауап беретін үй-жайларда оларды сақтауға келісім-шарт) бар				
18.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің Ерекше бөлігіндегі баптың тиісті бөлігінде көзделген бас бостандығынан айыру түріндегі жазаның төменгі шегіндегі мерзім өткенге дейін ақталмайтын негіздер бойынша қылмыстық жауаптылықтан босатылмаған				
19.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері жеке меншікке, мемлекеттік билік институттарына, белгіленген басқару тәртібіне, қоғамдық тәртіпке және адамгершілікке қол сұғатын қасақана әкімшілік құқық бұзушылық жасағаны үшін күзетші болып бұрын жұмысқа қабылданғанға дейін бір жыл ішінде әкімшілік жауапкершілікке тартылмаған				
20.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері мемлекеттік, әскери қызметтен, құқық қорғау органдарынан, соттардан және әділет органдарынан жағымсыз себептермен үш жыл бұрын босатылмаған				
21.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері жеке күзет ұйымының күзетшісі лауазымынан жағымсыз себептермен үш жыл бұрын босатылмаған				
22.*	Күзетшілер лауазымын атқаратын жеке күзет ұйымының жұмыскерлері жеке басын және олардың жеке күзет ұйымына тиесілігін куәландыратын құжаттармен қамтамасыз етілген				
23.	Күзетшілердің жеке басын және олардың жеке күзет ұйымына тиесілігін куәландыратын құжат Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2002 жылғы 5 сәуірдегі №407 қаулысымен белгіленген талаптарға сәйкес келеді				
24.	Жеке күзет ұйымы күзет қызметтерін көрсету туралы келісімшарт жасасудың жазбаша нысанын сақтайды				
25.	Жеке күзет ұйымы күзетшілер лауазымын атқаратын қызметкерлерді міндетті сақтандыру туралы талаптарды сақтайды				
26.*	Жеке күзет ұйымы күзетшілерінің штат саны Қазақстан Республикасының Үкіметінің 2002 жылғы 5 сәуірдегі №407 қаулысымен белгілеген нормативке сәйкес келеді				
27.*	Жеке күзет ұйымы жұмыскерлерінің қызметтік міндеттерін орындау кезінде қылмыс жасауға жол берілмеген				
28.	Жеке күзет ұйымының күзетшілеріне жұмыстан тыс кезде қасақана қылмыстар жасауға жол берілмеген				
29.	Жеке күзет ұйымы күзетшілердің арнайы киім киюі бойынша талаптарды сақтайды				
30.*	Ұлттық компанияның күзет ұйымы құрылтайшы құқығын алуға Қазақстан Республикасының аумағында күзет қызметін бақылауды жүзеге асыру жөнінде уәкілетті органмен келіскен				
31.*	Заңды тұлғалардың және Қазақстан Республикасы азаматтарының бір уақытта бірден аса күзет қызметімен айналысатын ұйымның құрылтайшысы, қатысушысы және (немесе) меншік иесі болуға құқығы жоқ.				
32.*	Жеке күзет ұйымы күзеттен басқа өзге қызметті жүзеге асыратын ұйымның еншілес кәсіпорны болып табылмайды. Субъектінің құрылтайшысы (қатысушысы) үшін қызметтің осы түрі – негізгі				
33.*	Жеке күзет ұйымының құрылтайшысы (қатысушысы) өздеріне қатысты күзет қызметтерін көрсететін ұйымдардың құрылтайшылары не болмаса лауазымды адамдары болып табылмайды				
34.*	Жеке күзет ұйымы құрылтайшысы (қатысушысы) қылмыс жасағаны үшін соттылығы бар азаматтар, сондай-ақ құрылтайшылардың (қатысушылардың) құрамында көрсетілген адамдар бар заңды тұлғалар болып табылмайды				
35.*	Жеке күзет ұйымының құрылтайшысы (қатысушысы) өздеріне қатысты күзет қызметтерін көрсететін заңды тұлғалар және солармен аффилиирленген заңды тұлғалар болып табылмайды				
36.*	Жеке күзет ұйымдарының құрылтайшысы (қатысушысы) қоғамдық бірлестіктер болып табылмайды				

Ескертпе:	Пайдаланылған белгілердің мағынасы * – елеулі заң бұзушылықтар; ИӘ – иә, бар, сәйкес келеді, қанағаттанарлық; ЖОҚ – жоқ, болмаған, сәйкес келмейді, қанағаттанарлықсыз; ҚЕ/Қ – қажет емес/қарастырылмаған; ІІО – ішкі істер органы.
	«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық процестік заңнаманы жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 4 шілдедегі Заңына сәйкес осы тексері парағының 7 және 18 тармақтары 2014 жылғы 31 желтоқсанға дейін әрекет етеді.

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 6 қарашадағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 9861 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 17 наурыз №87 Астана қаласы

«Электр станцияларындағы су, отын және жағу материалдарының технологиясы» кәсіби стандартты бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 138-5-бабының 3-тармағына сәйкес **бұйырамын:**

1. Қоса беріліп отырған «Электр станцияларындағы су, отын және жағу материалдарының технологиясы» кәсіби стандарты бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің Электр энергетикасы және көмір өнеркәсібі департаменті (С.Қ. Есімханов) заңнамада белгіленген тәртіпте мыналарды:

1) Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде осы бұйрықтың мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін күнтізбелік он күн ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жіберілуін;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің интернет-ресурсында орналасуын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Индустрия және жаңа технологиялар вице-министрі Б.М. Жақсалиевке жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін он күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары – Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар Министрі Ә.ИСЕКЕШЕВ.

«КЕЛІСІЛДІ»
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Т.ДҮЙСЕНОВА
2014 жылғы 31 наурыз

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары - Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрінің 2014 жылғы 17 наурыздағы №87 бұйрығы

«Электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы» кәсіби стандарты

1. Жалпы ережелер

1. «Электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы» кәсіби стандарты (бұдан әрі - КС) кәсіби қызмет саласындағы қызметкерлердің еңбек мазмұнына, сапасына, жағдайына, біліктілігіне және құзыреттеріне қойылатын талаптарды айқындайды және:

1) еңбек нарығының қазіргі заман қажеттілігіне жауап беретін біліктілік талаптарын жаңартуға, кәсіби қызметтің мазмұнына бірыңғай талаптарды белгілеуге;

2) қызметкерлерді басқару саласында кең шеңбердегі міндеттерді шешуге;

3) білім беру стандарттарын, оқу жоспарларын, модульдік оқу бағдарламаларын әзірлеуге, сонымен қатар тиісті оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеуге;

4) кәсіби даярлықтарын бағалауды жүргізуге және мамандардың біліктілік сәйкестігін растауға арналған.

2. КС негізгі пайдаланушылары:

1) білім беру ұйымдарының түлектері, қызметкерлер;

2) ұйымдардың басшылары мен қызметкерлері, ұйымдардың қызметкерлерді басқару бөлімшелерінің басшылары мен мамандары;

3) білім беру бағдарламаларын әзірлейтін мамандар;

4) кәсіби даярлықтарын бағалау және біліктілік сәйкестігін растау саласындағы мамандар.

3. КС негізінде қызметтің, лауазымның, біліктілікті арттырудың, қызметкерлерді аттестаттаудың, еңбекті ынталандыру жүйесінің және т.б. функционалдық модельдеріне қатысты ішкі, корпоративтік стандарттары әзірленеді.

4. Осы КС-да келесі терминдер мен анықтамалар қолданылады:

1) біліктілік – қызметкердің белгілі бір қызмет түрі шеңберінде еңбек міндеттерін сапалы орындауға дайын болу дәрежесі;

2) біліктілік деңгейі – орындалатын жұмыстардың күрделілігін, дербестігі мен жауапкершілігін сипаттайтын қызметкердің біліктілігіне (құзыреттеріне) қойылатын талаптар деңгейі;

3) еңбек мәні - белгілі бір еңбек құралдарының көмегімен өнім жасау мақсатында қызметкердің іс-қимылы бағытталатын зат;

4) еңбек құралдары – қызметкердің еңбек мәнін бастапқы күйден өнімге айналдыру үшін пайдаланатын құралдары;

5) еңбек қызметінің түрі – кәсіби қызмет саласының еңбек функцияларының тұтастай жиынтығынан және оларды орындауға қажетті құзыреттерден қалыптасқан құрамдас бөлігі;

6) еңбек функциясы – бизнес-үдеріс арқылы анықталатын және оларды еңбек қызметінің белгілі бір түрі шеңберінде орындау үшін қажетті құзыреттердің болуын көздейтін еңбек іс-қимылдарының біріктірілген және салыстырмалы түрде дербес жиынтығы;

7) кәсіби қызмет саласы – жалпы ықпалдасқан негізі (ұқсас және мақсаттылығы жақын объектілер, технологиялар, оның ішінде еңбек құралдары) бар және оларды орындау үшін ұқсас құзыреттер мен еңбек функцияларының жинағын көздейтін саланың еңбек қызметі түрлерінің жиынтығы;

8) КС – кәсіби қызметтің нақты саласындағы қызметкердің еңбек мазмұнына, сапасына, жағдайына және біліктілік деңгейіне, құзыреттеріне қойылатын талаптарды айқындайтын стандарт;

9) КС бірлігі – осы қызмет түрі үшін тұтас, аяқталған, салыстырмалы түрде дербес және маңызды болып табылатын нақты еңбек функциясының ашық сипаттамасынан тұратын КС құрылымдық элементі;

10) кәсіп – арнайы дайындықтың, жұмыс тәжірибесінің нәтижесінде пайда болған арнайы теориялық білім мен практикалық дағдылар кешенін білуді талап ететін еңбек қызметінің түрі;

11) құзырет – қызметкердің еңбек қызметінде білімін, білігі мен тәжірибесін қолдану қабілеті;

12) лауазым – жұмыс берушінің лауазымдық өкілеттіліктер мен лауазымдық міндеттер шеңбері жүктелген құрылымдық бірлігі;

13) міндет - нақты бір еңбек мәндері мен құралдарын пайдалана отырып, еңбек функциясын іске асырумен және нәтижеге қол жеткізумен байланысты іс-қимылдар жиынтығы;

14) сала - өнім шығаруда, өндіріс технологиясы, жұмыс істейтіндердің негізгі қорлары мен кәсіптік дағдыларында ортақ мақсаты бар кәсіпорындар мен ұйымдар жиынтығы;

15) салалық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - СБШ) – салада танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;

16) ұлттық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - ҰБШ) – еңбек нарығында танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;

17) функционалдық карта – еңбек қызметінің белгілі түрі қызметкерінің кәсіби қызметтің сол немесе өзге саласы шеңберінде орындайтын еңбек функциялары мен кәсіби міндеттерінің құрылымдалған сипаттамасы.

2. КС паспорты

5. Экономикалық қызметтің түрі: 35 Электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптау.

6. Кәсіби қызмет саласы: электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы.

7. Кәсіби қызмет саласының негізгі мақсаты: электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары сынамаларына зертханалық жұмыстар жүргізу және жабдықтың үздіксіз және техникалық тұрғыдан дұрыс пайдаланылуын қамтамасыз ету.

8. Еңбек қызметінің түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері осы КС 1-қосымшасында көрсетілді.

3. Еңбек қызмет түрлерінің (кәсіп) карточкалары

1-параграф. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант

9. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 2-4.

10. Мүмкін болатын лауазым атаулары:

лаборант (біліктілігі орташа) .

11. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы – химиялық талдау жасау.

12. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 2-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

13. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборанттың еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

14. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 2-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

15. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 2-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

16. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 5-7 кестелерінде көрсетілді.

2-параграф. Жылу технигі

17. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 4.

18. Мүмкін болатын лауазым атаулары:

жылу технигі.

19. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы –жабдықтың үздіксіз және техникалық тұрғыдан дұрыс пайдаланылуын қамтамасыз ету.

20. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 3-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

21. Жылу технигінің еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

22. Жылу технигі орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 3-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

23. Жылу технигі орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 3-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

24. Жылу технигі құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 5 кестелерінде көрсетілді.

4. КС әзірлеушілері

25. Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігі КС әзірлеушісі болып табылады.

26. Келісу парағы, КС сараптамасы мен тіркелуі осы КС 4-қосымшасында келтірілген.

«Электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы» кәсіби стандартына 1 Қосымша

Еңбек қызметінің түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері

Р/н	Қызмет түрінің атауы	Еңбек нарығының үрдістерін ескерумен кәсіптің атауы	01-2005 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жіктеуішіне сәйкес кәсіп атауы	Салалық біліктілік шеңбері біліктілік деңгейі
1.	Химиялық талдаулар жүргізу	Отын (көмір, мазут, су, май) сапасын бақы-лау лаборанты	Лаборант (біліктілігі орташа)	2-4
2.	Жабдықтың үздіксіз және техникалық тұрғыдан дұрыс пай-даланылуын қамтамасыз ету	Жылу технигі	Жылу технигі	4

«Электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы» кәсіби стандартына 2 Қосымша

Отын (көмір, мазут, су, май) сапасын бақылау лаборанты

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуішіне (КМЖ) сәйкес коды	
Базалық топ	3211 – Лаборант (біліктлік деңгейі орташа) 3211- Техник-лаборант 8159 – Химиялық талдау зертханашысы
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	2009 жылғы 30 қарашадағы №343-ө «Барлық салаларға ортақ жұмысшылар кәсіптері» №1 шығарылымы
БТБА бойынша кәсіп	Химиялық талдау лаборанты
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4
4	5

2-кесте. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборанттың еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жылу электр орталығы (ЖЭО), жылу электр станциясы (ЖЭС), қазандық, көмір қазатын кешендердің жабдықталған, аттестатталған немесе аккредиттелген зертханалары, өнеркәсіптік кәсіпорынның өндірістік зертханалары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Ауыр көтеру, шаң-тозаң мен зиянды заттардың шекті ұйғарынды шоғырландыру (ШҰШ) арту мүмкіндігі, шуыл деңгейінің жоғары болуы	
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Қазақстан Республикасы Заңнамасына сәйкес	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
2	Орта білімі бар, бірақ білімі негізгі орта білімнен төмен емес практикалық тәжірибе және/немесе кәсіби даярлық (білім беруді ұйымдастыру базасындағы қысқа мерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту).	Жұмыс орнында оқыту кезеңінде
3	Техникалық және кәсіптік білімнің белгіленген деңгейі және практикалық жұмыс тәжірибесі немесе практикалық жұмыс тәжірибесінсіз техникалық және кәсіптік білімнің жоғарылатылған деңгейі.	2-деңгейде 2 жыл
4	Техникалық және кәсіптік білімнің жоғарылатылған деңгейі (қосымша кәсіби даярлық), практикалық жұмыс тәжірибесі	3-деңгейде 3 жыл

3-кесте. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Сынама іріктеу және дайындау
2	Жабдықтарды және аспаптарды даярлау
3	Зертханалық сынақтарды орындау
4	Зертханалық сынақ нәтижелерін өңдеу
5	Зертханалық сынақ нәтижелерін өңдеу ресімдеу
6	Зертханалық сынақ сапасын бақылау

4-кесте. Отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы шифры	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Отын, су, газ, майдың талданатын сынамасы	Сынаманы іріктеу және тасымалдауға арналған аспаптар	1-1) Талданатын сынамаларды іріктеу және тасымалдау
	Отын, су, газ, майдың талданатын сынамасы	Сынама өңдейтін машина, зертханалық диірмен, қысқартқыш, бөлгіш, елеуіштер жинағы немесе көмірді елеуге арналған механикалық құрылғылар, техникалық және аналитикалық таразылар, кептіргіш шкаф, химиялық ыдыс	1-2) Талданатын сынаманы сынаққа әзірлеу
2	Кептіргіш шкаф, аналитикалық таразы, фотокалориметр, кондуктометр, ион өлшеуіш, оттегі өлшеуіш және басқалары, аналитикалық сынамалар аспаптар, газоанализатор, вискозиметр, электр аспаптар	Нұсқаулықтар, әдістемелер, режимдік карталар, режимдік жұмыстар	2-1) Жабдық жұмысының регламенттелген режимдерін іріктеу, орнату және пайдалану
	Жабдықтар мен аспаптар	Нұсқаулықтар, құрал-саймандар, аспаптар	2-2) Ақауларды жою
3	Отын, су, газ, майдың талданатын сынамасы	Аналитикалық таразы, муфельдік пеш, кептіргіш шкаф, электр аспаптар, химиялық ыдыс, вискозиметр, газоанализатор	3-1).Қарапайым бір текті талдауларды орындау
	Отын, су, газ, майдың талданатын сынамасы	Аналитикалық таразы, химиялық ыдыс, ылғал өлшеуге арналған аспап, оттегі өлшеуіш, кондуктометр, фотокалориметр, платина электроды бар газоанализатор	3-2) Күрделілігі орташа талдауларды орындау
	Отын, су, газ, майдың талданатын сынамасы	Аналитикалық таразы, калориметриялық құрылғы, фотометр,ион өлшеуіш және басқа да аналитикалық аспаптар	3-3) Күрделі талдауларды орындау
4	Зертханалық сынақ нәтижелері	Әдістемелер, нұсқаулықтар, бағдарламалар, есептеу техникасы	4-1) Жүргізілген талдаулар бойынша қарапайым есептеулерді орындау, журнал толтыру
5	Зертханалық сынақ нәтижелері	Әдістемелер, нұсқаулықтар, бағдарламалар, есептеу техникасы	5-1) Бағдарламаларды қолданып жүргізілген талдаулар бойынша есептеулерді орындау
	Зертханалық сынақ нәтижелері	Есептеу әдістемесі, нұсқаулықтар	5-2) Сынақ хаттамасын ресімдеу, журналдарды, ведомостілерді толтыру
6	Зертханалық сынақ нәтижелері	Әдістемелер, нұсқаулықтар	6-1) Зертханалық сынақ нәтижелерінің нормативтік құжаттарға сәйкестігін талдау

5-кесте. СБШ 2-біліктілік деңгейіндегі отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет шифры	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Талдауды даярлау және жүргізу үшін шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Отын, су, газ, май сынамаларын іріктеуді орындау, отын сынамаларын қаптау және таңбалау, нұсқаулық негізінде сынамаларды тасымалдау	Отын, су, газ, май сынамаларын іріктеу әдістері, сынамаларды іріктеу және тасымалдауға арналған жабдықтар және аспаптар, отын сынамаларын қаптау және таңбалау ережесі, қауіпсіздік техникасы ережесі, еңбек қорғау талаптары, өрт қауіпсіздігі, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
1-2)	Талдауды дайындау және жүргізу барысында шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Талданатын сынаманы сынаққа дайындауды орындау, зертханалық және аналитикалық көмір сынамасын дайындау, көмірдің тәуліктік сынамасын дайындау	Көмірдің бастапқы сынамасын зертханалық сынамаға өңдеу әдістері, көмірдің зертханалық сынамасын аналитикалық сынамаға өңдеу әдісі, тәуліктік зертханалық сынамаларды дайындау және сақтау әдісі, жабдықтардың, аспаптардың құрылысы, жұмыс істеу принциптері және тәртібі, қауіпсіздік техникасы ережесі, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
3-1)	Аспаптарды және жаб-дықтарды баптау барысында шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін,басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Жабдықтарды, зертханалық аспаптарды баптау, калибрлеуді орындау, сынақ жүргізу режимдерін белгілеу	Құрал-саймандардың, зертханалық аспаптардың құрылысы, жұмыс істеу принциптері және тәртібі, қауіпсіздік техникасы ережесі, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
4-1)	Жүргізілген талдаулар бойынша күрделі емес есептеулерді орындау барысында шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін,басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Жүргізілген талдаулар бойынша күрделі емес есептеулерді орындау	Нұсқаулықтарды, есептеу әдістемесін білу, қауіпсіздік техникасы ережесі, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу

6 Кесте. СБШ 3-біліктілік деңгейіндегі отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет шифры	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
2-1)	Аспаптарды және жабдықтарды баптау барысында шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Жабдықтарды, зертханалық аспаптарды баптау, калибрлеуді орындау, сынақ жүргізу режимдерін белгілеу	Жабдықтың, құрылғылардың, зертханалық аспаптардың құрылысы, жұмыс істеу принциптері және тәртібі, қауіпсіздік техникасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі қағидаларының талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
3-2)	Өз бетінше жоспарлауды, күрделілігі орташа талдауларды орындау барысында міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Қабылданған әдістеме бойынша күрделілігі орташа талдауларды жүргізу, талданатын сынамадағы заттардың пайыздық құрамын анықтау, тұтқырлықты, ерігіштікті, жабық тигелдегі жалынның температурасын анықтау, күрделі емес титрлерді орнату және тексеру, су құрамын анықтау, Эшка әдісімен күкіртті анықтау.	Сынақ жүргізу әдістемелері, стандарттары, жабдықтардың, аспаптардың құрылысы, жұмыс істеу принциптері мен тәртібі, аспаптарды баптау әдістемесі, талдауларды жүргізу ережесі, жалпы және аналитикалық химия негіздері, зертханалық жабдықтарға қызмет жасау ережесі, қышқылдардың, сілтілердің, индикаторлар мен басқа да қолданылатын реактивтердің қасиеттері, қауіпсіздік техникасы ережесі, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
4-2)	Құжаттарды ресімдеуді орындау барысында өз бетінше жоспарлауды, міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Сынақ хаттамасын ресімдеу, сынақ деректерін журналға, ведеомостарға жазу, бланкілерді толтыру	Нормативтік құжаттар, нұсқаулықтар, қауіпсіздік техникасы еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі қағидаларының талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу

7 Кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі отын сапасын бақылау жөніндегі лаборант құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет шифры	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
2-2)	Ақаулардың себебін анықтау және жою барысында өз бетінше жоспарлауды, міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Ақаулардың себебін анықтау және оларды жою бойынша шараларды орындау.	Жабдықтардың, құрал-саймандардың, зертханалық аспаптардың құрылысы, жұмыс істеу принциптері және тәртібі, ақаулардың туындау себебі, қауіпсіздік техникасы ережесі, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
3-3)	Күрделі зертханалық сынақтарды жүргізу нәтижесі үшін өз бетінше жоспарлауды, міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Белгіленген әдістеме бойынша аспаптар мен аппараттарды қолдана отырып күрделі талдаулар жүргізу, аспаптарға калибрлеу графигін құру, жағу әдісімен сутегі ылғалдығын анықтау, калориметрлік құрылғыда отын жағуды орындау	Сынақ жүргізу әдістемелері, стандарттары, жабдықтардың, құрал-саймандардың құрылысы, жұмыс істеу принциптері мен тәртібі, аспаптарды баптау әдістемесі, қауіпсіздік техникасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі қағидаларының талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
5-1)	Компьютерлік бағдарламаларды қолдана отырып есептеулерді жүргізу үшін өз бетінше жоспарлауды, міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Компьютерлік бағдарламаларды меңгеру, есептеулерді жүргізу үшін қарапайым бағдарламаларды құра білу	Нұсқаулықтар, есептеу әдістемелерін, қауіпсіздік техникасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі қағидаларының талаптарын, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптарын, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесін білу
6-1)	Қорытындылардың сәйкестігіне салыстырмалы талдау жүргізу кезіндегі нәтиже үшін өз бетінше жоспарлауды, міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Қорытындылардың нормативтік құжаттарға, сертификаттарға сәйкестігіне салыстырмалы талдау жүргізу, сәйкессіздік себебін анықтау	Нормативтік құжаттарды, өнім сапасы нормаларын білу. Кәсіби мәселелерді шешу амалдары, принциптері мен тәсілдерін білу, қауіпсіздік техникасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі қағидаларының талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі н білу

«Электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы» кәсіби стандартына 3 Қосымша

Жылу технигі

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

(Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуіші КМЖ)	
Базалық топ	3113
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	-
БТБА бойынша кәсіп	-

(Соңы 22-бетте).

(Соңы. Басы 21-бетте).

Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтары
2	2
3	3-4
Ұйым басшыларының, мамандарының және басқа қызметшілері лауазымдарының біліктілік анықтамалығы	
СБШ біліктілік деңгейі	Санаттар
(Жұмысшы кәсіптерінің, қызметші лауазымдарының бүкілодақтық жіктеуіші және тарифтік разрядтар, код:24938 (Қазақстан Республикасы еңбек және халықты әлеуметтік қорғау Министрлігі 1997 жылғы 22 қазандағы №181-п бұйрығы)	Жылу технигі
4	-

2-кесте. Жылу технигінің еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жылу электр орталығы (ЖЭО), жылу электр станциясы (ЖЭС), қазандықтар
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Шекті ұйғарынды шоғырландыру (ШҰШ) арту мүмкіндігі, шуыл деңгейінің жоғары болуы
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Қазақстан Республикасы Заңнамасына сәйкес

СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
4	Техникалық және-немесе кәсіптік білімнің белгіленген деңгейі және/немесе практикалық жұмыс тәжірибесі немесе практикалық жұмыс тәжірибесінсіз техникалық білімнің біліктілік деңгейі.	-

3-кесте. Жылу технигі орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының шифры	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Жабдықтың жай-күйін зерттеу
2	Жылу энергетикалық жабдықтың үздіксіз жұмыс істеуін ұйымдастыру
3	Жабдықтың жұмысын талдау

4-кесте. Жылу технигі орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы шифры	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Жылу энергетикалық жабдық	Нормативтік құжаттар, графиктер, ақаулар актісі	1-1) Қарап тексеру, гидравликалық және жылу техникалық сынақтар жүргізу
		Нормативтік құжаттар, графиктер	1-2) Жөндеу кезеңінде бақылау жүргізу
		Нормативтік құжаттар	1-3) Жабдықтарды жөндеуден кейін қабылдау
		Нормативтік құжаттар	1-4) Жабдықтарды жөндеу графиктерін әзірлеу
			1-5) Жөндеу ауқымын, материалдар мен қосалқы бөлшектерді анықтау
2		Режимдік карталар, нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	2-1) Жабдық жұмысын бақылау
		Нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	2-2) Режимдік карталарды, жүктеме беру графиктерін әзірлеу
		Режимдік карталар, нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	2-3) Жабдық жұмысындағы ақауларды анықтау
		Нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	2-4) Жабдық кемшіліктерін жоюды ұйымдастыру
3		Нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	3-1) Бекітілген нысандар және көрсеткіштер бойынша есептілікті дайындау
		Нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	3-2) Материалдарға өтінім толтыру
		Нұсқаулықтар, нормативтік құжаттар	3-3) Түзету шараларын әзірлеу
		Нормативтік құжаттар	3-4) Жабдықтарды қайта құру және жаңғырту бойынша шараларды әзірлеу

5-кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі жылу технигі құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет шифры	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жабдықтарды қарап тексеру және гидравликалық және жылу техникалық сынақ жүргізу кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану ережесін, жабдықтарды пайдалану кезіндегі қауіпсіздік техникасы ережесін орындау, шешім қабылдау оқиғасын талдау және оларды іске асыру бойынша жағдай жасау	Әдістемелік және нормативтік құжаттар, техникалық сипаттамалар, жабдықтардың конструкциялық ерекшеліктері, қауіпсіздік техникасы қағидасы, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
1-2)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жабдықтарды қарап тексеру және гидравликалық және жөндеу кезеңіндегі бақылау жүргізу кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жөндеу технологиясы, жөндеу әдістері, монтаждау және реттеу әдістерінің орындалуын бақылау, жұмыстарын жүргізу кезіндегі еңбекті ұйымдастыру ережесі, қауіпсіздік техникасы, еңбек қорғау ережесі	Жөндеу, монтаждау, реттеу, баптау әдістері, жөндеу жұмыстарын жүргізу кезіндегі еңбекті ұйымдастыру талаптары, технологиясы, қауіпсіздік техникасы қағидасы, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
1-3)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жабдықтарды жөндеуден кейін қабылдау кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Гидравликалық және жылу техникалық сынақ жүргізуді ұйымдастыру, мемлекеттік қадағалау органдары тексеру және куәландыру үшін қысым астында жұмыс істейтін жабдықты дайындау	Жабдықтарды жөндеуден кейін қабылдау қағидасы, жабдықтарды мемлекеттік қадағалау органдарында куәландыру қағидасы, қауіпсіздік техникасы ережесі, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
1-4)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жабдықтарды жөндеу графигін әзірлеу кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтың ақауларын тексеру, жабдықтың техникалық жай-күйіне акт құру, жөндеу графигін құру	Әдістемелік және нормативтік құжаттар, жабдықтың техникалық сипаттамасы, жабдықтың конструкциялық ерекшеліктері, жөндеу графиктерін құру қағидасы, қауіпсіздік техникасы ережесі, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
1-5)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын және жөндеу ауқымы, материалдар мен қосалқы бөлшектерді анықтау кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтың техникалық күйін анықтау, жөндеу ауқымын, жөндеу материалдары мен қосалқы бөлшектерді анықтау	Әдістемелік және нормативтік құжаттар, жабдықтың техникалық сипаттамасы, жабдықтың конструкциялық ерекшеліктері, қауіпсіздік техникасы қағидасы қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
2-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын және жабдықтардың жұмысына бақылау жүргізу кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдық жұмысының белгіленген режимін, жабдық жұмысын, жүктеме беру графигін және берілген параметрлерді, бақылау-өлшеу, жылу техникалық және электр техникалық аспаптардың жұмысын бақылауды орындау	Әдістемелік және нормативтік құжаттар, жүктеме беру графиктері, режимдік карталар, жұмыс тәртібі және жабдықты пайдалану қағидасы, материалдар шығысы нормалары, қауіпсіздік техника қағидасы, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстардың құрылысы және қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
2-2)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жабдық жұмысының режимдік карталарын, жүктеме беру графиктерін әзірлеу кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтардың режимдік карталарын әзірлеу кезінде өз бетінше анықтау және өз бетінше нормалау дағдысын көрсетеді. Алынған тапсырмаларды нақтылайды, бағыныштыларға міндеттер жүктейді, қызмет нәтижелерін бағалайды	Нормативтік құжаттар, жабдықтың жұмыс істеу тәртібі, жүктеме беру графигі, қауіпсіздік техникасы қағидасы, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
2-3)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жабдық жұмысы барысында ақауларды анықтау кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтарға қарап тексеру, жабдықтарға сынау жүргізу	Жабдықтың конструкциялық ерекшеліктері, бақылау-өлшеу аспаптары, жабдықтарды жалғаудың технологиялық сызбасы, қауіпсіздік техникасы ережесі, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
2-4)	Жабдықтардың ақауларын жою жұмыстарын ұйымдастыруға жауапкершілікті көздейтін, технологиялық процесс учаскесі және кәсіпорын қызметінің стратегиясы шеңберіндегі басқарушылық қызмет	Жабдықты ақауын жоюға дайындауды ұйымдастыру, ақауды жою бойынша жұмыстар мен шаралардың ауқымын анықтау, қажетті материалдар мен қосалқы бөлшектерді анықтау.	Технологиялық сызбалар, жөндеудің нормативтік құжаттары, материалдар шығысы нормасы, ақауды жою кезіндегі қауіпсіз жұмыс қағидасы, өрт қауіпсіздігі қағидасы, қауіпсіздік техникасы ережесі, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
3-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, бекітілген нысандар бойынша есептілікті даярлау кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Материалдар шығысы бойынша есептілік құру, жабдықтың бекітілген әдістеме бойынша жұмыс көрсеткіштерін есептеу	Нормативтік құжаттар, материалдарды, қосалқы бөлшектерді, реагенттерді тұтыну нормалары, қауіпсіздік техникасы қағидасыі, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
3-2)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, материалдарға, қосалқы бөлшектерге өтінім беру кезіндегі нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Реагенттерді және материалдарды қажетті негіздемесімен бірге тұтыну талабына есептеу жүргізу, жабдықтарды, материалдарды, реагенттерді сатып алуға тапсырыс құру, реагенттер мен материалдардың шығынын есепке алу	Нормативтік құжаттар, материалдарды, реагенттерді тұтыну нормалары, өтінім толтыру ережесі, материалдарды, реагенттерді есепке алу қағидасы, қолданылатын материалдарға, реагенттерге қойылатын талаптар, қауіпсіздік техникасы қағидасы, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
3-3)	Түзетуші шараларды әзірлеуге жауапкершілікті көздейтін , технологиялық процесс учаскесі және кәсіпорын қызметінің стратегиясы шеңберіндегі басқарушылық қызмет	Жабдықтың жұмысындағы ауытқуларды жою бойынша түзетуші шараларды анықтау	Әдістемелік және нормативтік құжаттар, қаулылар, жарлықтар, жабдықты пайдалану бойынша бұйрықтар, жабдықтың жұмыс істеу режимі және пайдалану қағидасы, қауіпсіздік техникасы ережесі, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі
3-4)	Жабдықты қайта құру және жабдықтарды қайта құру және жаңғырту бойынша шараларды әзірлеу нәтижесіне жауапкершілікті көздейтін , технологиялық үдеріс учаскесі және кәсіпорын қызметінің стратегиясы шеңберіндегі басқарушылық қызмет	Жабдықты техникалық қайта жарақтандыру, қайта құру және жаңғырту шараларын және негіздемелерін әзірлеуді орындау	Жабдықты пайдалану және жөндеу бойынша озық отандық және шетелдік тәжірибе, экономика негіздері, кәсіпорынды техникалық дамыту перспективалары, қауіпсіздік техникасы қағидасы, қысым астында жұмыс істейтін ыдыстарды қауіпсіз пайдалану қағидасы, еңбек қорғау, өрт қауіпсіздігі талаптары, ішкі тәртіп ережесі, экологиялық нормалар және еңбек гигиенасының талаптары, жазатайым оқиға кезіндегі дәрігерге дейінгі көмек көрсету ережесі

«Электр станцияларындағы су, отын және майлау материалдары технологиясы» кәсіби стандартына 4 Қосымша

Келісу парағы

Ұйымның атауы
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі.

Осы КС зарегистрирован ________________________________ тіркелді.
Кәсіби стандарттар тізбесіне ____________тіркеу нөмірімен енгізілді.
Хат (хаттама) № __________ Күні __________________

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 13 мамырдағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 9412 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің бұйрығы

2015 жылғы 10 ақпан № 85 Астана қаласы

Еттің жекелеген түрлерін әкелуге арналған тарифтік квоталар көлемін бөлудің кейбір мәселелері туралы

«Сауда қызметін реттеу туралы» 2004 жылғы 12 сәуірдегі Қазақстан Республикасы Заңының 16-1-бабының 1-тармағына сәйкес, **бұйырамын:**

1. Қоса беріліп отырған:

1) Кеден одағы мен Бірыңғай экономикалық кеңістікке қатысушы елдер еркін сауда туралы келісімдер жасаспаған не тауарға қатысты еркін сауда режимінен алып қою қолданылатын елдерден шығатын және әкелінген етті Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге 2015 жылға арналған тарифтік квоталар көлемі;

2) тарихи өнім берушілер арасында 2015 жылға арналған тарифтік квоталар көлемін бөлу (1-кезең) бекітілсін.

2. Қазақстан Республиксы Ұлттық экономика министрлігінің Сауда қызметін реттеу департаменті заңнамада белгіленген тәртіпте:

1) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрық мемлекеттік тіркелгеннен кейін осы бұйрықтың күнтізбелік он күн ішінде мерзімді баспа басылымдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жолдануын;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің ресми интернет-ресурсында орналастырылуын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау жетекшілік ететін Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика вице-министріне жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғаш ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр Е.ДОСАЕВ.

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 10 ақпандағы №85 бұйрығымен бекітілген

Кеден одағы мен Бірыңғай экономикалық кеңістікке қатысушы елдер еркін сауда туралы келісімдер жасаспаған не тауарға қатысты еркін сауда режимінен алып қою қолданылатын елдерден шығатын және әкелінген етті Қазақстан Республикасының аумағына әкелуге 2015 жылға арналған тарифтік квоталар көлемі

СЭҚ ТН коды	Тауардың атауы	Көлемі, тонна
1	2	3
0201	Ірі қара малдың еті, жас немесе тоңазытылған	20
0202	Ірі қара малдың еті, мұздатылған	10 000
0203	Шошқаның жас, тоңазытылған немесе мұздатылған еті	9 700
0207	0105 тауар позициясында көрсетілген үй құсының еті және тағамдық қосымша өнімдері, жас, тоңазытылған немесе мұздатылған	110 000

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 10 ақпандағы №85 бұйрығымен бекітілген

Тарихи өнім берушілер арасында 2015 жылға арналған тарифтік квоталар көлемін бөлу (1-кезең)

Р/с №	Тарихи өнім берушілердің атауы	Тарихи өнім берушілердің ЖСН/БСН	Тонна
1	2	3	4
	Ірі қара малдың еті, мұздатылған (КО СЭҚ ТН 0202 коды)		
1	«Фахрад» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	010640005816	516,005
2	«Фирма Рассвет» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	061140012862	266,580
3	«Заман-PVL» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070340010515	193,015
4	Жеке кәсіпкер Жігерхан Дәулетханұлы Сүлейменов	690522399019	123,166
5	«Орал Логистик» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	061240003014	90,651
6	«Food Storage & Logistics» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	110240018696	74,867
7	«ЮСС Суппорт Сервисез» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	020240000802	39,918
8	«Etalim Group» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070940016358	34,461
9	«ZAMAN» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	090140017816	33,504
10	«Alaska Sea food» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	090240017126	1,335
11	«Super Food» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	090740009252	1,275
12	«SIBUS TRADE» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	130440006475	0,223
	ЖИЫНЫ		1375,000
	Шошқаның жас, тоңазытылған немесе мұздатылған еті (КО СЭҚ ТН 0203 коды)		
	2	3	4
1	«Орал Логистик» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	061240003014	520,133
2	«Оптовая Компания» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	041140010357	431,326
3	«Фахрад» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	010640005816	260,903
4	«KAZINTERSAUDA» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	140140001465	155,185
5	«Заман-PVL» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070340010515	127,228
6	«Etalim Group» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070940016358	91,174
7	Жеке кәсіпкер Николай Михайлович Трубин	650110300568	78,699
8	«Food Storage & Logistics» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	110240018696	29,271
9	«ЮСС Суппорт Сервисез» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	020240000802	3,581
	ЖИЫНЫ		1 697,500
	0105 тауар позициясында көрсетілген жас, тоңазытылған немесе мұздатылған үй құсының еті және тағамдық қосымша өнімдері (КО СЭҚ ТН 0207 коды)		
1	2	3	4
1	«Орал Логистик» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	061240003014	4195,515
2	«Фахрад» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	010640005816	3081,226
3	«Фирма Рассвет» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	061140012862	2273,348
4	«Алта-XXI век» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	010540002164	1714,850
5	«Голд Фрейк» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	081240010675	1353,545
6	«Компания Айс Фуд Астана» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	080440022663	1214,070
7	«Ұлан-Б» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070340014805	1074,958
8	«Заман-PVL» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070340010515	960,144
9	«Алмас-2000» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	010340001169	941,320
10	«Агора-М» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	040140009411	821,647
11	«Опт Торг Company plus» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	040440009054	811,386
12	«Каскад LLC» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	030540008197	744,102
13	«Казпродукт-2030» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	040540000381	623,002
14	«Оптовая Компания» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	041140010357	412,439
15	«Хладоленд» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	030940005434	405,900
16	«Фрост КО» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	060440012652	403,075
17	«Кромэкспо-А» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	020540000764	390,255
18	«Береке» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	990640004127	379,392
19	«Престиж» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	990240000566	341,992
20	«Food Expo Service» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	060140028073	326,010
21	«Прод Сервис Актобе» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	090540002119	285,315
22	«IVY INTERTRADE» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	091040018695	265,078
23	«Санылау» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	081040007476	227,743
24	«HAS LTD» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	130540011346	219,172
25	Жеке кәсіпкер Жігерхан Дәулетханұлы Сүлейменов	690522399019	162,261
26	«Конкор» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	990940003932	158,071
27	«Даррыс» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	110540009589	147,558
28	«MEAT TEAM» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	090340003010	133,386
29	«Фонд Капитал» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	091140002583	113,296
30	«Актау Инвест Курылыс 1» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070640009314	107,787
31	«СПЕЦНАХ» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	081240009691	103,174
32	Жеке кәсіпкер Рахым Рахатұлы Мамешев	431102300343	90,673
33	«ZAMAN» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	090140017816	73,910
34	«Алматы қаласының Медеу ауданың ағайындық ауғанстандағы соғыс мүгедектерінің ерікті қоғамы» қоғамдық бірлестігі	040540006413	59,774
35	«The Caspian International Restaurants Company» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	070440007370	48,301
36	«Стерх» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	950440001861	31,723
37	«DOREEN» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	020440018565	22,929
38	«Food Storage & Logistics» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі	110240018696	21,626
39	Жеке кәсіпкер Сымбат Ағыбайұлы Мәмиленов	761222301590	5,420
40	Жеке кәсіпкер Евгений Иванович Ремез	821220350412	2,635
41	Жеке кәсіпкер Самат Нұрғалиұлы Жарасов	670513301015	1,992
	ЖИЫНЫ		24 750,000

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2015 жылғы 16 ақпандағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 10265 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 17 наурыз №88 Астана қаласы

«Электр технологиясы» кәсіби стандартты бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 138-5-бабының 3-тармағына сәйкес **бұйырамын:**

1.Осы бұйрыққа қоса беріліп отырған «Электр технологиясы» кәсіби стандарты бекітілсін.

2.Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің Электр энергетикасы және көмір өнеркәсібі департаменті (С.Қ. Есімханов) заңнамада белгіленген тәртіпте мыналарды:

1)Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде осы бұйрықтың мемлекеттік тіркелуін;

2)осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін он күнтізбелік күн ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жіберуді;

3)осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің интернет-ресурсында орналасуын қамтамасыз етсін.

3.Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Индустрия және жаңа технологиялар вице-министрі Б.М. Жақсалиевке жүктелсін.

4.Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін он күнтізбелік күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары –
Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрі Ә. ИСЕКЕШЕВ

«КЕЛІСІЛДІ»
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Т. Дүйсенова
2014 жылғы 31 наурыз

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары - Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрінің 2014 жылғы 17 наурыздағы № 88 бұйрығымен бекітілген

«Электр технологиясы» кәсіби стандарты

1. Жалпы ережелер

1.» Электр технологиясы « кәсіби стандарты (бұдан әрі - КС) кәсіби қызмет саласындағы қызметкерлердің еңбек мазмұнына, сапасына, жағдайына, біліктілігіне және құзыреттеріне қойылатын талаптарды айқындайды және:

1) еңбек нарығының қазіргі заман қажеттілігіне жауап беретін біліктілік талаптарын жаңартуға, кәсіби қызметтің мазмұнына бірыңғай талаптарды белгілеуге;

2) қызметкерлерді басқару саласында кең шеңбердегі міндеттерді шешуге;

3) білім беру стандарттарын, оқу жоспарларын, модульдік оқу бағдарламаларын әзірлеуге, сонымен қатар тиісті оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеуге;

4) кәсіби даярлықтарын бағалауды жүргізуге және мамандардың біліктілік сәйкестігін растауға арналған.

2. КС негізгі пайдаланушылары:

1) білім беру ұйымдарының түлектері, қызметкерлер;

2) ұйымдардың басшылары мен қызметкерлері, ұйымдардың қызметкерлерді басқару бөлімшелерінің басшылары мен мамандары;

3) білім беру бағдарламаларын әзірлейтін мамандар;

4) кәсіби даярлықтарын бағалау және біліктілік сәйкестігін растау саласындағы мамандар.

3. КС негізінде қызметтің, лауазымның, біліктілікті арттырудың, қызметкерлерді аттестаттаудың, еңбекті ынталандыру жүйесінің және т.б. функционалдық модельдеріне қатысты ішкі, корпоративтік стандарттары әзірленеді.

4. Осы КС-да келесі терминдер мен анықтамалар қолданылады:

1) біліктілік – қызметкердің белгілі бір қызмет түрі шеңберінде еңбек міндеттерін сапалы орындауға дайын болу дәрежесі;

2) біліктілік деңгейі – орындалатын жұмыстардың күрделілігін, дербестігі мен жауапкершілігін сипаттайтын қызметкердің біліктілігіне (құзыреттеріне) қойылатын талаптар деңгейі;

3) еңбек мәні - белгілі бір еңбек құралдарының көмегімен өнім жасау мақсатында қызметкердің іс-қимылы бағытталатын зат;

4) еңбек құралдары – қызметкердің еңбек мәнін бастапқы күйден өнімге айналдыру үшін пайдаланатын құралдары;

5)еңбек қызметінің түрі – кәсіби қызмет саласының еңбек функцияларының тұтастай жиынтығынан және оларды орындауға қажетті құзыреттерден қалыптасқан құрамдас бөлігі;

6) еңбек функциясы – бизнес-үдеріс арқылы анықталатын және оларды еңбек қызметінің белгілі бір түрі шеңберінде орындау үшін қажетті құзыреттердің болуын көздейтін еңбек іс-қимылдарының біріктірілген және салыстырмалы түрде дербес жиынтығы;

7) кәсіби қызмет саласы – жалпы ықпалдасқан негізі (ұқсас және мақсаттылығы жақын объектілер, технологиялар, оның ішінде еңбек құралдары) бар және оларды орындау үшін ұқсас құзыреттер мен еңбек функцияларының жинағын көздейтін саланың еңбек қызметі түрлерінің жиынтығы;

8) КС – кәсіби қызметтің нақты саласындағы қызметкердің еңбек мазмұнына, сапасына, жағдайына және біліктілік деңгейіне, құзыреттеріне қойылатын талаптарды айқындайтын стандарт;

9) КС бірлігі – осы қызмет түрі үшін тұтас, аяқталған, салыстырмалы түрде дербес және маңызды болып табылатын нақты еңбек функциясының ашық сипаттамасынан тұратын КС құрылымдық элементі;

10) кәсіп – арнайы дайындықтың, жұмыс тәжірибесінің нәтижесінде пайда болған арнайы теориялық білім мен практикалық дағдылар кешенін білуді талап ететін еңбек қызметінің түрі;

11) құзырет – қызметкердің еңбек қызметінде білімін, білігі мен тәжірибесін қолдану қабілеті;

12) лауазым – жұмыс берушінің лауазымдық өкілеттіліктер мен лауазымдық міндеттер шеңбері жүктелген құрылымдық бірлігі;

13) міндет - нақты бір еңбек мәндері мен құралдарын пайдалана отырып, еңбек функциясын іске асырумен және нәтижеге қол жеткізумен байланысты іс-қимылдар жиынтығы;

14) сала - өнім шығаруда, өндіріс технологиясы, жұмыс істейтіндердің негізгі қорлары мен кәсіптік дағдыларында ортақ мақсаты бар кәсіпорындар мен ұйымдар жиынтығы;

15) салалық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - СБШ) – салада танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;

16) ұлттық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - ҰБШ) – еңбек нарығында танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;

17) функционалдық карта – еңбек қызметінің белгілі түрі қызметкерінің кәсіби қызметтің сол немесе өзге саласы шеңберінде орындайтын еңбек функциялары мен кәсіби міндеттерінің құрылымдалған сипаттамасы.

2. КС паспорты

5. Экономикалық қызметтің түрі: 35 Электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптау.

6. Кәсіби қызмет саласы: электр технологиялары.

7. Кәсіби қызмет саласының негізгі мақсаты: электртехнологиялық қондырғылар мен жүйелердің үздіксіз жұмыс істеуін қамтамасыз ету.

8. Еңбек қызметінің түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері осы КС 1-қосымшасында көрсетілді.

3.Еңбек қызмет түрлерінің (кәсіп) карточкалары

1-параграф. Техник-технолог

9. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 4.

10. Мүмкін болатын лауазым атаулары:
техник; технолог; энергетик.

11. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы – электртехнологиялық қондырғылар мен жүйелер жұмысының нормативтік сипаттамаларын қамтамасыз ету.

12. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 2-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

13. Техник-технологтың еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

14. Техник-технолог орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 2-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

15. Техник-технолог орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 2-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

16. Техник-технолог құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілді.

4. КС әзірлеушілері

17. Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігі КС әзірлеушісі болып табылады.

18. Келісу парағы, КС сараптамасы мен тіркелуі осы КС 3-қосымшасында келтірілген.

«Электр технологиясы» кәсіби стандартына 1 Қосымша

Еңбек қызметінің түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері

Р/н	Қызмет түрінің атауы	Еңбек нарығының үрдістерін ескерумен кәсіптің атауы	01-2005 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жіктеуішіне сәйкес кәсіп атауы	Салалық біліктілік шеңбері біліктілік деңгейі
1.	Электрлік-техникалық қондырғылар мен жүйелер жұмысының нормативтік сипаттамаларын қамтамасыз ету	Техник -технолог	Техник - технолог	4

«Электр технологиясы» кәсіби стандартына 2 Қосымша

Техник - технолог

1 кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуішіне (КМЖ) сәйкес коды	
Базалық топ	3111
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	-
БТБА бойынша кәсіп	
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
Ұйым басшыларының, мамандарының және басқа қызметшілері лауазымдарының біліктілік анықтамалығы	
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	Санаттар
	техник-технолог
4	-

2-кесте. Техник-технологтың еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жабдықталған және аттестатталған жұмыс орындары
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Зиянды заттар шекті ұйғарынды шоғырландыру (ШҰШ) арту мүмкіндігі, шуыл деңгейінің жоғары болуы
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Қазақстан Республикасының Заңнамасына сәйкес

СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
4	Техникалық білім және практикалық жұмыс тәжірибесі	1 жыл

3-кесте. Техник-технолог орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының №	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жай-күйін зерттеу
2	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің үздіксіз жұмыс істеуін ұйымдастыру
3	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жұмысына талдау жасау

4-кесте. Техник-технолог орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы №	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелер	Уәкілетті мемлекеттік органдар бекіткен нормативтік-құқықтық құжаттар, кестелер, ақаулық актілері	1-1) Тексеру жүргізу, ақауларды, сыртқы зақымдануларды анықтау, технологиялық параметрлерге бақылауды жүзеге асыру
	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелер	Уәкілетті мемлекеттік органдар бекіткен нормативтік-құқықтық құжаттар, кестелер	1-2) Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелерді жөндеу кестелерін әзірлеу, жөндеу көлемін, материалдар ман қосалқы бөлшектерді анықтау
2	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелер	Уәкілетті мемлекеттік органдар бекіткен нормативтік-құқықтық құжаттар, режимдік карталар, нұсқаулықтар	2-1) Режимдік карталарға, электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жұмысындағы жүктемелер кестесіне сәйкес параметрлерді реттеу, жөндеу
3	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелер	Уәкілетті мемлекеттік органдар бекіткен нормативтік-құқықтық құжаттар, нұсқаулықтар	3-1) Жүргізілген технологиялық параметрлерді реттеу және жөндеу бойынша есептілікті бекітілген нысандар мен көрсеткіштерге сәйкес дайындау

5-кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі техник-технолог құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің белгіленген жұмыс режимінен ауытқуларын анықтау үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің іске жарамсыз түйіндерін, белгіленген жұмыс режимінен ауытқуларын анықтау	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің белгіленген нормативтік техникалық сипаттамалары
1-2)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелерді жөндеу кестелерін әзірлеу, жөндеу көлемін, материалдар мен қосалқы бөлшектерді анықтау үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелерді реттеу мен жөндеуді ұйымдастыру және жүргізу, материалдар мен қосалқы бөлшектерге қажеттілікті анықтау	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелерді реттеу мен жөндеуді жүргізу тәртібі, жөндеу көлемін, материалдарды және қосалқы бөлшектерді есептеу
2-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, режимдік карталарға, электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жұмысындағы жүктемелер кестесіне сәйкес параметрлерді реттеу, жөндеу үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Режимдік карталарға, электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жұмысындағы жүктемелер кестесіне сәйкес параметрлерді реттеу мен жөндеуді жүргізу	Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жұмысындағы параматрлердің нормативтік көрсеткіштері
3-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз еркімен белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жүргізілген технологиялық параметрлерді реттеу және жөндеу бойынша есептілікті бекітілген нысандар мен көрсеткіштерге сәйкес дайындау үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жүргізілген технологиялық параметрлерді реттеу және жөндеу бойынша есептілікті бекітілген нысандар мен көрсеткіштерге сәйкес дайындау	Құрылғыларды пайдалану мақсаты және электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің жұмыс принципі. Электрлік-технологиялық қондырғылар мен жүйелердің технологиялық параметрлерін реттеу және жөндеу бойынша есептерді жасау қағидалары

«Электр технологиясы» кәсіби стандартына 3 Қосымша

Келісу парағы

Ұйымның атауы
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі.

Осы КС зарегистрирован ________________________________тіркелді.
Кәсіби стандарттар тізбесіне ____________тіркеу нөмірімен енгізілді.
Хат (хаттама) № __________ Күні __________________

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 13 мамырдағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9413 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің бұйрығы

2014 жылғы 17 наурыз №89 Астана қаласы

«Электр және электр механикалық жабдығы (түрлері бойынша)» кәсіби стандартты бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 138-5-бабының 3-тармағына сәйкес **бұйырамын:**

1. Осы бұйрыққа қоса беріліп отырған «Электр және электр механикалық жабдығы (түрлері бойынша)» кәсіби стандарты бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің Электр энергетикасы және көмір өнеркәсібі департаменті (С.Қ. Есімханов) заңнамада белгіленген тәртіпте мыналарды:

1) Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде осы бұйрықтың мемлекеттік тіркелуін;

2) осы бұйрықты Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркеуден өткеннен кейін он күнтізбелік күн ішінде бұқаралық ақпарат құралдарында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде ресми жариялауға жіберуді;

3) осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің интернет-ресурсында орналасуын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Индустрия және жаңа технологиялар вице-министрі Б.М. Жақсалиевке жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін он күнтізбелік күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары –
Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрі Ә. ИСЕКЕШЕВ.

«КЕЛІСІЛДІ»
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Т. Дүйсенова
2014 жылғы 31 наурыз

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары - Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрінің 2014 жылғы 14 наурыздағы № 89 бұйрығымен бекітілген

«Электр және электрмеханикалық жабдық (түрлері бойынша)» кәсіби стандарты

1.Жалпы ережелер

1.» Электр және электрмеханикалық жабдық (түрлері бойынша)» кәсіби стандарты (бұдан әрі - КС) кәсіби қызмет саласындағы қызметкерлердің еңбек мазмұнына, сапасына, жағдайына, біліктілігіне және құзыреттеріне қойылатын талаптарды айқындайды және:

1) еңбек нарығының қазіргі заман қажеттілігіне жауап беретін біліктілік талаптарын жаңартуға, кәсіби қызметтің мазмұнына бірыңғай талаптарды белгілеуге;

2) қызметкерлерді басқару саласында кең шеңбердегі міндеттерді шешуге;

3)білім беру стандарттарын, оқу жоспарларын, модульдік оқу бағдарламаларын әзірлеуге, сонымен қатар тиісті оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеуге;

4)кәсіби даярлықтарын бағалауды жүргізуге және мамандардың біліктілік сәйкестігін растауға арналған.

2. КС негізгі пайдаланушылары:

1) білім беру ұйымдарының түлектері, қызметкерлер;

2) ұйымдардың басшылары мен қызметкерлері, ұйымдардың қызметкерлерді басқару бөлімшелерінің басшылары мен мамандары;

3) білім беру бағдарламаларын әзірлейтін мамандар;

4) кәсіби даярлықтарын бағалау және біліктілік сәйкестігін растау саласындағы мамандар.

3. КС негізінде қызметтің, лауазымның, біліктілікті арттырудың, қызметкерлерді аттестаттаудың, еңбекті ынталандыру жүйесінің және т.б. функционалдық модельдеріне қатысты ішкі, корпоративтік стандарттары әзірленеді.

4.Осы КС-да келесі терминдер мен анықтамалар қолданылады:

1) біліктілік – қызметкердің белгілі бір қызмет түрі шеңберінде еңбек міндеттерін сапалы орындауға дайын болу дәрежесі;

2) біліктілік деңгейі – орындалатын жұмыстардың күрделілігін, дербестігі мен жауапкершілігін сипаттайтын қызметкердің біліктілігіне (құзыреттеріне) қойылатын талаптар деңгейі;

3) еңбек мәні - белгілі бір еңбек құралдарының көмегімен өнім жасау мақсатында қызметкердің іс-қимылы бағытталатын зат;

4) еңбек құралдары – қызметкердің еңбек мәнін бастапқы күйден өнімге айналдыру үшін пайдаланатын құралдары;

5) еңбек қызметінің түрі – кәсіби қызмет саласының еңбек функцияларының тұтастай жиынтығынан және оларды орындауға қажетті құзыреттерден қалыптасқан құрамдас бөлігі;

6) еңбек функциясы – бизнес-үдеріс арқылы анықталатын және оларды еңбек қызметінің белгілі бір түрі шеңберінде орындау үшін қажетті құзыреттердің болуын көздейтін еңбек іс-қимылдарының біріктірілген және салыстырмалы түрде дербес жиынтығы;

7) кәсіби қызмет саласы – жалпы ықпалдасқан негізі (ұқсас және мақсаттылығы жақын объектілер, технологиялар, оның ішінде еңбек құралдары) бар және оларды орындау үшін ұқсас құзыреттер мен еңбек функцияларының жинағын көздейтін саланың еңбек қызметі түрлерінің жиынтығы;

8) КС – кәсіби қызметтің нақты саласындағы қызметкердің еңбек мазмұнына, сапасына, жағдайына және біліктілік деңгейіне, құзыреттеріне қойылатын талаптарды айқындайтын стандарт;

9) КС бірлігі – осы қызмет түрі үшін тұтас, аяқталған, салыстырмалы түрде дербес және маңызды болып табылатын нақты еңбек функциясының ашық сипаттамасынан тұратын КС құрылымдық элементі;

10) кәсіп – арнайы дайындықтың, жұмыс тәжірибесінің нәтижесінде пайда болған арнайы теориялық білім мен практикалық дағдылар кешенін білуді талап ететін еңбек қызметінің түрі;
құзырет – қызметкердің еңбек қызметінде білімін, білігі мен тәжірибесін қолдану қабілеті;
лауазым – жұмыс берушінің лауазымдық өкілеттіліктер мен лауазымдық міндеттер шеңбері жүктелген құрылымдық бірлігі;
міндет - нақты бір еңбек мәндері мен құралдарын пайдалана отырып, еңбек функциясын іске асырумен және нәтижеге қол жеткізумен байланысты іс-қимылдар жиынтығы;
сала - өнім шығаруда, өндіріс технологиясы, жұмыс істейтіндердің негізгі қорлары мен кәсіптік дағдыларында ортақ мақсаты бар кәсіпорындар мен ұйымдар жиынтығы;
салалық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - СБШ) – салада танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;
ұлттық біліктілік шеңбері (бұдан әрі - ҰБШ) – еңбек нарығында танылатын біліктілік деңгейлерінің құрылымдалған сипаттамасы;
функционалдық карта – еңбек қызметінің белгілі түрі қызметкерінің кәсіби қызметтің сол немесе өзге саласы шеңберінде орындайтын еңбек функциялары мен кәсіби міндеттерінің құрылымдалған сипаттамасы.

2. КС паспорты

5. Экономикалық қызметтің түрі: 35 Электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптау.

6. Кәсіби қызмет саласы: электр және электрмеханикалық жабдық.

7. Кәсіби қызмет саласының негізгі мақсаты: жұмыс орнының жоспарлануын, орнатылатын жабдықты орналастыру схемаларын, күштік желілерді, жарықтандыру желілері мен аспаптарын зерттеу, сондай-ақ құрылғылардың жұмысындағы, оларды жөндеудегі, монтаждаудағы және ретке келтірудегі ақаулықтарды анықтау, электртехникалық өлшеулер мен саныктар.

8. Еңбек қызметінің түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері осы КС 1-қосымшасында көрсетілді.

3. Еңбек қызмет түрлерінің (кәсіп) карточкалары

1-параграф. Электр машиналарының электр монтаждаушысы

9. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 2-4.

10. Мүмкін болатын лауазым атаулары:
электромонтер;
электр машиналары жөніндегі электр слесары.

11. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы – электр машиналарын монтаждау.

12. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 2-қомшасының 1-кестесінде көрсетілді.

13. Электр машиналарының электр монтаждаушысының еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

14. Электр машиналарының электр монтаждаушысы орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 2-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

15. Электр машиналарының электр монтаждаушысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 2-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

16. Электр машиналарының электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 2-қосымшасының 5-7 кестелерінде көрсетілді.

2-параграф. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы

17. СБШ бойынша біліктілік деңгейі – 2-4.

18. Мүмкін болатын лауазым атаулары:
электромонтер;
күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр слесары.

19. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы –күштік желілер мен электр жабдығын монтаждау.

20. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 3-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

21. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысының еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

22. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 3-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

23. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС
3-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

24. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 3-қосымшасының 5-7 кестелерінде көрсетілді.

3-параграф. Жарықтандыру және жарық беру желілерінің электр монтаждаушысы

25. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 2-4.

26. Мүмкін болатын лауазым атаулары:
жарықтандыру және жарық беру желілері жөніндегі электромонтер;

27. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы – жарықтандыру және жарық беру желілерін монтаждау.

28. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 4-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

29. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысының еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 4-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

30. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 4-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

31. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 4-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

32. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 4-қосымшасының 5-7 кестелерінде көрсетілді.

4-параграф. Электр механигі

33. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 2-4.

34. Мүмкін болатын лауазым атаулары:
электромонтер;
электрослесарь.

35. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы – электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу.

36. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 5-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

37. Электр механигінің еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 5-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

38. Электр механигі орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 5-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

39. Электр механигі орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 5-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

40. Электр механигі құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 5-қосымшасының 5-7 кестелерінде көрсетілді.

5-параграф. Техник

41. СБШ бойынша біліктілік деңгейі: 4.

42. Мүмкін болатын лауазым атаулары:
техник-электрик.

43. Орындалатын еңбек қызметінің жалпыланған сипаттамасы – электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеуді ұйымдастыру мен жоспарлау.

44. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы осы КС 6-қосымшасының 1-кестесінде көрсетілді.

45. Техниктің еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар осы КС 6-қосымшасының 2-кестесінде келтірілді.

46. Техник орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі осы КС 6-қосымшасының 3-кестесінде көрсетілді.

47. Техник орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы осы КС 6-қосымшасының 4-кестесінде келтірілді.

48. Техник құзыреттеріне қойылатын талаптар осы КС 6-қосымшасының 5-кестесінде көрсетілді.

4. КС әзірлеушілері

49. Қазақстан Республикасы Индустрия және жаңа технологиялар министрлігі КС әзірлеушісі болып табылады.

50. Келісу парағы, КС сараптамасы мен тіркелуі осы КС 7-қосымшасында келтірілген.

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 1 Қосымша

Еңбек қызметінің түрлері, кәсіптер, біліктілік деңгейлері

Р/н	Қызмет түрінің атауы	Еңбек нарығының үрдістерін ескерумен кәсіптің атауы	01-2005 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жіктеуішіне сәйкес кәсіп атауы	Салалық біліктілік шеңбері біліктілік деңгейі
1.	Электр машиналарын монтаждау	Электр машиналарының электр монтаждаушысы	Электр машиналары жөніндегі электр монтажшысы, электр машиналарының монтажшысы, электромонтер, электрослесарь	2-4
2.	Күштік желілер мен электр жабдығын монтаждау	Күштік желілері және электр жабдығының электр монтаждаушысы	Электр жабдықтар, күш беруші желілер жөніндегі электр монтажшы, күш беруші желілер монтажшысы, электромонтер, электрослесарь	2-4
3.	Жарықтандыру және жарық беру желілерін монтаждау	Жарықтандыру және жарық беру желілерінің электр монтаждаушысы	Жарық беру және жарық беру желілері бойынша электрмонтаждаушы, электромонтер, электрослесарь	2-4
4.	Электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету	Электр механигі	Электромеханик, электромонтер, электрослесарь	2-4
5.	Электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсетуді ұйымдастыру	Техник	Техник	4

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 2 Қосымша

Электр машиналарының электр монтаждаушысы

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуішіне (КМЖ) сәйкес коды	
Базалық топ	7137 «Электр машиналары жөніндегі электр монтажшысы»
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	3-шығарылым, «Электр станциялары мен желілердің жабдығын жөндеу. Құрылыс, монтаждау және жөндеу - құрылыс жұмыстары»
БТБА бойынша кәсіп	Электр машиналары жөніндегі электр монтажшы
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4
4	5

2-кесте. Электр машиналарының электр монтаждаушысының еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жабдықталған және аттестатталған жұмыс орындары
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Ірі көлемді бұйымдармен, биіктікте, ашық алаңда жұмыс істеу, электрмагниттік сәуле шығару, электр кернеуі, электрмен зақымдану қаупін туғызатын факторлар
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Денсаулық жағдайына қарай жұмысқа рұқсат алу; Электр қауіпсіздігі бойынша рұқсат алу

СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
2	Жалпы орта білімі бар болған кезде қысқамерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту	талап етілмейді
3	Техникалық және кәсіби білімнің белгіленген деңгейі және практикалық жұмыс тәжірибесі	СБШ 2-деңгейінде 2 жыл
4	Техникалық және кәсіби білімнің жоғары дәрежелі деңгейі	талап етілмейді

3-кесте. Электр машиналарының электр монтаждаушысы орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының №	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Құрал-саймандар мен құрылғылардың қапталуын, іске жарамдылығын тексеру
2	Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Жабдықты, іргетастарды, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін тексеру
4	Негізгі және қосалқы түйіндерді, электр машиналарының бөліктерін жабдықты электрмен қоректендіру схемасына сәйкес монтаждау
5	Бекітпе, қоршау, жабдықтың жерлендірілу схемалары
6	Іске қосу және ретттеу жұмыстары (реле қорғанысы және автоматика (РҚА) реттеу, электр жабдығын сынау және өлшеу), сынақты іске қосу, сынау
7	Қабылдау-тапсыру жұмыстары

4-кесте. Электр машиналарының электр монтаждаушысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы №	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Электр машинасы	арнайы киім, аяқ киім, құрал-саймандар мен құрылғылар	1-1) Қаптауын таза күйінде сақтау, құрал-саймандар мен құрылғыларды таза және техникалық тұрғыдан іске жарамды күйде ұстау
2	Электр машинасы	Электр машинасының орналасу схемасы	2-1) Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Электр машинасы	Электр машинасының техникалық құжаттамасы	3-1) Жабдықты, іргетастар ді шолып қарау, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін дайындау
4	Электр машинасының негізгі және қосалқы түйіндері, бөліктері	құрал-саймандар мен құрылғылар	4-1) Негізгі және қосалқы түйіндерді, электр машиналарының бөліктерін жабдықты электрмен қоректендіру схемасына сәйкес монтаждау жұмыстарын жүргізу
5	Электр машинасы	Құрал-саймандар мен құрылғылар	5-1) Негізгі және қосалқы жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру
6	Электр машинасы	Электр машинасының техникалық құжаттамасы	6-1) Іске қосу және ретттеу жұмыстары (реле қорғанысы және автоматика (РҚА) реттеу, электр жабдығын сынау және өлшеу), сынақты іске қосу, нәтижелерді талдау, сынау қорытындыларын жасау
7	Электр машинасы	Электр машинасының техникалық құжаттамасы	7-1) Қабылдау-тапсыру жұмыстарын жүргізу

(Соңы 23-бетте).

(Соңы. Басы 22-бетте).

5-кесте. СБШ 2-біліктілік деңгейіндегі электр машиналарының электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Нәтиже үшін шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыс істеу; алғашқы медициналық көмек көрсету.	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен қауіпсіз жұмыс істеу әдістері
4-1)	Орындаушылық, электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты монтаждау кезінде шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен құрастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты монтаждау бойынша жұмыстарды орындау; алғашқы медициналық көмек көрсету.	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты монтаждау бойынша жұмыстарды орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелері
5-1)	Орындаушылық, шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру; алғашқы медициналық көмек көрсету.	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықтың орналасу орны, бекітпе, қоршауына, жерлендірілуіне қойылатын талаптар

6 Кесте. СБШ 3-біліктілік деңгейіндегі электр машиналарының электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
2-1)	Орындаушылық, жұмыстарды дайындау және жүргізу кезінде өз бетінше жоспарлауды көздейтін басшылық етумен жабдықты жоспарлау мен орналастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты монтаждау үшін орнатылатын жабдықты орналастыру; сызбалар мен электр схемаларын оқу	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты орналастыруды жоспарлау кезінде жұмыстарды қауіпсіз жүргізу әдістері

7 Кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі электр машиналарының электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
3-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтың, іргетастардың , бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің болуын тексеру	Жабдықтың, іргетас , бекіту материалдары және қосалқы құрал-сайман мен құрылғылардың, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің тізбесі
6-1)	Орындаушылық, бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауын көздейтін басшылық етумен талаптарды орындау, нәтиже үшін жауапкершілік	Іске қосу және реттеу жұмыстары, сынақты іске қосу, орнатылған электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты сынау	Сынақты іске қосу, орнатылған электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты сынау кезіндегі қауіпсіздік техникасы қағидалары
7-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты пайдалануға беру жұмыстарын орындау	Электр энергетикалық және электр техникалық жабдықты қабылдау-тапсыру қағидалары

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 3 Қосымша

Күштік желілері және электр жабдығының электр монтаждаушысы

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Код согласно Государственному классификатору занятий Республики Казахстан (ГКЗ)	
Базалық топ	7137 «Күш беруші желілер монтажшысы»
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	3-шығарылым, «Электр станциялары мен желілердің жабдығын жөндеу. Құрылыс, монтаждау және жөндеу - құрылыс жұмыстары»
БТБА бойынша кәсіп	Электр жабдықтар, күш беруші желілер жөніндегі электр монтажшы
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
2	2
3	3-4
4	5-6

2-кесте. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысының еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жабдықталған және аттестатталған жұмыс орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Ірі көлемді бұйымдармен, биіктікте, ашық алаңда жұмыс істеу, электрмагниттік сәуле шығару, электр кернеуі, электрмен зақымдану қаупін туғызатын факторлар	
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Денсаулық жағдайына қарай рұқсат алу; Электр қауіпсіздігі бойынша рұқсат алу	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
2	Жалпы орта білімі бар болған кезде қысқамерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту	талап етілмейді
3	Техникалық және кәсіби білімнің белгіленген деңгейі және практикалық жұмыс тәжірибесі	СБШ 2-деңгейінде 2 жыл
4	Техникалық және кәсіби білімнің жоғары дәрежелі деңгейі	талап етілмейді

3-кесте. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі.

Еңбек функциясының №	Еңбек функциясының атауы(кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Құрал-саймандар мен құрылғылардың қапталуын, іске жарамдылығын тексеру
2	Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Жабдықты, күштік кабельдерді, сымдарды, шкафтарды, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін тексеру
4	Күштік электр сымдарын, электр жабдығын орналастыру схемасы мен жабдықты қосу схемасына сәйкес монтаждау
5	Бекітпе, қоршау, жабдықтың жерлендірілуін тексеру
6	Сынақты іске қосу, сынау
7	Қабылдау-тапсыру жұмыстары

4-кесте. Күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы №	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Күштік желілері мен электр жабдығы	арнайы киім, аяқ киім, құрал-саймандар мен құрылғылар	1-1) Қаптауын таза күйінде сақтау, құрал-саймандар мен құрылғыларды таза және техникалық тұрғыдан іске жарамды күйде ұстау
2	Күштік желілері мен электр жабдығы	Күштік желілері мен электр жабдығы орналастыру мен монтаждау схемалары	2-1) Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Күштік желілері мен электр жабдығы	Күштік желілері мен электр жабдығының техникалық құжаттамасы	3-1) Жабдықты, іргетастарды шолып қарау, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін дайындау
4	Күштік желілері мен электр жабдығының схемасы, негізгі және қосалқы түйіндері, бөліктері,	құрал-саймандар мен құрылғылар	4-1) Жабдықты орналастыру мен іске қосу схемаларына сәйкес электр жабдығын орнату, трассаларды белгілеу мен күштік электр сымын монтаждау
5	Күштік желілері мен электр жабдығы	құрал-саймандар мен құрылғылар	5-1) Негізгі және қосалқы жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру
6	Күштік желілері мен электр жабдығы	Күштік желілері мен электр жабдығының техникалық құжаттамасы	6-1) Іске қосу және ретттеу жұмыстары сынақты іске қосу, нәтижелерді талдау, сынау қорытындыларын жасау
7	Күштік желілері мен электр жабдығы	Күштік желілері мен электр жабдығының техникалық құжаттамасы	7-1) Қабылдау-тапсыру жұмыстарын жүргізу

5-кесте. СБШ 2-біліктілік деңгейіндегі күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Міндеттерді өз бетінше белгілеуді, жұмыстардың нәтижесі үшін міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Күштік желілері мен электр жабдығын монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыс істеу	Күштік желілері мен электр жабдығын монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыстарды қауіпсіз орындау әдістері
4-1)	Орындаушылық, күштік желілері мен электр жабдығын монтаждау кезінде шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен құрастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Күштік желілері мен электр жабдығын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау	Күштік желілері мен электр жабдығын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау кезіндегі қауіпсіздік ережелері
5-1)	Орындаушылық, шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Күштік желілері мен электр жабдығының бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру	Күштік желілері мен электр жабдығының орналасу орны, бекітпе, қоршауына, жерлендірілуіне қойылатын талаптар

6 Кесте. СБШ 3-біліктілік деңгейіндегі күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
2-1)	Орындаушылық, жұмыстарды дайындау және жүргізу кезінде өз бетінше жоспарлауды көздейтін басшылық етумен жабдықты жоспарлау мен орналастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Күштік желілері мен электр жабдығын монтаждау үшін орнатылатын жабдықты орналастыру; сызбалар мен электр схемаларын оқу	Күштік желілері мен электр жабдығын орналастыруды жоспарлау кезінде жұмыстарды қауіпсіз жүргізу әдістері

7 Кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі күштік желілер және электр жабдығы жөніндегі электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
3-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтың, іргетастардың, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің болуын тексеру	Жабдықтың, іргетас , бекіту материалдары және қосалқы құрал-сайман мен құрылғылардың, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің тізбесі
6-1)	Орындаушылық, шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Күштік желілері мен электр жабдығының бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру	Күштік желілері мен электр жабдығының орналасу орны, бекітпе, қоршауына, жерлендірілуіне қойылатын талаптар
7-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Күштік желілері мен электр жабдығын пайдалануға беру жұмыстарын орындау	Күштік желілері мен электр жабдығын қабылдау-тапсыру қағидалары

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 4 Қосымша

Жарықтандыру және жарық беру желілерінің электр монтаждаушысы

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуішіне (КМЖ) сәйкес коды	
Базалық топ	7137 «Жарық беру және жарық беру желілері бойынша электрмонтаждаушы»
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	3-шығарылым, «Электр станциялары мен желілердің жабдығын жөндеу. Құрылыс, монтаждау және жөндеу - құрылыс жұмыстары»
БТБА бойынша кәсіп	Жарық беру және жарық беру желілері бойынша электрмонтаждаушы
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
3	3-4
4	5

2-кесте. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысының еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жабдықталған және аттестатталған жұмыс орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Ірі көлемді бұйымдармен, биіктікте, ашық алаңда жұмыс істеу, электрмагниттік сәуле шығару, электр кернеуі, электрмен зақымдану қаупін туғызатын факторлар	
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Денсаулық жағдайына қарай жұмысқа рұқсат алу; Электр қауіпсіздігі бойынша рұқсат алу	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
2	Жалпы орта білімі бар болған кезде қысқамерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту	талап етілмейді
3	Техникалық және кәсіби білімнің белгіленген деңгейі және практикалық жұмыс тәжірибесі	СБШ 2-деңгейінде 2 жыл
4	Техникалық және кәсіби білімнің жоғары дәрежелі деңгейі	талап етілмейді

3-кесте. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының №	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Құрал-саймандар мен құрылғылардың қапталуын, іске жарамдылығын тексеру
2	Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Жабдықты, күштік кабельдерді, сымдарды, шкафтарды, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін тексеру
4	Жарықтандыру желілері мен кабельдерін және аспаптарды жарық беру желілерінің схемаларына сәйкес монтаждау
5	Бекітпе, қоршау, жабдықтың жерлендірілуін тексеру
6	Сынақты іске қосу, сынау
7	Қабылдау-тапсыру жұмыстары

4-кесте. Жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы №	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Жарық беру аспап-тары, сымдар және кабельдер	арнайы киім, аяқ киім, құрал-саймандар мен құрылғылар	1-1) Қаптауын таза күйінде сақтау, құрал-саймандар мен құрылғыларды таза және техникалық тұрғыдан іске жарамды күйде ұстау
2	Жарық беру аспаптары, сымдар және кабельдер	Жарықтандыру мен жарық бер желілерінің орналасу және монтаждау схемасы	2-1) Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Жарық беру аспап-тары, сымдар және кабельдер	Жарықтандыру мен жарық бер желілерінің техникалық құжаттамасы	3-1)Жабдықты,іргетастарды шолып қарау, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін дайындау
4	Негізгі және қосалқы жарық беру аспаптары, сымдар және кабельдер	құрал-саймандар мен құрылғылар	4-1)Жабдықты орналастыру мен іске қосу схемаларына сәйкес жарықтандыру аспаптарын орнату орнын белгілеу, жарықтандыру мен жарық беру желілерінің негізгі және қосалқы құрылғыларын кабельдер мен сымдарға арналған трассаларды салу
5	Жарық беру аспаптары, сымдар және кабельдер	құрал-саймандар мен құрылғылар	5-1) Жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру.
6	Жарық беру аспаптары, сымдар және кабельдер	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жүйесінің техникалық құжаттамасы	6-1) Іске қосу және ретттеу жұмыстары сынақты іске қосу, нәтижелерді талдау, сынау қорытындыларын жасау
7	Жарық беру аспаптары, сымдар және кабельдер	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жүйесінің техникалық құжаттамасы	7-1) Қабылдау-тапсыру жұмыстарын жүргізу

5-кесте. СБШ 2-біліктілік деңгейіндегі жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Міндеттерді өз бетінше белгілеуді, жұмыстардың нәтижесі үшін міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыс істеу	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыстарды қауіпсіз орындау әдістері
2-1)	Орындаушылық, Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау кезінде шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен құрастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау кезіндегі қауіпсіздік техникасы қағидалары
3-1)	Орындаушылық, шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығының бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығының орналасу орны, бекітпе, қоршауына, жерлендірілуіне қойылатын талаптар

6-Кесте. СБШ 3-біліктілік деңгейіндегі жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
2-1)	Орындаушылық, жұмыстарды дайындау және жүргізу кезінде өз бетінше жоспарлауды көздейтін басшылық етумен жабдықты жоспарлау мен орналастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау үшін орнатылатын жабдықты орналастыру; сызбалар мен электр схемаларын оқу	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын орналастыруды жоспарлау кезінде жұмыстарды қауіпсіз жүргізу әдістері

7 Кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі жарықтандыру және жарық беру желілері электр монтаждаушысы құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
4-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтың, іргетастардың , бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің болуын тексеру	Жабдықтың, іргетас, бекіту материалдары және қосалқы құрал-сайман мен құрылғылардың, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің тізбесі
5-1)	Орындаушылық, бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауын көздейтін бас-шылық етумен талаптарды орындау, нәтиже үшін жауапкершілік	Сынақты іске қосу, орнатылған жарықтандыру және жарық беру жабдығын сынау	Сынақты іске қосу, орнатылған жарықтандыру және жарық беру жабдығын сынау кезіндегі қауіпсіздік техникасы қағидалары
6-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жарықтандыру және жарық беру жабдығын пайдалануға беру жұмыстарын орындау	Жарықтандыру және жарық беру жабдығын қабылдау-тапсыру қағидалары

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 5 Қосымша

Электр механигі

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуішіне (КМЖ) сәйкес коды	
Базалық топ	3113
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	3-шығарылым, «Электр станциялары мен желілердің жабдығын жөндеу. Құрылыс, монтаждау және жөндеу - құрылыс жұмыстары»
БТБА бойынша кәсіп	Электромеханик
СБШ біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
Ұйым басшыларының, мамандарының және басқа қызметшілері лауазымдарының біліктілік анықтамалығы	
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	Санаттар
2	2
3	3-4
4	5-6

2-кесте. Электр механигінің еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жабдықталған және аттестатталған жұмыс орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Ірі көлемді бұйымдармен, биіктікте, ашық алаңда жұмыс істеу, электрмагниттік сәуле шығару, электр кернеуі, электрмен зақымдану қаупін туғызатын факторлар	
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Денсаулық жағдайына қарай жұмысқа рұқсат алу; Электр қауіпсіздігі бойынша рұқсат алу	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
2	Жалпы орта білімі бар болған кезде қысқамерзімді курстар немесе кәсіпорында оқыту	талап етілмейді
3	Техникалық және кәсіби білімнің белгіленген деңгейі және практикалық жұмыс тәжірибесі	СБШ 2-деңгейінде 2 жыл
4	Техникалық және кәсіби білімнің жоғары дәрежелі деңгейі	талап етілмейді

3-кесте. Электр механигі орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының №	Еңбек функциясының атауы (кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Құрал-саймандар мен құрылғылардың қапталуын, іске жарамдылығын тексеру
2	Жұмыс орнын жоспарлау, орнатылатын жабдықты орналастыру схемасы
3	Жабдықты, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін тексеру
4	Құрылғылар жұмысындағы ақауларды анықтау, техникалық қызмет көрсету нұсқаулықтарына, бекітілген сызбалар мен схемаларға, қолданыстағы техникалық талаптар мен нормаларға сәйкес жөндеу, монтаждау және реттеу
5	Бекітпе, қоршау, жабдықтың жерлендірілуін тексеру
6	Сынақты іске қосу, сынау
7	Қабылдау-тапсыру жұмыстары

4-кесте. Электр механигі орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы №	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер(еңбек іс-әрекеттері)
1	Электр және электрмеханикалық жабдық	Арнайы киім, аяқ киім, құрал-саймандар мен құрылғылар	1-1) Қаптауын таза күйінде сақтау, құрал-саймандар мен құрылғыларды таза және техникалық тұрғыдан іске жарамды күйде ұстау
2	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр және электр-механикалық жабдықтың технологиялық және электрлік схемасы	2-1) Жұмыс орны жоспарын зерттеу, құрылғылардың жұмысындағы, оларды жөндеу мен монтаждаудағы ақауларды анықтау, электртехникалық өлшеулер мен сынақтар жүргізу, проведение электротехнических измерений и испытаний.
3	Электр және электрмеханикалық жабдықтың негізгі және қосалқы түйіндері, бөліктері	Электр және электрмеханикалық жабдықтың техникалық құжаттамасы	3-1) Жабдықты, іргетастарды шолып қарау, бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерін дайындау
4	Электр және электрмеханикалық жабдықтың негізгі және қосалқы түйіндері, бөліктері	құрал-саймандар мен құрылғылар	4-1) Құрылғылар жұмысындағы ақауларды жою, техникалық қызмет көрсету нұсқаулықтарына, бекітілген сызбалар мен схемаларға, қолданыстағы техникалық талаптар мен нормаларға сәйкес жөндеу, монтаждау және реттеу жұмыстарын жүргізу
5	Электр және электрмеханикалық жабдық	құрал-саймандар мен құрылғылар	5-1) Жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру.
6	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр және электрмеханикалық жабдықтың техникалық құжаттамасы	6-1) Іске қосу және ретттеу жұмыстары сынақты іске қосу, нәтижелерді талдау, сынау қорытындыларын жасау
7	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр және электрмеханикалық жабдықтың техникалық құжаттамасы	7-1) Қабылдау-тапсыру жұмыстарын жүргізу

5-кесте. СБШ 2-біліктілік деңгейіндегі электр механигі құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
1-1)	Міндеттерді өз бетінше белгілеуді, жұмыстардың нәтижесі үшін міндеттердің орындалуына жауапкершілікті көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыс істеу	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыстарды қауіпсіз орындау әдістері
4-1)	Орындаушылық, Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау кезінде шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен құрастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау кезіндегі қауіпсіздік техникасы қағидалары
5-1)	Орындаушылық, шектеулі жауапкершілікті және белгілі бір дербестік деңгейін көздейтін , басшылық етумен жабдықтың бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығының бекітпе, қоршауының бар болуын, жерлендірілуін тексеру	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығының орналасу орны, бекітпе, қоршауына, жерлендірілуіне қойылатын талаптар

6 Кесте. СБШ 3-біліктілік деңгейіндегі электр механигі құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
2-1)	Орындаушылық, жұмыстарды дайындау және жүргізу кезінде өз бетінше жоспарлауды көздейтін басшылық етумен жабдықты жоспарлау мен орналастыру бойынша ұсынымдарды қатаң орындау	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын монтаждау үшін орнатылатын жабдықты орналастыру	Жарықтандыру мен жарық беру желілері жабдығын орналастыруды жоспарлау кезінде жұмыстарды қауіпсіз жүргізу әдістері

7 Кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі электр механигі құзыреттеріне қойылатын талаптар

Міндет №	Жеке және кәсіби құзыреттер	Біліктері мен дағдылары	Білімі
3-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормаларды ұйымдастыру және іске асыруды бақылауын, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жабдықтың, іргетастардың , бекіту материалдарын және қосалқы құрал-сайман мен құрылғыларды, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің болуын тексеру	Жабдықтың, іргетас, бекіту материалдары және қосалқы құрал-сайман мен құрылғылардың, көтермелі-қозғалмалы механизмдерінің тізбесі
6-1)	Орындаушылық, бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауын көздейтін басшылық етумен талаптарды орындау, нәтиже үшін жауапкершілік	Сынақты іске қосу, орнатылған жарықтандыру және жарық беру жабдығын сынау	Сынақты іске қосу, орнатылған жарықтандыру және жарық беру жабдығын сынау кезіндегі қауіпсіздік техникасы қағидалары
7-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жарықтандыру және жарық беру жабдығын пайдалануға беру жұмыстарын орындау	Жарықтандыру және жарық беру жабдығын қабылдау-тапсыру қағидалары

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 6 Қосымша

Техник

1 Кесте. Қолданыстағы нормативтік құжаттармен байланысы

Қазақстан Республикасы Кәсіптердің мемлекеттік жіктеуішіне (КМЖ) сәйкес коды)	
Базалық топ	3113
Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (БТБА)	
БТБА шығарылымы, бөлімі	-
БТБА бойынша кәсіп	-
Салалық біліктілік шеңбері (СБШ) біліктілік деңгейі	БТБА бойынша разрядтар
	Техник
4	-

2-кесте. Техниктің еңбек жағдайына, біліміне және тәжірибесіне қойылатын талаптар

Кәсібі бойынша болуы мүмкін жұмыс орындары (кәсіпорындар, ұйымдар)	Жабдықталған және аттестатталған жұмыс орындары	
Зиянды және қауіпті еңбек жағдайы	Ірі көлемді бұйымдармен, биіктікте, ашық алаңда жұмыс істеу, электрмагниттік сәуле шығару, электр кернеуі, электрмен зақымдану қаупін туғызатын факторлар	
Жұмысқа рұқсат берудің ерекше жағдайлары	Денсаулық жағдайына қарай жұмысқа рұқсат алу; Электр қауіпсіздігі бойынша рұқсат алу	
СБШ біліктілік деңгейі	Кәсіби білім алу мен оқыту деңгейі	Талап етілетін жұмыс тәжірибесі
4	Техникалық және кәсіби білімнің жоғары дәрежелі деңгейі	талап етілмейді

3-кесте. Техник орындайтын еңбек функцияларын айқындайтын КС бірліктерінің тізбесі

Еңбек функциясының №	Еңбек функциясының атауы(кәсіби стандарттың бірлігі)
1	Жұмыстарды жүргізуге нарядтарды, нұсқамалықты, рұқсаттарды, рұқсат берулерді ресімдеу
2	Қосалқы бөлшектердің, материалдардың, құрал-саймандардың, аспаптардың, құрылғылардың, қорғану құралдарының тізбесі
3	Жұмыс орнын дайындауды бақылау, ажыратуларды жүргізу, жерлендіруді орнату
4	Жұмыстардың орындалуын ұйымдастыру, электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу жұмыстарын бақылау
5	Электр және электрмеханикалық жабдықты сынау
6	Жерлендіруді алу
7	Жұмыстардың аяқталуын ресімдеу

4-кесте. Техник орындайтын КС бірліктерінің сипаттамасы

Еңбек функциясы №	Еңбек мәні	Еңбек құралдары	Міндеттер (еңбек іс-әрекеттері)
1	Электр және электрмеханикалық жабдық	Арнайы киім, аяқ киім, құрал-саймандар мен құрылғылар	1-1) Қаптауын таза күйінде сақтау, құрал-саймандар мен құрылғыларды таза және техникалық тұрғыдан іске жарамды күйде ұстау
2	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр машинасының орналасу схемасы	2-1) Қосалқы бөлшектерді, материалдарды, қажеттіі құрал-саймандарды, аспаптарды, құрылғыларды, қорғану құралдарын алу
3	Электр және электрмеханикалық жабдықтың негізгі және қосалқы түйіндері, бөліктері	құрал-саймандар мен құрылғылар	3-1) Жұмыс аумағының қоршалуын бақылауды ұйымдастыру, қажетті ажыратуларды жүргізу, жерлендіруді орнату,
4	Электр және электрмеханикалық жабдық	құрал-саймандар мен құрылғылар	4-1) Жұмыстарды ұйымдастыру және электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша іс-шаралардың орындалуын бақылау
5	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр машинасының техникалық құжаттамасы	5-1)Жұмыстары сынақты іске қосу, нәтижелерді талдау, электр және электрмеханикалық жабдықты сынау қорытындыларын жасау
6	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр машинасының техникалық құжаттамасы	6-1) Қорғайтын қоршауларды, жерлендіруді алу
7	Электр және электрмеханикалық жабдық	Электр машинасының техникалық құжаттамасы	7-1) Жұмыстардың аяқталуын, қабылдау-тапсыру құжаттарын ресімдеу

5 Кесте. СБШ 4-біліктілік деңгейіндегі техник құзыреттеріне қойылатын талаптар

№ задачи	Личностные и профессиональные компетенции	Умения и навыки	Знания
1-1)	Міндеттерді өз бетінше белгілеуді, жұмыстардың нәтижесі үшін жауапкершілікті көздейтін , басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық қызмет	Электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша жұмыстарды жүргізуге нарядтарды, нұсқамалықты, рұқсаттарды, рұқсат берулерді ресімдеу	нарядтарды, нұсқамалықты, рұқсаттарды ресімдеу тәртібі, электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша жұмыстарды жүргізуге рұқсат алу
2-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, құрастыруға қажетті қосалқы бөлшектер, материалдарды, құрал-саймандар, аспаптар, құрылғылар, қорғану құралдарымен қамтамасыз ету бойынша жұмыстарды жүзеге асыру кезіндегі жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	получение запасных частей, материалов, Электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша қажетті қосалқы бөлшектерді, материалдарды, құрал-саймандарды, аспаптарды, құрылғыларды, қорғану құралдарын алу	Электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша жұмыстарды қауіпсіз жүргізу үшін қажетті қосалқы бөлшектердің, материалдардың, құрал-саймандардың, аспаптардың, құрылғылардың, қорғану құралдарының тізбесі
3-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жұмыс орнын дайындау, ажыратуларды жүргізу, жерлендіруді орнату бойынша жұмыстарды жүзеге асыру кезіндегі жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жұмыс орнын дайындау, электр және электрмеханикалық жабдықтың ажыратуларын жүргізу, жерлендірулерін орнатуды бақылау	Жұмыс орнын дайындау, ажыратуларды жүргізу, жерлендіруді орнату бойынша нормативтік талаптар
4-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша іс-шараларды жүзеге асыру кезіндегі жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Электр және электрмеханикалық жабдыққа техникалық қызмет көрсету және жөндеу бойынша жұмыстардың қауіпсіз жүргізілуіне және іс-шаралардың реттілігіне бақылау жүргізу	Электр және электрмеханикалық жабдықты техникалық пайдалану қағидалары, электр қондырғыларында жұмыс жасау кезіндегі техника қауіпсіздігі қағидалары
5-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, электр және электрмеханикалық жабдық жұмысын сынау және көрсеткіштерін алу бойынша жұмыстарды жүзеге асыру кезіндегі жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	электр және электрмеханикалық жабдық жұмысын сынау және көрсеткіштерін алу	Электр және электрмеханикалық жабдыққа сынақ жүргізу тәртібі, қауіпсіздік техникасы қағидалары
6-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, қоршаулардың жерлендірілуін алу, жұмыстарды қауіпсіз орындау ұсынымдарын қатаң сақтау бойынша жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Жерлендірулерді, қоршауларды қауіпсіз және реттілікпен алу, электр және электрмеханикалық жабдықтың жұмыс аймағын тұрақты пайдалануға дайындау	Жерлендірулерді, қоршауларды қауіпсіз және реттілікпен алу, электр және электрмеханикалық жабдықтың жұмыс аймағын тұрақты пайдалануға дайындау тәртібі
7-1)	Бағынышты қызметкерлердің міндеттерді өз бетінше белгілеуін, нормалардың іске асырылуын ұйымдастыру және бақылауды, жұмыстардың аяқталуын және электрэнерегтикалық және электртехникалық жабдықты пайдалануға берілуін ресімдеу бойынша жұмыс нәтижелері үшін жауапкершілікті көздейтін, басшылық етумен нормаларды іске асыру бойынша орындаушылық-басқарушылық қызмет	Электр қондырғыларының нысандарын, бақылау жұмыс параметрлерін толтыру, электрэнерегтикалық және электртехникалық жабдықтың жиынтықтығын тексеру	Қабылдау-тапсыру құжаттарын ресімдеу және электр қондырғыларын пайдалануға беру қағидалары

«Электр және электрмеханикалық жабдық» кәсіби стандартына 7 Қосымша

Келісу парағы

Ұйымның атауы
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі.

Осы КС зарегистрирован ______________________________________тіркелді.
Кәсіби стандарттар тізбесіне _____________тіркеу нөмірімен енгізілді.
Хат (хаттама) № ___________ Күні ____________________

Бұйрық Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылғы 13 мамырдағы Нормативтік құқықтық кесімдерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне №9414 болып енгізілді.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің бұйрығы

2013 жылғы 10 шілде №268 Астана қаласы

Техникалық және кәсіптік білім беру мамандықтары бойынша үлгілік оқу жоспарлары мен үлгілік білім беретін оқу бағдаламаларын бекіту туралы

(Жалғасы. Басы 181, 187, 191, 196, 206, 216, 232, 254, 2015 ж. 5-8-33-нөмірлерде)

1.2 0709000 – «Пайдалы қазбаларды байыту (кен байыту)» мамандығы бойынша техникалық және кәсіби білімнің **жоғары деңгей** біліктілігіне арналған білім беру оқу бағдарламасының құрылымы

АП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті пайдалы қазбаларды байыту технологиясын; кенді дайындаудың, байытудың технологиялық процестері мен қосымша жұмыстардың схемаларын; жабдықтарды жайғастырудың негізгі схемаларын **білуі керек;** диірмендердің айналу жылдамдығын және олардың шарлы жүктемесін анықтау; жабдықтарды жайғастырудың әр түрлі схемаларын айыра білу **қолынан келуі керек.**	**Кенді байыту процесін инженерлік қамтамасыз ету:** пайдалы қазбаларды байытудың технологиясы; кенді ұнтақтауға дайындаудың ұсату схемалары; диірмен айналуының жылдамдығы, массасы және шарлы жүктемесінің құрамы, шеген; монометалдық және полиметалдық кенді флотациялаудың схемалары; қосымша процестерге арналған схемалар мен жабдықтар; жабдықтарды жайғастырудың негізгі схемалары; технологиялық процестерді автоматты тексеру және реттеу.	КҚ 2.20, 2.31, 2.34, 2.36, 2.100, 2.103, АҚ 2.12, 2.16, 2.26, 2.27, 2.57
АП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті электр жетек теориясының негіздерін; электрлі машиналары мен аппараттарының типтерін; жарықтандыру параметрлерін; диспетчерлік басқару схемаларын **білуі керек;** байыту фабрикаларының машиналары мен механизмдерін электр жетекпен басқару; электрлі машиналары мен аппараттарын қарап шығу, қызмет көрсету және жөндеу жүргізу **қолынан келуі керек.**	**Байыту фабрикаларындағы электр жабдықтар:** электр жетек теориясының негіздері; байыту фабрикаларында қолданылатын электрлі машиналары мен аппараттар; электр жетекпен басқару; байыту фабрикаларын электр қуатымен қамтамасыз ету; байыту фабрикаларын жарықтандыру; байыту фабрикаларында диспетчерлік басқару**.**	КҚ 2.18, 2.19, 2.64, АҚ 2.56
АП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті байыту фабрикаларының әр түрлі тасымалдау құрылғылары құрылымын, іс-әрекет принципін, қолданылу аумағын; шанақ және қойма шаруашылығын **білуі керек**; тасымалдау құрылғыларын басқару және оларға техникалық қызмет көрсету мен жөндеу **қолынан келуі керек.**	**Тасымалдау құрылғылары және қоймалар:** үздіксіз жұмыс істейтін тасымалдау құрылғылары; өз салмағының әсерімен тасымалдау; гидравликалық, пневматикалық және арқанды тасылым; байыту фабрикаларының шанақ және қойма шаруашылығы; реагенттерді тасымалдау және сақтау.	КҚ 2.11, 2.13, 2.19, 2.20, 2.22, 2.32, 2.40, 2.112, 2.113, 2,117, АҚ 2.73, 2.79
АП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті байыту өндірісін автоматты басқару және реттеудің негіздерін; басқару мен реттеудің автоматтандыру жүйелерін құру принциптерін **білуі керек;** байыту өндірісінің әр-түрлі процестерінің автоматтандыру схемаларын оқу; автоматтандыру құралдарына қызмет көрсету **қолынан келуі керек.**	**Өндіріс процестерін автоматтандыру:** негізгі түсініктер және анықтамалар; автоматты басқару мен реттеу жүйелерінің жіктелуі; автоматты тексеру аспаптары; реттеу аспаптары және құрылғылар; ұсату, елеу, ұнтақтау, жіктеу, флотациялы, гравитациялы және магнитті байытулар, сусыздандыру және құрғату, сынамалау процестерін автоматтандыру.	КҚ 2.90, 2.104, АҚ 2.9, 2.56
АП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті еңбек заңнама, қоршаған ортаны қорғау, өртке қарсы профилактикасын; зақымдану мен кәсіби аурулар жіктелуін; еңбекті қорғаудың басқару жүйесін; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтарын; жұмыстарды жүргізу барысындағы қауіпсіздік техникасын; қоршаған ортаны қорғау және жер қойнауын тиімді пайдалану бойынша талаптарды білуі керек; қауіпсіздік Ережелерінің талаптарын ұстану; жазатайым оқиға болған жерді тергеу мақсатында ешкімнің бас сұқпауын қамтамасыз ету; зақымданған адамға алғашқы көмек көрсету **қолынан келуі керек.**	**Еңбекті, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану:** зақымдану және кәсіби аурулар; ауырлық дәрежесі мен зардап шеккендер саны бойынша жазатайым оқиғалар жіктелуі; кәсіпорындағы еңбекті қорғаудың басқару жүйесі; өндірістегі және тұрмыстағы жазатайым оқиғаларды тергеу тәртібі; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; байытудың әр-түрлі процестерін жүргізу барысындағы қауіпсіздік шаралары; қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану.	БҚ 2.5, АҚ 2.4, 2.8, 2.20, 2.35, 2.45, 2.55, 2.80

1.3 0709000 – «Пайдалы қазбаларды байыту (кенді байыту)» мамандығы бойынша техникалық және кәсіби білімнің **орта буын** маманы біліктілігі деңгейіне арналған білім беру оқу бағдарламасының құрылымы

Оқу мерзімі: 3 жыл 10 ай/2 жыл 10 ай

Индекс	Пәндер мен кәсіби модульдердің оқу циклдері	Пәндер мен кәсіби модульдер бөлімдерінің атауы	Қалып тастыру құзыретінің коды
ЖБП 00	Жалпы білім пәндері		БҚ 3.1
ЖГП 00	**Жалпы гуманитарлық пәндер**		
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік қазақ тілі негізін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); оқылатын мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізуді **қолынан келуі керек.**	**Кәсіби қазақ тілі** (оқудың қазақ тілінде жүрмейтін топтарында): қазақ тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту.	БҚ 3.5
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік орыс тілінің негіздерін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізуді; **қолынан келуі керек.**	**Кәсіби орыс тілі** (оқудың орыс тілінде жүрмейтін топтарында): орыс тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту.	БҚ 3.5
ЖГП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен) **қолынан келуі керек**.	**Кәсіби шетел тілі:** кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материал; тіл қызметінің әр түрлі түрлері және тіл формалары (ауызша, жазбаша, монолог пен диалог түрінде); кәсіби-бағытталған мәтіндерді аудару техникасы.	БҚ 3.5
ЖГП 0.3		Қазақстан тарихы	
ЖГП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы**:** дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздерін; дене тәрбиесінің мазмұны мен ұйымдастырылу формаларын; дұрыс тамақтану принциптерін **білуі керек**; әр түрлі дене шынықтыру жаттығуларын орындау және спорттың жеке түрлері бойынша нормативтерді тапсыру **қолынан келуі керек.**	**Дене тәрбиесі:** маманды дайындаудағы дене шынықтырудың ролі; дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздері; дене және спорттық өзін-өзі жетілдіру негіздері.	БҚ 3.8
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер		
ӘЭП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: Ұғымдарды: -конфуциандылықты, даосизмді, ежелгі Қытай өнерін; - Ежелгі Үнді мәдениетінің ерекшеліктерін және оның басты жетістіктерін; - ислам пайда болуын, оның ерекшеліктерін, басты догмаларын; - христиан білімінің негізгі принциптерін және оның құнды бағыттарын; - Ашель мәдениетінің ерекшеліктері - әдебиетінің дамуы, пәлсапасы; - көшпенділердің өмірі және құндылық жүйесі туралы; - орта ғасырдағы қазақ этнасының мәдени негізі туралы; - Қазақстанның орта ғасырдағы мәдениетіне түрк және араб мәдениетінің ықпалы туралы; - білім, ғылым және мәдениеттің дамуының басты кезеңдерін және материалдық негізін **білуі керек**; - ежелгі Азия мәдениетінің ерекшеліктерін аша білу; - мәдениеттану ұғымдарын еркін қолдану; - көшпенділердің материалды және рухани және мәдениетінің ерекшеліктерін, оның қоғамдық мәдениеттегі орнын көрсете білу **қолынан келуі керек**.	**Мәдениеттану:** мәдениеттану және оның қоғам өміріндегі ролі туралы; мәдениеттің құрылуы; мәдениет және өркениет; Конфуций және Дао мәдениетінің түрі; мәдениеттің Үнді-буддалық түрі; Ислам мәдениетінің әлемі; мәдениеттің христиандық түрі; батыс Европа мәдениеті және оның қазіргі кезеңдегі дүние жүзінің дамуына ықпалы; Африка мәдениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; көшпенділік өркениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; орта ғасыр дәуіріндегі Қазақстан мәдениеті; XVII-XIX ғасырлардағы қазақтардың мәдени дәстүрлері; XX-ғасырдағы Қазақстан мәдениеті; қазіргі замандағы мәдениет.	БҚ 3.6
ӘЭП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы**:** - әлемнің пәлсапалық діни және ғылыми көрінісі, адам өмірінің мәні туралы; - ғылымның және ғылыми таным ролін, оның құрылымы, түрлері және әдістерін, әлеуметтік және этикалық мәселелері туралы **білуі керек**; - адамның тәртібіндегі саналы және санасыз мінез-құлығын, санасының мәнін анықтай алу; - адамдар арасындағы қарым-қатынасының өнегелік нормаларын реттей алу **қолынан келуі керек**.	**Философия негіздері:** пәлсапа пәнінің қызметі мен функциялары; материализм және идеализм - пәлсапаның басты сұрағы; әлемдік пәлсапалық ойдың басты белгілері; адам табиғаты және оның тіршілік ету мәні: адам және Құдай; адам және ғарыш; адам, қоғам, өркениет, мәдениет; тұлғаның еркіндігі мен жауапкершілігі; құндылық-тардың акмеологиясы және табиғаты; адами таным және қызметі; ғылым және оның ролі; ғаламдық мәселелер алдындағы адамзат.	БҚ 3.6
ӘЭП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы**:** - саяси жүйе мен саяси тәртіп туралы ұғымдарды; - биліктің бөліну принциптерін; - саяси партияларды қоғамдық ұйымдардан айыра білуді; - әлеуметтік құрылым, әлеуметтік қарым-қатынас туралы **білуі керек**; - үкімет маңыздылығын, саясат субъектілерін, саяси қарым-қатынас және процестерді (Қазақстанда және тұтас дүние жүзінде) аша білу; - қоғам мен тұлғаның дамуы және қызмет етуінің заңдылықтарын айыру **қолынан келуі керек**.	**Саясаттану және әлеуметтану негіздері:** саясаттану пәні, саяси үкімет және билік қарым-қатынастары; мемлекет – саяси жүйенің басты институты; саяси жүйе және саяси тәртіп, саяси партия және қоғамдық ұйымдар; көппартиялық; сыртқы және ішкі саясат; Қазақстандағы билікті ұйымдастыру; әлеуметтану ғылым ретінде; әлеуметтанудағы кластық және стратификациялық көзқарастар; тұлға ролі және оның мінез-құлқы.	БҚ 3.6
ӘЭП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы**:** - экономикалық теорияның жалпы жағдайын; - еліміздегі және шет елдердегі экономикалық жағдайларды; - макро және микроэкономикалық негіздерін, салық, ақша-несие, әлеуметтік және инвестициялық саясатты **білуі керек**; - өз кәсіби қызметіне бағыт алу үшін қажетті экономикалық ақпараттарды табу және пайдалану **қолынан келуі керек**.	**Экономика негіздері:** мақсаттары, басты ұғымдары, қызметі, мәні, принциптері; меншік формалары мен түрлері, меншікті басқару; жоспарлар түрі, олардың басты сатылары, мазмұны; стратегиялық жоспарлануы; жоспарларды экономикалық негіздеу және болжауды әзірлеу әдістері; бизнес- жоспарлау; экономикалық талдау; халық тұтынымы тауарларын және қызметінің нарықтық жағдайларын талдау; нарықтық инфрақұрылым.	БҚ 3.2, 3.6
ӘЭП 0.5	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы**:** - азаматтың құқығы және міндеттері, оларды іске асыру механизмдері туралы; - Конституция мәні, биліктің бөліну принциптері, парламент және үкімет қызметі туралы; - құқықтың субъектілері мен объектілері туралы; - құқық бұзу және қылмыс туралы **білуі керек**; - өз кәсіби қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық құжаттарды пайдалана білу **қолынан келуі керек.**	**Құқық негіздері:** құқық – ұғым, жүйе, көздері; құқықтың ежелгі, орта ғасырдағы, Жаңа замандағы дамуы; құқықтың Қазақстандағы даму тарихы; ҚР Конституциясы – мемлекеттің басты заңы, құқықтық жүйенің өзегі; адам құқығының жалпыға ортақ Декларациясы – халықаралық саяси құжат; құқықтық мемлекет – заң үстемдігі және азаматтық қоғам; құқықтың басты салалары; ҚР сот жүйесі; құқық қорғау органдары.	БҚ 3.3
ЖКП 00	**Жалпы кәсіби пәндер**		
ЖКП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті**:** сызбаларды рәсімдеу ережелерін; ККБЖ; сызбалардағы көріністердің орналасуын; сызбалардағы проекциялық көріністерді; қималарды және тіліктерді; алмалы-салмалы және алынбайтын-салынбайтын қосылымдарды **білуі керек**; сызбаларды оқу; эскиздер мен техникалық суреттерді орындау **қолынан келуі керек.**	**Сызу:** сызбаларды рәсімдеу ережелері; ККБЖ; сызбалардағы геометриялық құрылулар; сызбалардағы проекциялық көріністер; сызба және бөлшектің изометриялық проекциясы; геометриялық фигуралардың жаймалары; сызбалардағы көріністердің орналасуы; қималар мен тіліктер; тік бұрышты және аксонометриялық осьтердегі түрлерінің, қималар мен тіліктерінің қажетті және жеткілікті сандарын қолдана отырып, бөлшектер сызбасын орындау; машинажасау сызуы; машинажасаудың сызбасын оқу; алмалы-салмалы қосылымдар; алынбайтын-салынбайтын қосылымдар; құрастыру сызбасы, жұмыс сызбасы, бөлшек эскизі, бөлшектің техникалық суреті, құрастыру сызбасы бойынша бөлшектеу.	БҚ 3.1
ЖКП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті**:** машиналар мен механизмдер жіктеуін; бөлшектерді қосу түрлерін; айналу қозғалысының беріліс түрлерін; деформацияның негізгі түрлерін; шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулерін **білуі керек;** бөлшектер мен жиналмалы бірліктерді айыра білу; беріліс сандарын анықтау; серпімділік пен кернеуінің ішкі және сыртқы күштерін айыру **қолынан келуі керек.**	Техникалық механика негіздері: механизмдер мен машиналар жіктеуі; механизмдер бөліктері; механизмдер кинематикасы (механизм және машина, кинематикалық жұптар және тізбектер, кинематикалық жұптар типтері); бөлшектер мен жиналмалы бірліктер: жіктелуі, арналуы және оларға қойылатын талаптар; бөлшектерді қосу түрлері (алмалы-салмалы және алынбайтын-салынбайтын); айналу қозғалысының беріліс механизмдері; айналу қозғалысы берілісінің түрлері (механикалық, белдікті, фрикционды, тісті, тізбекті, бұрамалы): арналуы, сипаты, құрылымы, белгіленуі және кинематикалық схемасы; беріліс саны; абсолюттік қатты дене; деформацияның негізгі түрлері және олардағы кернеулерді бөлу; сыртқы күштер және олардың түрлері; серпімділік пен кернеудің ішкі күштері; істегі, шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулер.	БҚ 3.1
ЖКП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті**:** электрлік және магниттік тізбектерін; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектерін; электрлік құрылғыларын; электрқуатының өндірілуін, таратылуын және қолданылуын; электржетекті және электравтоматиканы **білуі керек;** электрсхемаларын оқу; электрөлшеуіш аспаптарын қолдану **қолынан келуі керек.**	**Жалпы электртехника:** электрлік және магниттік тізбектер; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектері; электрлік құрылғылар; электрөлшеуіш аспаптары; электронды аспаптар мен құрылғылар; трансформаторлар; электрлік машиналар мен аппараттар; электрқуатын өндіру, тарату және қолдану; электр станциялары, желілері және электрқуатымен қамтамасыз ету; электржетек және электроника.	БҚ 3.1
ЖКП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті ОС WINDOWS түрлерін; WORD мәтіндік редакторын; EXCEL электронды кестелерін; Corel DRAW векторлық редакторын; вирустардан қорғануын; WinZip архиваторын; ОС DOS; Norton Commander сыртқабықша бағдарламасын; бағдарламалық тілдерін; автоматты реттеу негіздерін; автоматты реттегіштердің жұмыс істеу принципін, функциялық және құрылымдық схемаларын **білуі керек;** жұмыста және күнделікті өмірде дербес компьютерді қолдану; автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшуді жүзеге асыру **қолынан келуі керек.**	**Өндірісті ақпараттандыру және автоматтандыру негіздері:** ақпаратты кодтау; сандық жүйелер; бір жүйеден екінші жүйеге ауысу; екілік арифметика; формалды, математикалық логика; модель түсінігі; модельдер типтері; алгоритм түсінігі; алгоритмдер типтері; бағдарламалау тілі; бағдарлама, оны құрылымдау; автоматты реттеу; реттелетін параметр; реттеу объектісі, оның қасиеттері, схемалар; автоматты реттеуіштер, олардың жіктелуі, арналуы, құрылымы, жұмыс істеу принципі, функциялық және құрылымдық схемалары, реттеу органдары; басқарудың автоматты жүйелерінің қосымша құралдары; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшудің тәртібі.	БҚ 3.4 АҚ 3.2

(Жалғасы 24-бетте).

(Жалғасы. Басы 23-бетте).

ЖКП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті металдардың, қорытпалардың олардың құрылымы мен қасиеттерін; тот басумен күресу тәсілдерін; металдарды, қорытпаларды және басқа да материалдарды өңдеудің түрлерін **білуі керек;** металдар мен қорытпалардың айыра білу; әр түрлі материалдарды арналуы бойынша пайдалана білу **қолынан келуі керек.**	**Материалтану:** металдардың, қорытпалардың құрылымы мен қасиеттері; металдарды тот басу; пластмассалар, ағаштар, рәзеңке және лакпен сырлайтын бұйымдар; материалдарды өңдеу тәсілдері; дәнекерлеу, кесу түрлері; әрлеу және электрфизикалық материалдар.	КҚ 3.2, 3.3
ЖКП 06	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті денелердің жағдайын және заттардың газ түріндегі күйлерінің табиғатын; термодинамика, Бойль-Мариотт, Шарль-Гей-Люссак, Дальтон, Гесс заңдарын; электрлиттік диссоциация процестерін; электрлиттер және олардың электр өтімділігін; металдарды электр химиялық тотығудан қорғау тәсілдерін **білуі керек;** металдарды электр химиялық тотығудан қорғау тәсілдерін жұмыста қолдана білу **қолынан келуі керек.**	**Физикалы және коллоидты химия:** денелердің кристалдық және аморфтық күйлері; заттардың газ түріндегі күйлерінің табиғаты; идеалды және реалды газ туралы түсінік; заттардың сұйық күйлері; идеалды және реалды ерітінді туралы түсінік; қатты заттың сұйықтықтарда еруі; термодинамика, Бойль-Мариотт, Шарль-Гей-Люссак, Дальтон, Гесс заңдары туралы түсінік; электр химия; электрлиттік диссоциация; электрлиттер мен электр өтімділігі туралы түсінік; металдардың электр химиялық тотығуы және одан қорғану тәсілдері.	КҚ 3.4
ЖКП 07	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті талдау химиясы мен сапалық талдаудың теориялық негіздерін; сандық талдау әдістерін; талдаудың физика-химиялық әдістерін; байыту процестерін аналитикалық тексерудің тәсілдерін **білуі керек;** сапалық және сандық талдау жүргізу; катиондар тобын айыра білу; байыту процестеріне аналитикалық тексеруді жүргізу **қолынан келуі керек.**	**Талдаудың химиялық және физика-химиялық әдістері**: талдау химиясы мен сапалық талдаудың теориялық негіздері; катиондардың аналитикалық топтары туралы түсінік; аниондар; талдаудың гравиметриялық, титрометриялық, физика-химиялық әдістері туралы түсінік; титрлеудің қышқылдық-қоспалық әдісі; титрлеудің тотығу-қалпына келтіру әдісі; шөгу және кешенді пайда болу әдісі; пайдалы қазбаларды байыту процестерін аналитикалық тексеру; байыту процесі ерітінділерін талдау.	КҚ 3.4
ЖКП 08	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті кристаллография, минералогия және кен жыныстары жіктелуінің негізгі ережелерін; кендердің және оның құрамындағы жыныстардың химиялық және физикалық қасиеттерін; пайдалы қазбалар кен орындарын іздеу және барлау тәсілдерін; пайдалы қазбалар кенорындарын қазу тәсілдерін; байыту кезіндегі кендердің текстуралық-құрылымдық ерекшеліктерін **білуі керек;** түсті, қара, сирек кездесетін және асыл металды кендерді құрамындағы жыныстардан айыра білу; пайдалы қазбалардың химиялық құрамы мен физикалық қасиеттерін анықтау **қолынан келуі керек.**	**Геология және кен ісі негіздері:** Жер және жер қыртысы дамуының басты заңдылықтары; экзогенді және эндогенді геологиялық процестер; кристаллография; минералогия; жаратылысы бойынша кен жыныстарының жіктелуі; байыту кезіндегі кендердің текстуралық-құрылымдық ерекшеліктері; кендердің және оның құрамындағы жыныстардың физикалық қасиеттері; кенді кенорындарының типтері; түсті, қара, сирек кездесетін және асыл металды кендердің кенорындары; пайдалы қазбалар кен орындарын іздеу және барлау; пайдалы қазбалар кенорындарын ашық және жерасты тәсілдерімен қазу.	КҚ 3.1, 3.2
ЖКП 09	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті гидравлика және гидродинамика, жылу техникасы негіздерін; байыту фабрикаларын сумен қамтамасыз ету схемаларын; сумен қамтамасыз етуге арналған жабдықтарды; байыту фабрикаларының ауажеткізу принциптерін; компрессорлар мен ауаүрлегіш машиналардың типтерін; қазандық қондырғыларды және олардың қосалқы құрылғыларын **білуі керек;** сорғылардың, компрессорлардың және ауаүрлегіш машиналардың, қазандық қондырғылардың жұмыстарында, оларға техникалық қызмет көрсету мен жөндеуді тексеру **қолынан келуі керек.**	**Гидравлика негіздері, жылу техникасы мен байыту фабрикаларындағы су-ауалы шаруашылық:** гидравлика және гидродинамика негіздері; байыту фабрикаларын сумен қамтамасыз ету; сорғылар және сорғы станциялары; байыту фабрикаларына ауажеткізу, компрессорлар мен ауаүрлегіш машиналары; байыту фабрикаларында вакуум мен желдетуді пайдалану; жылу техникасы негіздері; қазандық қондырғылар және қосалқы құрылғылар.	КҚ 3.1, 3.3, 3.5
ЖКП 10	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті стандарттау, метрология және өнім сапасын тексерудің негізгі ережелерін; физикалық шамалардың бірліктерін; өлшеулердің түрлері мен ауытқуларын; өлшеуіш құралдарының техникалық сипаттамаларын; өнім сапасын тексеру және бағалау әдістерін **білуі керек**; стандарттардың санаттарын және түрлерін айыра білу; өлшеулерді жүргізу кезінде өлшеуіш құралдарын қолдану және ауытқуларды анықтау; өнім сапасын тексеруді жүргізу; құжаттамаларды рәсімдей отырып өнімді аттестаттау, сертификаттау және сынау **қолынан келуі керек**.	Стандарттау, метрология және өнім сапасының негіздері: стандарттау аумағындағы негізгі түсініктер мен анықтамалар; стандарттардың санаттары мен түрлері; метрология аумағындағы негізгі түсініктер мен анықтамалар; физикалық шамалардың бірліктері; өлшеулердің түрлері мен ауытқулары; өлшеуіш құралдары және олардың техникалық сипаттамалары; өнім сапасын тексеру; өнім сапасының деңгейін бағалау; өнімді аттестаттау, сертификаттау және сынау.	КҚ 3.2
АП 00	Арнайы пәндер		
АП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті байыту әдістерін және олардың технологиялық көрсеткіштерін; сусыздандыру, шаңтұту және ағын суларды тазалаудың әдістерін; сынама алудың тәртібін, тексеру мен есепке алуды жүргізуді; байыту фабрикалары цехтарының орналасуын **білуі керек**; байыту, сусыздандыру, шаңтұту және ағын суларды тазалау процестерін тексеруді әр түрлі әдістерде жүргізу; бөлікшеде байытудың, сынамаларды бөлектеу мен өңдеудің технологиялық процестерін тексеру; кенсіз қазбалар байытылғыштығын зерттеу **қолынан келуі керек.**	**Пайдалы қазбаларды байыту:** байыту әдістері және олардың технологиялық көрсеткіштері; дезинтеграция және шаю арқылы кен қабаттарын даярлау; байытудың гравитациялық процестері, тұндыру, ауыр ортада байыту, шоғырлау үстелдерінде байыту, шлюздар мен науаларда байыту, гравитациялық талдау; магнитті және электрлі байыту әдістері; флотация; байытудың арнайы әдістері; сусыздану, шаңтұту және ағын суларды тазалау; сынамалау, тексеру және есепке алу; байыту фабрикалары цехтарының орналасуы.	КҚ 3.1, 3.3, 3.4, АҚ 3.3
АП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті пайдалы қазбаларды байытудың технологиясын; кенді дайындаудың, байытудың технологиялық процестері мен қосымша жұмыстардың схемаларын; байыту фабрикаларының жобалау негіздерін; байытудың негізгі және қосымша процестеріне арналған схемалар мен жабдықтарды есептеу мен таңдау принциптерін **білуі керек;** байытудың негізгі және қосымша процестеріне арналған схемалар мен жабдықтарға есептер жүргізу, таңдау; технологиялық процестерге автоматты тексеру мен реттеуді жүргізу; кеннің байытылғыштығын зерттеу **қолынан келуі керек.**	**Кенді байыту процесін инженерлік қамтамасыз ету:** пайдалы қазбаларды байытудың технологиясы; кенді ұнтақтауға дайындаудың ұсату схемалары; ұсатуға, електеу мен ұнтақтауға арналған жабдықтарды есептеу және таңдау; монометалдық және полиметалдық кенді флотациялаудың схемалары; көп циклды флотациялар схемаларының есебі және флотомашиналарды таңдау; қосымша процестерге арналған схемалар мен жабдықтар; сорғылар мен түйіспелік күбілерін (шандарын), сусыздану схемаларын, реагенттер режимдерін, конвейерлер мен шанақтарды таңдау және есептеу; байыту фабрикаларының жобалау негіздері; цехтар мен жабдықтарды жайғастырудың жалпы принциптері; технологиялық процестерді автоматты тексеру және реттеу.	КҚ 3.3, 3.4, АҚ 3.2, 3.3
АП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті электр жетек теориясының негіздерін; электрлі машиналары мен аппараттарының типтерін; жарықтандыру параметрлерін; диспетчерлік басқару схемаларын **білуі керек;** электр жабдықтарын дұрыс және қауіпсіз пайдалануға тексеріс жүргізу; байыту фабрикаларында диспетчерлік басқаруды жүзеге асыру **қолынан келуі керек.**	**Байыту фабрикаларындағы электр жабдықтар:** электр жетек теориясының негіздері; байыту фабрикаларында қолданылатын электрлі машиналары мен аппараттар; электр жетекпен басқару; байыту фабрикаларын электр қуатымен қамтамасыз ету; байыту фабрикаларын жарықтандыру; байыту фабрикаларында диспетчерлік басқару**.**	КҚ 3.5, АҚ 3.3
АП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті байыту фабрикаларының әр түрлі тасымалдау құрылғылары құрылымын, іс-әрекеті принципін, қолданылу аумағын; шанақ және қойма шаруашылығын **білуі керек**; тасымалдау құрылғыларының іс-әрекетін және оларға техникалық қызмет көрсету мен жөндеуді бақылау **қолынан келуі керек.**	**Тасымалдау құрылғылары және қоймалар:** үздіксіз жұмыс істейтін тасымалдау құрылғылары; өз салмағының әсерімен тасымалдау; гидравликалық, пневматикалық және арқанды тасылым; байыту фабрикаларының шанақ және қойма шаруашылығы; реагенттерді тасымалдау және сақтау.	КҚ 3.1, 3.2
АП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті байыту өндірісін автоматты басқару және реттеудің негіздерін; басқару мен реттеудің автоматтандырылған жүйелерін құру принциптерін **білуі керек;** байыту өндірісінің әр түрлі процестерінің автоматтандыру схемаларын оқу; автоматты басқару және реттеу құралдарының жұмысын тексеру **қолынан келуі керек.**	**Өндіріс процестерін автоматтандыру:** негізгі түсініктер және анықтамалар; автоматты басқару мен реттеу жүйелерінің жіктелуі; автоматты тексеру аспаптары; реттеуші аспаптар және құрылғылар; ұсату, елеу, ұнтақтау, жіктеу, флотациялы, гравитациялы және магнитті байытулар, тұндыру және байыту, сусыздандыру және кептіру, сынамалау процестерін автоматтандыру.	КҚ 3.1, 3.3, АҚ 3.2
АП 06	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті еңбек заңнама, қоршаған ортаны қорғау, өртке қарсы профилактикасын; зақымдану мен кәсіби аурулар жіктелуін; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтарын; еңбекті қорғаудың басқару жүйесін; жұмыстарды жүргізу барысындағы қауіпсіздік техникасын; қоршаған ортаны қорғау және жер қойнауын тиімді пайдалану бойынша талаптарды білуі керек; қауіпсіздік Ережелерінің талаптарын ұстану; жазатайым оқиға болған жерді тергеу мақсатында ешкімнің бас сұқпауын қамтамасыз ету; зақымданған адамға алғашқы көмек көрсету; бекітілген форма бойынша өндірістегі немесе тұрмыстағы жазатайым оқиға туралы актіні толтыру **қолынан келуі керек.**	**Еңбекті, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану:** зақымдану және кәсіби аурулар; ауырлық дәрежесі мен зардап шеккендер саны бойынша жазатайым оқиғалар жіктелуі; кәсіпорындағы еңбекті қорғаудың басқару жүйесі; өндірістегі және тұрмыстағы жазатайым оқиғаларды тергеу тәртібі; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; байытудың әр түрлі процестерін жүргізу барысындағы қауіпсіздік шаралары; зардап шеккендерге алғашқы дәрігерлік көмек; қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану.	БҚ 3.7, АҚ 3.1
АП 07	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті өндірістік және технологиялық процестерді ұйымдастыруды; саланың (кәсіпорынның) материалды-техникалық, еңбек және қаражат ресурстарын, оларды тиімді пайдалану көрсеткіштерін; өнім бағасының құрылу механизмдерін, қазіргі кезең жағдайларындағы еңбек төлемінің формаларын; бизнес-жоспарды дайындау әдістемесін **білуі керек;** әдістеме бойынша кәсіпорындар (бөлікшелер) жұмыстарының негізгі техника-экономикалық көрсеткіштерін есептеу **қолынан келуі керек.**	Сала экономикасы: сала және нарықтық экономика; саланың материалдық, еңбек және қаржы ресурстары; саланы басқару, дамудың экономикалық көрсеткіштері; шаруашылық субъекті ретіндегі кәсіпорын; кәсіпорындар ұйымдарының формалары, олардың өндірістік және ұйымдық құрылымдары; негізгі өндірістік және технологиялық процестер; кәсіпорын инфрақұрылымы; кәсіпорын капиталы мен мүлігі; негізгі және айналымдағы қаражат; еңбек ресурстары; нормалау және еңбек төлемі; өндіріс шығындары және өнімнің өзіндік құны; бағаның құрылуы; бизнес-жоспар; негізгі техника-экономикалық көрсеткіштерді есептеу әдісі.	БҚ 3.2, 3.4, КҚ 3.2, 3.3, АҚ 3.2

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 55-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 – Геология, тау кен өндірісі және пайдалы қазбаларды өндіру
Мамандығы: 0712000 - Жер асты құрылымдарының құрылысы
Біліктілігі: 071203 **2** - Шпур бұрғылаушы
071206 **2** - Жер асты тау-кен жұмысшысы
071207 **2** - Бұрғылау қондырғыларының машинисі
071211 **2** - Кен жабдықтары монтажшысы
071212 **2** - Топырақты қатыруға арналған тоңазытқыш қондырғылардың машинисі
071213 **2** - Үстіңгі жұмыстардағы үңгілеуші

Оқыту түрі: күндізгі
Нормативтік оқу мерзімі: 1 жыл 10 ай
негізгі орта білім базасында

Оқу процесінің жоспары

Индекс	Оқу пәндерінің атауы	Семестр бойынша бөлу: емтихандар	курстық жобалар	Бақылау жұмыстарының ең кем саны	Сағаттар саны: барлығы	олардың ішінде: теориялық сабақтар	зертханалық-практ. Жұмыстар	курстық жобалау	I курс: 1 сем 19 ап.	Аптадағы сағат саны	2 сем19 ап.	Аптадағы сағат саны	II курс: 3 сем 13 ап.	Аптадағы сағат саны	4 сем 15 ап.	Аптадағы сағат саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11		12		13	
ЖБП 00	Жалпы білім беретін пәндер*	4**		9	1437	1116	321	0	684	36	684	36	39	3	30	2
ЖБП 01	Қазақ (орыс) тілі	2		2	171	141	30		76	4	95	5	0		0	
ЖБП 02	Қазақ және орыс әдебиеті***	2		1	171	151	20		95	5	76	4	0		0	
ЖБП 03	Шетел тілі			1	76	64	12		38	2	38	2	0		0	
ЖБП 04	Дүниежүзілік тарихы				38	38	0		38	2	0		0		0	
ЖБП 05	Қазақстан тарихы	2			76	76	0		38	2	38	2	0		0	
ЖБП 06	Қоғамтану				38	38	0		38	2	0		0		0	
ЖБП 07	География				38	38	0		0		38	2	0		0	
ЖБП 08	Математика	2		2	171	171	0		95	5	76	4	0		0	
ЖБП 09	Информатика				76	46	30		38	2	38	2	0		0	
ЖБП 10	Физика және астрономия			2	152	117	35		76	4	76	4	0		0	
ЖБП 11	Химия			1	95	77	18		38	2	57	3	0		0	
ЖБП 12	Биология				38	38	0		0		38	2	0		0	
ЖБП 13	Алғашқы әскери дайындық****				145	85	60		38	2	38	2	39	3	30	2
ЖБП 14	Дене тәрбиесі*****				152	36	116		76	4	76	4	0		0	
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер	2		2	237	70	167	0	0	0	0	0	117	9	120	8
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі ******	4		1	56	24	32		0		0		26	2	30	2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі			1	69	36	33		0		0		39	3	30	2
ЖГП 03	Дене тәрбиесі*****	4			112	10	102		0		0		52	4	60	4
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер	0		**0**	**140**	**140**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**65**	**5**	**75**	**5**
ӘЭП 01	Мәдениеттану				39	39			0		0		39	3	0	
ӘЭП 02	Философия негіздері				26	26			0		0		26	2	0	
ӘЭП 03	Саясаттану және әлеуметтану негіздері				30	30			0		0		0		30	2
ӘЭП 04	Экономика негіздері				45	45			0		0		0		45	3
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер	2		6	457	279	178	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**247**	**19**	**210**	**14**
ЖКП 01	Сызу			1	82	6	76		0		0		52	4	30	2
ЖКП 02	Техникалық механика негіздері	4		2	82	62	20		0		0		52	4	30	2
ЖКП 03	Жалпы электртехника электроника негіздерімен	4		2	97	63	34		0		0		52	4	45	3
ЖКП 04	Өндірісті ақпараттандыру және автоматтандыру негіздері				69	45	24		0		0		39	3	30	2
ЖКП 05	Геология негіздері			1	97	73	24		0		0		52	4	45	3
ЖКП 06	Еңбекті қорғау				30	30			0		0		0		30	2
АП 00	Арнайы пәндер	4г	0	5	135	135	0	0	0	0	0	0	0	0	135	**9**
АП 01	Кен ісі	4г		2	45	45			0		0		0		45	3
АП 02	Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіп-сіздігі *******	4г		1	30	30			0		0		0		30	2
АП 03	Кен үңгілеу және құрылыс машиналары	4г		1	30	30			0		0		0		30	2
АП 04	Кен механикасы	4г		1	30	30			0		0		0		30	2
Барлығы		**8+4г**	**0**	**22**	**2406**	**1740**	**666**	**0**	**684**	**36**	**684**	**36**	**468**	**36**	**570**	**38**
Оқу пәндерінің саны:						**31**				**12**		**12**		**11**		**16**
Емтихандар саны:						**8+4г**						**4**				**4+4г**
Курстық жобалардың саны:																

Кәсіптік практиканың жиынтық мәліметтері

ӨО 00	Өндірістік оқыту	306
ӨО 01	Оқыту- өндірістік шеберханалардағы практика	126
ӨО 02	Кәсіби дағдыны қалыптастыру практикасы	180
Барлығы		**306**
Е	Емтихандар:	168
АА	аралық аттестаттау	132
ҚА	қорытынды аттестаттау	31
КДДБ	кәсіби дайындығының деңгейін бағалау және біліктілікті иемдену ********	5
	Міндеттік оқытуға қорытынды сағаттар	2880
К 00	Оқу жылы бойынша оқу тобына берілетін 100 сағаттан артық емес консультациялар	200
Ф 00	Аптасына 4 сағаттан артық емес факультативтік сабақтар	232
Барлығы		**432**
Қорытынды		**3312**

Ескерту:ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП-Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 56-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, тау кен өндірісі және пайдалы қазбаларды өндіру
Мамандығы: 0712000 - Жер асты құрылымдарының құрылысы
Біліктілігі:
белгіленген деңгей:
071203 **2** - Шпур бұрғылаушы
071206 **2** - Жер асты тау-кен жұмысшысы
071207 **2** - Бұрғылау қондырғыларының машинисі
071211 **2** - Кен жабдықтары монтажшысы
071212 **2** - Топырақты қатыруға арналған тоңазытқыш қондырғылардың машинисі
071213 **2** - Үстіңгі жұмыстардағы үңгілеуші
жоғары деңгей:
071201 **2** - Өту жолы кешенінің машинисі
071202 **2** - Үңгілеуші
071203 **2** - Шпур бұрғылаушы
071204 **2** - Тау-кен қазып суыратын машина машинисі
071205 **2** - Тиейтін машина машинисі
071207 **2** - Толық қимамен шахта оқпандарын бұрғылауға арналған құрылғылардың машинисі
071211 **2** - Кен жабдықтары монтажшысы
071212 **2** - Топырақты қатыруға арналған тоңазытқыш қондырғылардың машинисі
071213 **2** - Үстіңгі жұмыстардағы үңгілеуші

Оқыту түрі: күндізгі
Нормативтік оқу мерзімі: 2 жыл 10 ай
негізгі орта білім базасында

Оқу процесінің жоспары

Индекс	Оқу пәндерінің атауы	Семестр бойынша бөлу: емтихандар	курстық жобалар	Бақылау жұмысының ең кем саны	Сағаттар саны: барлығы	олардың ішінде: теориялық сабақтар	зертханалық-практ. жұмыстар	курстық жобалау	I курс: 1 сем 19 ап.	аптадағы сағат саны	2 сем 19 ап.	аптадағы сағат саны	II курс: 3 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	4 сем 15 ап.	аптадағы сағат саны	III курс: 5 сем 12 ап.	аптадағы сағат саны	6 сем 12 ап.	аптадағы сағат саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11		12		13		14		15	
ЖБП 00	Жалпы білім беретін пәндер*	4 **		9	1437	1116	321	0	684	36	684	36	39	3	30	2				
ЖБП 01	Қазақ (орыс) тілі	2		2	171	141	30		76	4	95	5	0		0					
ЖБП 02	Қазақ және орыс әдебиеті***	2		1	171	151	20		95	5	76	4	0		0					
ЖБП 03	Шетел тілі			1	76	64	12		38	2	38	2	0		0					
ЖБП 04	Дүниежүзілік тарихы				38	38	0		38	2	0		0		0					
ЖБП 05	Қазақстан тарихы	2			76	76	0		38	2	38	2	0		0					
ЖБП 06	Қоғамтану				38	38	0		38	2	0		0		0					
ЖБП 07	География				38	38	0		0		38	2	0		0					
ЖБП 08	Математика	2		2	171	171	0		95	5	76	4	0		0					
ЖБП 09	Информатика				76	46	30		38	2	38	2	0		0					
ЖБП 10	Физика және астрономия			2	152	117	35		76	4	76	4	0		0					
ЖБП 11	Химия			1	95	77	18		38	2	57	3	0		0					
ЖБП 12	Биология				38	38	0		0		38	2	0		0					
ЖБП 13	Алғашқы әскери дайындық****				145	85	60		38	2	38	2	39	3	30	2				
ЖБП 14	Дене тәрбиесі*****				152	36	116		76	4	76	4	0		0					
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер	2		2	357	33	324	0	0	0	0	0	117	9	120	8	72	6	48	4
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі ******	4		1	80	21	59		0		0		26	2	30	2	24	2	0	
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі			1	69	6	63		0		0		39	3	30	2	0		0	
ЖГП 03	Дене тәрбиесі*****	6			208	6	202		0		0		52	4	60	4	48	4	48	4
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер	0		0	176	176	0	0	0	0	0	0	65	5	75	5	36	3	0	0
ӘЭП 01	Мәдениеттану				39	39			0		0		39	3	0		0		0	
ӘЭП 02	Философия негіздері				26	26			0		0		26	2	0		0		0	
ӘЭП 03	Саясаттану және әлеуметтану негіздері				30	30			0		0		0		30	2	0		0	
ӘЭП 04	Экономика негіздері				45	45			0		0		0		45	3	0		0	
ӘЭП 05	Құқық негіздері				36	36			0		0		0		0		36	3	0	
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер	2		7	541	335	206	0	0	0	0	0	247	19	210	14	48	4	36	3
ЖКП 01	Сызу			1	82	6	76		0		0		52	4	30	2	0		0	
ЖКП 02	Техникалық механика негіздері	4		2	82	62	20		0		0		52	4	30	2	0		0	
ЖКП 03	Жалпы электр-техника электроника негіздерімен	4		2	97	63	34		0		0		52	4	45	3	0		0	
ЖКП 04	Өндірісті ақпараттандыру және автоматтан тандыру негіздері				69	49	20		0		0		39	3	30	2	0		0	
ЖКП 05	Геология негіздері			1	97	73	24		0		0		52	4	45	3	0		0	
ЖКП 06	Геодезия және маркшейдер ісі негіздері			1	84	52	32		0		0		0				48	4	36	3
ЖКП 07	Еңбекті қорғау				30	30			0		0		0		30	2	0		0	
АП 00	Арнайы пәндер	2+3г	3	12	711	431	220	60	0	0	0	0	0	0	135	9	276	23	300	25
АП 01	Кен ісі	6	6	2	165	91	44	30	0		0		0		45	3	60	5	60	5
АП 02	Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі *******	6г		1	78	54	24		0		0		0		30	2	24	2	24	2
АП 03	Шахта оқпандарын үңгілеу және тереңдету	6г	6	1	60	10	20	30	0		0		0		0		36	3	24	2
АП 04	Кен үңгілеу және құрылыс машиналары			1	102	68	34		0		0		0		30	2	48	4	24	2
АП 05	Кен кәсіпорындарындағы электр жабдықтары мен электр қуатын жеткізу	6		1	96	66	30		0		0		0		0		60	5	36	3
АП 06	Кен механикасы			1	126	82	44		0		0		0		30	2	48	4	48	4
АП 07	Құрылыс ісі				36	12	24		0		0		0		0		0		36	3
АП 08	Қауіпсіздік техникасы, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану	6 г			24	24			0		0		0		0		0		24	2
АП 09	Сала экономикасы				24	24			0		0		0		0		0		24	2
БҰАП	Білім беру ұйымымен анықтайтын пәндер********				48	48					0		0		0		0		48	4
Барлығы		**10+3г**	**2**	**30**	**3270**	**2139**	**1071**	**60**	**684**	**36**	**684**	**36**	**468**	**36**	**570**	**38**	**432**	**36**	**432**	**36**
Оқу пәндерінің саны:					**38+БҰАП**					**12**		**12**	**11**		**16**		**10**		**11**	
Емтихандар саны:					**10+3г**							**4**			**3**				**3+3г**	
Курстық жобалардың саны:					**2**														**2**	

Кәсіптік практиканың жиынтық мәліметтері

ӨО 00	Өндірістік оқыту	342
ӨО 01	Оқыту- өндірістік шеберханалардағы практика	126
ӨО 02	Кәсіптік дағдыны қалыптастыру практикасы	216
КП 00	Кәсіптік практика	504
КП 00	Кәсіби дағдыны бекіту және қалыптастыру практикасы	504
Барлығы		**846**
Е	Емтихандар:	204
АА	аралық аттестаттау	168
ҚА	қорытынды аттестаттау	31
КДДБ	кәсіби дайындығының деңгейін бағалау және біліктілікті иемдену *********	5
	Міндеттік оқытуға қорытынды сағаттар	4320
К 00	Оқу жылы бойынша оқу тобына берілетін 100 сағаттан артық емес консультациялар	300
Ф 00	Аптасына 4 сағаттан артық емес факультативтік сабақтар	340
Барлығы		**640**
Қорытынды		**4960**

Ескерту:ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП-Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 57-қосымша

Үлгіліік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, тау кен өндірісі және пайдалы қазбаларды өндіру
Мамандығы: 0712000 - Жер асты құрылымдарының құрылысы
Біліктілігі: 071209 **3** - Техник-құрлысшы

Оқу нысаны: күндізгі
Нормативтік оқу мерзімі: 3 жыл 10 ай
негізгі орта білім базасында

Оқу процесінің жоспары

Индекс	Оқу пәндерінің атауы	Семестр бойынша бөлу: емтихандар	курстық жобалар	Бақылау жұмысының ең кем саны	Сағаттар саны: барлығы	олардың ішінде: теориялық сабақтар	зертханалық-практ. жұмыстар	курстық жобалау	I курс: 1 сем 19 ап.	аптадағы сағат саны	2 сем 19 ап.	аптадағы сағат саны	II курс: 3 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	4 сем 15 ап.	аптадағы сағат саны	III курс: 5 сем 12 ап.	аптадағы сағат саны	6 сем 12 ап.	аптадағы сағат саны	IV курс: 7 сем13 ап.	аптадағы сағат саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11		12		13		14		15		16	
ЖБП 00	Жалпы білім беретін пәндер*	4**		9	1437	1116	321	0	684	36	684	36	39	3	30	2						
ЖБП 01	Қазақ (орыс) тілі	2		2	171	141	30		76	4	95	5	0		0							
ЖБП 02	Қазақ және орыс әдебиеті***	2		1	171	151	20		95	5	76	4	0		0							
ЖБП 03	Шетел тілі			1	76	64	12		38	2	38	2	0		0							
ЖБП 04	Дүниежүзілік тарихы				38	38	0		38	2	0		0		0							
ЖБП 05	Қазақстан тарихы	2			76	76	0		38	2	38	2	0		0							
ЖБП 06	Қоғам тану				38	38	0		38	2	0		0		0							
ЖБП 07	География				38	38	0		0		38	2	0		0							
ЖБП 08	Математика	2		2	171	171	0		95	5	76	4	0		0							
ЖБП 09	Информатика				76	46	30		38	2	38	2	0		0							
ЖБП 10	Физика және астрономия			2	152	117	35		76	4	76	4	0		0							
ЖБП 11	Химия			1	95	77	18		38	2	57	3	0		0							
ЖБП 12	Биология				38	38	0		0		38	2	0		0							
ЖБП 13	Алғашқы әскери дайындық ****				145	85	60		38	2	38	2	39	3	30	2						
ЖБП 14	Дене тәрбиесі*****				152	36	116		76	4	76	4	0	0	0	0						
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер	2		2	409	33	376	0	0	0	0	0	117	9	120	8	72	**6**	**48**	**4**	**52**	**4**
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі******	4		1	80	21	59		0		0		26	2	30	2	24	2	0		0	
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі			1	69	6	63		0		0		39	3	30	2	0		0		0	
ЖГП 03	Дене тәрбиесі*****	7			260	6	254		0		0		52	4	60	4	48	4	48	4	52	4
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер	0		0	176	176	0	0	0	0	0	0	65	5	**75**	**5**	**36**	**3**	**0**	**0**	**0**	**0**
ӘЭП 01	Мәдениеттану				39	39			0		0		39	3	0		0		0		0	
ӘЭП 02	Философия негіздері				26	26			0		0		26	2	0		0		0		0	
ӘЭП 03	Саясаттану және әлеуметтану негіздері				30	30			0		0		0		30	2	0		0		0	
ӘЭП 04	Экономика негіздері				45	45			0		0		0		45	3	0		0		0	
ӘЭП 05	Құқық негіздері				36	36			0		0		0		0		36	3	0		0	
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер	2		7	541	335	206	0	0	0	0	0	247	19	210	14	48	4	36	3	**0**	**0**
ЖКП 01	Сызу			1	82	6	76		0		0		52	4	30	2	0		0		0	
ЖКП 02	Техникалық механика негіздері	4		2	82	62	20		0		0		52	4	30	2	0		0		0	
ЖКП 03	Жалпы электр-техника электроника негіз-дерімен	4		2	97	63	34		0		0		52	4	45	3	0		0		0	
ЖКП 04	Өндірісті ақпар-аттандыру және автомат-тандыру негіздері				69	49	20		0		0		39	3	30	2	0		0		0	
ЖКП 05	Геология негіздері			1	97	73	24		0		0		52	4	45	3	0		0		0	
ЖКП 06	Геодезия және маркшейдер ісі негіздері			1	84	52	32		0		0		0				48	4	36	3	0	
ЖКП 07	Еңбекті қорғау				30	30			0		0		0		30	2	0		0		0	
АП 00	Арнайы пәндер	3+3г	3	7	1127	761	284	82	0	0	0	0	0	0	135	9	276	**23**	**300**	**25**	**416**	**32**
АП 01	Кен ісі	6	6	2	165	91	44	30	0		0		0		45	3	60	5	60	5	0	
АП 02	Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі *******	7г		1	130	106	24		0		0		0		30	2	24	2	24	2	52	4
АП 03	Шахта оқпандарын үңгілеу және тереңдету	7г	7	1	125	75	20	30	0		0		0		0		36	3	24	2	65	5
АП 04	Кен үңгілеу және құрылыс машиналары			1	102	68	34		0		0		0		30	2	48	4	24	2		
АП 05	Кен кәсіпорындарындағы электр жабдықтары мен электр қуатын жеткізу	6		1	96	66	30		0		0		0		0		60	5	36	3	0	
АП 06	Кен механикасы			1	126	82	44		0		0		0		30	2	48	4	48	4	0	
АП 07	Құрылыс ісі				88	64	24		0		0		0		0		0		36	3	52	4
АП 08	Өндіріс процестерін втоматтандыру				91	69	22		0		0		0		0		0		0		91	7
АП 09	Қауіпсіздік техникасы, коршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану	7 г			102	80	22		0		0		0		0		0		24	2	78	6
АП 10	Сала экономикасы	7	7		102	60	20	22	0		0		0		0		0		24	2	78	6
БҰАП	Білім беру ұйымы анықтайтын пәндер ********				48	48					0		0		0		0		48	4	0	
Барлығы		**11+3г**	**3**	**25**	**3738**	**2469**	**1187**	**82**	**684**	**36**	**684**	**36**	**468**	**36**	**570**	**38**	**432**	**36**	**432**	**36**	**468**	**36**
Оқу пәндерінің саны:					**39+БҰАП**					**12**		**12**		**11**		**16**	**10**		**11**			**7**
Емтихандар саны:					**11+3г**							**4**				**3**				**2**		**2+3г**
Курстық жобалардың саны:					**3**															**1**		**2**

Кәсіптік практиканың жиынтық мәліметтері

ӨО 00	Өндірістік оқыту	342
ӨО 01	Оқыту- өндірістік шеберханалардағы практика	126
ӨО 02	Кәсіби дағдыны қалыптастыру практикасы	216
КП 00	Кәсіптік практика	1386
КП 00	Кәсіби дағдыны бекіту және қалыптастыру практикасы	540
КП 01	Мамандықтың профилді практикасы	576
КП 02	Біліктілік практикасы	270
Барлығы		**1728**
Е	Емтихандар:	294
АА	аралық аттестаттау	186
ҚА	қорытынды аттестаттау	103
КДДБ	кәсіби дайындығының деңгейін бағалау және біліктілікті иемдену *********	5
	Міндеттік оқытуға қорытынды сағаттар	5760
К 00	Оқу жылы бойынша оқу тобына берілетін 100 сағаттан артық емес консультациялар	400
Ф 00	Аптасына 4 сағаттан артық емес факультативтік сабақтар	428
Барлығы		**828**
Қорытынды		**6588**

Ескерту:ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП-Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 58-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, тау кен өндірісі және пайдалы қазбаларды өндіру
Мамандығы: 0712000 -Жер асты құрылымдарының құрылысы
Біліктілігі:
071203 **2** - Шпур бұрғылаушы
071206 **2** - Жер асты тау-кен жұмысшысы
071207 **2** - Бұрғылау қондырғыларының машинисі
071211 **2** - Кен жабдықтары монтажшысы
071212 **2** - Топырақты қатыруға арналған тоңазытқыш қондырғылардың машинисі
071213 **2** - Үстіңгі жұмыстардағы үңгілеуші

Оқу нысаны: күндізгі
Нормативтік оқу мерзімі: 10 ай
жалпы орта білім базасында

Оқу процесінің жоспары

Индекс	Оқу пәндерінің атауы	Семестр бойынша бөлу: емтихандар	курстық жобалар	Бақылау жұмыстарының ең кем саны	Сағаттар саны: барлығы	олардың ішінде: теориялық сабақтар	зертханалық-практ. жұмыстар	курстық жобалау	I курс: 1 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	2 сем 15 ап.	аптадағы сағат саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11	
ЖГП00	Жалпы гуманитарлық пәндер	2		3	306	139	167	**0**	**156**	**12**	**150**	**10**
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі *	2		1	56	24	32		26	2	30	2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі			1	69	36	33		39	3	30	2
ЖГП 03	Қазақстан тарихы			1	69	69			39	3	30	2
ЖГП 04	Дене тәрбиесі **	2			112	10	102		52	4	60	4
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер	0		0	**140**	**132**	**8**	**0**	**65**	**5**	**75**	**5**
ӘЭП 01	Мәдениеттану				39	39			39	3	0	
ӘЭП 02	Философия негіздері				26	26			26	2	0	
ӘЭП 03	Саясаттану және әлеуметтану негіздері				30	30			0		30	2
ӘЭП 04	Экономика негіздері				45	37	8		0		45	3
ЖКП00	Жалпы кәсіптік пәндер	**2**		**6**	**427**	**249**	**178**	**0**	**247**	**19**	**180**	**12**
ЖКП 01	Сызу			1	82	6	76		52	4	30	2
ЖКП 02	Техникалық механика негіздері	2		2	82	62	20		52	4	30	2
ЖКП 03	Жалпы электртехника электроника негіздерімен	2		2	82	48	34		52	4	30	2
ЖКП 04	Өндірісті ақпараттандыру және автоматтандыру негіздері				69	45	24		39	3	30	2
ЖКП 05	Геология негіздері			1	82	58	24		52	4	30	2
ЖКП 06	Еңбекті қорғау				30	30			0		30	2
АП 00	Арнайы пәндер	4г	0	5	135	135	0	0	**0**	**0**	**135**	**9**
АП 01	Кен ісі	2г		2	45	45			0		45	3
АП 02	Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі***	2г		1	30	30			0		30	2
АП 03	Кен үңгілеу және құрылыс машиналары	2г		1	30	30			0		30	2
АП 04	Кен механикасы	2г		1	30	30			0		30	2
Барлығы		**4+4г**	**0**	**9**	**1008**	**655**	**353**	**0**	**468**	**36**	**540**	**36**
Оқу пәндерінің саны:		**18**					11		16			
Емтихандар саны:		**4+4г**							4+4г			
Курстық жобалардың саны:												

Кәсіптік практиканың жиынтық мәліметтері

ӨО 00	Өндірістік оқыту	342
ӨО 01	Оқыту - өндірістік шеберханалардағы практика	126
ӨО 02	Кәсіби дағдыны қалыптастыру практикасы	216
Барлығы		**342**
Е	Емтихандар:	90
АА	аралық аттестаттау	54
ҚА	қорытынды аттестаттау	31
КДДБ	кәсіби дайындығының деңгейін бағалау және біліктілікті иемдену****	5
	Міндеттік оқытуға қорытынды сағаттар	1440
К 00	Оқу жылы бойынша оқу тобына берілетін 100 сағаттан артық емес консультациялар	60
Ф 00	Аптасына 4 сағаттан артық емес факультативтік сабақтар	60
Барлығы		**120**
Қорытынды		**1560**

Ескерту:ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП-Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 59-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, тау кен өндірісі және пайдалы қазбаларды өндіру
Мамандығы: 0712000 - Жер асты құрылымдарының құрылысы
Біліктілігі: белгіленген деңгейге:
071203 **2** - Шпур бұрғылаушы
071206 **2** - Жер асты тау-кен жұмысшысы
071207 **2** - Бұрғылау қондырғыларының машинисі
071211 **2** - Кен жабдықтары монтажшысы
071212 **2** - Топырақты қатыруға арналған тоңазытқыш қондырғылардың машинисі*;
071213 **2** - Үстіңгі жұмыстардағы үңгілеуші
жоғары деңгейге:
071201 **2** - Өту жолы кешенінің машинисі
071202 **2** - Үңгілеуші
071203 **2** - Шпур бұрғылаушы
071204 **2** - Тау-кен қазып суыратын машина машинисі
071205 **2** - Тиейтін машина машинисі
071207 **2** - Бұрғылау қондырғыларының машинисі
071210 **2** - Толық қимамен шахта оқпандарын бұрғылауға арналған құрылғылардың машинисі
071211 **2** - Кен жабдықтары монтажшысы
071212 **2** - Топырақты қатыруға арналған тоңазытқыш қондырғылардың машинисі
071213 **2** - Үстіңгі жұмыстардағы үңгілеуші

Оқу нысаны: күндізгі
Нормативтік оқу мерзімі: 1 жыл 10 ай
жалпы орта білім базасында

III Оқу процесінің жоспары

Индекс	Оқу пәндерінің атауы	Семестр бойынша бөлу: емтихандар	курстық жобалар	Бақылау жұмыстарының ең кем саны	Сағаттар саны: барлығы	олардың ішінде: теориялық сабақтар	зертханалық-практ. жұмыстар	курстық жобалау	I курс: 1 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	2 сем 15 ап.	аптадағы сағат саны	II курс: 3 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	4 сем 12 ап.	аптадағы сағат саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11		12		13	
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер	2		3	432	120	312	0	156	12	150	10	78	6	**48**	**4**
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі*	2		1	82	32	50		26	2	30	2	26	2	0	
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі			1	69	9	60		39	3	30	2	0		0	
ЖГП 03	Қазақстан тарихы			1	69	69			39	3	30	2	0		0	
ЖГП 04	Дене тәрбиесі**	4			212	10	202		52	4	60	4	52	4	48	4
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер	0		0	179	171	8	0	65	5	75	5	**39**	**3**	**0**	**0**
ӘЭП 01	Мәдениеттану				39	39			39	3	0		0		0	
ӘЭП 02	Философия негіздері				26	26			26	2	0		0		0	
ӘЭП 03	Саясаттану және әлеуметтану негіздері				30	30			0		30	2	0		0	
ӘЭП 04	Экономика негіздері				45	37	8		0		45	3	0		0	
ӘЭП 05	Құқық негіздері				39	39			0		0		39	3	0	
ЖКП00	Жалпы кәсіптік пәндер	2		7	515	322	193	0	247	19	180	12	52	4	**36**	**3**
ЖКП 01	Сызу			1	82	19	63		52	4	30	2	0		0	
ЖКП 02	Техникалық механика негіздері	2		2	82	62	20		52	4	30	2	0		0	
ЖКП 03	Жалпы электртехника электроника негіздерімен	2		2	82	48	34		52	4	30	2	0		0	
ЖКП 04	Өндірісті ақпараттандыру және автоматтандыру негіздері				69	49	20		39	3	30	2	0		0	
ЖКП 05	Геология негіздері			1	82	58	24		52	4	30	2	0		0	
ЖКП 06	Геодезия және маркшейдер ісі негіздері			1	88	56	32		0				52	4	36	3
ЖКП 07	Еңбекті қорғау				30	30			0		30	2	0		0	
АП 00	Арнайы пәндер	2+3г	1	6	734	450	264	20	0	0	135	9	299	23	300	25
АП 01	Кен ісі	4	4	2	170	106	44	20	0		45	3	65	5	60	5
АП 02	Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі ***	4г		1	80	56	24		0		30	2	26	2	24	2
АП 03	Шахта оқпандарын үңгілеу және тереңдету	4г			63	43	20		0		0		39	3	24	2
АП 04	Кен үңгілеу және құрылыс машиналары			1	106	72	34		0		30	2	52	4	24	2
АП 05	Кен кәсіпорындарындағы электр жабдықтары мен электр қуатын жеткізу	4		1	101	71	30		0		0		65	5	36	3
АП 06	Кен механикасы			1	130	86	44		0		30	2	52	4	48	4
АП 07	Құрылыс ісі				36	12	24		0		0		0		36	3
АП 08	Қауіпсіздік техникасы, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану	4 г			24	2	22		0		0		0		24	2
АП 09	Сала экономикасы				24	2	22		0		0		0		24	2
БҰАП	Білім беру ұйымы анықтайтын пәндер ****				48	48			0		0		0		48	4
Барлығы		**6+3г**	**1**	**10**	**1908**	**1111**	**777**	**20**	**468**	**36**	**540**	**36**	**468**	**36**	**432**	**36**
Оқу пәндерінің саны:		**25+БҰАП**							**11**		**16**		**10**		**11**	
Емтихандар саны:		**6+3г**									**3**				**3+3г**	
Курстық жобалардың саны:		**1**													**1**	

Кәсіптік практиканың жиынтық мәліметтері

ӨО 00	Өндірістік оқыту	378
ӨО 01	Оқыту - өндірістік шеберханалардағы практика	126
ӨО 02	Кәсіби дағдыны қалыптастыру практикасы	252
КП 00	Кәсіптік практика	468
КП 00	Кәсіби дағдыны қалыптастыру және бекіту практикасы	468
Барлығы		**846**
Е	Емтихандар:	126
АА	аралық аттестаттау	90
ҚА	қорытынды аттестаттау	31
КДДБ	кәсіби дайындығының деңгейін бағалау және біліктілікті иемдену *****	5
	Міндеттік оқытуға қорытынды сағаттар	2880
К 00	Оқу жылы бойынша оқу тобына берілетін 100 сағаттан артық емес консультациялар	200
Ф 00	Аптасына 4 сағаттан артық емес факультативтік сабақтар	232
Барлығы		**432**
Қорытынды		**3312**

Ескерту:ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП-Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 60-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, тау кен өндірісі және пайдалы қазбаларды өндіру
Мамандығы: 0712000 - Жер асты құрылымдарының құрылысы
Біліктілігі: 071209 **3** - Техник-құрлысшы

Оқу нысаны: күндізгі
Нормативтік оқу мерзімі: 2 жыл 10 ай
жалпы орта білім базасында

Оқу процесінің жоспары

Индекс	Оқу пәндерінің атауы	Семестр бойынша бөлу: емтихандар	курстық жобалар	Бақылау жұмыстарының ең кем саны	Сағаттар саны: Барлығы	олардың ішінде: теориялық сабақтар	зертханалық-практ. жұмыстар	курстық жобалау	I курс: 1 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	2 сем 15 ап.	аптадағы сағат саны	II курс: 3 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны	4 сем 12 ап.	аптадағы сағат саны	III курс: 5 сем 13 ап.	аптадағы сағат саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11		12		13		14	
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер	2		3	484	120	364	0	156	12	150	10	78	6	48	4	52	4
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі *	2		1	82	32	50		26	2	30	2	26	2	0		0	
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі			1	69	9	60		39	3	30	2	0		0		0	
ЖГП 03	Қазақстан тарихы			1	69	69			39	3	30	2	0		0		0	
ЖГП 04	Дене тәрбиесі **	5			264	10	254		52	4	60	4	52	4	48	4	52	4
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер			0	179	171	8	0	65	5	75	5	39	3	0	0	0	0
ӘЭП 01	Мәдениеттану				39	39			39	3	0		0		0		0	
ӘЭП 02	Философия негіздері				26	26			26	2	0		0		0		0	
ӘЭП 03	Саясаттану және әлеуметтану негіздері				30	30			0		30	2	0		0		0	
ӘЭП 04	Экономика негіздері				45	37	8		0		45	3	0		0		0	
ӘЭП 05	Құқық негіздері				39	39			0		0		39	3	0		0	
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер	2		7	515	322	193	0	247	19	180	12	52	4	36	3	0	0
ЖКП 01	Сызу			1	82	19	63		52	4	30	2	0		0		0	
ЖКП 02	Техникалық механика негіздері	2		2	82	62	20		52	4	30	2	0		0		0	
ЖКП 03	Жалпы электртехника электроника негіздерімен	2		2	82	48	34		52	4	30	2	0		0		0	
ЖКП 04	Өндірісті ақпараттандыру және автоматтандыру негіздері				69	49	20		39	3	30	2	0		0		0	
ЖКП 05	Геология негіздері			1	82	58	24		52	4	30	2	0		0		0	
ЖКП 06	Геодезия және маркшейдер ісі негіздері			1	88	56	32		0				52	4	36	3	0	
ЖКП 07	Еңбекті қорғау				30	30			0		30	2	0		0		0	
АП 00	Арнайы пәндер	3+3г	3	6	1150	784	286	80	0	0	135	9	299	23	300	25	416	32
АП 01	Кен ісі	4	4	2	170	96	44	30	0		45	3	65	5	60	5	0	
АП 02	Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі***	5г		1	132	108	24		0		30	2	26	2	24	2	52	4
АП 03	Шахта оқпандарын үңгілеу және тереңдету	5г	5		128	78	20	30	0		0		39	3	24	2	65	5
АП 04	Кен үңгілеу және құрылыс машиналары			1	106	72	34		0		30	2	52	4	24	2		
АП 05	Кен кәсіпорындарындағы электржабдықтары мен электр қуатын жеткізу	4		1	101	71	30		0		0		65	5	36	3	0	
АП 06	Кен механикасы			1	130	86	44		0		30	2	52	4	48	4	0	
АП 07	Құрылыс ісі				88	64	24		0		0		0		36	3	52	4
АП 08	Өндіріс процестерін автоматтандыру				91	69	22		0		0		0		0		91	7

(Жалғасы 25-бетте).

(Жалғасы. Басы 23-24-беттерде).

АП 09	Қауіпсіздік техникасы, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану	5 г			102	80	22		0		0		0		24	2	78	6
АП 10	Сала экономикасы	5	5		102	60	22	20	0		0		0		24	2	78	6
БҰАП	Білім беру ұйымының анықтайтын пәндер****				48	48			0		0		0		48	4	0	
Барлығы		7+3г	3	10	2376	1445	851	80	468	36	540	36	468	36	432	36	468	36

Оқу пәндерінің саны:	25+БҰАП	11	16	11	7
Емтихандар саны:	7+3г	3		2	2+3г
Курстық жобалардың саны:	3		1	1	1

Кәсіптік практиканың жиынтық мәліметтері

ӨО 00	Өндірістік оқыту	378
ӨО 01	Оқыту - өндірістік шеберханалардағы практика	126
ӨО 02	Кәсіби дағдыны қалыптастыру практикасы	252
КП 00	Кәсіптік практика	1350
КП 01	Кәсіби дағдыны қалыптастыру және бекіту практикасы	504
КП 02	Мамандықтың профилді практикасы	576
КП 03	Біліктілік практикасы	270
Барлығы		**1728**
Е	Емтихандар	216
АА	аралық аттестаттау	108
ҚА	қорытынды аттестаттау	108
ҚДДБ	кәсіби дайындықтың деңгейін бағалау және біліктілікті немдеу*****	5
	Міндетті оқытуға қорытынды сағаттар	4320
К 00	Оқу жылы бойынша оқу тобына берілетін 100 сағаттан артық емес консультациялар	300
Ф 00	Аптасына 4 сағаттан артық емес факультативтік сабақтар	340
Барлығы		**640**
Қорытынды		**4960**

Ескерту:ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП– Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; ЕА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; ҚДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтік сабақтар.

*Семестр бойынша білу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 61-қосымша

0712000 – «Жер асты ғимараттарының құрылысы» мамандығы бойынша техникалық және кәсіптік білім беру оқу бағдарламасы бекітілген деңгейі

Оқу мерзімі: 1 жыл 10 ай/10 ай

Индекс	Пәндер мен кәсіби модульдердің оқу циклдері	Пәндер мен кәсіби модульдер бөлімдерінің атауы	Қалыптастыру құзыретінің коды
ЖБП 00	Жалпы білім пәндері		БҚ 1.1
ЖГП 00	**Жалпы гуманитарлық пәндер**		
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік қазақ тілі негізін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); оқылатын мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізу **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби қазақ тілі** (оқудың қазақ тілінде жүрмейтін топтарында): қазақ тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту.	БҚ 1.8
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік орыс тілінің негіздерін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізу **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби орыс тілі** (оқудың орыс тілінде жүрмейтін топтарында): орыс тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту	БҚ 1.8
ЖГП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен) **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби шетел тілі:** кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материал; тіл қызметінің және әр түрлі түрлерін және тіл формалары (ауызша, жазбаша, монолог пен диалог түрінде); кәсіби-бағытталған мәтіндерді аудару техникасы.	БҚ 1.8
ЖГП 0.3		Қазақстан тарихы	
ЖГП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздерін; дене тәрбиесінің мазмұны мен ұйымдастырылу формаларын; дұрыс тамақтану принциптерін **білуі керек**; әр түрлі дене шынықтыру жаттығуларын орындау және спорттың жеке түрлері бойынша нормативтерді тапсыру **қолынан келуі керек.**	**Дене тәрбиесі:** маманды дайындаудағы дене шынықтырудың ролі; дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздері; дене және спорттық өзін-өзі жетілдіру негіздері.	БҚ 1.9
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер		
ӘЭП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы ұғымдарды: -конфуциандылықты, даосизмді, ежелгі Қытай өнерін; - Ежелгі Үнді мәдениетінің ерекшеліктерін және оның басты жетістіктерін; - ислам пайда болуын, оның ерекшеліктерін, басты догмаларын; - христиан білімінің негізгі принциптерін және оның құнды бағыттарын; - Ашель мәдениетінің ерекшеліктері - әдебиетінің дамуы, пәлсапасы; - көшпенділердің өмірі және құндылық жүйесі туралы; - орта ғасырдағы қазақ этнасының мәдени негізі туралы; - Қазақстанның орта ғасырдағы мәдениетіне түрк және араб мәдениетінің ықпалы туралы; - білім, ғылым және мәдениеттің дамуының басты кезеңдері және материалдық негізін **білуі керек**; - ежелгі Азия мәдениетінің ерекшеліктерін аша білу; - мәдениеттану ұғымдарын еркін қолдану; - көшпенділердің материалды және рухани және мәдениетінің ерекшеліктерін, оның қоғамдық мәдениеттегі орнын көрсете білу **қолынан келуі керек**.	**Мәдениеттану:** мәдениеттану және оның қоғам өміріндегі ролі туралы; мәдениеттің құрылуы; мәдениет және өркениет; Конфуций және Дао мәдениетінің түрі; мәдениеттің Үнді-буддалық түрі; Ислам мәдениетінің әлемі; мәдениеттің христиандық түрі; батыс Европа мәдениеті және оның қазіргі кезеңдегі дүние жүзінің дамуына ықпалы; Африка мәдениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; көшпенділік өркениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; орта ғасыр дәуіріндегі Қазақстан мәдениеті; XVII-XIX ғасырлардағы қазақтардың мәдени дәстүрлері; XX-ғасырдағы Қазақстан мәдениеті; қазіргі замандағы мәдениет.	БҚ 1.2
ӘЭП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - әлемнің пәлсапалық діни және ғылыми көрінісі, адам өмірінің мәні туралы; - ғылымның және ғылыми таным ролін, оның құрылымын, түрлері және әдістерін, әлеуметтік және этикалық мәселелері туралы **білуі керек**; - адамның тәртібіндегі саналы және санасыз мінез-құлығын, санасының мәнін анықтай алу; - адамдар арасындағы қарым-қатынасының өнегелік нормаларын реттей алу **қолынан келуі керек**;	**Философия негіздері:** пәлсапа пәнінің қызметі мен функциялары; материализм және идеализм - пәлсапаның басты сұрағы; әлемдік пәлсапалық ойдың басты белгілері; адам табиғаты және оның тіршілік ету мәні: адам және Құдай; адам және ғарыш; адам, қоғам, өркениет, мәдениет; тұлғаның еркіндігі мен жауапкершілігі; құндылықтардың акмеологиясы және табиғаты; адами таным және қызметі; ғылым және оның ролі; ғаламдық мәселелер алдындағы адамзат.	БҚ 1.2
ӘЭП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - саяси жүйе мен саяси тәртіп туралы ұғымдарды; - биліктің бөліну принциптерін; - саяси партияларды қоғамдық ұйымдардан айыра білуді; - әлеуметтік құрылым, әлеуметтік қарым-қатынас туралы **білуі керек**; - үкімет маңыздылығын, саясат субъектілерін, саяси қарым-қатынас және процестерді (Қазақстанда және тұтас дүние жүзінде) аша білу; - қоғам мен тұлғаның дамуы және қызмет етуінің заңдылықтарын айыру **қолынан келуі керек**.	**Саясаттану және әлеуметтану негіздері:** саясаттану пәні, саяси үкімет және билік қарым-қатынастары; мемлекет – саяси жүйенің басты институты; саяси жүйе және саяси тәртіп, саяси партия және қоғамдық ұйымдар; көппартиялық; сыртқы және ішкі саясат; Қазақстандағы билікті ұйымдастыру; әлеуметтану ғылым ретінде; әлеуметтанудағы кластық және стратификациялық көзқарастар; тұлға ролі және оның мінезқұлқы.	БҚ 1.2
ӘЭП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - экономикалық теорияның жалпы жағдайын; - еліміздегі және шет елдердегі экономикалық жағдайларды; - макро және микроэкономика-лық негіздерін, салық, ақша-несие, әлеуметтік және инвестициялық саясатты **білуі керек**; - өз кәсіби қызметінде бағыт алу үшін қажетті экономикалық ақпараттарды табу және пайдалану **қолынан келуі керек**.	**Экономика негіздері:** мақсаттары, басты ұғымдары, қызметі, мәні, принциптері; меншік формалары мен түрлері, меншікті басқару; жоспарлар түрі, олардың басты сатылары, мазмұны; стратегиялық жоспарлануы; жоспарларды экономикалық негіздеу және болжауды әзірлеу әдістері; бизнес-жоспарлау; экономикалық талдау; халық тұтынымы тауарларын және қызметінің нарықтық жағдайларын талдау; нарықтық инфрақұрылым.	БҚ 1.3, 1.4
ЖКП 00	**Жалпы кәсіби пәндер**		
ЖКП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті сызбаларды рәсімдеу ережелерін; көріністердің сызбада орналасуын; сызбадағы проекциялық көріністерін; қималарды және тіліктерді; алмалы-салмалы және алынбайтын-салынбайтын қосылымдарды **білуі керек**; жабдықтарға қызмет көрсету мен жөндеу бойынша жұмыстарды орындауға арналған қарапайым сызбаларды оқу; машиналар мен механизмдерге арналған тетіктерді және қосалқы бөлшектерді дайындау мақсатында эскиздер мен техникалық суреттерді орындау **қолынан келуі керек.**	**Сызу:** сызбаларды рәсімдеу ережелері; сызбалардағы геометриялық құрылулар; сызбалардағы проекциялық көріністер; бір және үш жазықтыққа тік бұрышты проекциялау, қарапайым геометриялық фигуралардың изометриялық және диаметриялық проекциялары; сызба және бөлшектің изометриялық проекциясы; геометриялық фигуралардың жаймалары; сызбалардағы көріністердің орналасуы; қималар мен тіліктер; тік бұрышты және аксонометриялық осьтердегі түрлерінің, қималар мен тіліктерінің қажетті және жеткілікті сандарын қолдана отырып, бөлшектер сызбасын орындау; машинажасау сызбасы; металды конструкциялардың қарапайым сызбасын оқу; алмалы-салмалы қосылымдар; алынбайтын-салынбайтын қосылымдар; құрастыру сызбасы, жұмыс сызбасы; бөлшек эскизі, бөлшектің техникалық суреті, құрастыру сызбасы бойынша бөлшектеу.	БҚ 1.1
ЖКП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті машиналар мен механизмдер жіктеуін; бөлшектерді қосу түрлерін; айналу қозғалысының беріліс түрлерін; деформацияның негізгі түрлерін; шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулерін **білуі керек;** бөлшектер мен жиналмалы бірліктерді айыра білу; беріліс сандарын анықтау; серпімділік пен кернеуінің ішкі және сыртқы күштерін айыру **қолынан келуі керек.**	Техникалық механика негіздері: механизмдер мен машиналар жіктеуі; механизмдер бөліктері; механизмдер кинематикасы (механизм және машина, кинематикалық жұптар және тізбектер, кинематикалық жұптар типтері); бөлшектер мен жиналмалы бірліктер; жіктелуі, арналуы және оларға қойылатын талаптар; бөлшектерді қосу түрлері (алмалы-салмалы және алынбайтын-салынбайтын); айналу қозғалысы-ның беріліс механизмдері; айналу қозғалысы берілісінің түрлері (механикалық, белдікті, фрикционды, тісті, тізбекті, бұрамалы): арналуы, сипаты, құрлымы, белгіленуі және кинематикалық схемасы; беріліс саны; абсолюттік қатты дене; деформацияның негізгі түрлері және олардағы кернеулерді бөлу; сыртқы күштер және олардың түрлері; серпімділік пен кернеудің ішкі күштері; істегі, шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулер.	БҚ 1.8
ЖКП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті электрлік және магниттік тізбектерін; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектерін; магнитті тізбектерін; электрлік құрылғыларын; электрқуатының өндірілуін, таратылуын және қолданылуын; электржетекті және электравтоматиканы **білуі керек;**электржабдықтарына қызмет көрсету бойынша жұмысты жүргізуге арналған электр схемаларын оқу; электржабдықтары жұмысын бақылау мақсатында электр өлшеу аспаптарын қолдану **қолынан келуі керек.**	**Жалпы электртехника электроника негіздерімен** электрлік және магнитті тізбектер; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектері; электрлік құрылғылар, электрөлшеуіш аспаптары; электронды аспаптар мен құрылғылар; трансформаторлар; электрлік машиналар мен аппараттар; электр қуатын өндіру, тарату және қолдану; электр станциялары, желілері және электрқуатымен қамтамасыз ету; электржетек және электроника.	БҚ 1.7
ЖКП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті ОС WINDOWS түрлерін; WORD мәтіндік редакторын; EXCEL электронды кестелерін; Corel DRAW векторлық редакторын; вирустардан қорғануын; WinZip архиваторын; ОС DOS; Norton Commander сыртқабықша бағдарламасын; бағдарламалық тілдерін; автоматты реттеу негіздерін; автоматты реттегіштердің жұмыс істеу принципін, функциялық және құрылымдық схемаларын **білуі керек;** жұмыста және күнделікті өмірде дербес компьютерді қолдану; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшуді жүзеге асыру **қолынан келуі керек.**	**Өндірісті ақпараттандыру мен автоматтандыру негіздері:** ақпаратты кодтау; сандық жүйелер; бір жүйеден екінші жүйеге ауысу; екілік арифметика; формалды, математикалық логика; модель түсінігі; модельдер типтері; алгоритм түсінігі; алгоритмдер типтері; бағдарламалау тілі; бағдарлама, оны құрылымдау; автоматты реттеу; реттелетін параметр; реттеу объектісі, оның қасиеттері, схемалар; автоматты реттеуіштер, олардың жіктелуі, арналуы, құрылымы, жұмыс істеу принципі, функциялық және құрылымдық схемалары, реттеу органдары; басқарудың автоматты жүйелерінің қосымша құралдары; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшудің тәртібі.	БҚ 1.1
ЖКП 0.5	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті Жер мен Күн жүйесі құрылымдарын; минералдар мен тау-кен жыныстарының пайда болу процестерін және олардың қасиеттерін; геологиялық барлау жұмыстарының тәсілдерін **білуі керек;** бос тау-кен жыныстарынан пайдалы қазбаларды айыра білу **қолынан келуі керек.**	**Геология негіздері:** Жер және ғарыш; экзогенді және эндогенді геологиялық процестер; минералогия, петрография және кристаллография; минералдардың негізгі қасиеттері; пайдалы қазбалардың кен орындары; кен орындарының генезисі, іздеу және барлау әдістері; геологиялық барлау жұмыстары; гидрогеология.	БҚ 1.8, КҚ 1.8, АҚ 1.10
ЖКП 0.6	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті жер асты кен қазбаларында өзін өзі ұстау ережелерін; өзін қорғау және өрт сөндіру құралдарын; адам шығатын қосалқы жерлерін; алғашқы медициналық көмек көрсету шараларын; кен қазбаларындағы газ режимін **білуі керек**; еңбекті қорғау ережелерін ұстану; өзін қорғау және өрт сөндіру құралдарын қолдану; қауіпті және зиянды факторларды айыра білу қолынан келуі керек.	**Еңбекті қорғау:** тау-кен жұмыстарын жүргізу барысындағы қауіпсіздік шаралары; өнеркәсіп санитариясы; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; өрт профилактикасының және тау-кен құтқару ісінің негіздері.	КҚ 1.9, АҚ 1.6, 1.11, 1.22
АП 00	**Арнайы пәндер**		
АП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті негізгі және қосымша жұмыстар технологиясын; күрделі кен қазбаларын және күрделі дайындық забойларын, қосымша жұмыстар түрлерін **білуі керек**; қосымша жұмыстарды орындау **қолынан келуі керек.**	**Кен ісі:** кен өндірісінің негізгі технологиялық процестері; тік, еңісті және көлденең кен қазбалары; күрделі қазбалар және дайындық забойлары; қосымша жұмыстар түрлері; бекітілген деңгей біліктіліктері бойынша орындалатын жұмыстар.	БҚ 1.6 КҚ 1.7, 1.8, 1.28, 1.30, 1.31, АҚ 1.6, 1.21
АП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті жарылғыш заттары және қоздыру құралдарын; бұрғылау-жару жұмыстарын жүргізу құжатын; жару жұмыстарын жүргізу барысындағы күзетшілер міндетін; жару жұмыстарының барысындағы белгі беруін **білуі керек;** жарылғыш материалдарын жеткізу және күзету, теспелерді бұрғылау, күзетші міндеті бойынша жұмыстарды орындау; октауға арналған материалдарды (тығындама, гидроампулалар және т.б.) дайындау; бұрғылау-жару жұмыстарын жүргізу барысындағы қауіпсіздік ережелерін сақтау **қолынан келуі керек.**	**Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі:** жарылыс теориясы мен жарылғыш заттар қасиеттерінің негіздері; зарядтарды жару құралдары мен тәсілдері; жарылғыш материалдарын сақтау, тасымалдау және жою; бұрғылау-жару жұмыстарының құжаты; кен қазбаларындағы жару жұмыстарының ерекшеліктері; бұрғылау-жару жұмыстарын ұйымдастыру; жару жұмыстарын механикаландыру; жарушының жұмысын ұйымдастыру.	БҚ 1.5 КҚ 1.2, 1.5, 1.9, АҚ 1.3, 1.7
АП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті уатым балғаларын, бұрғы құрал-саймандары мен бұрғылау машиналарының құрылымын, арналуын; қауіпсіз пайдалану ережелерін; күрделі кен жұмыстары үшін қосымша жабдықтардың арналуы мен құрылымын **білуі керек;** қосалқы жабдықтарды дұрыс және қауіпсіз пайдалану; қосалқы жабдықтарға техникалық қызмет көрсету **қолынан келуі керек.**	**Кен үңгілеу және құрылыс машиналары:** тау-кен үңгілеу машиналары, бұрғылау қондырғылары, бұрғы құрал-саймандары, уатым балғалары, тиегіш машиналары, үңгілеу комбайндары; күрделі кен жұмыстарына арналған қосымша жабдықтар, құрылымы, арналуы және қолдану аумағы; жерасты кен жұмысшысы қызмет көрсететін машиналар мен механизмдердің құрылымы және оларды пайдалану; құрылыс-жол машиналары.	КҚ 1.3, 1.4, 1.12, 1.13, 1.23, 1.24, АҚ 1.2, 1.10, 1.16, 1.17
АП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті желдеткіштер, сорғылар, компрессорлар типтерін, олардың құрылымын, іс-әрекеті принциптерін, басқару мен техникалық қызмет көрсету тәсілдерін **білуі керек;** кен механикалық қосалқы жабдықтарының барлық түрлеріне қызмет көрсету және оларды басқару **қолынан келуі керек.**	**Кен механикасы:** турбомашиналар теориясының негіздері; желдеткіштер, сорғылар, күрделі кен жұмыстарына арналған компрессорлар, арналуы, құрылымы, басқаруы және оларға қызмет көрсету.	КҚ 1.10, 1.23, 1.24, 1.35, АҚ 1.9, 1.16

1.2 0712000 – «Жер асты ғимараттарының құрылысы» мамандығы бойынша техникалық және кәсіби білімнің **жоғары деңгей** біліктілігіне арналған білім беру оқу бағдарламасының құрылымы

Оқу мерзімі 2 жыл 10 ай/1 жыл 10 ай

Индекс	Пәндер мен кәсіби модульдердің оқу циклдері	Пәндер мен кәсіби модульдер бөлімдерінің атауы	Қалып тастыру құзыретінің коды
ЖБП 00	**Жалпы білім пәндері**		**БҚ 2.1**
ЖГП 00	**Жалпы гуманитарлық пәндер**		
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік қазақ тілі негізін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); оқылатын мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізу **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби қазақ тілі** (оқудың қазақ тілінде жүрмейтін топтарында): қазақ тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту.	БҚ 2.1, 2.4
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік орыс тілінің негіздерін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізу **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби орыс тілі** (оқудың орыс тілінде жүрмейтін топтарында): орыс тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту	БҚ 2.1, 2.4
ЖГП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен) **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби шетел тілі:** кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материал; тіл қызметінің және әр түрлі түрлерін және тіл формалары (ауызша, жазбаша, монолог пен диалог түрінде); кәсіби-бағытталған мәтіндерді аудару техникасы.	БҚ 2.1, 2.4
ЖГП 0.3		Қазақстан тарихы	
ЖГП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздерін; дене тәрбиесінің мазмұны мен ұйымдастырылу формаларын; дұрыс тамақтану принциптерін **білуі керек**; әр түрлі дене шынықтыру жаттығуларын орындау және спорттың жеке түрлері бойынша нормативтерді тапсыру **қолынан келуі керек.**	**Дене тәрбиесі:** маманды дайындаудағы дене шынықтырудың ролі; дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздері; дене және спорттық өзін-өзі жетілдіру негіздері.	БҚ 2.7
ӘЭП 0.0	**Әлеуметтік-экономикалық пәндер**		
ӘЭП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы ұғымдарды: -конфуциандылықты, даосизмді, ежелгі Қытай өнерін; - Ежелгі Үнді мәдениетінің ерекшеліктерін және оның басты жетістіктерін; - ислам пайда болуын, оның ерекшеліктерін, басты догмаларын; - христиан білімінің негізгі принциптерін және оның құнды бағыттарын; - Ашель мәдениетінің ерекшеліктері - әдебиетінің дамуы, пәлсапасы; - көшпенділердің өмірі және құндылық жүйесі туралы; - орта ғасырдағы қазақ этнасының мәдени негізі туралы; - Қазақстанның орта ғасырдағы мәдениетіне түрк және араб мәдениетінің ықпалы туралы; - білім, ғылым және мәдениеттің дамуының басты кезеңдері және материалдық негізін **білуі керек**; - ежелгі Азия мәдениетінің ерекшеліктерін аша білу; - мәдениеттану ұғымдарын еркін қолдану; - көшпенділердің материалды және рухани және мәдениетінің ерекшеліктерін, оның қоғамдық мәдениеттегі орнын көрсете білу **қолынан келуі керек**.	**Мәдениеттану:** мәдениеттану және оның қоғам өміріндегі ролі туралы; мәдениеттің құрылуы; мәдениет және өркениет; Конфуций және Дао мәдениетінің түрі; мәдениеттің Үнді-буддалық түрі; Ислам мәдениетінің әлемі; мәдениеттің христиандық түрі; батыс Европа мәдениеті және оның қазіргі кезеңдегі дүние жүзінің дамуына ықпалы; Африка мәдениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; көшпенділік өркениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; орта ғасыр дәуіріндегі Қазақстан мәдениеті; XVII-XIX ғасырлардағы қазақтардың мәдени дәстүрлері; XX-ғасырдағы Қазақстан мәдениеті; қазіргі замандағы мәдениет.	БҚ 2.2, 2.4
ӘЭП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - әлемнің пәлсапалық діни және ғылыми көрінісі, адам өмірінің мәні туралы; - ғылымның және ғылыми таным ролі, оның құрылымын, түрлері және әдістерін, әлеуметтік және этикалық мәселелері туралы **білуі керек**; - адамның тәртібіндегі саналы және санасыз мінез-құлығын, санасының мәнін анықтай алу; - адамдар арасындағы қарым-қатынасының өнегелік нормаларын реттей алу **қолынан келуі керек**;	**Философия негіздері:** пәлсапа пәнінің қызметі мен функциялары; материализм және идеализм - пәлсапаның басты сұрағы; әлемдік пәлсапалық ойдың басты белгілері; адам табиғаты және оның тіршілік ету мәні: адам және Құдай; адам және ғарыш; адам, қоғам, өркениет, мәдениет; тұлғаның еркіндігі мен жауапкершілігі; құндылықтардың акмеологиясы және табиғаты; адами таным және қызметі; ғылым және оның ролі; ғаламдық мәселелер алдындағы адамзат.	БҚ 2.2, 2.4
ӘЭП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - саяси жүйе мен саяси тәртіп туралы ұғымдарды; - биліктің бөліну принциптерін; - саяси партияларды қоғамдық ұйымдардан айыра білуді; - әлеуметтік құрылым, әлеуметтік қарым-қатынас туралы **білуі керек**; - үкімет маңыздылығын, саясат субъектілерін, саяси қарым-қатынас және процестерді (Қазақстанда және тұтас дүние жүзінде) аша білу; - қоғам мен тұлғаның дамуы және қызмет етуінің заңдылықтарын айыру **қолынан келуі керек**.	**Саясаттану және әлеуметтану негіздері;** саясаттану пәні, саяси үкімет және билік қарым-қатынастары; мемлекет – саяси жүйенің басты институты; саяси жүйе және саяси тәртіп, саяси партия және қоғамдық ұйымдар; көппартиялық; сыртқы және ішкі саясат; Қазақстандағы билікті ұйымдастыру; әлеуметтану ғылым ретінде; әлеуметтанудағы кластық және стратификациялық көзқарастар; тұлға ролі және оның мінезқұлқы.	БҚ 2.2, 2.4
ӘЭП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - экономикалық теорияның жалпы жағдайын; - еліміздегі және шет елдердегі экономикалық жағдайларды; - макро және микроэкономика-лық негіздерін, салық, ақша-несие, әлеуметтік және инвестициялық саясатты **білуі керек**; - өз кәсіби қызметінде бағыт алу үшін қажетті экономикалық ақпараттарды табу және пайдалану **қолынан келуі керек.**	**Экономика негіздері:** мақсаттары, басты ұғымдары, қызметі, мәні, принциптері; меншік формалары мен түрлері, меншікті басқару; жоспарлар түрі, олардың басты сатылары, мазмұны; стратегиялық жоспарлануы; жоспарларды экономикалық негіздеу және болжауды әзірлеу әдістері; бизнес- жоспарлау; экономикалық талдау; халық тұтынымы тауарларын және қызметінің нарықтық жағдайларын талдау; нарықтық инфрақұрылым.	БҚ 2.3, 2.4, 2.6
ӘЭП 0.5	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - азаматтың құқығы және міндеттері, оларды іске асыру механизмдері туралы; - Конституция мәні, биліктің бөліну принциптері, парламент және үкімет қызметі туралы; - құқықтың субъектілері мен объектілері туралы; - құқық бұзу және қылмыс туралы **білуі керек**; - өз кәсіби қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық құжаттарды пайдалана білу **қолынан келуі керек**.	**Құқық негіздері:** құқық – ұғым, жүйе, көздері; құқықтың ежелгі, орта ғасырдағы, Жаңа замандағы дамуы; құқықтың Қазақстандағы даму тарихы; ҚР Конституциясы – мемлекеттің басты заңы, құқықтық жүйенің өзегі; адам құқығының жалпыға ортақ Декларациясы – халықаралық саяси құжат; құқықтық мемлекет – заң үстемділігі және азаматтық қоғам; құқықтың басты салалары; ҚР сот жүйесі; құқық қорғау органдары.	БҚ 2.4
ЖКП 00	**Жалпы кәсіби пәндер**		
ЖКП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті сызбаларды рәсімдеу ережелерін; көріністердің сызбада орналасуын; сызбадағы проекциялық көріністерін; қималарды және тіліктерді; алмалы- салмалы және алынбайтын-салынбайтын қосылымдарды **білуі керек**; жабдықтарға техникалық қызмет көрсету мен жөндеу бойынша жұмыстарды орындауға арналған қарапайым сызбаларды оқу; машиналар мен механизмдерге арналған тетіктерді және қосалқы бөлшектерді дайындау мақсатында эскиздер мен техникалық суреттерді орындау **қолынан келуі керек.**	**Сызу:** сызбаларды рәсімдеу ереже-лері; сызбалардағы геометр-иялық құрылулар; сызбалар-дағы проекциялық көріністер; сызба және бөлшектің изометриялық проекциясы; геометриялық фигуралардың жаймалары; сызбалардағы көріністердің орналасуы; қималар мен тіліктер; тік бұрышты және аксонометриялық осьтердегі түрлерінің, қималар мен тіліктерінің қажетті және жеткілікті сандарын қолдана отырып, бөлшектер сызбасын орындау; машинажасау сызуы; машинажасаудың қарапайым сызбасын оқу; алмалы-салмалы қосылымдар; алынбайтын-салынбайтын қосылымдар; құрастыру сызбасы, жұмыс сызбасы, бөлшектер эскизі, бөлшектің техникалық суреті, құрастыру сызбасы бойынша бөлшектеу.	БҚ 2.1
ЖКП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті машиналар мен механизмдер жіктеуін; бөлшектерді байланыстыру түрлерін; айналу қозғалысының беріліс түрлерін; деформацияның негізгі түрлерін; шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулерін **білуі керек;** бөлшектер мен жиналмалы бірліктерді айыра білу; беріліс сандарын анықтау; серпімділік пен кернеуінің ішкі және сыртқы күштерін айыра білу **қолынан келуі керек**.	Техникалық механика негіздері: механизмдер мен машиналар жіктеуі; механизмдер бөліктері; механизмдер кинематикасы (механизм және машина, кинематикалық жұптар және тізбектер, кинематикалық жұптар типтері); бөлшектер мен жиналмалы бірліктер: жіктелуі, арналуы және оларға қойылатын талаптар; бөлшектерді қосу түрлері (алмалы-салмалы және алынбайтын-салынбайтын); айналу қозғалысының беріліс механизмдері; айналу қозғалысы берілісінің түрлері (механикалық, белдікті, фрикционды, тісті, тізбекті, бұрамалы): арналуы, сипаты, құрылымы, белгіленуі және кинематикалық схемасы; беріліс саны; абсолюттік қатты дене; деформацияның негізгі түрлері және олардағы кернеулерді бөлу; сыртқы күштер және олардың түрлері; серпімділік пен кернеудің ішкі күштері; істегі, шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулер.	БҚ 2.1, 2.4
ЖКП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті электрлік және магнитті тізбектерін; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектерін; электрлік құрылғыларын; электр қуатының өндірілуін, таралуын және қолданылуын; электржетекті және электравтоматиканы **білуі керек**; электржабдықтарына техникалық қызмет көрсетуге арналған электрсхемаларын оқу; электржабдықтарының жұмысын бақылау мақсатында электрөлшеу аспаптарын қолдану **қолынан келуі керек.**	**Жалпы электртехника** электржетек **негіздерімен:** электрлік және магнитті тізбектер; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектері; электрлік құрылғылар, электрөлшеуіш аспаптары; электронды аспаптар мен құрылғылар; трансформаторлар; электрлік машиналар мен аппараттар; электр қуатын өндіру, тарату және қолдану; электр станциялары, желілері және электрқуатымен қамтамасыз ету; электржетек және электроника.	БҚ 2.1, 2.4
ЖКП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті ОС WINDOWS түрлерін; WORD мәтіндік редакторын; EXCEL электронды кестелерін; Corel DRAW векторлық редакторын; вирустардан қорғануын; WinZip архиваторын; ОС DOS; Norton Commander сыртқабықша бағдарламасын; бағдарламалық тілдерін; автоматты реттеу негіздерін; автоматты реттегіштердің жұмыс істеу принципін, функциялық және құрылымдық схемаларын **білуі керек;** жұмыста және күнделікті өмірде дербес компьютерді қолдану; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшуді жүзеге асыру **қолынан келуі керек.**	**Өндірісті ақпараттандыру мен автоматтандыру негіздері:** ақпаратты кодтау; сандық жүйелер; бір жүйеден екінші жүйеге ауысу; екілік арифметика; формалды, математикалық логика; модель түсінігі; модельдер типтері; алгоритм түсінігі; алгоритмдер типтері; бағдарламалау тілі; бағдарлама, оны құрылымдау; автоматты реттеу; реттелетін параметр; реттеу объектісі, оның қасиеттері, схемалар; автоматты реттеуіштер, олардың жіктелуі, арналуы, құрылымы, жұмыс істеу принципі, функциялық және құрылымдық схемалары, реттеу органдары; басқарудың автоматты жүйелерінің қосымша құралдары; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшудің тәртібі.	БҚ 2.1, 2.3, 2.4
ЖКП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті Жер мен Күн жүйесі құрылымдарын; минералдар мен тау-кен жыныстарының пайда болу процестерін және олардың қасиеттерін; геологиялық барлау жұмыстарының тәсілдерін **білуі керек;** бос тау-кен жыныстарынан пайдалы қазбаларды айыра білу **қолынан келуі керек.**	**Геология негіздері:** Жер және ғарыш; экзогенді және эндогенді геологиялық процестер; минералогия, петрография және кристаллография; минералдардың негізгі қасиеттері; пайдалы қазбалардың кен орындары; кен орындарының генезисі, іздеу және барлау әдістері; геологиялық барлау жұмыстары; гидрогеология негіздері.	АҚ 2.24,
ЖКП 06	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті координаттар жүйелерін; бұрыштарды, арақашықтықтар мен артықтықтарды өлшеуін; геодезиялық және маркшей-дерлік аспаптарын; маркшейдерлік түсірілімдер түрлерін **білуі керек;** маркшейдерлік схемалары мен кен жұмыстары пландарын оқу; тау-кен қазбаларын дұрыс жүргізуді бақылау әдістерін кен жұмыстарының маркшейдерлік жоспарын оқи білу; жұмыстарды дұрыс және қауіпсіз жүргізуге арналған маркшейдерлік бақылау құралдарын қолдану **қолынан келуі керек.**	**Геодезия және маркшейдер ісі негіздері:** геодезия: координаттар жүйелері; бұрыштарды, ара-қашықтықтары мен артықтықтарды өлшеу; геодезиялық аспаптар; геодезиялық тармақтар; топографиялық түсірілімдер; маркшейдерлік іс: теодолитті түсірілім; аршу және тазарту жұмыстарындағы түсірілімдер; тік түсірілімдер; маркшейдерлік құжаттама; тау-кен жұмыстарын қауіпсіз жүргізудің маркшейдерлік бақылауы; қорларды есептеу.	КҚ 2.1, 2.53, АҚ 2.44
ЖКП 07	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті жерасты тау-кен қазбаларында өзін өзі ұстау ережелерін; шығатын қосалқы жерлерді; тау-кен қазбаларындағы газды режимді **білуі керек**; еңбекті қорғау ережелерін ұстану; өзін өзі құтқару және өрт сөндіру құралдарын қолдану; қауіпті және зиянды факторларды айыра білу **қолынан келуі керек.**	**Еңбекті қорғау:** күрделі тау-кен жұмыстарын жүргізу барысындағы қауіпсіздік шаралары; өнеркәсіп санитариясы; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; өрт профилактикасы және тау-кен құтқару ісінің негіздері.	АҚ 2.4, 2.18, 2.27, 2.44
АП 00	**Арнайы пәндер**		
АП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті кен өндірісінің негізгі технологиялық процестерін; күрделі тау-кен дярлау қазбасын жүргізу мен бекіту құжатының мазмұны мен толтыру тәртібін; күрделі тау-кен забойлары мен тік оқпандар забойларын желдету схемалары мен тәсілдерін; өрт сөндіру және өзін өзі құтқару құралдарының орналасуын **білуі керек;** дярлау қазбасын жүргізу мен бекіту құжатының талаптарын ұстану; жұмыс орнындағы шаң-газ режимінің күйін бақылау **қолынан келуі керек.**	**Кен ісі:** кен өндірісінің негізгі технологиялық процестері; тік, еңісті және көлденең кен қазбалары; тазарту және даярлау забойлары; күрделі кен-құрылыс жұмыстарын жүргізу технологиясы; күрделі тау-кен дярлау қазбасын жүргізу мен бекіту құжаты; күрделі даярлау забойларын, сонымен бірге тік оқпандардың забойларын желдету; күрделі тау-кен қазбалары даярлау забойларының шаң-газ режимі; шахтаның күрделі құрылыс объектілерінің апатты жоюға дайындығы.	КҚ 2.8, 2.10, 2.53, 2.54, 2.55, АҚ 2.8, 2.10, 2.43
АП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті жарылғыш заттары және қоздыру құралдарын; жарылғыш материалдарын есепке алу, сақтау, тасымалдау және жою ережелерін; бұрғыжарылыс жұмыстарын жүргізу құжатын; жару жұмыстарын ұйымдастыру мен жасау ережелерін; жару жұмыстары барысындағы күзетшілердің міндеттерін; жару жұмыстарындағы белгі беруін **білуі керек**; жарылғыш материалдарды жеткізу және күзету, теспелерді бұрғылау бойынша жұмыстарды орындау; оқтауға арналған материалдарды (тығындама, гидроампулалар және т.б.) дайындау; бұрғыжарылыс жұмыстарын жүргізу барысындағы қауіпсіздік ережелерін сақтау **қолынан келуі керек**.	**Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі:** жарылыс теориясы негіздері мен жарылғыш заттар қасиеттері; зарядтарды жару құралдары мен тәсілдері; жарылғыш материалдарды сақтау, тасымалдау және жою; жару жұмыстарының әдістері; күрделі тау-кен қазбалары мен тік оқпандардың забойларындағы жару жұмыстарының ерекшеліктері; жарылғыш заттардың зарядтарын біртіндеп немесе топтап жару барысындағы кен жыныстарын қирату процесі; бұрғыжарылыс жұмыстарын ұйымдастыру; жару жұмыстарын механизациялау; жарушының жұмысын ұйымдастыру.	КҚ2.16, 2.19, 2.56, АҚ 2.15
АП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті оқпандардың көлденең қималарының пішіндері мен өлшемдерін; әртүрлі тау-кен геологиялық жағдайларында оқпандардың үңгілеу технологиясын; оқпандарды үңгілеуге арналған негізгі және қосалқы жабдықтар; оқпандардың бекітпелері мен арқауларын жасау тәсілдерін; оқпандарды тереңдету тәсілдерін **білуі керек;** оқпандарды үңгілеу технологиялық процесінің негізгі және қосалқы операцияларын орындау **қолынан келуі керек.**	**Шахта оқпандарын үңгілеу және тереңдету:** қарапайым және күрделі тау-кен-геологиялық жағдайларында шахта оқпандарын үңгілеу; оқпандардың көлденең қималарының формасы мен өлшемдері; оқпандарды үңгілеудің технологиялық схемалары; оқпандарды үңгілеу барысындағы жабдықтар; оқпандар бекітпелерін жасау; оқпандарды үңгілеу барысындағы сутөкпе және басқа да жұмыстардың жабдықтары; шахталық оқпандарды арқаулау; шахта оқпандарын тереңдету.	КҚ 2.2, 2.4, 2.8, 2.12, 2.13, 2.32, 2.53, 2.57, АҚ 2.5, 2.10, 2.29, 2.30
АП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті уатқыш балғалар, бұрғылау құралы және бұрғылау машиналарының арналуы мен құрылымын; оқпандарды үңгілеуге арналған үңгілеу комбайндарының, механикаландырылған кешендерінің іс-әрекет қағидаларын, қолдану аумағын; тиегіш машиналардың және бекітпелерді орнатуға арналған жабдықтардың техникалық сипаттамаларын; кен машиналары мен механизмдерді қауіпсіз пайдалану ережелерін; күрделі тау-кен жұмыстарына арналған қосымша жабдықтардың арналуы мен құрылымын **білуі керек;** кен-құрылыс техникасын дұрыс және қауіпсіз қолдану; кен-құрылыс машиналары мен механизмдеріне техникалық қызмет көрсету және оларды жөндеу **қолынан келуі керек.**	**Тау-кен үңгілеу және құрылыс машиналары:** уатқыш балғалары, перфораторлар, электрлі және пневматикалық бұрғылар, арналуы, құрылымы және оларды пайдалану; бұрғылауға арналған машиналар мен құрал-саймандар; тиегіш машиналары; үңгілеу комбайндары мен қалқалары; үңгілеу кешендері; бекітпелерді жасауға арналған жабдықтар; шахталық оқпандарды үңгілеу мен тереңдетуге арналған үңгілеу кешендері мен машиналары; құрылыс-жол машиналары, бетондар мен ерітінділерді дайындауға және тасымалдауға арналған жабдықтар; арқауларды жасайтын машиналар.	КҚ 2.2, 2.3, 2.6, 2.9, 2.21, 2.23, 2.37, 2.39, 2.48, АҚ 2.1, 2.2, 2.19, 2.29, 2.31, 2.38
АП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті тау-кен электр жабдықтарының конструкциялық орындалу түрлерін; кен қазбалары бойынша электр ішексымдарын іліп тарту ережелерін; кен қазбаларын жарықтандыру параметрлерін; қорғаныш құрылғыларды тексеру тәсілдерін **білуі керек**; қорғаныш құрылғылардың жұмысқа қабілеттілігін тексеру; кен қазбаларында ішексымдар тізбектерін іліп тарту; электр жабдықтарын қолдану **қолынан келуі керек**.	**Кен кәсіпорындарындағы электр жабдықтары мен электр қуатын жеткізу:** кен электржабдықтарының пайдалану ерекшеліктері мен конструкциялық орындалуы; 1140В дейін және одан жоғары кернеудің басқару және қорғаныш электр аппаратурасы; кен кәсіпорындарының электр қуатымен жабдықталуы; кен кәсіпорындарының электр жүйелері; электр қондырғыларының қорғанысы; кен қазбаларын жарықтандыру; кеніштік белгі беру мен байланыс; электр тоғына түсуден қорғау.	КҚ2.42, АҚ2.12, 2.33, 2.34
АП 06	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті гидравликаның негізгі заңдарын; желдеткіштер, сорғылар, компрессорлар, калориферлер, көтергі машиналарының типтерін **білуі керек;** жылжымайтын тау-кен машиналарының бір түрін басқару **қолынан келуі керек.**	**Кен механикасы:** турбомашиналар теориясының негіздері; желдеткіш, сутөкпе, пневматикалық және көтергі қондырғылары, олардың түр-лері, конструкциялары, жұмыс істеу принципі; олардың өнімділігін реттеу; жабдықтар мен жетектерді таңдау, оларды қолдану.	КҚ2.49, АҚ 2.1, 2.23
АП 07	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті құрылыс материалдарының түрлерін, олардың физика-механикалық қасиеттерін; ерітінділер мен бетондар маркаларын; тау-кен техникалық ғимараттары менқұрылыстарының типтерін **білуі керек**; топырақты, тасты, бетонды, темірбетонды және басқа да құрылыс жұмыстарын орындау; тау-кен техникалық ғимараттар типтерін айыру **қолынан келуі керек.**	**Құрылыс ісі:** құрылыс материалдары, бөлшектер мен бұйымдар; ағаш, тас және басқа да материалдар; минералды тұтқыр заттар, ерітінділер мен бетондар; жиналмалы темірбетонды және бетонды құрылыс бөлшектері; табандар мен фундаменттер; топырақты, тасты, бетонды және темірбетонды жұмыстары; тау-кен техникалық ғимараттары мен құрылыстары.	КҚ2.46, 2.53, АҚ2.40, 2.41, 2.43
АП 08	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті еңбек заңнама, қоршаған ортаны қорғау, өртке қарсы профилактикасы мен кен құтқару негіздерін; зақымдану мен кәсіби аурулар жіктелуін; еңбек қорғаудың басқару жүйесін; тау-кен жұмыстары барысындағы қауіпсіздік техникасын; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтарын; қоршаған ортаны қорғау және жер қойнауын тиімді пайдалану бойынша талаптарды білуі керек; қауіпсіздік Ережелерінің талаптарын ұстану; зиянды және улы газдарды өлшеу; жазатайым оқиға болған жерді тергеу мақсатында ешкімнің бас сұқпауын қамтамасыз ету; жарақаттанған адамға алғашқы көмек көрсету **қолынан келуі керек.**	Қауіпсіздік техникасы, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану: зақымдану және кәсіби аурулар; ауырлық дәрежесі мен зардап шеккендер саны бойынша жазатайым оқиғалар жіктелуі; өндірісте салауатты және қауіпсіз еңбек жағдайын құру; кәсіпорындағы еңбекті қорғау жүйесін басқару; өндірістегі және тұрмыстағы жазатайым оқиғаларды тергеу тәртібі; кен жұмыстары барысындағы қауіпсіздік шаралары; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; зардап шегушілерге алғашқы дәрігерлік көмек көрсету; қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді қолдану.	БҚ 2.5, АҚ 2.4, 2.18, 2.27, 2.44
АП 09	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті өндірістік және технологиялық процестерді ұйымдастыруды; бөлікшенің материалды-техникалық, еңбек және қаражат ресурстарын, оларды тиімді пайдалану көрсеткіштерін; өнім бағасының жасалу механи-змдерін, қазіргі кезең жағдайларындағы еңбек төлемінің формаларын **білуі керек;** өз жұмыс орнында еңбекті экономикалы түрде тиімді ұйымдастыру **қолынан келуі керек.**	Сала экономикасы: сала және нарықтық экономика; саланың материалдық, еңбек және қаржы ресурстары; саланы басқару, дамудың экономикалық көрсеткіштері; кәсіпорын; кәсіпорын ұйымдарының формалары, олардың өндірістік және ұйымдық құрылымдары; негізгі өндірістік және технологиялық процестер; кәсіпорын инфрақұрылымы; кәсіпорын капиталы мен мүлігі; негізгі және айналымдағы қаражат; еңбек ресурстары; нормалау және еңбек төлемі.	БҚ 2.2, 2.4, 2.6, АҚ 2.3

2.1 0712000 – «Жер асты ғимараттарының құрылысы» мамандығы бойынша техникалық және кәсіби білімнің **орта буын** маманы біліктілігі деңгейіне арналған білім беру оқу бағдарламасының құрылымы

Оқу мерзімі: 3 жыл 10 ай/2 жыл 10 ай

Индекс	Пәндер мен кәсіби модульдердің оқу циклдері	Пәндер мен кәсіби модульдер бөлімдерінің атауы	Қалыптастыру құзыретінің коды
ЖБП 00	**Жалпы білім пәндері**		**БҚ 3.1**
ЖГП 00	**Жалпы гуманитарлық пәндер**		
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік қазақ тілі негізін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); оқылатын мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізу **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби қазақ тілі** (оқудың қазақ тілінде жүрмейтін топтарында): қазақ тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту.	БҚ 3.5
ЖГП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - іскерлік орыс тілінің негіздерін; - кәсіптік лексиканы; - мамандық бойынша грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен); мәтінді талдау; монологиялық және диалогиялық тілді жүргізу **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби орыс тілі** (оқудың орыс тілінде жүрмейтін топтарында): орыс тілінің синтаксисі; мамандық бойынша терминология; кәсіби бағытталған мәтіндерді аудару техникасы (сөздік көмегімен); кәсіби қарым-қатынас; тілді дамыту	БҚ 3.5
ЖГП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материалды **білуі керек**; кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару (сөздік көмегімен) **қолынан келуі керек**;	**Кәсіби шетел тілі:** кәсіби қарым-қатынас үшін қажетті мамандық бойынша лексика-грамматикалық материал; тіл қызметінің және әр түрлі түрлерін және тіл формалары (ауызша, жазбаша, монолог пен диалог түрінде); кәсіби-бағытталған мәтіндерді аудару техникасы.	БҚ 3.5
ЖГП 0.3		Қазақстан тарихы	
ЖГП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздерін; дене тәрбиесінің мазмұны мен ұйымдастырылу формаларын; дұрыс тамақтану принциптерін **білуі керек**; әр түрлі дене шынықтыру жаттығуларын орындау және спорттың жеке түрлері бойынша нормативтерді тапсыру **қолынан келуі керек.**	**Дене тәрбиесі:** маманды дайындаудағы дене шынықтырудың ролі; дене шынықтырудың әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздері; дене және спорттық өзін-өзі жетілдіру негіздері.	БҚ 3.8
ӘЭП 00	**Әлеуметтік-экономикалық пәндер**		
ӘЭП 0.1	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы ұғымдарды: -конфуциандылықты, даосизмді, ежелгі Қытай өнерін; - Ежелгі Үнді мәдениетінің ерекшеліктерін және оның басты жетістіктерін; - ислам пайда болуын, оның ерекшеліктерін, басты догмаларын; - христиан білімінің негізгі принциптерін және оның құнды бағыттарын; - Ашель мәдениетінің ерекшеліктері - әдебиетінің дамуы, пәлсапасы; - көшпенділердің өмірі және құндылық жүйесі туралы; - орта ғасырдағы қазақ этнасының мәдени негізі туралы; - Қазақстанның орта ғасырдағы мәдениетіне түрк және араб мәдениетінің ықпалы туралы; - білім, ғылым және мәдениеттің дамуының басты кезеңдері және материалдық негізін **білуі керек**; - ежелгі Азия мәдениетінің ерекшеліктерін аша білу; - мәдениеттану ұғымдарын еркін қолдану; - көшпенділердің материалды және рухани және мәдениетінің ерекшеліктерін, оның қоғамдық мәдениеттегі орнын көрсете білу **қолынан келуі керек**.	**Мәдениеттану:** мәдениеттану және оның қоғам өміріндегі ролі туралы; мәдениеттің құрылуы; мәдениет және өркениет; Конфуций және Дао мәдениетінің түрі; мәдениеттің Үнді-буддалық түрі; Ислам мәдениетінің әлемі; мәдениеттің христиандық түрі; батыс Европа мәдениеті және оның қазіргі кезеңдегі дүние жүзінің дамуына ықпалы; Африка мәдениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; көшпенділік өркениетінің ерекшеліктері мен бірегейлігі; орта ғасыр дәуіріндегі Қазақстан мәдениеті; XVII-XIX ғасырлардағы қазақтардың мәдени дәстүрлері; XX-ғасырдағы Қазақстан мәдениеті; қазіргі замандағы мәдениет.	БҚ 3.6
ӘЭП 0.2	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - әлемнің пәлсапалық діни және ғылыми көрінісі, адам өмірінің мәні туралы; - ғылымның және ғылыми таным ролі, оның құрылымы, түрлері және әдістері, әлеуметтік және этикалық мәселелері туралы **білуі керек**; - адамның тәртібіндегі саналы және санасыз мінез-құлығын, санасының мәнін анықтай алу; - адамдар арасындағы қарым-қатынасының өнегелік нормаларын реттей алу **қолынан келуі керек**;	**Философия негіздері:** пәлсапа пәнінің қызметі мен функциялары; материализм және идеализм- пәлсапаның басты сұрағы; әлемдік пәлсапалық ойдың басты белгілері; адам табиғаты және оның тіршілік ету мәні: адам және Құдай; адам және ғарыш; адам, қоғам, өркениет, мәдениет; тұлғаның еркіндігі мен жауапкершілігі; құндылықтардың акмеологиясы және табиғаты; адами таным және қызметі; ғылым және оның ролі; ғаламдық мәселелер алдындағы адамзат.	БҚ 3.6
ӘЭП 0.3	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - саяси жүйе мен саяси тәртіп туралы ұғымдарды; - биліктің бөліну принциптерін; - саяси партияларды қоғамдық ұйымдардан айыра білуді; - әлеуметтік құрылым, әлеуметтік қарым-қатынас туралы **білуі керек**; - үкімет маңыздылығын, саясат субъектілерін, саяси қарым-қатынас және процестерді (Қазақстанда және тұтас дүние жүзінде) аша білу; - қоғам мен тұлғаның дамуы және қызмет етуінің заңдылықтарын айыру **қолынан келуі керек**.	**Саясаттану және әлеуметтану негіздері;** саясаттану пәні, саяси үкімет және билік қарым-қатынастары; мемлекет – саяси жүйенің басты институты; саяси жүйе және саяси тәртіп, саяси партия және қоғамдық ұйымдар; көппартиялық; сыртқы және ішкі саясат; Қазақстандағы билікті ұйымдастыру; әлеуметтану ғылым ретінде; әлеуметтанудағы кластық және стратификациялық көзқарастар; тұлға ролі және оның мінез-құлқы.	БҚ 3.6
ӘЭП 0.4	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - экономикалық теорияның жалпы жағдайын; - еліміздегі және шет елдердегі экономикалық жағдайларды; - макро және микроэкономика-лық негіздерін, салық, ақша-несие, әлеуметтік және инвестициялық саясатты **білуі керек**; - өз кәсіби қызметінде бағыт алу үшін қажетті экономикалық ақпараттарды табу және пайдалану **қолынан келуі керек**.	**Экономика негіздері:** мақсаттары, басты ұғымдары, қызметі, мәні, принциптері; меншік формалары мен түрлері, меншікті басқару; жоспарлар түрі, олардың басты сатылары, мазмұны; стратегиялық жоспарлануы; жоспарларды экономикалық негіздеу және болжаудың әзірлеу әдістері; бизнес- жоспарлау; экономикалық талдау; халық тұтынымы тауарларын және қызметінің нарықтық жағдайларын талдау; нарықтық инфрақұрылым.	БҚ 3.2, 3.6
ӘЭП 0.5	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы: - азаматтың құқығы және міндеттері, оларды іске асыру механизмдері туралы; - Конституция мәні, биліктің бөліну принциптері, парламент және үкімет қызметі туралы; - құқықтың субъектілері мен объектілері туралы; - құқық бұзу және қылмыс туралы **білуі керек**; - өз кәсіби қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық құжаттарды пайдалана білу **қолынан келуі керек**.	**Құқық негіздері:** құқық – ұғым, жүйе, көздері; құқықтың ежелгі, орта ғасырдағы, Жаңа замандағы дамуы; құқықтың Қазақстандағы даму тарихы; ҚР Конституциясы – мемлекеттің басты заңы, құқықтық жүйенің өзегі; адам құқығының жалпыға ортақ Декларациясы – халықаралық саяси құжат; құқықтық мемлекет – заң үстемділігі және азаматтық қоғам; құқықтың басты салалары; ҚР сот жүйесі; құқық қорғау органдары.	БҚ 3.3
ЖКП 00	**Жалпы кәсіби пәндер**		
ЖКП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті сызбаларды рәсімдеу ережелерін; көріністердің сызбада орналасуын; сызбадағы проекциялық көріністерін; қималарды және тіліктерді; алмалы- салмалы және алынбайтын-салынбайтын қосылымдарды **білуі керек**; жабдықтарға қызмет көрсету мен жөндеу бойынша жұмыстарды орындауға арналған қарапайым сызбаларды оқу; машиналар мен механизмдерге арналған тетіктерді және қосалқы бөлшектерді дайындау мақсатында эскиздер мен техникалық суреттерді орындау **қолынан келуі керек.**	**Сызу:** сызбаларды рәсімдеу ережелері; сызбалардағы геометриялық құрылулар; сызбалардағы проекциялық көріністер; сызба және бөлшектің изометриялық проекциясы; геометриялық фигуралардың жаймалары; сызбалардағы көріністердің орналасуы; қималар мен тіліктер; тік бұрышты және аксонометриялық осьтердегі түрлерінің, қималар мен тіліктерінің қажетті және жеткілікті сандарын қолдана отырып, бөлшектер сызбасын орындау; машинажасау сызуы; машинажасаудың қарапайым сызбасын оқу; алмалы-салмалы қосылымдар; алынбайтын-салынбайтын қосылымдар; құрастыру сызбасы, жұмыс сызбасы, бөлшектер эскизі, бөлшектің техникалық суреті, құрастыру сызбасы бойынша бөлшектеу.	БҚ 3.1 АҚ 3.1
ЖКП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті машиналар мен механизмдер жіктеуін; бөлшектерді байланыстыру түрлерін; айналу қозғалысының беріліс түрлерін; деформацияның негізгі түрлерін; шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулерін **білуі керек;** бөлшектер мен жиналмалы бірліктерді айыра білу; беріліс сандарын анықтау; серпімділік пен кернеуінің ішкі және сыртқы күштерін айыра білу **қолынан келуі керек.**	Техникалық механика негіздері: механизмдер мен машиналар жіктеуі; механизмдер бөліктері; механизмдер кинематикасы (механизм және машина, кинематикалық жұптар және тізбектер, кинематикалық жұптар типтері); бөлшектер мен жиналмалы бірліктер; жіктелуі, арналуы және оларға қойылатын талаптар; бөлшектерді қосу түрлері (алмалы-салмалы және алынбайтын-салынбайтын); айналу қозғалысының беріліс механизмдері; айналу қозғалысы берілісінің түрлері (механикалық, белдікті, фрикционды, тісті, тізбекті, бұрамалы): арналуы, сипаты, құрылымы, белгіленуі және кинематикалық схемасы; беріліс саны; абсолюттік қатты дене; деформацияның негізгі түрлері және олардағы кернеулерді бөлу; сыртқы күштер және олардың түрлері; серпімділік пен кернеудің ішкі күштері; істегі, шекті қауіпті және шекті жол берілген кернеулер.	БҚ 3.1
ЖКП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті электрлік және магнитті тізбектерін; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектерін; электрлік құрылғыларын; электр қуатының өндірілуін, таралуын және қолданылуын; электржетекті және электравтоматиканы **білуі керек;** электржабдықтары мен автоматика құралдарын жөндеуге арналған электрсхемаларын оқу; электржабдықтары мен автоматика құралдарына қызмет көрсету және жөндеу барысында электрөлшеуіш аспаптарын қолдану **қолынан келу керек:**	**Жалпы электртехника электроника негіздерімен:** электрлік және магнитті тізбектер; ауыспалы тоқтың электрлік тізбектері; электрлік құрылғылар, электрөлшеуіш аспаптары; электронды аспаптар мен құрылғылар; трансформаторлар; электрлік машиналар мен аппараттар; электр қуатын өндіру, тарату және қолдану; электр станциялары; желілері және электрқуатымен қамтамасыз ету; электржетек және электроника.	БҚ 3.1
ЖКП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті ОС WINDOWS түрлерін; WORD мәтіндік редакторын; EXCEL электронды кестелерін; Corel DRAW векторлық редакторын; вирустардан қорғануын; WinZip архиваторын; ОС DOS; Norton Commander сыртқабықша бағдарламасын; бағдарламалық тілдерін; автоматты реттеу негіздерін; автоматты реттегіштердің жұмыс істеу принципін, функциялық және құрылымдық схемаларын **білуі керек;** жұмыста және күнделікті өмірде дербес компьютерді қолдану; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшуді жүзеге асыру **қолынан келуі керек.**	**Өндірісті ақпараттандыру мен автоматтандыру негіздері:** ақпаратты кодтау; сандық жүйелер; бір жүйеден екінші жүйеге ауысу; екілік арифметика; формалды, математикалық логика; модель түсінігі; модельдер типтері; алгоритм түсінігі; алгоритмдер типтері; бағдарламалау тілі; бағдарлама, оны құрылымдау; автоматты реттеу; реттелетін параметр; реттеу объектісі, оның қасиеттері, схемалар; автоматты реттеуіштер, олардың жіктелуі, арналуы, құрылымы, жұмыс істеу принципі, функциялық және құрылымдық схемалары, реттеу органдары; басқарудың автоматты жүйелерінің қосымша құралдары; процесті автоматты түрде басқарудан қолмен басқаруға және кері келтіруге көшудің тәртібі.	БҚ 3.4, АҚ 3.5
ЖКП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті Жер мен Күн жүйесі құрылымдарын; минералдар мен тау-кен жыныстарының пайда болу процестерін және олардың қасиеттерін; геологиялық барлау жұмыстарының тәсілдерін **білуі керек;** бос тау-кен жыныстарынан пайдалы қазбаларды айыра білу **қолынан келуі керек.**	**Геология негіздері:** Жер және ғарыш. экзогенді және эндогенді геологиялық процестер; минералогия, петрография және кристаллография; минералдардың негізгі қасиеттері; пайдалы қазбалардың кен орындары; кен орындарының генезисі, іздеу және барлау әдістері; геологиялық барлау жұмыстары; гидрогеология негіздері.	БҚ 3.7
ЖКП 06	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті координаттар жүйелерін; бұрыштарды, арақашықтықтар мен артықтықтарды өлшеуін; геодезиялық және маркшей-дерлік аспаптарын; маркшейдерлік түсірілімдер түрлерін **білуі керек;** маркшейдерлік схемалары мен кен жұмыстары пландарын оқу; тау-кен қазбаларын дұрыс жүргізуді бақылау әдістерін кен жұмыстарының маркшейдерлік жоспарын оқи білу; жұмыстарды дұрыс және қауіпсіз жүргізуге арналған маркшейдерлік бақылау құралдарын қолдану **қолынан келуі керек.**	**Геодезия және маркшейдер ісі негіздері:** геодезия: координаттар жүйелері; бұрыштарды, ара-қашықтықтары мен артықтықтарды өлшеу; геодезиялық аспаптар; геодезиялық тармақтар; топографиялық түсірілімдер; маркшейдерлік іс: жер асты теодолитті түсірілім; аршу және тазарту жұмыстарындағы түсірілімдер; тік түсірілімдер; маркшейдерлік құжаттама; тау-кен жұмыстарын қауіпсіз жүргізудің маркшейдерлік бақылауы.	КҚ 3.1, 3.5
ЖКП 07	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті жер асты тау-кен қазбаларында өзін өзі ұстау ережелерін; шығатын қосалқы жерлерді; тау-кен қазбаларындағы газды режимді **білуі керек;** еңбекті қорғау ережелерін ұстану; өзін өзі қорғау және өрт сөндіру құралдарын қолдану; қауіпті және зиянды фактор-ларды айыра білу **қолынан келуі керек.**	**Еңбекті қорғау:** күрделі тау-кен жұмыстарын жүргізу барысындағы қауіпсіздік шаралары; өнеркәсіп санитариясы; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; өрт профилактикасы және тау-кен құтқару ісінің негіздері.	КҚ 3.3, АҚ 3.3, 3.4
АП 00	**Арнайы пәндер**		
АП 01	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті кен өндірісінің негізгі технологиялық процестерін; күрделі тау-кен дярлау қазбасын жүргізу мен бекіту құжатының мазмұны мен толтыру тәртібін; күрделі тау-кен забойлары мен тік оқпандар забойларын желдету схемалары мен тәсілдерін; өрт сөндіру және өзін өзі құтқару құралдарының орналасуын **білуі керек;** күрделі қазбасын жүргізу мен бекіту құжатын құрастыру; жұмыс орнындағы шаң-газ режимінің күйін бақылау **қолынан келуі керек.**	**Кен ісі:** кен өндірісінің негізгі технологиялық процестері; тік, еңісті және көлденең кен қазбалары; тазарту және даярлау забойлары; күрделі кен-құрылыс жұмыстарын жүргізу технологиясы; күрделі тау-кен дярлау қазбасын жүргізу мен бекіту құжаты; күрделі даярлау забойларын, сонымен бірге тік оқпандардың забойларын желдету; күрделі тау-кен қазбалары даярлау забойларының шаң-газ режимі; шахтаның күрделі құрылыс объектілерінің апатты жоюға дайындығы.	КҚ 3.1, 3.2, 3.3, АҚ 3.2
АП 02	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті жарылғыш заттары және қоздыру құралдарын; жарылғыш материалдарын есепке алу, сақтау, тасымалдау және жою ережелерін; бұрғыжарылыс жұмыстарын жүргізу құжатын; бұрғыжарылыс жұмыстарын жасау кезіндегі қауіпсіздік шараларын; жару жұмыстарындағы белгі беруін; жарылғыш заттардың (ЖЗ) тиімділігі мен сапасын бағалау әдістерін **білуі керек**; жару жұмыстарын жетекшілігі**;** бұрғыжарылыс жұмыстарын жүргізу құжаттарын құрастыру; бұрғыжарылыс жұмыстарын жасау кезіндегі қауіпсіздік ережелерін бақылау **қолынан келуі керек**.	**Жарылыс жұмыстарының технологиясы мен қауіпсіздігі:** жарылыс теориясы негіздері мен жарылғыш заттар қасиеттері; зарядтарды жару құралдары мен тәсілдері; жарылғыш материалдарды сақтау, тасымалдау және жою; жару жұмыстарының әдістері; күрделі тау-кен қазбалары мен тік оқпандардың забойларындағы жару жұмыстарының ерекшеліктері; жарылғыш заттардың зарядтарын біртіндеп немесе топтап жару барысындағы кен жыныстарын қирату процесі; бұрғыжарылыс жұмыстарын ұйымдастыру; жару жұмыстарын механизациялау; жарушының жұмысын ұйымдастыру; жарылғыш заттардың (ЖЗ) тиімділігі мен сапасын бағалау әдістері.	КҚ 3.1, 3.3, АҚ 3.2, 3.3, 3.4
АП 03	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті оқпандардың көлденең қималарының пішіндері мен өлшемдерін; әртүрлі тау-кен геологиялық жағдайларында оқпандардың үңгілеу технологиясын; оқпандарды үңгілеуге арналған негізгі және қосалқы жабдықтар; оқпандардың бекітпелері мен арқауларын жасау тәсілдерін; оқпандарды тереңдету тәсілдерін **білуі керек;** оқпандардың көлденең қимасының пішіндері мен өлшемдерін, үңгілеу технологиялық схемалары мен жабдықтарын есептеп таңдау **қолынан келуі керек.**	**Шахта оқпандарын үңгілеу және тереңдету:** қарапайым және күрделі тау-кен-геологиялық жағдайларында шахта оқпандарын үңгілеу; оқпандардың көлденең қималарының пішіні мен өлшемдері; оқпандарды үңгілеудің технологиялық схемалары; оқпандарды үңгілеу барысындағы жабдықтар; оқпандар бекітпелерін жасау; оқпандарды үңгілеу барысындағы сутөкпе және басқа да жұмыстардың жабдықтары; шахталық оқпандарды арқаулау; шахта оқпандарын тереңдету; оқпандардың көлденең қимасының пішіндері мен өлшемдерін, үңгілеу технологиялық схемалары мен жабдықтарын есептеп таңдау.	КҚ 3.1, 3.2, 3.4, 3.5, АҚ 3.1
АП 04	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті уатқыш балғалар, бұрғылау құралы және бұрғылау машиналарының арналуы мен құрылымын; оқпандарды үңгілеуге арналған үңгілеу комбайндарының, механикаландырылған кешендерінің іс-әрекет қағидаларын, қолдану аумағын; тиегіш машиналардың және бекітпелерді орнатуға арналған жабдықтардың техникалық сипаттамаларын; кен машиналары мен механизмдерді қауіпсіз пайдалану ережелерін; күрделі тау-кен жұмыстарына арналған қосымша жабдықтардың арналуы мен құрылымын **білуі керек;** кен-құрылыс жұмыстарына қажетті машиналарды, жабдықтарды есептеп таңдау **қолынан келуі керек.**	**Тау-кен үңгілеу және құрылыс машиналары:** уатқыш балғалары, перфораторлар, электрлі және пневматикалық бұрғылар, арналуы, құрылымы және оларды пайдалану; бұрғылауға арналған машиналар мен құрал-саймандар; тиегіш машиналары; үңгілеу комбайндары мен қалқалары; үңгілеу кешендері; бекітпелерді жасауға арналған жабдықтар; шахталық оқпандарды үңгілеу мен тереңдетуге арналған үңгілеу кешендері мен машиналары; құрылыс-жол машиналары; бетондар мен ерітінділерді дайындауға және тасымалдауға арналған жабдықтар; арқауларды жасайтын машиналар.	КҚ 3.2, 3.3, 3.4, 3.6
АП 05	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті тау-кен электр жабдықтарының конструкциялық орындалу түрлерін; кен қазбалары бойынша электр ішексымдарын іліп тарту ережелерін; кен қазбаларын жарықтандыру параметрлерін; қорғаныш құрылғыларды тексеру тәсілдерін **білуі керек**; қорғаныш құрылғылардың жұмысқа қабілеттілігін тексеру; электр жабдықтарын қолдану ережелерін ұстануды тексеру **қолынан келуі керек**.	**Кен кәсіпорындарындағы электр жабдықтары мен электр қуатын жеткізу:** кен электржабдықтарының пайдалану ерекшеліктері мен конструкциялық орындалуы; 1140В дейін және одан жоғары кернеудің басқару және қорғаныш электр аппаратурасы; кен кәсіпорындарының электр қуатымен жабдықталуы; кен кәсіпорындарының электр жүйелері; электр қондырғыларының қорғанысы; кен қазбаларын жарықтандыру; кеніштік белгі беру мен байланыс; электр тоғына түсуден қорғау.	КҚ 3.3, АҚ 3.3, 3.4
АП 06	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті гидравликаның негізгі заңдарын; желдеткіштер, сорғылар, компрессорлар, калориферлер, көтергі машиналарының типтерін **білуі керек;** жылжымайтын тау-кен қондырғыларды дұрыс пайдалануын бақылау **қолынан келуі керек.**	**Кен механикасы** турбомашиналар теориясының негіздері; желдеткіш, сутөкпе, пневматикалық және көтергі қондырғылары, олардың түр-лері, конструкциялары, жұмыс істеу принципі; олардың өнімділігін реттеу; жабдықтар мен жетектерді таңдау, оларды қолдану.	КҚ 3.3, 3.4, АҚ 3.1
АП 07	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті құрылыс материалдарының түрлерін, олардың физика-механикалық қасиеттерін; бетондар мен ерітінділер маркаларын; тау-кен техникалық ғимараттары мен құрылыстарының типтерін; ғимараттардың санитария-техникалық құрылғыларын; құрылыс-монтаждау жұмыстары технологиясын; ерекше жағдайлардағы құрылыс ерекшеліктерін; бас жобаны жобалау негіздерін **білуі керек**; топырақты, тасты, бетонды, темірбетонды және басқа да құрылыс жұмыстарын орындау; тау-кен техникалық ғимараттар типтерін айыру; ӘТК ішкі бөлмелерін жобалау **қолынан келуі керек.**	**Құрылыс ісі:** құрылыс материалдары, бөлшектер мен бұйымдар; ағаш, тас және басқа да материалдар; минералды тұтқыр заттар, ерітінділер мен бетондар; жиналмалы темірбетонды және бетонды құрылыс бөлшектері; табандар мен фундаменттер; топырақты, тасты, бетонды және темірбетонды жұмыстары; өнеркәсіптік ғимараттардың және тұрғын үйлердің сәулеті; ғимараттардың санитария-техникалық құрылғылары; құрылыс-монтаждау жұмыстары технологиясы; ерекше жағдайлардағы құрылыс; тау-кен техникалық ғимараттары мен құрылыстары; бас жоба және оны жобалау негіздері; тау-кен кәсіпорындарының әкімшілік-тұмыстық комбинаттары.	КҚ 3.1, 3.4, 3.5
АП 08	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті кен өндірісінің автоматика және телемеханика негіздерін; автоматтандырылған басқару жүйелерінің құрылу принциптерін **білуі керек;** тау-кен жабдықтарының автоматтандыру схемаларын оқу; кен автоматикасының, оның ішінде түйіспесіз және микропроцессорлы қондырғыларының негізгі элементтерін тану **қолынан келуі керек.**	**Өндірістік процестерді автоматтандыру:** автоматика және телемеханиканың негіздері; сандық техника элементтері; автоматтандырудың техникалық құралы; тау-кен машиналары мен кешендерді, көліктерді және жылжымайтын қондырғыларын автоматтандыру; тау-кен жабдықтары мен технологиялық процестерді автоматтандырудағы даму бағытының болашағы.	БҚ 3.4, КҚ 3.2, 3.3, АҚ 3.5
АП 09	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті еңбек заңнама, қоршаған ортаны қорғау, өртке қарсы профилактикасы мен кен құтқару негіздерін; зақымдану мен кәсіби аурулар жіктелуін; еңбек қорғаудың басқару жүйесін; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтарын; құрылыс алаңындағы қауіпсіздік шараларын; тау-кен жұмыстары барысындағы қауіпсіздік шараларын; кеніштік (шахталық) атмосферасын және шаңгаз режимін; өнеркәсіптік санитариясы талаптарын; алдын-ала өрт сөндіру мен кен құтқару ісінің негіздерін; қоршаған ортаны қорғау және жер қойнауын тиімді пайдалану бойынша талаптарды білуі керек; қауіпсіздік Ережелерінің талаптарын ұстану; зиянды және улы газдарды өлшеу; жазатайым оқиға болған жерді тергеу мақсатында ешкімнің бас сұқпауын қамтамасыз ету; өндірістегі немесе тұрмыстағы жазатайым оқиға туралы актіні толтыру; жарақаттанған адамға алғашқы көмек көрсету; қарамағындағы бөлікше жұмыстарының қауіпсіздік техникасын ұстану **қолынан келуі керек.**	Қауіпсіздік техникасы, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді пайдалану: зақымдану және кәсіби аурулар; ауырлық дәрежесі мен зардап шеккендер саны бойынша жазатайым оқиғалар жіктелуі; өндірісте салауатты және қауіпсіз еңбек жағдайын құру; кәсіпорындағы еңбекті қорғау жүйесін басқару; өндірістегі және тұрмыстағы жазатайым оқиғаларды тергеу тәртібі; өндірістегі немесе тұрмыстағы жазатайым оқиға туралы актіні толтыру тәртібі; құрылыс алаңындағы қауіпсіздік шаралары; тау-кен жұмыстары барысындағы қауіпсіздік шаралары; кеніштік (шахталық) атмосфера және шаңгаз режимі; өндірістік қауіптіліктер мен зияндылықтар; зардап шегушілерге алғашқы дәрігерлік көмек көрсету; өнеркәсіптік санитариясы; алдын-ала өрт сөндіру мен кен құтқару ісінің негіздері; қоршаған ортаны қорғау және табиғатты тиімді қолдану; табиғи ресурстарды кешенді пайдалану.	БҚ 3.7, КҚ 3.3, АҚ 3.3, 3.4
АП 10	Пәнді зерделеу нәтижесінде оқушы міндеті өндірістік және технологиялық процестерді ұйымдастыруды; саланың (кәсіпорынның) материалды-техникалық, еңбек және қаражат ресурстарын, оларды тиімді пайдалану көрсеткіштерін; өнім бағасының жасалу механизмдерін; қазіргі кезең жағдайларындағы еңбек төлемінің формаларын; өндіріс шығындарын; бағаның құрылу механизмін; бизнес-жоспарды дайындау әдістемесін **білуі керек;** нормаларды және еңбек төлемін есептеу; әдістеме бойынша кәсіпорын (бөлікше) жұмысының негізгі техника-экономикалық көрсеткіштерін есептеу **қолынан келуі керек.**	Сала экономикасы: сала және нарықтық экономика; саланың материалдық, еңбек және қаржы ресурстары; саланы басқару, дамудың экономикалық көрсеткіштері; шаруашылық субъекті ретіндегі кәсіпорын; кәсіпорын ұйымдарының формалары, олардың өндірістік және ұйымдық құрылымдары; негізгі өндірістік және технологиялық процестер; кәсіпорын инфрақұрылымы; кәсіпорын капиталы мен мүлігі; негізгі және айналымдағы қаражат; еңбек ресурстары; нормалау және еңбек төлемі; өндіріс шығындары және өнімнің шығу бағасы; бағаның құрылуы; бизнес-жоспар; негізгі техника-экономикалық көрсеткіштерді есептеу әдісі.	БҚ 3.2, 3.4, КҚ 3.5, АҚ 3.5

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 62-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім
Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, кен қазу өнеркәсібі және пайдалы қазбаларды шығару
Мамандығы: 0713000 – Геодезия және картография
Біліктілігі: 071301 **3** - Техник – геодезист

Оқыту түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі:
негізгі орта білім базасында 3 жыл 10 ай

Оқу процесінің кестесі

Индексі	Циклдар мен оқу пәндерінің атаулары	Бақылау түрлері Емтихандар / сынақтар	Барлығы	Оның ішінде: Теориялық сабақтар	Тәжірибелік (зертханалық-тәжірибелік) сабақтар сабақтар занятия	Курстық жоба (жұмыс)	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Негізгі орта білім негізінде	Жалпы орта білім негізінде	Бақылау жұмыстарының саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЖБП 00	Жалпы білім беретін пәндер		1448	894	554				14
ЖБП 01	Қазақ (орыс) тілі	Емтихан	156		156		1-2		2
ЖБП 02	Қазақ және орыс әдебиеті	Сынақ	156	156			1-2		2
ЖБП 03	Шетел тілі	Сынақ	72		72		1-2		1
ЖБП 04	Дүниежүзілік тарихы	Сынақ	38	38			1-2		1
ЖБП 05	Қазақстан тарихы	Емтихан	40	40			1-2		1
ЖБП 06	Қоғамтану	Сынақ	38	38			1-2		1
ЖБП 07	Математика	Емтихан	156	126	30		1-2		2
ЖБП 08	Информатика	Сынақ	76	20	56		1-2		
ЖБП 09	Физика	Емтихан	146	126	20		1-2		2
ЖБП 10	Химия	Сынақ	116	90	26		1-2		1
ЖБП 11	Биология	Сынақ	118	110	8		1-2		
ЖБП 12	География	Сынақ	40	40			1-2		1
ЖБП 13	Алғашқы әскери дайындық	Сынақ	140	110	30		1-2		
ЖБП 14	Дене тәрбиесі	Сынақ	156		156		1-2		
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер		432		432				5
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі	Сынақ	92		92		3-5		2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі	Сынақ	84		84		3-5		2
ЖГП 03	Дене тәрбиесі	Сынақ	256		256		3-8		
ӘЭП 00	Әлеуметтік- экономикалық пәндер		180	180					1
ӘЭП 01	Мәдениеттану	Сынақ	40	40			3-4		1
ӘЭП 02	Философия негіздері	Сынақ	32	32			5-6		
ӘЭП 03	Экономика негіздері	Сынақ	40	40			7-8		
ӘЭП 04	Әлеуметтану және саясаттану негіздері	Сынақ	36	36			5		
ӘЭП 05	Құқық негіздері	Сынақ	32	32			6		
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		1068	564	484	20			2
ЖКП 01	Физикалық геогрфия	Сынақ	76	56	20		3-4		1
ЖКП 02	Геодезия	Емтихан	306	150	156		3-8		
ЖКП 03	Геоақпараттық жүйелері	Сынақ	60	20	40		5		
ЖКП 04	Топографиялық және құрылыстық сызу	Сынақ	106		106		3-5		
ЖКП 05	Картография	Сынақ	52	30	22		8		
ЖКП 06	Электротехника және электроника	Сынақ	84	70	14		3		
ЖКП 07	Электронды геодезиялық өлшеу құралдары	Сынақ	90	50	40		6-7		
ЖКП 08	Метрология, стандарттау және сертификаттау	Сынақ	42	26	16		7		
ЖКП 09	Кәсіптік қызметті құқықтық қамтамасыз ету	Сынақ	52	40	12		7-8		
ЖКП 10	Өндірісті ұйым-дастыру және басқару	Емтихан	94	48	26	20	7-8		1

(Жалғасы 26-бетте).

(Жалғасы. Басы 23-25-беттерде).

ЖКП 11	Тіршілік әрекеті қауіпсіздігі	Сынақ	64	44	20		3-4		
ЖКП 12	Еңбекті қорғау	Сынақ	42	30	12		6		
АП 00	Арнайы пәндер		896	482	394	20			5
АП 01	Жоғарғы геодезия	Емтихан	172	90	82		4-8		2
АП 02	Фотограмметрия негіздері	Емтихан	100	58	42		6-7		2
АП 03	Қолданбалы геодезия	Емтихан	226	114	92	20	5-8		
АП 04	Инженерлік-геодезиялық іздестірулер	Сынақ	152	92	60		6-7		
АП 05	Инженерлік құрылыс негіздері	Сынақ	48	34	14		4		1
АП 06	Мемлекеттік кадастр негіздері	Сынақ	52	34	18		8		
АП 07	Серіктік навигациялық жүйелер	Сынақ	52	32	20		8		
АП 08	Кәсіптік қызметтегі ақпараттық технологиялар	Сынақ	94	28	66		3-4		
БҰАП 00	Білім ұйымы анықтайтын пәндер	Сынақ	116	70	46		7-8		
	Теориялық оқыту сағаттарының жиыны		4140	2190	1910	40			
КП 00	Кәсіптік практика		1332		1332				
КП 01	Оқу практикасы		648		648		4,6		
КП 02	Өндірістік практика		432				6		
КП 03	Геоақпараттық технологияларды меңгеру		108		108		8		
КП 04	Мамандық бағдары бойынша камералық практика		144		144		8		
Е	Емтихандар:		288						
АА	- аралық аттестаттау		210				1-8		
ҚА	- қорытынды аттестаттау		72				8		
КДДБ	кәсіптік дайындық және біліктілікті беру деңгейінің бағалары		6				8		
	Міндетті оқу қорытындысы:		5760						
К	Консультация		400				1-8		
Ф	Факультативтік сабақтар		428				1-8		
	Барлығы:		6588	894	554				

Ескерту: ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП- Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 63-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, кен қазу өнеркәсібі және пайдалы қазбаларды шығару
Мамандығы: 0713000 – Геодезия және картография
Біліктілігі: 071301 **3** - Техник – геодезист

Оқыту түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі:
жалпы орта білім базасында 2 жыл 10 ай

Оқу процесінің жоспары

Индексі	Циклдар мен оқу пәндерінің атаулары	Бақылау түрлері Емтихандар / сынақтар	Барлығы	Оның ішінде: Теориялық сабақтар	Оның ішінде: Тәжірибелік (зертханалық-тәжірибелік) сабақтар сабақтар занятия	Оның ішінде: Курстық жоба (жұмыс)	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Негізгі орта білім негізінде	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Жалпы орта білім негізінде	Бақылау жұмыстарының саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер		480	80	400				4
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі	Емтихан	72		72			3-5	2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі	Сынақ	64		64			3-5	2
ЖГП 03	Қазақстан тарихы	Сынақ	80	80					
ЖГП 04	Дене тәрбиесі	Сынақ	264		264			3-8	
ӘЭП 00	Әлеуметтік -экономикалық пәндер		180	180					1
ӘЭП 01	Мәдениеттану	Сынақ	40	40				3-4	1
ӘЭП 02	Философия негіздері	Сынақ	32	32				5-6	
ӘЭП 03	Экономика негіздері	Сынақ	40	40				7-8	
ӘЭП 04	Әлеуметтану және саясаттану негіздері	Сынақ	36	36				5	
ӘЭП 05	Құқық негіздері	Сынақ	32	32				6	
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		1068	602	446	20			2
ЖКП 01	Физикалық география	Сынақ	76	60	16			3-4	1
ЖКП 02	Геодезия	Емтихан	306	156	150			3-8	
ЖКП 03	Геоақпараттық жүйелер	Сынақ	60	34	26			6	
ЖКП 04	Топографиялық және құрылыстық сызу	Сынақ	106		106			3-4	
ЖКП 05	Картография	Сынақ	52	30	22			8	
ЖКП 06	Электротехника және электроника	Сынақ	84	84				3	
ЖКП 07	Электронды геодезиялық өлшеу құралдары	Сынақ	90	50	40			6-7	
ЖКП 08	Метрология, стандарттау және сертификаттау	Сынақ	42	26	16			7	
ЖКП 09	Кәсіптік қызметті құқықтық қамтамасыз ету	Сынақ	52	40	12			8	
ЖКП 10	Өндірісті ұйымдастыру және басқару	Емтихан	94	48	26	20		7-8	1
ЖКП 11	Тіршілік әрекеті қауіпсіздігі	Сынақ	64	44	20			3-4	
ЖКП 12	Еңбекті қорғау	Сынақ	42	30	12			7	
АП 00	Арнайы пәндер		900	474	406	20			1
АП 01	Жоғарғы геодезия	Емтихан	172	90	82			4-7	
АП 02	Фотограмметрия	Емтихан	100	58	42			4-7	
АП 03	Қолданбалы геодезия	Емтихан	226	114	92	20		5-8	
АП 04	Инженерлік-геодезиялық іздестірулер	Сынақ	152	92	60			5-7	
АП 05	Инженерлік құрылыс негіздері	Сынақ	48	34	14			4-5	1
АП 06	Мемлекеттік кадастр негіздері	Сынақ	52	26	26			8	
АП 07	Серіктік навигациялық жүйелер	Сынақ	52	32	20			8	
АП 08	Кәсіптік қызметтегі ақпараттық технологиялар	Сынақ	98	28	66			3-4	
БҰАП 00	Білім ұйымы анықтайтын пәндер	Сынақ	144	86	58			7-8	
	Теориялық оқыту сағаттарының қорытындысы		2772	1472	1260	40			
КП 00	Кәсіптік практика		1332		1332			4,6,8	
КП 01	Оқу практикасы		648		648			4,6	
КП 02	Өндірістік практика		432					6	
КП 03	Геоақпараттық технологияларды меңгеру		108		108			8	
КП 04	Мамандық бағдары бойынша камералық практика		144		144			6,8	
Е	Емтихандар:		216						
АА	- аралық аттестаттау		144					3-8	
ҚА	- қорытынды аттестаттау		67					8	
КДДБ	кәсіптік дайындық және біліктілікті беру деңгейінің бағалары		5					8	
	Міндетті оқытуға барлығы:		4320						
К	Консультация		300					3-8	
Ф	Факультативтік сабақтар		340					3-8	
	Барлығы:		4960						

Ескерту: ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП- Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 64-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, кен қазу өнеркәсібі және пайдалы қазбаларды шығару
Мамандығы: 0713000 – Геодезия және картография
Біліктілік: 071303 **3** - Техник – аэрофотогеодезист

Оқыту түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі:
негізгі орта білім базасында 3 жыл 10 ай

Оқу процесінің жоспары

Индексі	Циклдар мен оқу пәндерінің атаулары	Бақылау түрлері Емтихандар / сынақтар	Барлығы	Оның ішінде: Теориялық сабақтар	Оның ішінде: Тәжірибелік (зертханалық-тәжірибелік) сабақтар	Оның ішінде: Курстық жоба (жұмыс)	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Негізгі орта білім негізінде	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Жалпы орта білім негізінде	Бақылау жұмыстарының саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЖБП 00	Жалпы білім беретін пәндер		1448	894	554				14
ЖБП 01	Қазақ (орыс) тілі	Емтихан	156		156		1-2		2
ЖБП 02	Қазақ (орыс) әдебиеті	Сынақ	156	156			1-2		2
ЖБП 03	Шетел тілі	Сынақ	72		72		1-2		1
ЖБП 04	Дүниежүзілік тарихы	Сынақ	38	38			1-2		1
ЖБП 05	Қазақстан тарихы	Емтихан	40	40			1-2		1
ЖБП 06	Қоғамтану	Сынақ	38	38			1-2		1
ЖБП 07	Математика	Емтихан	156	126	30		1-2		2
ЖБП 08	Информатика	Сынақ	76	20	56		1-2		
ЖБП 09	Физика	Емтихан	146	126	20		1-2		2
ЖБП 10	Химия	Сынақ	116	90	26		1-2		1
ЖБП 11	Биология	Сынақ	118	110	8		1-2		
ЖБП 12	География	Сынақ	40	40			1-2		1
ЖБП 13	Алғашқы әскери дайындық	Сынақ	140	110	30		1-2		
ЖБП 14	Дене тәрбиесі	Сынақ	156		156		1-2		
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер		432		432				5
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі	Сынақ	92		92		3-5		2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі	Сынақ	84		84		3-5		2
ЖГП 03	Дене тәрбиесі	Сынақ	256		256		3-8		
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер		180	180					1
ӘЭП 01	Мәдениеттану	Сынақ	40	40			3-4		1
ӘЭП 02	Философия негіздері	Сынақ	32	32			5-6		
ӘЭП 03	Экономика негіздері	Сынақ	40	40			7-8		
ӘЭП 04	Әлеуметтану және саясаттану негіздері	Сынақ	36	36			5		
ӘЭП 05	Құқық негіздері	Сынақ	32	32			6		
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		1090	588	482	20			7
ЖКП 01	Физикалық география	Сынақ	84	64	20		3-4		1
ЖКП 02	Геодезия	Емтихан	334	170	164		3-8		3
ЖКП 03	Геоақпараттық жүйелері	Сынақ	60	20	40		6		
ЖКП 04	Картографиялық сызу	Сынақ	100		100		3-5		2
ЖКП 05	Картография	Емтихан	52	30	22		7-8		
ЖКП 06	Электротехника және электроника	Сынақ	70	56	14		3		
ЖКП 07	Электронды геодезиялық өлшеу құралдары	Сынақ	90	50	40		6-7		
ЖКП 08	Метрология, стандарттау және сертификаттау	Сынақ	42	26	16		7		
ЖКП 09	Кәсіптік әрекетті құқықтық қамтамасыз ету	Сынақ	48	40	8		8		
ЖКП 10	Өндірісті ұйымдастыру және басқару	Емтихан	94	48	26	20	7-8		1
ЖКП 11	Тіршілік қарекеті қауіпсіздігі	Сынақ	64	44	20		4-5		
ЖКП 12	Еңбекті қорғау	Сынақ	52	40	12		6		
АП 00	Арнайы пәндер		874	450	404	20			5
АП 01	Жоғарғы геодезия	Емтихан	200	92	88	20	3-8		2
АП 02	Теңдеулік есептер негіздері	Сынақ	66	34	32		6-7		1
АП 03	Аэрофототүсіру негіздері	Сынақ	72	40	32		4-5		
АП 04	Аэрофотография негіздері	Сынақ	48	28	20		4-5		
АП 05	Фотограмметрия	Емтихан	212	112	100		4-8		2
АП 06	Аэрофотосуреттерді бажайлау	Емтихан	60	30	30		4-5		
АП 07	Топографиялық карталарды жаңарту	Сынақ	52	38	14		8		
АП 08	Серіктік навигациялық жүйелер	Сынақ	70	48	22		7-8		
АП 09	Кәсіптік қызметтегі ақпараттық технологиялар	Сынақ	94	28	66		3-4		
БҰАП 00	Білім ұйымы анықтайтын пәндер	Сынақ	116	70	46		7-8		
	Теориялық оқыту сағаттарының жиыны		4140	2182	1918	40			
КП 00	Кәсіптік практика		1332		1332		4,6,8		
КП 01	Оқу практикасы		648		648		4,6		
КП 02	Өндірістік практика		432				6		
КП 03	Геоақпараттық технологияларды меңгеру		108		108		8		
КП 04	Мамандық бағдары бойынша камералық практика		144		144		6,8		
Е	Емтихандар:		288						
АА	- аралық аттестаттау		216				1-8		
ҚА	- қорытынды аттестаттау		67				8		
КДДБ	- кәсіптік дайындық және біліктілікті беру деңгейінің бағалары		5				8		
	Міндетті оқытуға барлығы:		5760				1-8		
К	Консультация		400				1-8		
Ф	Факультативтік сабақтар		428						
	Барлығы:		6588						14

Ескерту: ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП- Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 65-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, кен қазу өнеркәсібі және пайдалы қазбаларды шығару
Мамандығы: 0713000 – Геодезия және картография
Біліктілігі: 071303 3 - Техник – аэрофотогеодезист

Оқыту түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі:
жалпы орта білім базасында 2 жыл 10 ай

Оқу процесінің жоспары

Индексі	Циклдар мен оқу пәндерінің атаулары	Бақылау түрлері Емтихандар/ сынақтар	Барлығы	Оның ішінде: Теориялық сабақтар	Оның ішінде: Тәжірибелік (зертханалық-тәжірибелік) сабақтар	Оның ішінде: Курстық жоба (жұмыс)	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Негізгі орта білім негізінде	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Жалпы орта білім негізінде	Бақылау жұмыстарының саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер		480	80	400				4
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі	Емтихан	72		72			3-5	2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі	Сынақ	64		64			3-5	2
ЖГП 03	Қазақстан тарихы	Сынақ	80	80					
ЖГП 04	Дене тәрбиесі	Сынақ	264		264			3-8	
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер		180	180					1
ӘЭП 01	Мәдениеттану	Сынақ	40	40				3-4	1
ӘЭП 02	Философия негіздері	Сынақ	32	32				5-6	
ӘЭП 03	Экономика негіздері	Сынақ	40	40				7-8	
ӘЭП 04	Әлеуметтану және саясаттану негіздері	Сынақ	36	36				5	
ӘЭП 05	Құқық негіздері	Сынақ	32	32				6	
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		1090	588	482	20			8
ЖКП 01	Физикалық география	Сынақ	84	64	20			3-4	1
ЖКП 02	Геодезия	Емтихан	334	170	164			3-8	3
ЖКП 03	Геоақпараттық жүйелері	Сынақ	60	20	40			6	
ЖКП 04	Картографиялық сызу	Сынақ	100		100			3-5	2
ЖКП 05	Картография	Емтихан	52	30	22			7-8	
ЖКП 06	Электротехника және электроника	Сынақ	70	56	14			3	
ЖКП 07	Электронды геодезиялық өлшеу құралдары	Сынақ	90	50	40			6-7	
ЖКП 08	Метрология, стандарттау және сертификаттау	Сынақ	42	26	16			7	
ЖКП 09	Кәсіптік әрекетті құқықтық қамтамасыз ету	Сынақ	48	40	8			8	
ЖКП 10	Өндірісті ұйымдастыру және басқару	Емтихан	94	48	26	20		7-8	1
ЖКП 11	Тіршілік қарекеті қауіпсіздігі	Сынақ	64	44	20			4-5	
ЖКП 12	Еңбекті қорғау	Сынақ	52	40	12			6	
АП 00	Арнайы пәндер		878	456	402	20			5
АП 01	Жоғарғы геодезия	Емтихан	200	92	88	20		3-8	2
АП 02	Теңдеулік есептер негіздері	Сынақ	66	34	32			6-7	1
АП 03	Аэрофототүсіру негіздері	Сынақ	72	40	32			4-5	
АП 04	Аэрофотография негіздері	Сынақ	48	28	20			4-5	
АП 05	Фотограмметрия	Емтихан	212	112	100			4-8	2
АП 06	Аэрофотосуреттерді бажайлау	Емтихан	60	30	30			4-5	
АП 07	Топографиялық карталарды жаңарту	Сынақ	52	38	14			8	
АП 08	Серіктік навигациялық жүйелер	Сынақ	70	48	22			7-8	
АП 09	Кәсіптік қызметтегі ақпараттық технологиялар	Сынақ	94	28	66			3-4	
БҰАП 00	Білім ұйымы анықтайтын пәндер	Сынақ	144	86	58			7-8	
	Теориялық оқыту сағаттарының жиыны		2772	1390	1342	40			
КП 00	Кәсіптік практика		1332		1332			4,6,8	
КП.01	Оқу практикасы		648		648			4,6	
КП.02	Өндірістік практика		432					6	
КП.03	Геоақпараттық технологияларды меңгеру		108		108			8	
КП.04	Мамандық бағдары бойынша камералық практика		144		144			6,8	
Е	Емтихандар:		216						
АА	- аралық аттестаттау		144					3-8	
ҚА	- қорытынды аттестаттау		67					8	
КДДБ	кәсіптік дайындық және біліктілікті беру деңгейінің бағалары		5					8	
	Міндетті оқытуға барлығы:		4320						
К	Консультация		300					3-8	
Ф	Факультативтік сабақтар		340					3-8	
	Барлығы:		4960						

Ескерту: ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП- Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 66-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, кен қазу өнеркәсібі және пайдалы қазбаларды шығару
Мамандығы: 0713000 – Геодезия және картография
Біліктілігі: 071304 3 – Техник – картограф

Оқыту түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі:
негізгі орта білім базасында 3 жыл 10 ай

Оқу процесінің жоспары

Индексі	Циклдар мен оқу пәндерінің атаулары	Бақылау түрлері Емтихандар / сынақтар	Барлығы	Оның ішінде: Теориялық сабақтар	Оның ішінде: Тәжірибелік (зертханалық-тәжірибелік) сабақтар	Оның ішінде: Курстық жоба (жұмыс)	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Негізгі орта білім негізінде	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: жалпы орта білім негізінде	Бақылау жұмыстарының саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЖБП 00	Жалпы білім беретін пәндер		1448	894	554				14
ЖБП 01	Қазақ (орыс) тілі	Емтихан	156		156		1-2		2
ЖБП 02	Қазақ (орыс) әдебиеті	Сынақ	156	156			1-2		2
ЖБП 03	Шетел тілі	Сынақ	72		72		1-2		1
ЖБП 04	Дүниежүзілік тарихы	Сынақ	38	38			1-2		1
ЖБП 05	Қазақстан тарихы	Емтихан	40	40			1-2		1
ЖБП 06	Қоғамтану	Сынақ	38	38			1-2		1
ЖБП 07	Математика	Емтихан	156	126	30		1-2		2
ЖБП 08	Информатика	Сынақ	76	20	56		1-2		
ЖБП 09	Физика	Емтихан	146	126	20		1-2		2
ЖБП 10	Химия	Сынақ	116	90	26		1-2		1
ЖБП 11	Биология	Сынақ	118	110	8		1-2		
ЖБП 12	Герафия	Сынақ	40	40			1-2		1
ЖБП 13	Алғашқы әскери дайындық	Сынақ	140	110	30		1-2		
ЖБП 14	Дене тәрбиесі	Сынақ	156		156		1-2		
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер		432		432				5
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі	Сынақ	92		92		3-5		2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі	Сынақ	84		84		3-5		2
ЖГП 03	Дене тәрбиесі	Сынақ	256		256		3-8		
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер		180	180					1
ӘЭП 01	Мәдениеттану	Сынақ	40	40			3-4		1
ӘЭП 02	Философия негіздері	Сынақ	32	32			5-6		
ӘЭП 03	Экономика негіздері	Сынақ	40	0			7-8		
ӘЭП 04	Әлеуметтану және саясаттану негіздері	Сынақ	36	36			5		
ӘЭП 05	Құқық негіздері	Сынақ	32	32			6		
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		1088	594	474	20			4
ЖКП 01	Физикалық география	Емтихан	120	100	20		-4		1
ЖКП 02	Геодезия	Емтихан	180	98	82		3-4		
ЖКП 03	Геоақпараттық жүйелері	Сынақ	60	20	40		6		
ЖКП 04	Картографиялық сызу	Сынақ	148		148		3-5		2
ЖКП 05	Фотограмметрия	Сынақ	120	72	48		5-6		
ЖКП 06	Электротехника және электроника	Сынақ	70	56	14		3		
ЖКП 07	Электрондық геодезиялық өлшеу құралдары	Сынақ	90	50	40		6-7		
ЖКП 08	Метрология, стандарттау және сертификаттау	Сынақ	42	26	16		7		
ЖКП 09	Кәсіптік әрекетті құқықтық қамтамасыз ету	Сынақ	48	40	8		5-6		
ЖКП 10	Өндірісті ұйымдастыру және басқару	Емтихан	94	48	26	20	7-8		1
ЖКП 11	Тіршілік қарекеті қауіпсіздігі	Сынақ	64	44	20		4		
ЖКП 12	Еңбекті қорғау	Сынақ	52	40	12		8		
АП 00	Арнайы пәндер		876	388	468	20			11
АП 01	Картография	Емтихан	86	50	36		4-7		1
АП 02	Математикалық картография	Емтихан	48	24	24		5-6		1
АП 03	Жалпыгеографиялық карталарды құрастыру	Емтихан	150	60	70	20	4-8		2
АП 04	Тақырыптық карталарды құрастыру	Емтихан	116	56	60		5-8		1
АП 05	Цифрлық картография	Емтихан	152	22	130		5-8		2
АП 06	Картаны баспаға дайындау	Сынақ	82	40	42		7-8		1
АП 07	Картографиялық дизайн	Сынақ	82	62	20		7-8		1
АП 08	Карталар мен атластарды шығару	Сынақ	66	46	20		7-8		1
АП 09	Кәсіптік қызметтегі ақпараттық технологиялар	Сынақ	94	28	66		3-4		1
ҚП.00	Қосымша пәндер	Сынақ	116	70	46		7-8		
ТО	Теориялық оқыту сағаттардың жиыны		4140	2126	1974	40			
КП.00	Кәсіптік практика		1332		1332		4,6,8		
КП.01	Оқу практикасы		648		648		4,6		
КП.02	Өндірістік практика		432				6		
КП.03	Геоақпараттық технологияларды меңгеру		108		108		8		
КП.04	Мамандық бағдары бойынша камералық практика		144		144		6,8		
Е	Емтихандар:		288						
АА	- аралық аттестаттау		216				1-8		
ҚА	- қорытынды аттестаттау		67				8		
КДДБ	- кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілікті беру		5				8		
ДЖ	АӨД бойынша оқу-далалық жиындар		5760						
	Міндетті оқытуға барлығы:						1-8		
К	Консультация		400				1-8		
Ф	Факультативтік сабақтар		428						
	Барлығы:		6588						14

Ескерту: ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП- Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 67-қосымша

Үлгілік оқу жоспары
техникалық және кәсіптік білім

Білім коды мен бейіні: 0700000 - Геология, кен қазу өнеркәсібі және пайдалы қазбаларды шығару
Мамандығы: 0713000 – Геодезия және картография
Біліктілігі: 071304 **3** – Техник – картограф

Оқыту түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі:
жалпы орта білім базасында 2 жыл 10 ай

Оқу процесінің жоспары

Индексі	Циклдар мен оқу пәндерінің атаулары	Бақылау түрлері Емтихандар / сынақтар	Барлығы	Оның ішінде: Теориялық сабақтар	Оның ішінде: Тәжірибелік (зертханалық-тәжірибелік) сабақтар	Оның ішінде: Курстық жоба (жұмыс)	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Негізгі орта білім негізінде	Курстар мен семестрлер бойынша бөлу*: Жалпы орта білім негізінде	Бақылау жұмыстарының саны
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер		480	80	400				14
ЖГП 01	Кәсіби қазақ (орыс) тілі	Емтихан	72		72			3-5	2
ЖГП 02	Кәсіби шетел тілі	Сынақ	64		64			3-5	2
ЖГП 03	Қазақстан тарихы	Сынақ	80	80					
ЖГП 04	Дене тәрбиесі	Сынақ	264		264			3-8	
ӘЭП 00	Әлеуметтік -экономикалық пәндер		180	180					1
ӘЭП 01	Мәдениеттану	Сынақ	40	40				4	1
ӘЭП 02	Философия негіздері	Сынақ	32	32				5-6	
ӘЭП 03	Экономика негіздері	Сынақ	40	40				7-8	
ӘЭП 04	Әлеуметтану және саясаттану негіздері	Сынақ	36	36				5	
ӘЭП 05	Құқық негіздері	Сынақ	32	32				6	
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		1092	608	464	20			4
ЖКП 01	Физикалық география	Емтихан	120	100	20			3-4	1
ЖКП 02	Геодезия	Емтихан	180	100	80			3-4	
ЖКП 03	Геоақпараттық жүйелер	Сынақ	60	20	40			6	
ЖКП 04	Картографиялық сызу	Сынақ	152		152			3-5	2
ЖКП 05	Фотограмметрия	Сынақ	120	72	48			6	
ЖКП 06	Электротехника және электроника	Сынақ	70	56	14			3	
ЖКП 07	Электрондық геодезиялық өлшеу құралдары	Сынақ	90	50	40			6-7	
ЖКП 08	Метрология, стандарттау және сертификаттау	Сынақ	42	26	16			7	
ЖКП 09	Кәсіптік әрекетті құқықтық қамтамасыз ету	Сынақ	48	40	8			5-6	
ЖКП 10	Өндірісті ұйымдастыру және басқару	Емтихан	94	48	26	20		7-8	1
ЖКП 11	Тіршілік қарекеті қауіпсіздігі	Сынақ	64	64				3-4	
ЖКП 12	Еңбекті қорғау	Сынақ	52	32	20			8	
АП 00	Арнайы пәндер		876	326	530	20			11
АП 01	Картография	Емтихан	86	50	36			4-7	1
АП 02	Математикалық картография	Емтихан	48	24	24			5-6	1
АП 03	Жалпы географиялық карталарды құрастыру	Емтихан	150	80	70	20		4-8	2
АП 04	Тақырыптық карталарды құрастыру	Емтихан	116	56	60			5-8	1
АП 05	Цифрлік картография	Емтихан	152	22	130			5-8	2
АП 06	Карталарды бастырып шығаруға дайындау	Сынақ	82	40	42			7-8	1
АП 07	Картографиялық дизайн	Сынақ	82		82			7-8	1
АП 08	Карталарды және атластарды бастырып шығару	Сынақ	66	46	20			7-8	1
АП 09	Кәсіптік қызметтегі ақпараттық технологиялар	Сынақ	94	28	66			3-4	1
ҚП 00	Қосымша пәндер	Сынақ	134	92	42			3-8	
ТО	Теориялық оқытудың барлық сағаттары		2772	1326	1406	40			
КП 00	Кәсіптік практика		1332		1332			4,6,8	
КП 01	Оқу практикасы		648					4,6	
КП.02	Өндірістік практика		432					6	
КП.03	Геоақпараттық технологияларды меңгеру		108					8	
КП.04	Мамандық бағдары бойынша камералық практика		144					6,8	
Е	Емтихандар:		216						
АА	- аралық аттестаттау		132					3-8	
ҚА	- қорытынды аттестаттау		72					8	
КДДБ	- кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілікті беру		12					8	
	Міндетті оқытуға барлығы:		4320						
К	Консультация		300					3-8	
Ф	Факультативтік сабақтар		340					3-8	
	Барлығы:		4960						

Ескерту: ЖБП– Жалпы білім беретін пәндер; ЖГП– Жалпы гуманитарлық пәндер; ӘЭП- Әлеуметтік-экономикалық пәндер; ЖКП – Жалпы кәсіптік пәндер; АП – арнайы пәндер; БҰАП – жұмыс берушілердің талаптары бойынша білім беру ұйымдары анықтайтын пәндер; ӨО – өндірістік оқыту; КП – кәсіптік практика; АА – аралық аттестаттау; ҚА – қорытынды аттестаттау; КДДБ – кәсіптік даярлық деңгейін бағалау және біліктілік беру; К – консультация; Ф – факультативтіксабақтар.

*Семестр бойынша бөлу оқыту формасына, мамандықтың өзгешелігіне, аймақтық ерекшеліктеріне және тағы басқаларға байланысты өзгертіледі.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 10 шілдедегі №268 бұйрығына 68-қосымша

0713000 «Геодезия және картография» мамандығы бойынша техникалық және кәсіптік білім берудің үлгілік білім беретін оқу бағдарламалары

Оқу мерзімі: 3 жыл 10 ай

Индекс	Пәндер мен кәсіптік үлгілердің оқу циклы	Кәсіптік үлгілердің пәндері мен бөлімдерінің атауы мен бөлімдері	Қалыптасатын құзырет коды
ЖБП 00	Жалпы білім беру пәндері		
ЖГП 00	Жалпы гуманитарлық пәндер:		
ЖГП 01	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - қазақ (орыс) тілі синтаксисын; - кәсіптік қатынас дамуы; Істей алуы керек: - мамандық бойынша терминологияларды қолдану; - кәсіптік бағдарланған мәтіннің техникалық аударуын (сөздікпен) қолдану;	Кәсіби қазақ (орыс) тілі: Қазақ (орыс) тілі синтаксисы. Мамандық бойынша терминология. Кәсіптік бағдарланған мәтіндердің аудару техникасы (сөздікпен). Кәсіптік қатынас дамуы.	БҚ 2
ЖГП 02	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - мамандық бойынша, кәсіптік қатынасқа қажетті лексикалық-грамматикалық материал; Істей алуы керек: - тіл әрекеті қызметі және тіл түрлерін (ауызша, жазбаша, монологтық, диалогтық);	Кәсіби шетел тілі: Кәсіптік қатынас үшін қажетті лексикалық грамматикалық материал. Әртүрлі тіл қызметі мен тіл формасының түрлерін (ауызша, жазбаша, монологтық, диалогтық). Кәсіптік бағдарланған сөз тіркестерінің аудару техникасы.	БҚ 1
ЖГП 03	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - дене тәрбиесінің әлеуметтік-биологиялық және психологиялық-физиологиялық негіздері; Істей алуы керек: - дене тәрбиесінің салауатты өмір салтын қалыптастыру; - шынықтырулық және спорттық өзін-өзі жетілдіру.	Дене тәрбиесі: Маманды дайындауда оның салауатты өмір салтын қалыптастырудағы ролі. Дене тәрбиесі негізінің әлеуметтік-биологиялық және психологиялық-физиологиялық негіздері. Шынықтырулық және спорттық өзін-өзі жетілдіру негізі.	БҚ 3
ӘЭП 00	Әлеуметтік-экономикалық пәндер		
ӘЭП 01	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - негізгі ұғымдарды; - конфуциандық ұғымы; даосизм; Қытай өнері; - үнді мәдениетінің ерекшеліктері және оның негізгі табыстары. - ұғымдар: ислам; курайш; Мухаммед; Құран; Аллах; Мекке; - христиан оқуының негізгі қағида-лары және оның құнды бағдарлары; - Франция мәдениетін: Ашель мәдениетін, проманьонцтар, галл-дар, франктер, әдебиет, философия; - көшпенділердің өмір салты және құндылықтар жүйесі туралы; - орта ғасыр кезеңіндегі қазақ этносының мәдени негізі туралы білімді қалыптастыру; - түрік және араб мәдениетінің Қазақстанның орта ғасырдағы мәдениетіне әсері. Істей алуы керек: - қытай мәдениеті ерекшеліктерін ашу; - мәдениеттану ұғымдарын еркін қолдану; - қадағалау; - көшпенділердің материалдық және рухани мәдениеті ерекшелігін көрсету.	Мәдениеттану: Мәдениеттану және оның қоғам өміріндегі ролі. Мәдениетті зерттеудегі алуан түрлі тәсілдері. Мәдениет және өркениет. Мәдениеттің құрылуы. Мәдениеттің конфуциандық-даосисттік түрі. Мәдениеттің үнді-буддалық түрі. Ислам мәдениетінің әлемі. Мәдениеттің христиандық түрі. Батыс Европа мәдениеті және оның қазіргі заман әлеміне әсері. Африка мәдениетінің ерекшелігі. Нәсілшілдік пробле-масы. Орта ғасырлар кезеңіндегі көшпенділік өркениеттің шығуы және ерекшелігі. 17-19 ғасырлардағы қазақтардың мәдени дәстүрлері. Қазіргі заманғы Қазақстанның мәдениеті.	БҚ 2
ӘЭП 02	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - әлемнің философиялық, ғылыми және діни суретеулері жайлы ұғым; - ғылым және ғылыми ролі, оның құрылымы, түрлері мен әдістері, әлеуметтік және этикалық проблемалары туралы түсінік. Істей алуы керек: – адам тәртібін биологиялық және әлеуметтік, тәндік және рухани бастаулары, оның ұғымының, ұғымдық және ұғымсыз тәртібінің мәні.	Философия негіздері: Философия пәні, әлемдік философиялық ойдың негізгі елеулі кезеңі. Адам табиғаты және оның қалыптасу мәні. Адам және Құдай. Адам және Ғарыш. Адам, қоғам, өркениет, мәдениет. Тұлғаның еркіндігі және жауапкершілігі. Адамзаттық ұғым және әрекет. Ғылым және оның ролі. Адамзат жаһандық проблемалар алдында.	БҚ 4
ӘЭП 03	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - экономикалық теорияның негізгі ережелері; - елде және шетелде экономикалық жағдайлар; - макро- және микроэкономиканың негіздерін, салықтық, ақшалай-несиелік, әлеуметтік және инвестициялық саясат туралы. Істей алуы керек: - өзінің кәсіптік қызметін бағдарлау үшін қажетті, экономикалық ақпараттарды табу және пайдалану.	Экономика негіздері: Мақсаттары, негізгі ұғымдары, мәні, қағидалары. Меншік нысаналары мен түрлері. Жоспарлар түрлері, олардың негізгі кезеңдері, мазмұны, стратегиялық жос-парлауы. Жоспарлардың эко-номикалық негіздеулерінің және болжауларының әдісі. Бизнес-жоспарлау. Экономи-калық талдау. Халық тұты-натын тауарлар нарығының және қызметтің жағдайын талдау.	БҚ 7
ӘЭП 04	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - заңдылықтарды ұғынуда әлеу-меттік қатынас туралы түсінік; - әлеуметтік құрылым, әлеуметтік қабаттану, әлеуметтік өзара қаты-нас туралы түсінік; - тұлғаның социали-зациясын, реттеу түрлерінің ерекшеліктерін білу. Істей алуы керек: - әлеуметтік қозғалыстарды және әлеуметтік қатынастар мен дамуларының басқа факторларын дамыту; - өкімет мәнін, саясат субъектілерін саяси қатынастар мен процестерді (Қазақстанда және тұтас бүкіл әлемде) анықтау; - саяси жүйелер мен саяси тәртіптер туралы түсінікті құрастыру.	Әлеуметтану және саясат-тану негіздері: Әлеуметтану ғылым ретінде. Қоғам әлеуметтік мәдени жүйе. Әлеуметтік топтар. Әлеуметтік және этнохалықтық қатынастар. Әлеуметтік процестер. Әлеуметтік институттар мен ұйымдар. Тұлға: оның әлеуметтік ролі және әлеуметтік тәртібі. Саясаттану пәні. Саяси өкімет және өкі-меттік қатынастар. Саяси жүйесі. Қазақстанда әлеуметтік-экономикалық процестер. Экономика негіздері: экономика және оның негізгі проблемалары.	БҚ 4
ӘЭП 05	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - адам және азаматтың құқығы мен еркіндігі, оларды жүзеге асыру механизмі; - кәсіптік қызмет саласында құқықтық және адамгершілік-этикалық нормаларды білу. Істей алуы керек: - маманның кәсіптік қызметті реттеуші, нормативтік-құқықтық құ-жаттарды қолдана білу.	Құқық негіздері: Құқық, ұғым, жүйе, дереккөздер, Қазақстан Республикасы Конституциясы – құқық-тық жүйесінің өзегі. Адам құқығының жалпылай декларациясы, тұлға, құқық, құқықтық мемлекет, заңды жауапкершілік және оның түрлері, құқықтың негізгі салалары, Қазақстан Республикасының сот жүйесі, құқық қорғау органдары.	БҚ 1- БҚ 8
ЖКП 00	Жалпы кәсіптік пәндер		
ЖКП 01	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - жалпы физикалық географияны; - Жер, литосфера, атмосфера, биосфера, географиялық қабат туралы жалпы ұғымдар; - геоморфология туралы жалпы мәліметтер. Істей алуы керек: - геоморфология процестерінің түрлерін сипаттау және шарттастыру.	Физикалық география: Жалпы физикалық география Геоморфология: бедер туралы жалпы мәліметтер, желдету мен гравитациялық процестермен шартталған, бедер түрлері, бедердің эрозиялық-аккумуляцияланған түрлері, бедердің карстық-суффозиялық түрлері және сырғымалы бедер, мұз түріндегі бедер, бедердің криогендік түрі, эолдық бедер, бедердің антропогендік және биогендік түрі, теңіз жағалаулары бедері және қайран, тау бедері, жазықтық бедері.	БҚ 1 БҚ 7 КҚ 1 КҚ 2
ЖКП 02	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - Жер туралы жалпы ұғымдар, оның физикалық және математикалық түрлерін, жергілікті жердің сызықтарын бағдарлау, топографиялық карталар мен пландардың сызықтарға бөлуі мен номенклатурасын және олардың мазмұнын, техникалық дәлдіктегі теодолиттер мен нивелирлер құрылғысын, түсірулік жүйелерді жасау тәсілдерін, топографиялық түсірулер әдісін; масштабтық қатардың топографиялық карталарын жаңарту тәсілдерін. істей алуы керек: - топографиялық карталар мен пландарды оқу, оларда қажетті өлшеулер жүргізу, техникалық теодолиттер мен нивелирлерді түзету және юстировкалау, теодолиттік жүрістерді салудағы сызықтық және бұрыштық өлшеулерді орындау; теодолиттік жүрістердің нүктелік координаталарын есептеу және теңдестіру, тригонометриялық нивелирлеуді орындау, өлшеулер нәтижелері бойынша нүктелер биіктігін есептеуді және теңдестіруді орындау, жүрістің IY класты нивелирлеуінің есептеуді және теңдестіруді орындау; Тахеометриялық және мензулдік топографиялық түсірулер; 30»дәлдіктегі астрономиялық азимуттардың бағыттарын анықтау, аэрофототүсірімдерді далалық және камералық бажайлау.	Геодезия: Геодезия пәні және міндеттері; халық шаруашылығында және ел қорғанысындағы геодезияның ролі; жер бетіндегі нүктелер жағдайларын анықтау; координаталар мен биіктіктер жүйесі; бағыттарды бағдарлау; топографиялық карталарды және пландарды, шартты белгілердің сызықтарға бөлінуі және номенклатурасы; сызықтық өлшеулер; сызықтық өлшеулерге арналған аспаптар; бұрыштық өлшеулік геодезиялық аспаптардың негізгі бөлімдері; теодолиттердің типтері мен құрылғысы; көлденең және тік бұрыштарды өлшеу; тоедолиттік жүрістер тәртібі және салынуы; теодолиттік жүріс-тердің нүктелер координаталарын есептеу және теңдестіру; тригонометриялық нивелирлеу; геометриялық нивелирлеу; нивелирлер типтері мен құрылғылары; IY класты нивелирлеу; нивелирлік жүрістерді теңдестіру; 30» дәл-діктегі астрономиялық азимуттардың бағыттарын анықтау; топографиялық түсірулер; электрондық тахеометрия; бұрмаланулар теориясының негіздері; аэрофототүсірулерді далалық дайындау; топографиялық карталар мен пландарды жаңарту; геодезия саласындағы нормативтік-техникалық құжаттар.	КҚ 1- КҚ 12
ЖКП 03	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - геоақпараттық жүйелер құрылымын, цифралық және электрондық карталар жасалу тәсілдері; цифралық картографиялық ақпараттардың (ЦКА) кодтау жіктеуін, цифралық топографиялық ақпаратты жасаудың техникалық және ақпараттық құралы. Істей алуы керек: - топографиялық-геодезиялық және картографиялық ақпаратты жинау және жүйелеу үшін геоақпараттық жүйелерді жасаудың техникалық және бағдарламалық құралы; эксперименттік есеп берулік міндет-терді шешу үшін геоақпараттық технологияларды пайдалану.	Геоақпараттық жүйелер: - Геоақпараттық жүйелерді (ГАЖ) анықтауы және терминологиясы; компьютер-лік графикасы құралдарымен ГАЖ объектілерін көрсету; ГАЖ құрылымы және құрам бөлігі; Цифрлік картографиялық ақпарат (ЦКА) – ГАЖ-ң ақпараттық негізі; цифралық және электрондық карталар; жергілікті жердің цифрлік үлгісі; бедердің цифрлік үлгісі; ЦКА жіктеуі және кодтауы; ЦКА жасау технологиясы; цифралық то-пографиялық карталарды (ЦТК) жасаудың техникалық және бағдарламалық құралы; мемлекеттік қалалық кадастрдың автоматтандырылған ақпараттық жүйесі; ГАЖ техникалық және бағдарламалық құралы; эксперименттік және есеп берулік міндеттерді шешу үшін ГАЖ салуларын пайдалану.	КҚ 11
ЖКП 04	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - сызу материалдары мен құралдары, картографиялық шрифтер, 1 : 5 000 – 1 : 500 масштабты топографиялық пландардың шартты белгілері, құрылыстық сызу негіздері; бас пландарды сызулары үшін шартты белгілер, компьютерлік графиканың негіздері. Істей алуы керек: - топографиялық пландарды сызу құралдарымен сызу және безендіру; құрылыс конструкциялары мен ғимараттардың сызуларын оқу.	Топографиялық және құрылыстық сызу: Топографиялық сызу негіздері: сызу материалдары, құралдары, аспаптары. Қарындашпен сызу. Есептеу үшін шрифттер. Сызба қаламұшпен, рейсфедермен, қисықаяқшамен кронциркульмен жұмыс. Т-132, БМ-431 картографиялық шрифтері. (Т-132, БМ-431) масштабы 1:5 000 және 1:2 000 шрифтерді сызу; 1:2000 масштабты топографиялық планды сызу. Техникалық сызу негіздері: ГОСТ 2.304-81 шрифтін сызу. Сызуларды графикалық безендіру бойынша негізгі мәліметтер. Материалдардың графикалық белгілері. Түрлері, тілмелері, кесіктері. Бас жоспарлар. Бас жоспарларға шартты белгілер. Құрылыстық сызуларды орындаудың ерекшеліктері. Құрылыстық конструкциялар мен ғимараттардың сызулары. Сызуларды оқу. Компьютерлік графика негіздері. Топографиялық пландар мен құрылыстық сызуларды сызу үшін графикалық бағдарламаларды қолдану.	БҚ 8 КҚ 1 КҚ 2 КҚ 5 КҚ 12
ЖКП 05	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - географиялық карталардың жіктеуін; карталардың математикалық негізін; топографиялық карталарды басылымға құрастыру және дайындау. Істей алуы керек: - ірі масштабты пландардың құрастырмалық түпнұсқаларын сызуды.	Картография: Картография анықтамасы; Географиялық карталар тура-лы ұғым, географиялық карталардың жіктелуі. Карталар мазмұнының негізгі элементтері; карталардың математикалық негізі, негізгі картографиялық проекциялар; топографиялық карталарды құрастыру және басылымдау; картографи-калық генерализация; карталарды басылымға дайындау; карталарды басылымға құрастырудың және дайындаудың компьютерлік технологиясы.	БҚ 1- БҚ 8 КҚ 1 КҚ 2 КҚ 5 КҚ 10- КҚ 12
ЖКП 06	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - жарық- және радио қашықтан өлшеудің теориялық негіздерін. Істей алуы керек: - қарапайым электрондық жүйелердің негізгі параметрлерін анықтау үшін электрондық-өлшеуіш құралдары қолдануды.	Электротехника және электроника: Электротехника және электроника: Электротехника: электр жиегі; тұрақты және ауыспалы токтың электр жүйесі; электромагнетизм; электр өлшеулері; трансформаторлар; электр энергиясын беру және бөлу; Электроника: электрониканың физикалық негіздері; электрондық аспаптар; электрондық түзетулер және стабилизаторлар (тұрақтандырғыштар); электрондық генераторлар мен өлшегіш аспаптары; автоматика мен есептеу техникасына электрондық қондырғылар; микропроцессорлар мен микро- ЭЕМ; ақпаратты жарықтық және радио толқындармен беруді жүзеге асыратын қондырғылар.	БҚ 7 КҚ 7 КҚ 8
ЖКП 07	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - геодезиялық фазалық қашықтан өлшеулердің теориялық негіздері; топографиялық фазалық қашықтан өлшеулердің құрылғысы; элек-тронды тахеометрлер құрылғысы және жоғарыда аталған аспаптармен жұмыс істеу әдісін. Істей алуы керек: - топографиялық фазалық қашықтан өлшеулермен сызықтарды өлшеу; сызықтарды өлшеу және элек-трондық тахеометрлермен жер бетіндегі нүктелердің координаталары мен биіктіктерін анықтау.	Өлшеулердің электрондық геодезиялық құралдары: Геодезиялық жарық және радио қашықтан өлшеулердің теориялық негіздері. Қазіргі заман қашықтықтан өлшеулердің жалпыланған сұлбасы және олардың негізгі құрамдары. Қашықтықтан өлшеулердің негізгі типтері. Тахеометрлер; электрондық тахеометрлердің негізгі типтері, құрылымның қағидалық схемалары. Полигонометриялық жүрістер мен жер беті нүктелерінің координаталары мен биіктіктерін анықтау барысында жұмыс әдісі.	КҚ 11 КҚ 12 АҚ 1
ЖКП 08	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: Қазақстан Республикасы Мемлекеттік стандарттау жүйесінің негізгі ережелерін және жалпы техникалық және ұйымдастырулық-әдістемелік стандарттар жүйелерін (кешендерін); істей алуы керек: - нормативтік құжаттар талаптарын өнімдердің және процестердің негізгі түрлеріне қолдану. - сапа жүйелері құжаттарын қолдана білу; - Қазақстан Республикасы сертификаттау жүйесінің негізгі ережелері мен құжаттарын пайдалана білу; - ТМД мемлекеттік стандарт-тауының метрологиялық қызметі ережелерін.	Метрология, стандарттау және сертификаттау: Метрология, стандарттау және сертификаттаудың құқықтық негіздері, мақсаттары, міндеттері, қағидалары, объектілері мен құралдары; метрология: негізгі ұғымдары мен анықтаулары; өлшеулердің бірлестігін қамтамасыз ететін, метрология қызметі; мемлекеттік метрологиялық бақылау және қадағалау; стандарттау: стандарттау және сапа бақы-лауы саласындағы негізгі терминдер мен анықтаулар, халықаралық және өңірлік стандарттау; Қазақстан Республикасы Мемлекеттік стандарттау жүйесі. ТМД-да мемлекет аралық стандарттау.	КҚ 7 БК 8 КҚ 1 КҚ 7 КҚ 8 КҚ 12
ЖКП 09	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - қызметтік әрекет аясында жұмысшылардың құқығы мен міндеттерін; кәсіптік әрекет процесінде құқықтық қатынастарды реттеуші, басқа нормативтік құжаттарды және заңдар актілерін. Істей алуы керек: - еңбек заңдылықтарына сәйкес өзінің құқықтарын қорғау.	Кәсіптік қызметті құқықтық қамтамасыз ету: Кәсіптік қызметті құқықтық қамтамасыз ету; кәсіптік әрекет аясында құқықтық реттеудің түсінігі; кәсіпкерлік әрекеттің субъектілерінің құ-қықтық ережелері; заңды тұлғалардың ұйымдастырулық-құқықтық түрлері; еңбек құқығы; еңбек келісімі және оны бекіту тәртібі, негіздемелер және тоқтатулар; еңбек төлемі; халықтың жұмыспен қамтылуында мемлекеттік реттеудің ролі; жұмысшының тәртіптік және материалдық жауапкершілігі; әкімшілік құқық бұзушылықтар және әкімшілік жауапкершілік; азаматтарды әлеуметтік қорғау құқығы; бұзылған құқықтарды қорғау және таластарды шешулік соттық тәртібі; Қазақстан Республикасы «Геодезия және картография туралы» заңының негізгі Ережелері.	БҚ 1- БҚ 8 КҚ 1 КҚ 12
ЖКП 10	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - өндірістік және технологиялық процестерді ұйымдастыру; сала мен ұйымның (кәсіпорынның) материалдық-техникалық, еңбек және қаржы ресурстарын, оларды тиімді пайдалану көрсеткіштерін; өнімге (қызметке) баға айналымы механизмін, қазіргі заманда еңбек төлемі түрлерін; бизнес-жоспарды әзірлеуі әдістерін білу. Істей алуы керек: - ұйым қызметінің негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштерін қабылданған әдіс бойынша есептеу.	Өндірісті ұйымдастыру және басқару: - Өндірісті басқару негіздері. Топографиялық-геодезиялық жұмыстар өндіруінің техно-логиялық сұлбалары және негізгі әдістемелері. Топографиялық-геодезиялық өндірісті ұйымдастыру. Нормалауды ұйымдастыру және еңбек өнімділігі. Еңбек еңбекақысын ұйымдастыру. Кәсіпорынның өндірістік ресурстары. Топографиялық геодезиялық жұ-мыстарға техникалық жобалар және сметалар құрастыру. Топографиялық-геодезиялық жұмыстарды жоспарлау және қаржыландыру. Топографиялық-геодезиялық өндірістегі өндірістік-шаруашылық қызметін есептеу және талдау.	КҚ 1- КҚ 12
ЖКП 11	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - техногендік төтенше жағдайлар мен табиғаттың стихиялық құбылыстары барысында экономика объектілерінің тұрақтылығы, жағ-дайларды болжау және зардаптарын бағалауды қамтамасыз ету қағида-ларын. Істей алуы керек: - төтенше жағдайлар негативті әсерінен жұмысшылар мен халықты қорғау бойынша шараларды ұйым-дастыру және өткізуді; - әскери қызмет және мемлекеттік қорғаныс негіздерін білу; - алғашқы медициналық көмек көрсету.	Тіршілік қарекеті қауіпсіздігі: Төтенше жағдайларда халықты қорғауды және өмірін қамтамасыз етуді ұйымдастыру; төтенше жағдайлар салдарын шектеу және жою бойынша шаралар мазмұны және ұйымдастыру; қорғаныс құралдары; әскери қызмет негіздері: мемлекет қорғанысы негіздері; Қазақстан Республикасы жауынгерлік дәстүрлері; әскери намыс сим-волдары; медициналық білімдер негіздері.	БҚ 3 БҚ 6 БҚ 7
ЖКП 12	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - кәсіптік қызмет аясында қауіпсіздік еңбек жағдайларын қамтамасыз ету; кәсіпорында және далалық бригадада еңбек қорғауының құқықтық, нормативтік және ұйымдастыру негіздерін білуі керек. Істей алуы керек: - кәсіптік қызмет аясында жарақат қауіпсіздігі және залалды факторлар анализін жүргізу.	Еңбек қорғау және техника қауіпсіздігі: Еңбекті қорғаудың жалпы сауалдары. Өндірістік жарақаттану себептеріне талдау: бақытсыз жағдайларды есепке алу және тергеу. Далалық және камералдық топогра-фиялық-геодезиялық еңбек тазалығы мен өндірістік санитария. Техника қауіпсіздігі. Еңбек қорғаудың жалпы сауалдары. Еңбек қорғау: далалық топографиялық-геодезиялық жұмыс жүргізудегі қауіпсіздікті ұйымдастыру.	БҚ 3- БҚ 8 КҚ 1 КҚ 2 КҚ 9
АП 00	Арнайы пәндер		
АП 01	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - ТМД елдерінің Мемлекеттік геодезиялық жүйесін құру схемасы және оны жасау әдістері; Мемлекеттік нивелирлеу жүйесін құру және оны жасау әдістерін; Жер туралы жалпы мағлұматтарды; геодезияда қолданылатын коор-динаталар жүйесін; жоғары дәлдік теодолиттері мен нивелирлеуін; далалық өлшеулерді алдын-ала өңдеу және теңдеулік есептеулер тәсілдері. Істей алуы керек: - жоғары дәлдік теодолиттері мен нивелирлеуін тексеру, юстировкалау және сынауын орындау; триангу-ляция және полиметрияпунктерінде сызықтық және бұрыштық өлшеу-лерді жүргізу; ең аз квадраттары нәтижесінде теңдеулерді есептеу және орындау; жоғары дәлдік нивелирлеу сызықтарын орындау; пунктер биіктіктерін есептеу және теңдеулеу; бір зонадан араласқа тік бұрышты координаталарды шығару.	Жоғары геодезия: Жоғары геодезия пәні және негізгі міндеттері. Жер пішіні және мөлшері туралы жалпы мағлұмат; Жер фигурасы туралы түсінік; Мемлекеттік геодезиялық жүйе, жасау әдістері; салу сұлбасы, міндеті және жіктелу, жүйелер пунктерін қоюлату және бекіту; Мелекеттік нивелирлеу жүйесі туралы негізгі ережелер; пландық және биіктіктік пунктерін зерттеу және қайта жасау. Жоғары дәлдік нивелирлеуі: аспаптар, жұмыстарды өндіру және ұйымдастыру. Триангуляция: аспаптар, бұрыштық өлшеулер, алдын ала есептеулер, базистік тараптарды өлшеу туралы, триангуляция желілерін жобалау және рекогнос-цировкалау. Полигонометрия және трилатерация. Жер эллипсоиды және координаталық геодезиялық жүйесі. Гаусс-Крюгер жобасы жазықтығындағы тікбұрышты коор-динаталар. Тікбұрышты коор-динаттарының бір аймақтан шектес аймаққа өзгертілуі. Ғарыштық - геодезия әдістемесі туралы негізгі мағлұ-маттар. Теңдеулік есептеулер. ПЗ-90, СК-95 геоорталық жүйелі координаттар туралы ұғым. Геодезиялық жүйелерді жасау үшін GPS серігі жүйесін қолдану туралы түсінік. Теңдестірулік есептеулер; ең кіші квадраттардың әдісі негіздері.	КҚ 1 КҚ 3 КҚ 7 КҚ 10 КҚ 11 КҚ 12 АҚ 1 АҚ 5 АҚ 6 АҚ 7
АП 02	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - топографиялық карталарды жасаудың аралас және стереотопографиялық әдістерінің технологиялық сұлбасы; аэрофототүсірулік жұмыстар туралы жалпы мағлұматтар; аэрофотосуреттердің геометриялық қасиеттері; фотограмметриялық және стереофотограмметриялық аспаптар және олармен жұмыс әдісін; цифрлық фотограмметрия туралы жалпы мағлұматтар; түсірулік негіздерді қоюлатудың фотограмметриялық тәсілдері; топографиялық карталарды жаңарту технологиясы; инженерлік міндеттерді шешу үшін фотограмметриялық әдістерді қолдану; Істей алуы керек: - фотозертханалық жұмыстарды орындау; аэрофототүсірулік материалдары сапасын бағалауды жүргізу; фотоүлгілерді құрастыру; аэрофотосуреттерді трансформациялауды және жергілікті жердің жазықтықтық аудандарының фотопландар монтажын орындау; бағдарлау және әмбебап стереоаспаптарда аэрофотосуреттердіөлшеу бойынша операцияларды орындау.	Фотограмметрия негіздері: Топографиялық карталарды жасаудың аэрофототопографиялық әдістері туралы жалпы мағлұматтар. Топогра-фиялық аэрофототүсіру. Перспектива теориясының негіздері. Аэрофотосуреттердің геометриялық қасиеттері. Аэрофотосуретті бағдарлау элементтері. Фотоүлгілер. Жоспарлық фототриангуляция. Аэрофотосуреттерді тасымалдау және фотожоспарлар құрастыру. Стереоскопия мен стереофотограмметрия негіздері. Қос суретті анықтай білу элементі, өзара бағдар жасау элементтерін анықтау. Түрлі тәсілдермен топографиялық көріністің геодезиялық негіздеуін фотограмметриялық тәсілмен қоюлату. Жердің цифралық моделі туралы түсінік және оны қолдана білу. Жер бетіндегі фототопографиялық (фототеодолиттік) түсіру. Топографиялық карталарды жаңарту масштабтық қатардағы карталарды жаңарту тәсілдері. Жаңа аэрофототүсірімдер материалдары бойынша карталарды жаңартудың технологиялық сұлбасы; карталарды жаңартудағы фотограмметриялық жұмыстардың мазмұны; карталарды түзету тәсілдері; ғарыштық түсірімдерді қолдану. Инженерлік мәселе-лерді шешу үшін фо-тограмметриялық және стереофотограмметриялық әдістемелерді пайдалану. Фотограмметрия және стереофотограмметрияның даму перспективасы.	КҚ 2 КҚ 3 КҚ 7 АҚ 2
АП 03	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - инженерлік элементтерді жобалау, салу және пайдаланудың әртүрлі кезеңдеріндегі геодезиялық жұмыстар мазмұны; істей алуы керек: - құрылыс алаңында пландық және биіктіктік геодезиялық негіздеулер жасау; жобаларды табиғи болмысқа айналдыруды орындау; құрылыс конструкцияларының монтажына бақылауды жүзеге асыру; атқарушы түсірулерді орындау; инженерлік ғимараттардың төмен түсулеріне және өзгерілуіне бақылау бойынша геодезиялық жұмыстарды орындау.	Қолданбалы геодезия: Ғимарат жобасын табиғи болмысқа шығару үшін геодезиялық дайындық. Түсіру және бөлшектеу жұмыстары үшін геодезиялық жоспарлық және биіктіктік негіздеуін құрастыру. Жобаны табиғи болмысқа шығару барысындағы геодезиялық жұмыстар. Өнеркәсіптік ғимараттарды салу барысын-дағы геодезиялық жұмыстар. Қалаларды жобалау және салу барысындағы геодезиялық жұмыстар. Тоннельдер мен жерасты имараттары құрылысындағы геодезиялық жұмыстар. Жер асты байланыстарын құрастырудағы геодезиялық жұмыстар. Өндірістік және гидро-техникалық ғимараттар деформацияларын бақылаудағы геодезиялық жұмыстар. Гидротехникалық ғимараттарды жобалау және салу барысындағы геодезиялық жұмыстар. Атқарушы түсіру.	КҚ 1- КҚ 9 АҚ 1- АҚ 3 АҚ 4 АҚ 5
АП 04	Пәндер циклын оқу нәтижесінде оқушы білуі керек: - инженерлік ғимараттарды жобалау және зерттеу сатыларында топографиялық-геодезиялық және кар-тографиялық жұмыстар маз-мұны; сызықтық типтес инженерлік ғимараттарды далалық және камералық трассалау; инженерлік ғимараттарды зерттеу және салу барысында аэроәдістерді қолдану мүмкіндіктері. Істей алуы керек: - инженерлік ғимараттардың жобалануы үшін топографиялық-геодезиялық және картографиялық ақпараттар жинау үшін геоақпараттық жүйелерді қолдану; ғимараттарды	Инженерлік-геодезиялық зерттеулер: Инженерлік зерттеулер туралы жалпы мағлұмат. Инженерлік-геологиялық зерттеулер: тау кен өндіру орны, геодезиялық барлау әдістемесі. Сызықтық ғимараттардың инженерлік-геодезиялық зерттеулері: автожолдарды шалғайлық және камералдық трассалау, жол пішінін бойлай жобалау. Автожолдар салудағы геодезия-лық жұмыстар. Арықтар, электрөткізгіш сызығын зерттеу. Аэроәдістемелерді	КҚ 3 ПК 4 АҚ 2 АҚ 3 АҚ 4

(Жалғасы бар).